

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**EVLİLİĞİN SONA ERMESİNE İLİŞKİN YABANCI ADLİ VE İDARİ KARARLARIN
NÜFUS KÜTÜĞÜNE DOĞRUDAN TESCİLİ**

Yüksek Lisans Tezi

DUYGU KAYNAKÇIOĞLU

İSTANBUL, 2021

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

**EVLİLİĞİN SONA ERMESİNE İLİŞKİN YABANCI ADLİ VE İDARİ KARARLARIN
NÜFUS KÜTÜĞÜNE DOĞRUDAN TESCİLİ**

Yüksek Lisans Tezi

DUYGU KAYNAKÇIOĞLU

TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ A. İPEK SARIÖZ BÜYÜKALP

İSTANBUL, 2021

ÖZET

Evliliğin Sona Ermesine İlişkin Yabancı Adli ve İdari Kararların Nüfus Kütüğüne Doğrudan
Tescili

Duygu Kaynakçıoğlu

Yüksek Lisans Tezi

Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi A. İpek Sarıöz Büyükalp

Ocak 2021, 177 sayfa

Türk hukukunda yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 50’inci ve 59’uncu maddeleri arasında düzenlenmiştir. MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca **“Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.”** Buna göre, MÖHUK uyarınca yabancı ülke makamlarınca verilen evliliğin sona ermesine ilişkin kararların Türkiye’de tanınabilmesi için verilen kararın yabancı mahkeme kararı olması gerekmektedir. Yabancı idari kararların - milletlerarası sözleşmeler ve istisnai iç düzenlemeler hariç- MÖHUK uyarınca tanınması mümkün değildir.

5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 35/f. 1 hükmü uyarınca ise **“Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz.”** Bu durumda, yabancı bir ülkede mahkeme kararıyla evliliği sona eren bir Türk vatandaşının evliliğinin sona erdiğini nüfus kütüğüne tescil ettirebilmesi ve Türkiye’de kabul gören medeni halini değiştirebilmesi için elindeki yabancı mahkeme kararıyla yetkili ve görevli Türk mahkemelerine başvurarak ilgili MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davası açması ve Türk mahkemelerinden tanıma kararı alması gerekir.

690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile NHK’ya eklenen 27/A maddesi ile bu duruma bir istisna getirilerek evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı adli ve idari kararların MÖHUK hükümleri uyarınca görevli ve yetkili Türk mahkemelerinde tanınmasına gerek olmaksızın belirli koşullar sağlanması suretiyle doğrudan nüfus kütüğüne tescil edilebileceği öngörülmüştür. Yeni düzenleme, MÖHUK m. 50/f. 1 ve NHK m. 35/f. 1 hükümlerine istisna

yaratıcı niteliktedir. NHK m. 27/A hükmüyle, MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünce tanınması ve nüfus kütüğüne tescil edilmesi mümkün olmayan evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari kararların da tanıma kararı verilmeksizin doğrudan nüfus kütüğüne tescili mümkün hale gelmiştir.

Çalışmamızda NHK m. 27/A kapsamında yapılacak tescil işlemi ile alakalı ortaya çıkan hukuki sorunların belirlenmesi ve değerlendirilmesi ile yabancı mahkeme kararlarının tanınması konusunu genel olarak ele alan hukuki düzenlemeler irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tanıma, Doğrudan Tescil, Boşanma, Yabancı İdari Boşanma Kararı, Nüfus Hizmetleri Kanunu.

ABSTRACT

Direct Registration of Foreign Judicial and Administrative Decisions Regarding the Marital
Breakdown to the Population Register

Duygu Kaynakçıoğlu

Master's Thesis

Bahçeşehir University Institute of Social Sciences

Private Law Department

Supervisor: Assist. Prof. Dr. A. İpek Sarıöz Büyükalp

January 2021, 177 pages

Provisions regarding the recognition and enforcement of foreign court decisions in Turkish law are regulated by Articles 50-59 of the Law No. 5718 on International Private Law and Procedural Law. According to MÖHUK Article 50/paragraph 1 ***“Given from foreign courts regarding civil cases, the enforcement of verdicts regarding the litigations of foreign courts and finalized in accordance with the laws of that state in Turkey is based on the decision of enforcement of competent Turkish courts.”*** Accordingly, for the decision of the marital breakdown issued by the authorities of foreign countries in accordance with MÖHUK to be recognized in Turkey, the decision given should be the decision of the foreign court decisions. It is not possible for foreign administrative decisions to be recognized under MÖHUK, except for international agreements and exceptional internal regulations.

According to Paragraph 1 of Article 35 of Population Services Law No. 5490, *“Unless there is a final court order, no records of the population registers can be corrected and annotations that change the meaning of the records and the information they contain cannot be made.”* In this case, in order a Turkish citizen whose marriage has ended with a foreign court decision in a foreign country to register his marital breakdown to state register and change his/her civil status accepted in Turkey, he/she must apply to authorized and competent Turkish courts with the court decision and bring a recognition lawsuit and obtain decision of recognition in accordance with the provisions of MÖHUK.

With Article 27/A which was added to the Civil Registry Services Act with the Decree Law No. 690 and an exception that was made for this situation, and it was stipulated that foreign judicial and administrative decisions regarding the marital breakdown could be directly registered in the population register without requiring recognition in the authorized and competent Turkish courts in accordance with the provisions of MÖHUK. New regulation

is of an exceptional nature for provisions of the Paragraph 1/Article 50 of MÖHUK and Paragraph 1/Article 35 of Civil Registry Services Act. With the provision of Article 27/A of Civil Registry Services Act, it became also possible for foreign administrative decisions regarding the marital breakdown, which cannot be recognized and registered in the population register in accordance with Article 50/Paragraph 1 of MÖHUK, to be directly registered in the population registry without a recognition decision.

In our study, the legal regulations that generally address the issue of determining and evaluating the legal problems related to the registration process to be made within the scope of Article 27/A of Civil Registry Services Act and the recognition of foreign court decisions were examined.

Keywords: Recognition, Direct Registration, Divorce, Foreign Administrative Divorce Decision, Civil Registry Services Act.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR CETVELİ.....	xi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM - TÜRK HUKUKUNDA YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TANINMASI.....	5
I. 5718 SAYILI MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK VE USUL HUKUKU HAKKINDA KANUN HÜKÜMLERİ KAPSAMINDA YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TANINMASI.....	5
A. Genel Olarak	5
B. Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınma Usulü	6
1. Tenfizden Ayrı Olarak Tanıma	7
a. Görülmekte Olan Dava Sırasında Tanıma	7
aa. Kesin Hüküm İtirazı ile Görülmekte Olan Dava Sırasında Tanıma Talebinde Bulunma	9
bb. Kesin Delil Etkisi ile Görülmekte Olan Dava Sırasında Tanıma Talebinde Bulunma	10
b. Türkiye’de Derdest Bir Davadan Ayrı Bir Dava ile Tanıma Talebinde Bulunma	12
c. Doğrudan Tanıma	14
2. Tenfiz ile Birlikte Tanıma	15
C. Tanımanın Ön Koşulları.....	15
1. Yabancı Mahkemeden Verilmiş Bir İlamın Olması.....	16
a. Mahkeme Kavramı	16
b. İlam Kavramı.....	19
c. Mahkeme Kararının Aranmadığı Haller/İstisnalar	21

2. Yabancı Mahkemeden Hukuk Davalarına İlişkin Olarak Verilmiş Bir İlamın Olması	22
3. Yabancı Mahkemeden Verilmiş Olan İlamın Kesinleşmiş Olması.....	23
D. Tanımanın Asıl Koşulları.....	25
1. İlamın Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisine Girmeyen Bir Konuda Verilmiş Olması	26
2. İlamın Dava Konusu veya Taraflarla Gerçek Bir İlişkisi Bulunmadığı Halde Kendisine Yetki Tanıyan Bir Devlet Mahkemesince Verilmiş Olmaması	30
3. Hükümün Kamu Düzenine Açıkça Aykırı Olmaması.....	31
4. Savunma Hakkının İhlal Edilmemiş Olması.....	34
E. Tanımanın Sonuçları	36
1. Kesin Hüküm Etkisi	36
2. Kesin Delil Etkisi	37
II. NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU m. 27/A’NIN UYGULAMA ALANINA GİREN KARARLAR İLE BAĞLANTILI BAZI MİLLETLERARASI SÖZLEŞMELER	38
A. Genel Olarak	39
B. Çok Taraflı Sözleşmeler.....	40
1. Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme	40
2. Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme	42
3. Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşme.....	45
4. Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi	48
5. Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme.....	49
C. İki Taraflı Sözleşmeler	51
1. Türkiye ile Cezayir Arasında Hukuki İşbirliğine İlişkin Sözleşme	51
2. Türkiye ile Irak Arasında Hukuki ve Adli İşbirliği Sözleşmesi.....	52

3. Türkiye ile Tunus Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli Kararların Tanınması ve Yerine Getirilmesi Hakkında Sözleşme	53
4. Türkiye ile Ukrayna Arasında Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşması	55
İKİNCİ BÖLÜM - 5490 SAYILI NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU KAPSAMINDA EVLİLİĞİN SONA ERMESİNE İLİŞKİN YABANCI ÜLKE KARARLARININ NÜFUS KÜTÜĞÜNE TESCİLİ	57
I. TESCİL KAVRAMI VE TESCİLİN AMACI.....	57
A. Tescil Kavramı ve Tescilin Hukuki Niteliği	57
B. Tescilin Hukuki Niteliğinin Değerlendirilmesi	68
C. Tescilin İşlevi ve Amacı.....	70
D. Mahkemeye Erişim Hakkı.....	73
1. Genel Olarak	73
2. Tescil Yolunun/Kurumunun Mahkemeye Erişim Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi	74
II. TESCİL ŞARTLARI	76
A. Genel Olarak	76
B. Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A'da Belirtilen Tescil Şartları.....	77
1. Kararın Boşanmaya, Evliliğin Butlanına, Evliliğin İptaline veya Evliliğin Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Olması	77
2. Kararın Verildiği Devletin Kanunlarına Göre Konusunda Yetkili Adli veya İdari Makamlar Tarafından Verilmiş Olması	81
a. Kararın Konusunda Yetkili Makamlar Tarafından Verilmiş Olması	81
b. Adli Makamlar Tarafından Verilen Kararlar	84
c. İdari Makamlar Tarafından Verilen Kararlar	84
3. Kararın Usulen Kesinleşmiş Olması	89
a. Usulen Kesinleşme Kavramı	89
b. Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A Kapsamında Usulen Kesinleşme.....	91
4. Kararın Türk Kamu Düzenine Açıkça Aykırı Bulunmaması Gerekliliği.....	94

a. Kamu Düzeni Kavramı	94
aa. Kamu Düzeninin Tanımı ve Özellikleri	94
bb. Kamu Düzenini İhlal Edebilecek Haller	97
b. Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A Kapsamında Kamu Düzenine Aykırılık Denetimi	100
aa. Kamu Düzeni Denetimine Yetkili Makam.....	100
bb. Kamu Düzeni Denetiminin Kapsamı	103
5. Tarafların Bizzat veya Vekilleri Aracılığıyla Birlikte veya Taraflardan Birinin Ölmüş ya da Yabancı Olması Halinde Türk Vatandaşı Olan Diğer Taraf veya Vekilinin Tek Başına Başvurması.....	105
C. 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik’te Belirtilen Tescil Şartları.....	111
1. Taraflardan Birinin Türk Vatandaşı Olması.....	111
2. Tarafların Başvuruları Arasındaki Sürenin Doksan Gün Olması.....	111
3. Karara İlişkin Türk Mahkemelerinde Görülmekte Olan veya Reddedilmiş Bir Davanın Olmaması	112
4. 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik’te Belirtilen Tescil Şartları Hakkındaki Görüşümüz	113
III. TESCİL BAŞVURUSU USULÜ VE HUKUKİ SÜRELER	113
A. Tescil Başvurusu İçin Gerekli Belgeler ve Belgelerin Değerlendirilme Usulü	113
1. Başvuruda İbraz Edilmesi Zorunlu Belgeler	113
2. Türk Adli Makamlarından Alınması Gereken Belge	116
3. Çok Uyruklu Kişilere Ait İşlemler	117
4. Başvurunun Kayda Alınması ve Başvuru Tarihi.....	118
5. Başvuru Belgelerinin Ön İncelemesi.....	119
B. Tescil İşleminin Yapılacağı Makam ve Başvuru İnceleme Usulü	121
1. Başvuru Yapılacak Merciler.....	121
2. Başvuru Usulü	121

3. Başvuru İnceleme Komisyonu	122
4. Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları	123
5. Düzeltme Kararı	125
C. Tescile Yönelik Verilen Kararlara İlişkin Hukuki Süreler.....	126
1. Tescil İşlemleri ve Tescilin Aile Kütüğüne İşlenme Süresi	126
2. Kararların Kesinleşme Tarihi	127
IV. TESCİL BAŞVURUSUNUN KABULÜ VE REDDİNİN HUKUKİ SONUÇLARI..	127
A. Tescil Başvurusunun Kabulü Halinde Hukuki Sonuçlar	127
1. Genel Olarak	127
2. Tescil İşleminin “Tanıma” Sayılıp Sayılamayacağı.....	128
3. Bir Mahkeme Kararı Olmaksızın Gerçekleşen İdari Boşanmaların Tescil Edilebilir Olması	129
4. Yabancı Adli veya İdari Makam Kararında Yer Alan Boşanma Hükmü Dışındaki Hususlar.....	131
5. Tescil Talebinde Bulunmaksızın Doğrudan Tanıma Davası Açılıp Açılamayacağı.....	132
B. Tescil Başvurusunun Reddi Halinde Hukuki Sonuçlar	135
1. Genel Olarak	135
2. Tescil Şartlarını Sağlamayan Bir Yabancı Adli veya İdari Kararın Tescil Edilmesi Halinde Yapılmış Olan Tescil İşlemine Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolları.....	136
3. Tescil Talebinin Reddi Halinde Başvurulabilecek Kanun Yolları.....	137
SONUÇ.....	141
KAYNAKÇA	146
EKLER.....	159
EK-1: Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Boşanmaya, Evliliğin Butlanına, İptaline veya Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Olarak Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tesciline İlişkin Form.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
EK-2: Adli veya İdari Makam Kararı Teslim Fişi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

- EK-3: Karar Tutanağı**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-4: Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Boşanmaya, Evliliğin Butlanına, İptaline veya Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Olarak Verilen Kararların Kabulüne İlişkin Karar Örnekleri**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-5: Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Boşanmaya, Evliliğin Butlanına, İptaline veya Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Olarak Verilen Kararların Red Sebeplerine ve Redde İlişkin Karar Örnekleri.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-6: Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi'ne Taraf Devletler Listesi.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-7: Tasdik Şerhi Örneği**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-8 : Bilgilendirme Formu.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-9: Yabancı Ülkelerde Boşanmaya, Evliliğin Butlanına/İptaline veya Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Karar Veren Makamların (İdari/Adli) Listesi**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-10: Finlandiya Nüfus Tesciline Başvuru Formu.....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-11: İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğüne Sunulan Dilekçe**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
- EK-12: İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünden Gönderilen Cevap**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**

KISALTMALAR CETVELİ

AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Dn.	: Dipnot
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DÜHFD	: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
f.	: Fıkra
GSÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
NHK	: 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu
No.	: Numara
Örn.	: Örnek

PP.	: Pages
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TVK	: 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu
UTTDER	: Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Yarg.	: Yargıtay
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBGK.	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu

GİRİŞ

29 Nisan 2017 tarihli 30052 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4’üncü maddesindeki düzenlemeyle 25 Nisan 2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa 27’nci maddesinden sonra gelmek üzere 27/A maddesi eklenmiştir. 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun (NHK) üçüncü bölümünde “*boşanma ve evliliğin iptali*” başlığı altında “*yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili*”ni düzenleyen 27/A maddesinin 1’inci fıkrası uyarınca, “*yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar; bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte başvurması halinde, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş ve usulen kesinleşmiş olması durumunda ve Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edilebilir.*”

NHK madde 27/A’nın 1’inci fıkrasında açıkça belirtildiği üzere tescil işleminin gerçekleşebilmesi için beş şart öngörülmüştür. İlgili madde hükmüne göre; “*verilen kararın boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olması, kararın verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makamlar tarafından verilmiş olması, kararın usulen kesinleşmiş olması, kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması ve tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte başvurmaları gerekmektedir.*” Kararın nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için öngörülen şartların yerine getirilmesi halinde söz konusu yabancı ülke kararları nüfus kütüğüne tescil edilebilecektir. NHK m. 27/A hükmünün 2’inci fıkrasına göre ise, nüfus kütüğüne yapılacak tescil işlemleri, yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler, yurt içinde ise Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından yapılır.

NHK m. 27/A’nın aksine, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un (MÖHUK) 50’inci ve 59’uncu maddeleri arasında düzenlenen yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi hükümlerine göre yalnızca kesinleşmiş yabancı mahkeme kararları ve bu bağlamda boşanma ve ayrılık davalarına ilişkin kararlar, Türk mahkemeleri tarafından verilecek bir tanıma kararı doğrultusunda nüfus kütüğüne tescil edilebilir. MÖHUK hükümleri uyarınca yabancı boşanma kararlarının yalnızca yetkili Türk mahkemelerinden alınacak tanıma kararı ile nüfus kütüğüne tescil edilmesi mümkünken, NHK m. 27/A ile hem yabancı adli boşanma kararları hem de yabancı idari boşanma kararları yetkili Türk mahkemelerinden alınmış tanıma kararı olmaksızın idari bir kurum olan nüfus

müdürlüklerince nüfus kütüklerine tescil edilebilecektir. Bu durumun yarattığı veya yaratacağı hukuki sorunlar, doktrindeki tartışmalar ve ilgili kanun maddelerinin incelenmesi ve karşılaştırılması suretiyle bu çalışma oluşturulmuştur.

Doktrinde uzun yıllardır yabancı idari boşanma kararlarının da MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında yapılacak bir düzenlenmeyle tanınmaya elverişli hale getirilmesi gerektiği görüşü tartışılmaktadır. Yabancı ülkelerde idari boşanmaların yaygın ve kolay olması sebebiyle yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları çoğunlukla idari boşanma yolunu tercih etmekte ancak idari boşanma kararlarını Türkiye’de tanımaya konu yapamayarak hukuki hak kayıpları yaşamaktadırlar. NHK m. 27/A’nın kabulü ile, yabancı idari boşanma kararlarının tescil edilebilmesi ve yabancı adli boşanma kararlarının da mahkeme yoluna başvurmaksızın kolay yoldan tescil edilerek bütün bu süreçleri hızlandırmak ve kolaylaştırmak hedeflenmiştir.

Ancak NHK m. 27/A her yönüyle doktrinde çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Gerek MÖHUK m. 50/f. 1 ile yarattığı çelişkiler gerek kanun metninin özensiz hazırlanması, gerekse 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik¹’in normlar hiyerarşisine aykırı olması gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. NHK m. 27/A düzenlemesinin yeni olması sebebiyle bu konu tercih edilmiş olup, doktrindeki ilk tartışmalar ışığında konunun kapsamlı bir şekilde ele alınması suretiyle bu çalışmanın doktrine ve uygulamaya katkı sağlaması hedeflenmiştir.

NHK m. 27/A hükmünün yalnızca evliliğin sona erip ermediği ile ilgilenen bir hüküm olması ve tenfize tabi olan mal rejimi, nafaka, velayet vb. konulara etki etmemesi sebebiyle tenfize ait konular konumuz kapsamı dışındadır; bu sebeple çalışmamıza dahil edilmemiştir. Çalışmamız MÖHUK uyarınca yapılan tanıma hakkında verilen özet nitelikli bilgiler ve NHK m. 27/A hükmünün detaylı incelenmesinden ibarettir. Konumuzun esası ve bu çalışmanın temel amacı, NHK m. 27/A hükmünün incelenmesidir. Bu sebeple MÖHUK uyarınca yapılan tanımaya ayrıntısıyla yer verilmemiş, tanıma kurumu ile ilgili temel bilgilerin verilmesi ile yetinilmiştir. Bu kapsamda, tanıma şartları ile NHK m. 27/A’daki tescil şartları arasındaki benzerlikler ortaya konulmuş ve bu şekilde iki uygulama arasında karşılaştırma yapmak hedeflenmiştir. Ayrıca, bazı uluslararası sözleşmelere yer verilmiştir ve uluslararası sözleşme şartları ile NHK m. 27/A’nın tescil şartları arasında bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. NHK m. 27/A’nın tescil şartları ile benzer şartları olmayan uluslararası sözleşmeler konumuzla ilgisi olmadığı için kapsam dışında tutulmuştur.

¹ RG. T. 07.02.2018, S. 30325.

Çalışmamızda, NHK m. 27/A hükmünün ayrıntılı şekilde ele alınması ve bu suretle NHK m. 27/A'nın yarattığı hukuki sorunların ortaya konulması temel amaçtır. NHK m. 27/A hükmündeki “tescil” ifadesinin hukuki niteliği irdelenmiş olup MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamındaki tanıma ile aralarında hukuki nitelik karşılaştırılması yapılmıştır. Bu karşılaştırılma yapılırken yabancı doktrindeki örneklerden yararlanılmıştır. NHK m. 27/A hükmü adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkı bakımından irdelenmiştir ve NHK m. 27/A'nın yaratabileceği olası ayrıcalıklı sınıf ihtimallerinin altı çizilmiştir. NHK m. 27/A hükmünün kanun metnindeki ve 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik'teki tescil şartları ayrı ayrı incelenmiş olup bu konuda doktrindeki görüşlere ve kendi görüşlerimize yer verilmiştir. Tescilin sonuçları ve tescile karşı gidilebilecek kanun yolları konusundaki oluşan hukuki boşluk ve konu hakkında tartışmalar da çalışmamızın sonunda ele alınmıştır. Bununla birlikte, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama metnindeki bilgilere de yer verilmiş olup bu metnin hukuki anlamda bağlayıcı olup olmadığı da tartışılmıştır. Bu çalışma temel olarak, NHK m. 27/A hükmü, 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik ve Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama metninde yer alan bilgilerin sentezlenmesinden oluşmaktadır. Bu bilgilere ek olarak, doktrindeki tartışmalar ve görüşler ışığında, kendi görüşlerimizin de birleştirilmesi suretiyle sistemsal bir çalışma oluşturulmuştur. Çalışmamızın sonundaki “Ekler” kısmında; tescil başvurusu için gerekli formlara ve evraklara, Finlandiya'da kullanılan nüfus tescil formu örneğine, ayrıca İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünden konu hakkında edindiğimiz yazılı bilgiye yer verilmiştir.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Temel olarak, NHK m. 27/A öncesi uygulama ve MÖHUK hükümleri ile NHK m. 27/A maddesi karşılaştırılmış ve yapılan bu karşılaştırmayla yeni düzenlemenin yarattığı değişikliklerin ve hukuki sorunların ortaya konulması hedeflenmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde, MÖHUK hükümleri kapsamında yabancı boşanma kararlarının tanınması ve NHK m. 27/A öncesi uygulama incelenecektir. Bu bağlamda birinci bölümde; NHK m. 27/A öncesi dönem ve MÖHUK hükümleri uyarınca tanınmanın nasıl gerçekleştiği, yabancı boşanma kararlarının tanınma usulü, tanınmanın ön koşulları, tanınmanın

asıl koşulları, tanımanın sonuçları özetlenecektir ve ardından çalışma konumuzu aydınlatacak kadarıyla ilgili milletlerarası sözleşmelere tanıma ve tescil şartları ışığında kısa kısa değinilecektir. MÖHUK hükümleri kapsamındaki tenfize ilişkin konular incelenmeyecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümde ise, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı ülke kararlarının nüfus kütüğüne tescili konusu irdelenecek ve konuyla alakalı hukuki tartışmalara yer verilecektir. Bu bağlamda ikinci bölümde NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenlemeye ilişkin hususlar ayrıntılı olarak incelenecektir; tescil kavramı ve tescilin amacı, tescil şartları, tescil başvurusu usulü ve hukuki süreler ve tescil başvurusunun hukuki sonuçları açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TANINMASI

I. 5718 SAYILI MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK VE USUL HUKUKU HAKKINDA KANUN HÜKÜMLERİ KAPSAMINDA YABANCI BOŞANMA KARARLARININ TANINMASI

A. Genel Olarak

Bir mahkeme kararı devletlerin yargı egemenliği ve bağımsızlığı sebebiyle yalnızca verildiği ülkede sonuç ve hüküm doğurur. Bu durum devletlerin yargı egemenliği ve bağımsızlığı ilkesinin bir gerekliliği niteliğindedir². Yabancı bir mahkeme kararı, verildiği ülkenin dışında kendiliğinden etki gösteremez. Yabancı bir mahkeme kararının verildiği ülke dışındaki başka ülkelerin hukuk sistemleri tarafından doğrudan kabul edilme, hüküm ve sonuç doğurma zorunluluğu bulunmamaktadır. Yabancı bir mahkeme kararının başka bir ülkenin hukuk sisteminde kabul edilmesi, hüküm ve sonuç doğurması için tanınması veya tenfiz edilmesi gerekmektedir.

Yabancı ülkede boşanmış bir Türk vatandaşı Türkiye’de boşanmış kabul edilmez ve boşanmadan doğan haklarını Türkiye’de kullanamaz³. Yabancı bir boşanma kararının Türk hukuk sisteminde kesin hüküm ve kesin delil etkisini gösterebilmesi için yetkili ve görevli Türk mahkemelerinde tanıma davası açılması ve mahkeme tarafından tanıma kararı verilmesi suretiyle yabancı boşanma kararının tanınması gerekmektedir⁴.

² **BELGESAY**, Mustafa Reşit, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Duygu Matbaası, , 3. Bası, İstanbul, s. 32-33; **BERKİ**, Osman Fazıl, Devletler Hususi Hukuku, Ankara Nur Matbaası, 1949, s. 414; **EKŞİ**, Nuray, Yabancı Boşanma Kararının Türkiye’de Tanınması Davasının Mirasçılar Tarafından Açılabilceğine İlişkin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi, MHB, Cilt: 32, Sayı: 1, s. 34; **KÖLE**, Mehmet, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanıma ve Tenfizinde Usul”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 34, Yıl: 2016, s. 41; **ÖZKAN**, Hasan/ **İŞTİP ATAÇ**, Kifayet, Yeni 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Yasasına Göre Düzenlenen Açıklamalı-İçtihatlı Nüfus Davaları ve Nüfus İşlemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009, s. 389; **RUHİ**, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s. 84; **RUHİ**, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlamlarının Tanınması ve Tenfizi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s. 54; **ŞANLI**, Cemal/ **ESEN**, Emre/ **ATAMAN-FİĞANMEŞE**, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 503; **ŞENSÖZ**, Ebru, “Türkiye’nin Taraf Olduğu Bazı Milletlerarası Sözleşmeler Çerçevesinde Doğrudan Tanıma Usulü”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:11, Sayı: 22, Güz 2012/2, s. 390.

³ **ANSAY**, Tuğrul, "Almanya’da Boşanan Türklerin Hukuki Sorunları", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 27/03, Mart 1972, s. 356-357; **BELGESAY**, s. 32-33; **BERKİ**, s. 414; **EKŞİ**, Makale, s. 35; **KÖLE**, s. 42; **ÖNEN**, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1979, s. 275; **RUHİ**, Tanıma, s. 54; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 84; **ŞENSÖZ**, Milletlerarası Sözleşmeler, s. 390.

⁴ **BELGESAY**, s. 32-33; **BERKİ**, s. 414; **EKŞİ**, Makale, s. 35; **KÖLE**, s. 42; **ÖZKAN/ İŞTİP ATAÇ**, s. 389; **RUHİ**, Tanıma, s. 54; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 84.

Tanıma davasında yabancı bir devlet mahkemesince verilmiş olan boşanma kararının esaslı incelenmez (içeriği tetkik yasağı)⁵. Tanıma incelemesi sırasında, yetkili Türk mahkemesince MÖHUK hükümlerinde öngörülen şartların sağlanıp sağlanmadığının incelenmesi yapılır, şartların sağlanması halinde yetkili Türk mahkemesi tarafından tanıma kararı verilir⁶. Tanıma kararının verilmesi halinde, yabancı boşanma kararı Türkiye’de hüküm ve sonuç doğurur, böylece taraflar boşanmadan doğan haklarını Türkiye’de kullanabilirler⁷. Aşağıda MÖHUK hükümleri uyarınca öngörülen tanıma usulü, tanıma şartları ve tanınmanın sonuçları kısaca incelenecektir.

B. Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınma Usulü

MÖHUK m. 58 uyarınca “*Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilamın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır.*” Türk hukuku bakımından, yabancı boşanma kararlarının tanınması usulü, tenfizden ayrı olarak ve tenfiz ile birlikte tanıma olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenecektir⁸.

⁵ BELGESAY, s. 32-33; DEMİR GÖKYAYLA, Cemile, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s. 74 vd.; EKŞİ, Makale, s. 35; NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, Beta Basım Yayım, İstanbul 2013, s. 495; ÖZKAN/ İŞTİP ATAÇ, s. 392; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 511; İçeriği tetkik yasağı, kamu düzenine aykırılık bakımından da geçerlidir ancak esnetilmektedir. Ayrıca bkz. Yarg. 11. HD. E. 2018/2555 K. 2019/391 T. 16.1.2019, “*Bu düzenleme, Türk tenfiz hukukunda, kamu düzeni kavramının izin verdiği ölçüde, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi lehine bir eğilim bulunduğunu göstermektedir. Doktrinde de bu konuda hakime yardımcı olması bakımından bazı kriterler verilmiştir. Buna göre örneğin Türk tenfiz hakimisi "kural olarak" yabancı mahkeme kararının doğruluğunu inceleyemez (révision au fond yasağı). Zira aksinin kabulü, aynı davanın Türk mahkemesinde tekrar görülmesi ve yeni bir Türk mahkemesi kararının ortaya çıkması sonucunu doğurur. Ancak örneğin Türk hukukunun vazgeçilmez kabul ettiği temel prensiplerini ihlal eden veya milletlerarası alanda geçerli olan ortak ilkelere aykırı bulunan yabancı mahkeme kararları tenfiz edilemez. Tenfiz hakimisi takdir hakkını kullanırken, her somut olayın kendine mahsus özelliklerini de dikkate almalıdır.*” Görüldüğü gibi, ilgili Yargıtay kararında içeriği tetkik yasağına değinildikten sonra, kamu düzenine aykırılık yaratabilecek haller ortaya koyularak tenfiz hakimine bu konuda takdir yetkisi verildiği açıklanmaktadır. Ayrıca bkz. Yarg. 11. HD. E. 2016/14069 K. 2018/7122 T. 19.11.2018; Yarg. 11. HD. E. 2016/13599 K. 2018/2277 T. 2.4.2018; Yarg. 11. HD. E. 2009/14341 K. 2011/6823 T. 6.6.2011; Yarg. 11. HD. E. 2011/2822 K. 2012/9027 T. 28.5.2012; Yarg. 11. HD. E. 2012/3175 K. 2012/5547 T. 6.4.2012; Yarg. 11. HD. E. 2010/4155 K. 2012/3586 T. 9.3.2012; Ayrıca bkz. “*Tenfiz hâkiminin yabancı mahkeme ilamının maddi hukuk bakımından doğruluğunu inceleme ve değerlendirme yetkisi yoktur. Bu yasak çerçevesinde, tenfiz hâkiminin ilamda mevcut olan bir gerekçeyi inceleyip değerlendirmesi de söz konusu olamaz. İlamda bir gerekçenin bulunması veya bulunmaması ilamda yer alan hükmün kamu düzenine aykırılığını belirlemede önem taşımamaktadır. Anayasanın 141. maddesinin yargılama usulüne ilişkin olarak koyduğu ilkelerin, münhasıran Türk Mahkemeleri için geçerli olacağı açık ve tartışmasızdır. Yabancı mahkeme ilamının hüküm fıkrasının uygulanmasıyla, kamu düzenine aykırı sonuçları doğuracak yabancı mahkeme kararlarının tenfizi olanaklı değildir. Yabancı mahkeme kararlarının salt gerekçesinin bulunmamasının kesinleşmiş yabancı mahkeme kararının tenfizine engel olmayacağı ve bu hususun 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 54/c maddesi anlamında kamu düzenine açıkça aykırılık sayılmayacağına karar verilmiştir.*” YİBGK. E.2010/1 K. 2012/1 T. 10.02.2012 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 26.11.2020).

⁶ BELGESAY, s. 32; EKŞİ, Makale, s. 35; RUHİ, Tanıma, s. 54; RUHİ, Evlat Edinme, s. 84.

⁷ BELGESAY, s. 32; ÖZKAN/ İŞTİP ATAÇ, s. 389; RUHİ, Tanıma, s. 51.

⁸ DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, Savaş Yayınevi, Ankara 2019, s. 118-119; GÜVEN, Pelin, Tanıma-Tenfiz, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 174; ŞENSÖZ MALKOÇ, Ebru, Aile Hukukuna İlişkin

1. Tenfizden Ayrı Olarak Tanıma

Doktrinde tenfizden ayrı olarak tanıma, kararın verilmiş amacına ve biçimine göre ikiye ayrılarak incelenmiştir⁹. Buna göre, önceden verilmiş bir yabancı boşanma kararının kesin hüküm veya kesin delil etkisi öne sürülmek suretiyle görülmekte olan dava sırasında tanıma talebinde bulunulabilir ya da yabancı boşanma kararı kullanılarak Türkiye’de idari bir işlem yapmak için ayrı bir dava açılarak tanıma isteminde bulunulabilir¹⁰. Aşağıda bu ikili ayrım dikkate alınarak konu açıklanacaktır. Bu ikili ayrıma ek olarak bir de hiçbir şarta bağlanmayan doğrudan tanıma usulüne değinilecektir.

a. Görülmekte Olan Dava Sırasında Tanıma

Doktrinde, görülmekte olan dava sırasında yabancı bir mahkemece önceden verilmiş kesinleşmiş bir boşanma kararının kesin hüküm veya kesin delil olarak öne sürülebileceği ve tanıma şartlarını sağlaması halinde görülmekte olan dava sırasında tanınabileceği ifade edilmiştir¹¹. Maddi anlamda kesin hükmün iki işlevi, olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmıştır¹². Kesin hükmün olumsuz etkisi kesin hüküm itirazı, kesin hükmün olumlu etkisi ise kesin delil etkisi olarak nitelendirilmiştir¹³.

Yabancı Kararların Tanınması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 73; **TEZGEL**, Mehmet, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 124.

⁹ **ÇELİKEL**, Aysel/ **ERDEM**, Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Basım Yayım, İstanbul 2017, s. 757; **SAKMAR**, Ata, Devletler Hususi Hukukunda Boşanma, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976, s. 242; **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 105; **TEZGEL**, s. 124; **TİRYAKİOĞLU**, Bilgin, Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Ankara 1996, s. 27.

¹⁰ **AKINCI**, Ziya/ **DEMİR GÖKYAYLA**, Cemile, Milletlerarası Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s. 56-57; **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 757; **GÜVEN**, s. 175; **SAKMAR**, s. 242; **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 105; **TEZGEL**, s. 124.

¹¹ **AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA**, s. 56-57; **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 757; **GÜVEN**, s. 176; **RUHİ**, Tanıma, s. 55; **SAKMAR**, s. 242; **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 105; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKİOĞLU**, s. 27.

¹² **ARSLAN**, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder/ **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 676-677; **ATALI**, Murat/ **ERMENEK**, İbrahim/ **ERDOĞAN**, Ersin, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 555; **BUDAK**, Ali Cem/ **KARAASLAN**, Varol, Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 286-287; **ÇENBERCİ**, Mustafa, Hukuk Davalarında Kesin Hüküm, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara 1965, s. 19; **DEREN YILDIRIM**, Nevhis, Türk İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Subjektif Sınırları, Alfa Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 55 vd.; **DOMANIÇ**, Hayri, Hukukta Kazıyye Muhkeme ve Nisbi Kuvveti, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1964, s. 44 vd.; **İYİLİKLİ**, Ahmet Cahit, Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 529; **MUŞUL**, Timuçin, Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2012, s. 482-483; **ÖNEN**, s. 334; **POSTACIOĞLU**, İlhan E., Medeni Usul Hukuku, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1975, s. 678; **RUHİ**, Tanıma, s. 56; **TANRIVER**, Süha, Medeni Usul Hukuku, Cilt 1, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKİOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, Cilt I-II, 7. Baskı, İstanbul 2000, s. 693.

¹³ **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676-677; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286-287; **ÇENBERCİ**, s. 19; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.; **DOMANIÇ**, s. 44 vd.; **İYİLİKLİ**, s. 529; **MUŞUL**, s. 482-483; **ÖNEN**, s. 334; **POSTACIOĞLU**, s. 678; **RUHİ**, Tanıma, s. 56; ; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKİOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

Kesin hükmün olumsuz etkisi olan kesin hüküm itirazı, söz konusu uyuşmazlık hakkında daha önceden bir karara varıldığını ve aynı konuda aynı taraflar arasında yeni bir dava açılmamasını ve yeni bir karara varılamamasını sağlar¹⁴. Bu bağlamda kesin hüküm etkisi bir dava şartı olarak kabul edilmiştir. Kesin hükmün varlığı halinde açılan ikinci davada mahkemece esastan inceleme yapılamayacağı gibi, dava usulden reddedileceği için bu durum kesin hükmün olumsuz etkisi olarak nitelendirilmektedir¹⁵. Kesin hükmün olumlu etkisi olarak nitelenen kesin delil etkisi ise, lehine karar verilen tarafın hakkını korur ve önceden verilen kesin hükümle mahkemenin ve tarafların bağlı olduğunu, önceden verilen kesin hükmün değiştirilemeyeceğini anlatır; bu sebeple olumlu etki olarak nitelendirilmektedir¹⁶. Kesin delil etkisine göre, önceden karara varılmış bir hukuki mesele hakkında başka bir uyuşmazlıkta bu hukuki meselenin yok sayılmaya çalışılması halinde, önceden verilmiş karar kesin delil etkisini göstererek gerçeği, başka bir ifadeyle, “ispat edilmiş kanuni hakikatı” ortaya çıkaracaktır¹⁷. Kesin hükmün varlığı, doktrinde kamu düzenini ilgilendiren bir hukuki statü olarak nitelendirilmektedir; zira, aynı uyuşmazlık konusunda birbirinden farklı hükümlerin çelişmesinin ve oluşabilecek yargısal kargaşanın önüne geçilmesi amaçlanmaktadır¹⁸. Burada vurgulamak isteriz ki, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ele

¹⁴ **AKKAN**, Mine, “*Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hüküm Delil Niteliği*”, DEÜHFD, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, Özel Sayı 2009, Cilt: 11, Basım Yılı: 2010, s. 7-8; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676-677; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286-287; **ÇENBERCİ**, s. 20-21; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.; **DOMANIÇ**, s. 44 vd.; **GÜRDOĞAN**, Burhan, *Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960, s. 59 vd.; **İYİLİKLİ**, s. 529; **KURU**, Baki/ **AYDIN**, Burak, *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 553; **MUŞUL**, s. 482-483; **ÖNEN**, s. 334; **PEKCANİTEZ**, Hakan/ **ÖZEKES**, Muhammet/ **AKKAN**, Mine/ **TAŞ KORKMAZ**, Hülya, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt 3*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 2055; **POSTACIOĞLU**, s. 678; **RUHİ**, Tanıma, s. 56; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKIOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

¹⁵ **AKKAN**, s. 7-8; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676-677; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286-287; **ÇENBERCİ**, s. 20-21; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.; **DOMANIÇ**, s. 44 vd.; **GÜRDOĞAN**, s. 59 vd.; **İYİLİKLİ**, s. 529; **KURU/ AYDIN**, s. 553; **MUŞUL**, s. 482-483; **ÖNEN**, s. 334; **PEKCANİTEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ**, *Pekcanitez Usul Cilt 3*, s. 2055; **POSTACIOĞLU**, s. 678; **RUHİ**, Tanıma, s. 56; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKIOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

¹⁶ **AKKAN**, s. 7-8; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676-677; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286-287; **ÇENBERCİ**, s. 19; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.; **DOMANIÇ**, s. 44 vd.; **İYİLİKLİ**, s. 529; **KURU/ AYDIN**, s. 553; **MUŞUL**, s. 482-483; **ÖNEN**, s. 334; **PEKCANİTEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ**, *Pekcanitez Usul Cilt 3*, s. 2055; **POSTACIOĞLU**, s. 678; **RUHİ**, Tanıma, s. 56; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKIOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

¹⁷ **AKKAN**, s. 7-8; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676-677; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286-287; **ÇENBERCİ**, s. 19; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.; **DOMANIÇ**, s. 44 vd.; **İYİLİKLİ**, s. 529; **KURU/ AYDIN**, s. 553; **MUŞUL**, s. 482-483; **ÖNEN**, s. 334; **PEKCANİTEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ**, *Pekcanitez Usul Cilt 3*, s. 2055; **POSTACIOĞLU**, s. 678; **RUHİ**, Tanıma, s. 56; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKIOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

¹⁸ **AKKAN**, s. 7-8; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676-677; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286-287; **ÇENBERCİ**, s. 19; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.;

alacağımız üzere, kesin hükümün kesin delil etkisi göstermesi ve dava şartı olarak kabul edilmesi konumuzun esası olan NHK m. 27/A incelemesi açısından önem arz etmektedir¹⁹.

aa. Kesin Hüküm İtirazı ile Görülmekte Olan Dava Sırasında Tanıma Talebinde Bulunma

Doktrinde, kesin hüküm itirazı kesin hükümün olumsuz etkisi olarak açıklanmıştır²⁰. Kesin hüküm itirazı ile; konusu, tarafları, sebepleri aynı olan ve daha önceden yabancı bir mahkemece verilmiş ve kesinleşmiş bir boşanma kararına ilişkin aynı konuda aynı taraflarca aynı sebeplere dayanarak Türkiye’de aynı davanın tekrar açılması engellenmektedir²¹. Kesin hüküm etkisi gösteren bir mahkeme kararının varlığı halinde, tekrar açılmış tarafları, konusu ve sebepleri aynı olan davada dava şartı eksikliği oluşacaktır ve açılan ikinci davanın mahkemece esas incelemesine tabi tutulmaksızın usulden reddedilmesi gerekmektedir²².

Daha önceden yabancı bir mahkemece verilmiş ve kesinleşmiş bir boşanma kararıyla evlilik sona ermiş olmasına rağmen söz konusu yabancı mahkeme kararına dayanarak Türkiye’de tanıma davası açmak yerine taraflardan birinin Türkiye’de yeni bir boşanma davası açması halinde diğer taraf kesin hüküm itirazında bulunarak görülmekte olan dava

DOMANIÇ, s. 44 vd.; **GÜRDOĞAN**, s. 60; **İYİLİKLİ**, s. 529; **KURU/ AYDIN**, s. 553; **MUŞUL**, s. 482-483; **ÖNEN**, s. 334; **PEKCANİTEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ**, Pekcanitez Usul Cilt 3, s. 2055; **POSTACIOĞLU**, s. 678; **RUHİ**, Tanıma, s. 56; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKİOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

¹⁹ Bkz. İkinci Bölüm IV/A/2 ve IV/A/5 başlıkları. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, konumuz açısından önemli olan boşanma kararları inşai nitelikli kararlardır. İnşai nitelikli kararlar mevcut bir hukuki durumu değiştirerek yeni bir hukuki durum yaratmaları sebebiyle yenilik doğurucu kararlar olarak da adlandırılmaktadır. İnşai etki gösteren boşanma kararlarının, yeni bir hukuki durum yarattıkları için herkese karşı ileri sürülebilme özelliği vardır. İnşai etki gösteren boşanma kararlarının kesin delil etkisi üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir. İnşai etki hakkında ayrıntılı bilgileri için bkz. **ÖNEN**, Ergun, İnşai Dava, Olgaç Matbaası, Ankara 1981, s. 66. Doktrinde ayrıca, kesin hüküm ile inşai etkinin birbirinden farklı olduğu belirtilmiştir. Kesin hüküm, bir hukuki durumun olumlu veya olumsuz tespitini ortaya koyarken, inşai etki bir hukuki durumun değiştirilmesini veya kaldırılmasını sağlar. Kesin hüküm geçmişe, inşai etki geleceğe etkilidir. Kesin hüküm tarafları bağlar, oysa inşai etki herkese karşı ileri sürülebilir. İnşai etkinin kesin hükümden farklı olduğuna dair açıklama için bkz. **KURU**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt 4, Sevinç Matbaası, Ankara 1984, s. 3577-3579; ayrıca bkz. **PEKCANİTEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ**, Pekcanitez Usul Cilt 3, s. 2073.

²⁰ **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286; **ÇENBERCİ**, s. 20-21; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.; **KURU**, s. 3565; **MUŞUL**, s. 482; **POSTACIOĞLU**, s. 678; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKİOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

²¹ **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286; **ÇENBERCİ**, s. 20-21; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.; **GÜRDOĞAN**, s. 59 vd.; **KURU**, s. 3565; **ÖNEN**, s. 334.; **RUHİ**, Tanıma, s. 55; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKİOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

²² **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 676; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 555; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 286; **ÇENBERCİ**, s. 20-21; **DEREN YILDIRIM**, s. 55 vd.; **KURU**, s. 3565; **MUŞUL**, s. 482; **ÖNEN**, s. 334; **POSTACIOĞLU**, s. 679; **RUHİ**, Tanıma, s. 55; **SAKMAR**, s. 242 vd.; **SEVİĞ**, Muammer Raşit, Türkiye Cumhuriyeti Kanunlar İhtilafı Kaidelerinin Sentezi, Kenan Basımevi ve Kışe Fabrikası, İstanbul 1941, s. 80; **TANRIVER**, MUH, s. 863; **TEZGEL**, s. 125; **TİRYAKİOĞLU**, s. 27; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 693.

sırasında tanıma istemini öne sürebilir²³. Böylece kesin hükmün olumsuz etkisi varlık gösterecek, ayrıca bağımsız bir tanıma davası açılmasına gerek olmaksızın tanıma isteminde bulunulabilecektir.

Kesin hüküm etkisi gösteren yabancı bir boşanma kararının varlığı görmezden gelinerek Türkiye’de tekrar açılmış tarafları, konusu ve sebepleri aynı olan davaya karşı kesin hüküm itirazında bulunulması halinde, mahkeme tarafından tanıma koşullarının oluşup oluşmadığı incelenir²⁴. Mahkemenin incelemesi sonucunda, tanıma koşullarının gerçekleştiği anlaşılırsa yabancı mahkeme kararının Türkiye’de kesin hüküm etkisi gösterdiği kabul edilecektir ve açılan ikinci dava, dava şartı eksikliği sebebiyle esasa girmeden reddedilecektir²⁵.

Mahkeme incelemesi sonucunda, yabancı mahkeme kararının tanıma şartlarını oluşturmadığının anlaşılması halinde, kesin hüküm itirazının reddedilmesi ve açılan davanın esasına girerek esas incelemesi yapılmak suretiyle yeni bir karar verilmesi gerekir²⁶.

bb. Kesin Delil Etkisi ile Görülmekte Olan Dava Sırasında Tanıma Talebinde Bulunma

Doktrinde, kesin delil etkisi kesin hükmün olumlu etkisi olarak açıklanmıştır²⁷. Kesin delil etkisi gösteren bir karar “ispat edilmiş hakikat” olarak nitelendirildiği için hakim inceleme yaparken kesin delil etkisini görmezden gelerek bunun aksine bir karar veremez²⁸. Yabancı mahkeme kararıyla gerçekleşmiş bir boşanma; evliliğin iptali, soybağı ve miras davaları gibi konulardaki uyuşmazlıklarda ileri sürüldüğünde kesin hükmün olumlu etkisi olan kesin delil etkisini gösterir²⁹. Yabancı bir boşanma kararının kesin delil etkisi üçüncü

²³ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 57 vd.; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757 vd. ; POSTACIOĞLU, s. 678; RUHİ, Tanıma, s. 55; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 106; TEZGEL, s. 125.

²⁴ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 57 vd.; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757 vd.; SAKMAR, s. 242; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 105; RUHİ, Tanıma, s. 55; TEZGEL, s. 125; TİRYAKİOĞLU, s. 27.

²⁵ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 57 vd.; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757 vd.; MUŞUL, s. 482; ÖNEN, s. 334; RUHİ, Tanıma, s. 55; SAKMAR, s. 242; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 105; TEZGEL, s. 125; TİRYAKİOĞLU, s. 27.

²⁶ SAKMAR, s. 243; TEZGEL, s. 125; TİRYAKİOĞLU, s. 27.

²⁷ ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 677; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; ÇENBERCİ, s. 19; DEREN YILDIRIM, s. 55 vd.; GÜRDOĞAN, s. 50; İYİLİKLİ, s. 547; KURU, s. 3569; RUHİ, Tanıma, s. 56; TANRIVER, MUH, s. 863; TEZGEL, s. 126; TİRYAKİOĞLU, s. 28; ÜSTÜNDAĞ, s. 694;

²⁸ ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 677; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; ÇENBERCİ, s. 19; DEREN YILDIRIM, s. 55 vd.; KURU, s. 3569; MUŞUL, s. 483; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28; ÜSTÜNDAĞ, s. 694.

²⁹ ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 677; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757 vd.; GÜRDOĞAN, s. 51; KURU, s. 3569; SAKMAR, s. 242 vd.; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 107; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28.

kişilere karşı da ileri sürülebilir. Zira boşanma kararları inşai niteliktedir³⁰. İnşai nitelikteki kararların ise inşai etki yaratması sebebiyle kesin hüküm etkisinden farklı olarak herkese karşı ileri sürülebilme özelliği vardır³¹.

Kesin hükmün olumsuz etkisi olan kesin hüküm itirazının öne sürülmesi gibi, kesin hükmün olumlu etkisi olan kesin delilde de kesin delilin ileri sürülebilmesi için yabancı boşanma kararındaki kesin delil etkisinin mahkemece tespit edilmesi gerekir³². Hakim, tanıma talebinin ön sorun olduğunu kabul etmek suretiyle bir inceleme yapmak zorundadır³³. Mahkeme öncelikle tanıma koşullarının oluşup oluşmadığının incelemesini yapar, tanıma koşulları oluştuysa yabancı boşanma kararının tanınmasına kararı verilir ve yabancı boşanma kararı kesin delil etkisi gösterir³⁴. Tanıma koşullarının oluştuğu ve kesin delil etkisini gösteren bir kararın varlığı halinde hakim aksini bir tutum izleyerek kesin delil etkisini yok sayması ve kesin delilin tersine bir karar vermesi söz konusu olamaz³⁵. Kesin delil etkisi ispat edilen bir karar hakim tarafından kabul edilmek zorundadır³⁶.

³⁰ ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 350; BUDAK/ KARAASLAN, s. 288; ÇELİKEL, Aysel, ‘Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Müktesep Haklar Nazariyesi’, Cilt 29, Sayı 1-2, 1963, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s. 243; HUYSAL, Burak, “Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Yabancı Boşanma Kararlarının Doğrudan Tescili”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 37, Sayı 2, Yıl 2017, s. 493; KİPER, Osman, Tüm Yönleriyle Boşanma Davaları, Adil Yayınevi, Ankara 1997, s. 638; KURU, Baki/ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2005, s. 325; KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 354, Ankara 1975, s. 285; MUŞUL, s. 133; ÖNAL, Ali, “Tanıma ve Tenfiz Kararlarının Hukuki Niteliği”, MHB, Cilt: 37, Sayı: 2, s. 597; ÖNEN, s. 58; RUHİ, Tanıma, s. 56; SAKMAR, s. 243; TEZGEL, s. 127; TÛTÛNCÛBAŞI, Uğur, Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararlarının Türk Hukukunda Tanınması, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 109, ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku Cilt I-Yargılama Safhası, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1977, Cilt I, s. 271; ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku Cilt II-Kanun Yolları ve Tahkim, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1977, s. 14.

³¹ ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 351; BUDAK/ KARAASLAN, s. 288; RUHİ, Tanıma, s. 56; SAKMAR, s. 243; TEZGEL, s. 126; TİRYAKİOĞLU, s. 28;

³² ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757 vd.; RUHİ, Tanıma, s. 56; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 107 vd.; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28.

³³ DEMİR GÖKYAYLA, s. 140; EKŞİ, Nuray, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Beta Basım Yayın, İstanbul 2020, s. 62; ; ÖZBAKAN, Işıl, Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Kazancı Hukuk Yayınları No: 58, Ankara 1987, s. 138; SAKMAR, s. 243; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 107 vd.; TEZGEL, s. 126.

³⁴ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 58; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757 vd.; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 62; NOMER, DHH, s. 493; RUHİ, Tanıma, s. 56; SAKMAR, s. 243; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 107 vd.; TEZGEL, s. 127.

³⁵ BUDAK/ KARAASLAN, s. 287; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757 vd.; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 62; İYİLİKLİ, s. 549; MUŞUL, s. 483; RUHİ, Tanıma, s. 56; SAKMAR, s. 243; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 107 vd.; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28; ÜSTÜNDAĞ, s. 694.

³⁶ ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 677; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 287; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757 vd.; İYİLİKLİ, s. 549; MUŞUL, s. 483; POSTACIOĞLU, s. 678; RUHİ, Tanıma, s. 56; SAKMAR, s. 243; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 107 vd.; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28; ÜSTÜNDAĞ, s. 694.

Konuyla alakalı örnekler doktrinde bulunmaktadır³⁷. Yabancı bir ülkede boşanmış ve boşanma kararı kesinleşmiş eşlerden birinin Türkiye’de tekrar boşanma davası açarak nafaka isteminde bulunmasına karşılık diğer eş kesinleşmiş yabancı boşanma kararını ileri sürerek evlilik birliğinin ortadan kalktığını bu sebeple nafaka isteminin yerinde olmadığını belirterek davanın reddini isteyebilir³⁸. Mahkemenin yabancı boşanma kararının incelemesi sonucundan kararın tanıma koşullarını taşıdığı anlaşılırsa Türkiye’de yeniden açılmış boşanma davası ve nafaka talebi reddedilir. Bir başka örnek de mirasçılık ile ilgili verilmiştir. Yabancı bir ülkede boşanmış ve boşanma kararı kesinleşmiş olan eşlerden birinin boşanma kararının kesinleşmesinden sonra ölmesi halinde, sağ kalan eşin mirasçılığını öne sürdüğü bir davada, ölen eşin mirasçıları sağ kalan eşin mirasçı olmadığını; zira, muris ölmeden önce çiftin boşanmış olduklarını kesinleşmiş yabancı mahkeme kararını öne sürerek kanıtlayabilirler³⁹. Hakim tarafından, öncelikle, boşanmaya ilişkin kesinleşmiş yabancı mahkeme kararının tanınmasının mümkün olup olmadığı incelenecektir ve bu inceleme sonucunda tanıma koşullarının varlığı anlaşılırsa kesin delil etkisi ortaya çıkacaktır. Böylece, sağ kalan eşin mirasçı olmadığı ispat edilecektir ve sağ kalan eş mirastan yararlanamayacaktır⁴⁰.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, görülmekte olan bir dava sırasında kesinleşmiş yabancı boşanma kararının öne sürülmesi halinde mahkemece tanıma koşulların varlığı tespit edilirse kesinleşmiş yabancı boşanma kararının kesin delil etkisi ortaya çıkarak tanıma gerçekleşecektir. Ayrıca bağımsız bir tanıma davası açılmasına gerek yoktur⁴¹.

b. Türkiye’de Derdest Bir Davadan Ayrı Bir Dava ile Tanıma Talebinde Bulunma

Boşanmaya ilişkin yabancı mahkeme kararı yukarıda açıklandığı üzere görülmekte olan bir dava sırasında tanınamıyorsa kararın Türkiye’de sonuç göstermesi için izlenecek bir diğer yol da Türkiye’de açılmış derdest bir davadan ayrı bir dava ile tanıma talebinde bulunmaktır⁴². Ayrı bir dava açarak tanıma talebinde bulunulduğunda, yabancı boşanma kararlarındaki tanıma şartlarının oluşup oluşmadığı yetkili Türk mahkemesince incelenir,

³⁷ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 58; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28.

³⁸ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 58; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28.

³⁹ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 58; TEZGEL, s. 127.

⁴⁰ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 58; TEZGEL, s. 127.

⁴¹ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 57 vd.; TİRYAKİOĞLU, s. 28.

⁴² AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 56; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 759; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 78; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 201.

tanıma koşullarının olduğu tespit edilirse tanıma kararı verilir ve böylece idari organlarda işlem yapılabilir⁴³.

Doktrinde ayrı bir dava ile tanıma isteminde bulunmanın hukuki niteliğiyle alakalı çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Ayrı bir dava ile yapılacak tanıma talebinin; tespit davası, tespit işlemi ve nev'i şahsına münhasır bir talep olduğu yönünde farklı görüşler bulunmaktadır⁴⁴. Ancak bu tartışmaların çalışma konumuzla ilgisi olmaması sebebiyle ayrıntısına girilmeden kısaca bilgi verilmekle yetinilecektir.

Tespit davalarında bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının tespiti yapılmakla birlikte, davacının hukuki yararının bulunması gerekir; diğer bir ifadeyle tespit davasıyla var olup olmadığı sorgulanan hukuki ilişkinin tespiti sonucunda davacının bir menfaat elde edecek olması gerekir⁴⁵. Ayrı bir dava ile yapılacak tanıma talebinin bir "tespit davası" olduğu yönündeki görüşe⁴⁶ göre, ayrı bir dava ile tanıma talebinde bulunma, tespit davasının şartlarından olan "bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının tespitini" sağlamaktadır ve bu yönüyle tespit davası niteliğindedir.

Ayrı bir dava ile yapılacak tanıma talebinin bir "tespit işlemi" olduğu yönündeki görüşe⁴⁷ göre ise, tanıma isteminde bulunulması için her zaman davacı ve davalının varlığı gerekmez, tanıma istemi çekişmesiz yargıdaki tespit işlemi niteliğindedir⁴⁸. Burada belirtmek gerekir ki, tespit davası çekişmeli yargıya aittir, tespit işlemi ise, çekişmesiz yargıya ait bir işidir. Başka bir ifadeyle, tespit davasında araştırılması gereken hukuki bir ihtilaf ve iki taraf

⁴³ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 759; GÜVEN, s. 175; SAKMAR, Ata, Yabancı İlamların Türkiye'deki Sonuçları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982, s. 124; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 78 vd.; TEZGEL, s. 128; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 201; UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer, Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma, Beta Basım Yayım, İstanbul 2006, s. 59.

⁴⁴ ÖNAL, s. 578; SARGIN, Fügen/ ERTEN, Rifat, "MÖHUK Hükümleri Dairesinde Tanınmanın Hukuki Niteliği, Usulü ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar: "Yeni Bir Düzenleme Yapma Gereği"", UTDER, Yıl 2014, Cilt 3, Sayı 2, s. 52; TEZGEL, s. 131; TİRYAKİOĞLU, s. 29;

⁴⁵ ARSLAN, Ramazan/ YILMAZ, Ejder/ TAŞPINAR AYVAZ, Sema/ HANAĞASI, Emel, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 296; ATALI, Murat/ ERMENEK, İbrahim, Medeni Usul Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 136; GÖRGÜN, Şanal/ BÖRÜ, Levent/ TORAMAN, Barış/ KODAKOĞLU, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 274; KURU, Baki, Tespit Davaları, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1988, s. 23; PEKCANİTEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt 2, s. 972; PEKCANİTEZ, Hakan/ ATALAY, Oğuz/ ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 437; TİRYAKİOĞLU, s. 29.

⁴⁶ GÜVEN, s. 175; NOMER, DHH, s. 525-526; SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 125;

⁴⁷ ANSAY, Tuğrul, "Yabancı Boşanma İlamlarının Türkiye'de Tanınmasına İlişkin İlk Görüşler", MHB, S. 2, Y. 2, 1982, s. 6; ERTAŞ, Şeref, "Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi", Kudret Ayiter Armağanı, DEÜHFD, C. 3, S. 1-4, (1987), s. 401; ÖNAL, s. 599; ÖZDEMİR, Şükrü, "Yurt Dışında Alınan Boşanma Kararlarının Türkiye'deki Etkisi", Yargıtay Dergisi, Cilt 12, Sayı 1-2, Ocak-Nisan 1986, s. 15; SARGIN/ ERTEN, s. 127; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 202-203.

⁴⁸ Bkz. HMK m. 382/f. 1: "Çekişmesiz yargı, hukukun, mahkemelerce, aşağıdaki üç ölçütten birine veya birkaçına göre bu yargıya giren işlere uygulanmasıdır. a) İlgililer arasında uyumsuzluk olmayan hâller. b) İlgililerin, ileri sürülebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı hâller. c) Hâkimin resen harekete geçtiği hâller."

varken, tespit işleminde böyle bir hukuki ihtilafın veya tarafların varlığından söz edilemez⁴⁹. Tespit davası için karşı tarafın varlığından doğan bir hukuki ihtilaf ve davayı açmada hukuki yarar aranırken, tespit işleminde karşı tarafın varlığı gerekmez bu da hukuki bir ihtilafın bulunmadığını anlatır⁵⁰.

Ayrı bir dava ile yapılacak tanıma talebinin nev'i şahsına münhasır bir talep olduğu yönündeki görüşe⁵¹ göre, boşanma kararında bir hukuki ilişki var olmadığından ayrı bir dava ile tanıma isteminde bulunmak tespit davası olarak nitelendirilemez. Bununla birlikte, tanıma kararının maddi hüküm etkisine sahip olması ancak çekişmesiz yargı kararlarının maddi hüküm etkisine sahip olmaması sebebiyle Ayrı bir dava ile tanıma talebinde bulunmak çekişmesiz yargıdaki tespit işlemi olarak da nitelendirilemez⁵². Bu görüşe⁵³ göre, ayrı bir dava ile tanıma talebinde bulunulması, yukarıda sayılan hukuki niteliklere sahip olmadığından nev'i şahsına münhasır bir talep olarak ifade edilmiştir.

c. Doğrudan Tanıma

Yabancı bir mahkemece verilmiş bir boşanma kararının Türkiye'de doğrudan kesin hüküm etkisini göstermesi ve -istisnalar hariç- doğrudan tanınması mümkün değildir⁵⁴. Yabancı boşanma kararlarının Türkiye'nin taraf olduğu bazı milletlerarası sözleşmelerle veya iç hukukta yapılmış istisnai düzenlemelerle doğrudan tanımaya tabi olması mümkündür. Doğrudan tanıma, yabancı boşanma kararının yetkili Türk mahkemesince tanıma kararı verilmeksizin ve hiçbir koşula bağlı olmaksızın kendiliğinden tanınması, kesin hüküm ve kesin delil etkisini göstermeye başlaması olarak tanımlanmıştır⁵⁵.

2201/2003 No.lu Aile Hukukuna İlişkin Konularda Yargı Yetkisi ile Tanıma ve Tenfize İlişkin Avrupa Birliği Konsey Tüzük⁵⁶ m. 21/f. 1 uyarınca, Avrupa Birliğine üye ülke mahkemelerinde verilen boşanma, ayrılık veya evliliğin hükümsüzlüğü kararları diğer üye ülkelerde doğrudan tanınır (Danimarka hariç⁵⁷)⁵⁸. Doğrudan tanımanın ayırt edici özelliği,

⁴⁹ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. SARGIN/ ERTEN, s. 64 vd.; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 202.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. SARGIN/ ERTEN, s. 55 vd.; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 202.

⁵¹ TİRYAKİOĞLU, s. 30.

⁵² TİRYAKİOĞLU, s. 30.

⁵³ TİRYAKİOĞLU, s. 30.

⁵⁴ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 79; TEZGEL, s. 128.

⁵⁵ GÜVEN, s. 178; ŞENSÖZ, Milletlerarası Sözleşmeler, s. 395; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 127.

⁵⁶ "Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 Concerning Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters and the Matters of Parental Responsibility", <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R2201&from=en> (erişim tarihi: 10.04.2020).

⁵⁷ Tüzük Giriş Bölümü (31).

herhangi bir özel talep veya işlem olmaksızın etkisini kendiliğinden göstermesidir. Bu ayırt edici özellik, doğrudan tanıma ile NHK m. 27/A kapsamındaki tescilin neden aynı hukuki nitelikte değerlendirilemeyeceğini kanıtlar niteliktedir. Doğrudan tanıma şarta veya talebe bağlı değildir ve kendiliğinden gerçekleşir oysaki NHK m. 27/A kapsamındaki tescil işlemi hem belirli şartlara bağlıdır hem de tarafların talebi olmaksızın gerçekleşmez. Bu anlamda, doğrudan tanıma ile tescilin arasındaki hukuki nitelik farkı karıştırılmamalıdır⁵⁹.

2. Tenfiz ile Birlikte Tanıma

Yabancı boşanma kararında boşanma dışında tenfize ilişkin nafaka, tazminat, mal rejimi, velayet gibi hususların da bulunması halinde tenfiz ile birlikte tanıma gerçekleşecektir. Bir mahkeme kararının icrai etkiye kavuşabilmesi için öncelikle kesin hüküm etkisinin tanınması gerektiğinden, tenfizin tanımayı kapsar nitelikte olduğu söylenmektedir⁶⁰. Gerçekten de, yabancı boşanma kararları ile birlikte hükmedilen ve icrai etkiyi haiz velayet, nafaka, evlilik mallarının paylaşımı gibi kararların Türkiye’de uygulanması öncelikle boşanma kararının tanınmasına bağlıdır. Bu sebeple, tenfiz isteminde bulunulduğunda mahkeme hem boşanmanın tanıma şartlarının taşıyıp taşımadığını hem de tenfize dair hususları inceleyecektir. Mahkemece tenfiz kararının verilmesiyle tanıma kararı da verilmiş olacaktır⁶¹.

C. Tanımanın Ön Koşulları

MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca “*Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.*”

MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü uyarınca, tanımanın ön koşulları; yabancı mahkemelerden verilmiş bir ilamın olması, yabancı mahkemeden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş bir ilamın olması ve yabancı mahkemece verilmiş olan ilamın o devletin kanunlarına göre kesinleşmiş olması gerekmektedir⁶². Tanıma isteminde bulunulan yetkili Türk mahkemesince ön koşulların bulunup bulunmadığı ön inceleme sırasında re’sen incelenecektir ve ön koşulları

⁵⁸ SÜRAL, Ceyda, Avrupa Birliği’nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2007, s. 160; Konu hakkında ayrıntılı bilgi ve Tüzük kapsamında doğrudan tanımaya engel olan şartlar için bkz. İkinci Bölüm I/A başlığı.

⁵⁹ Bkz. aşağıda, İkinci Bölüm I/A başlığı.

⁶⁰ TEZGEL, s. 136; TİRYAKİOĞLU, s. 31.

⁶¹ ARAT, Tuğrul, “Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi”, AÜHFD, Cilt 21, Yıl 1964, Sayı 1-4, s. 437; TEZGEL, s. 136.

⁶² HUYSAL, Burak, Devletler Özel Hukukunda Velayet, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 176; TEZGEL, s. 57; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 260.

sağlamayan tanıma talepleri için asıl koşulların incelemesine geçilmeyecektir ve ön koşulların bulunmadığı tanıma talepleri reddedilecektir⁶³.

1. Yabancı Mahkemeden Verilmiş Bir İlamın Olması

Tanınmanın ön koşullarından ilki yabancı mahkemeden verilmiş bir ilamın olmasıdır. Yabancı mahkeme kavramı Türkiye'nin egemenlik alanının dışında kalan her mahkeme olarak ifade edilmiştir⁶⁴. Yabancı bir devlet mahkemesi tarafından verilen ilamların yabancı bir mahkeme tarafından verilmiş olduğu kabul edilmekte ve bu kararların Türk hukuku bakımından tanımaya konu olabileceği doktrinde belirtilmiştir⁶⁵.

a. Mahkeme Kavramı

Öncelikle, yabancı mahkeme ifadesindeki “mahkeme” kavramının ne olduğu ve kapsamının ortaya konması gerekmektedir. Türk Dil Kurumu'na göre mahkeme, “*bir yargıçtan veya bazen savcı ve yargıçlardan oluşan bir kurulun, yargı görevini yerine getirdikleri yer, yargı yeri, yargievi, mahkeme kapısı*” olarak tanımlanmaktadır. Doktrinde, mahkeme, “*uyuşmazlık konusu somut bir olayda, hukuka uygun olarak yargılama yaptıktan sonra haklı olan kişi lehine karar veren devletin bağımsız yargı organları*” olarak tanımlanmaktadır⁶⁶. Her devletin kendine ait çeşitli ve farklı mahkeme yapıları olduğu da ayrıca ifade edilmiştir⁶⁷. Bir makamın mahkeme olup olmadığına sadece o ülkenin devletinin karar verebileceği ve devletlerin bu konudaki egemenliği sebebiyle ülkelerindeki mahkemeleri tayin etme yetkisi olduğu doktrinde ayrıca belirtilmiştir⁶⁸. MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünde sadece yabancı mahkeme kararlarından bahsedilmesi sebebiyle yabancı idari veya dini kararların kural olarak tanınamayacağı doktrinde ifade edilmiştir⁶⁹. Bir mahkeme kararına yabancılık unsuru veren kıstasın da o mahkemenin bir devletin egemenliği altında olması ve egemenlik unsurunun mahkeme kararının yabancılık vasfını taşıyıp taşımadığı yönünden belirleyici olduğu dile getirilmiştir⁷⁰.

⁶³ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 694; GÜRHAN, Sezen, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tescili, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2019, s. 10.

⁶⁴ EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 119.

⁶⁵ EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 119; GÜVEN, s. 30; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 516; TEZGEL, s. 61; TİRYAKİOĞLU, s. 35.

⁶⁶ GÜVEN, 28; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 114.

⁶⁷ GÖKÇENAY, Berivan, Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi Mümkün Mahkeme Kararları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2009, s. 70; GÜVEN, s. 28.

⁶⁸ EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 120; GÖKÇENAY, s. 73.

⁶⁹ EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 126; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 278.

⁷⁰ RUHİ, Evlat Edinme, s. 89; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 276.

Türk hukukunda boşanma kararları yetkili aile veya asliye hukuk mahkemeleri tarafından verilir. Ancak bazı ülkelerde boşanma kararları yalnızca mahkemeler tarafından verilmez, idari makamlar, noterler, arabulucular, belediyeler hatta bazı ülkelerin hukuk kurallarına göre din adamları bile boşanma kararı verebilir⁷¹. MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü yalnızca mahkeme kararlarının tanınıp tenfiz edilebileceğini öngörse de doktrinde mahkeme tarafından verilmeyen boşanma kararlarının tanınması ve tenfiz edilmesiyle ilgili çeşitli tartışmalar vardır. Yabancı ülkelerde mahkeme dışındaki idari-dini makamlarca veya hiçbir makama gerek duyulmaksızın kendiliğinden gerçekleşen boşanmalar⁷² da çok yaygındır ve bu şekilde gerçekleşen yabancı boşanmaların Türkiye’de tanınıp tanınamayacağı doktrinde tartışmalıdır⁷³.

Doktrindeki bir görüşe göre, mahkeme dışındaki makamlarca verilen yabancı boşanma kararları açısından, tanımanın ve tenfizin farklı kavramlar olduğu ve burada yalnızca tanımanın niteliğinden hareket etmek gerektiği, tanımada tenfizden farklı olarak icra edilebilirlik özelliğinin olmaması sebebiyle bir kararın tanınmasının devlet organlarının harekete geçirmede, ve bu sebeple tanınması istenen kararda tenfiz ile aynı şartların değil, tanımanın niteliğine uygun düşen şartların aranması yoluyla adli makamlar dışında gerçekleşen boşanmaların tanınabilmesi gerekmektedir⁷⁴.

Doktrindeki başka bir görüş ise, yabancı kararın verildiği ülkenin hukuk sistemine göre ilgili makamın (adli makam olmasa da) yetkili olmasının zaten tanıma şartını sağlamak açısından yeterli olması gerektiği ancak MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünde yalnızca mahkeme kararlarından bahsedildiği için Türkiye’de yabancı adli makamlar dışında verilmiş bir yabancı boşanma kararının tanınmasının mümkün olmadığı bunun ancak kanun maddesinin adli makamlar dışındaki makamların verdiği yabancı boşanma kararlarının da tanınabileceği yönünde değiştirilmesi ile mümkün olabileceğini ifade etmiştir⁷⁵.

Doktrindeki diğer bir görüşe göre, kanunun açık hükmü nedeniyle adli makamlar tarafından verilmeyen yabancı boşanma kararları tanınamaz veya tenfiz edilemez⁷⁶. Bu görüşe

⁷¹ GÜRHAN, s. 14; TİRYAKİOĞLU, s. 36; Ayrıca bkz. EK-9.

⁷² TİRYAKİOĞLU, s. 36.

⁷³ ERTAŞ, s. 380; NOMER, DHH, s. 491; ÖZBAKAN, s. 120; ÖZÜĞÜR, Ali İhsan, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma ve Ayrılık, Seçkin Yayınevi, Ankara 2000, s. 768; RUHİ, Ahmet Cemal, Boşanma ile İlgili Yabancı Mahkeme İlamlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 121; SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 217; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 514; TİRYAKİOĞLU, Tanıma-Tenfiz, s. 37.

⁷⁴ ÖZBAKAN, s. 120; SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 217; TİRYAKİOĞLU, Tanıma-Tenfiz, s. 37.

⁷⁵ RUHİ, s. 121.

⁷⁶ NOMER, DHH, s. 491; ÖZÜĞÜR, s. 768.

göre, kanundaki açık hükümlerin yorumlanamaması sebebiyle kanun hükmünde yazanın bire bir uygulanması gerekmektedir. Ancak bu görüşe göre, adli makamlar dışında verilen yabancı boşanma kararları Türkiye’de tanınamasa da, bu durum onların hiçbir şekilde hukuki niteliğe sahip olmayacağı anlamına gelmez. Bu görüşe göre, adli makamlar dışında hukuki işlemlerle gerçekleşmiş yabancı boşanma kararları için Türkiye’de tespit davası açılabilir ve tespit davasının sonucunda yabancı boşanma Türkiye’de hukuki sonuçlarını gösterebilir⁷⁷.

Doktrinde yer alan başka bir görüş ise, bu konuda mahkeme kavramının dar ve geniş anlamının incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Dar anlamda mahkeme, yargı yetkisinin kullanılması suretiyle bir hukuki uyuşmazlığı çözen adli makamdır. Geniş anlamda mahkeme ise, adli makam özelliğine sahip olmadığı halde bir konu hakkında yargı yetkisine ve uyuşmazlığı çözme yetkisine sahip olan makamlardır. Doktrindeki bu görüşe göre, objektif bir yargılama yapmış olması şartıyla dar veya geniş anlamdaki mahkemelerce verilen yabancı boşanma kararları adli makam olma şartı aranmaksızın tanınabilmelidir⁷⁸. Buna ek olarak, hangi makamların “yabancı mahkeme” olarak nitelendirilebileceğini kararı veren ülkenin hukuk sisteminin belirleyeceği doktrinde ifade edilmektedir⁷⁹. Yargıtay’ın görüşü ise, MÖHUK m. 50/f. 1’de öngörülen açık hüküm sebebiyle yabancı adli makamlar dışındaki makamlarca verilmiş yabancı boşanma kararlarının Türkiye’de tanınamayacağı yönündedir⁸⁰.

Bu noktada bir örnek olarak, NHK m. 27/A kapsamında bir arabuluculuk anlaşmasıyla tescil başvurusu yapıldığını düşünebiliriz. Bu örnek her ne kadar farazi de olsa, boşanma Türk hukuku uyarınca arabuluculuğa elverişli olmasa da, yabancı hukuklardaki düzenlenmeler uyarınca arabuluculuk anlaşmasının tescili talebinde bulunulması ihtimalinde, bu talep geçerli ve doğru olmayacaktır kanısındayız. Arabuluculukla ilgili görüş bildirilen bir AYM kararında⁸¹ arabuluculuğun mahkeme dışı alternatif bir uyuşmazlık çözüm yolu olmadığı, arabuluculuğun “ *tarafların sorunlarını kendilerinin çözmesini amaçlayan gönüllülük esasına dayanan dostane bir çözüm yolu olup bir yargılama faaliyeti içermediği*” vurgulanmıştır. Ayrıca ilgili kararda, “*taraflar arasında arabuluculuk yöntemine başvurulmuş olmasının,*

⁷⁷ NÖMER, DHH, s. 491; ÖZÜĞÜR, s. 768; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 514.

⁷⁸ ERTAŞ, s. 380.

⁷⁹ “Tanınması ya da tenfizi istenilen kararın “mahkeme” tarafından verilmiş olup olmadığı, kararın verildiği devlet hukukuna tabi bir meseledir.” Bkz. EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 120.

⁸⁰ “Türkiye’de yerine getirilmesi istenen boşanma kararı Kopenhag Belediyesi tarafından verilmiştir. 2675 sayılı (MÖHUK) yasasının 34. maddesi gereği, ancak, yabancı mahkemelerde verilen hukuk davalarına ilişkin kararların Türkiye’de yerine getirilmesi istenebilir. Boşanma kararı bir mahkemenin verdiği Hüküm niteliği taşımadığından kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilebileceğine ilişkin yukarıda açıklanan yasal kuralın kapsamı dışında kalmaktadır.” Yarg. 2. HD. E. 1995/3612, K. 1995/4567, T. 13.4.1995; ARAT, s. 500; GÜRHAN, s. 14; NAZİKİOĞLU, O. Işık, “Yabancı Memleket Mahkemelerinden Verilen Kararların Tanınması ve Tenfizi”, AÜHFD, Cilt 7, Sayı 3-4, Yıl 1950, s.468-500, s. 482; TEZGEL, s. 63.

⁸¹ Bkz. AYM, E. 2012/94, K. 2013/89, T. 10.7.2013, (www.lexpera.com.tr, erişim tarihi: 01.12.2020)

Devletin yargılama yetkisini bertaraf edemeyeceği” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Bu bağlamda, arabuluculuğu, mahkeme dışı alternatif bir çözüm yolu olarak kullanan hukuk sistemlerinin -çok farazi de olsa- var olduğu veya var olacağı ihtimaliyle düşünüldüğünde, arabuluculuk yöntemiyle gerçekleştirilmiş boşanmalar sonucunda arabuluculuk anlaşmalarının NHK m. 27/A açısından “yabancı mahkeme kararı” niteliğinde olup olmadığı ve arabuluculuğun geniş anlamda “mahkeme” olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Kanaatimizce, boşanmanın gerçekleştiği ülke hukukunda arabuluculuk yönteminin mahkemeye alternatif yol olarak kabul edilmesi ve bu şekilde arabuluculuk yöntemiyle bir boşanmanın gerçekleşmesine imkan bulunması ihtimalinde, kararın verildiği ülkenin hukuk sistemi uyarınca geçerli olduğu sürece bir önceki paragrafta bahsettiğimiz “geniş anlamda mahkeme” olarak nitelendirilebilmelidir. Ancak arabuluculuk yöntemiyle gerçekleşen boşanmaların var olması ihtimalinde, arabuluculuğun “*yargılama faaliyeti yapan adli makam*” olarak değerlendirilemeyeceğini ve bu sebeple arabuluculuk anlaşmalarının NHK m. 27/A kapsamında tescil talebine konu olamayacağını düşünmekteyiz.

b. İlam Kavramı

MÖHUK m. 50/f. 1’de bir mahkeme kararının tanınabilmesi için tanınması istenen söz konusu mahkeme kararının yabancı bir mahkemeden verilmiş “ilam” olması gerektiği belirtilmiştir. Buradaki “ilam” ifadesinden ne anlaşılması gerektiği açıklanmaya muhtaçtır.

İlam, taraflara verilen hüküm suretine denmektedir⁸². Türk Dil Kurumuna göre, ilam, “*Bir davanın mahkemece nasıl bir hükme bağlandığını gösteren resmi belge*”dir. Türk Dil Kurumunda göre, mahkeme kararı ise, “*Dava sonunda açıklanan karar*”dır. Buna göre, yargılama sonucunda bir karara varan mahkemenin bu kararını açıklayan resmi belgeye ilam denir. HMK m. 301/f. 2’ye göre, “*Taraflardan her birine verilen hüküm nüshası ilamdır*”. HMK m. 294 uyarınca ise, “*Mahkeme, usule veya esasa ilişkin bir nihai kararla davayı sona erdirir. Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür*”. İlgili kanun maddeleri ışığında, tanınması istenen yabancı boşanma kararlarının yabancı mahkemece hükme bağlanmış ve taraflar arasındaki evliliğin boşanma yoluyla sona erdiğini

⁸² AFŞAROĞLU, Osman, Hukuk Usulü Muhakemeleri Hakkında Genel Bilgiler, Ankara 1987, s. 107; ANSAY, Usul, s. 305; ANSAY, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. O., Ankara 1950, s. 271; ARSLAN, Ramazan, “*Kesin Hüküm İhtiyacı ve Yanılma Gerçeği*”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 45, Sayı 5-6, 1988, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; KURU, Ders Kitabı, s. 436; ÖNEN, s. 328; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 842; TANRIVER, MUH, s. 862; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 582.

belgeler nitelikte olması gerektiği belirtilmiştir⁸³. Bu sebeple, ilam niteliğinde olmayan belgelerin tanımaya konu olamayacağı doktrinde ifade edilmiştir⁸⁴.

Doktrinde ilam niteliği taşımayan belgelere çeşitli örnekler verilmiştir. Taraflar arasında yapılmış bir sözleşme, ödeme emri niteliğinde bir belge, bağış senedi, icra kararları, icra kararlarının infazına yönelik kararlar gibi belgelerin ilam niteliğinde belgeler olmaması sebebiyle tanımaya veya tenfize konu olamayacağı ifade edilmiştir⁸⁵. Bununla birlikte, ilam niteliğine sahip belgeler de vardır. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu⁸⁶ (İİK) m. 38’de ilam niteliğindeki belgeler düzenlenmiştir. İİK m. 38’e göre, mahkeme huzurunda yapılan sulhler ve kabuller, kayıtsız ve şartsız para borcunu ikrar eden re’sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ve icra kefaletnameleri ilam niteliğinde belgelerdir⁸⁷. Aynı zamanda, özel kanunlarda düzenlenen birçok ilam niteliğinde belgenin de olduğu doktrinde belirtilmiştir⁸⁸. Tanıma talebine konu olan karar, Türk hukukunca ilam niteliğinde kabul edilmese de verildiği ülke hukukuna göre ilam niteliğinde kabul ediliyorsa MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında da yabancı mahkeme kararı olarak kabul edilerek tanıma talebine konu olabilmesi gerektiği de doktrinde ayrıca belirtilmektedir⁸⁹.

Konumuz açısından önemi olan nokta ise, ilamlar ile ilam niteliğindeki belgeler arasındaki farklar yönündedir. Doktrinde, ilamlar ile ilam niteliğindeki belgeler arasında icra edilebilirlik açısından bir fark bulunmadığı ifade edilmiştir⁹⁰. Ancak, ilamlar ile ilam niteliğindeki belgeler arasındaki temel farklılığın hukuki nitelik açısından olduğu belirtilmiştir⁹¹. İlamlar, maddi anlamda kesin hüküm gücüne sahip belgelerdir; ancak ilam niteliğinde belgeler kesin hüküm teşkil edemezler ve bu sebeple ilam niteliğinde belgelerin

⁸³ TEZGEL, s. 58.

⁸⁴ TEZGEL, s. 58.

⁸⁵ TEZGEL, s. 59-60.

⁸⁶ RG. T. 19.06.1932, S. 2128.

⁸⁷ KURU, Baki, İcra ve İflas Hukuku, Legal Yayınevi, İstanbul 2016, s. 285.

⁸⁸ Avukatlar tarafından düzenlenen uzlaştırma tutanakları, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununa göre düzenlenen anlaşma belgesi, mühendis ve mimar odalarının verdiği aidat ve para cezalarına ilişkin kararlar, Harcırah Kanunu gereğince fazla tahakkuk ettirilen paraların geri verilmesi hakkında verilen kararlar özel kanunlarda düzenlenen ilam niteliğindeki belgelerdendir. Ayrıntılı bilgi ve ilam niteliğindeki belgelere ilişkin daha fazla örnek için bkz. FIRAT, Erhan, Özel Kanunlarda Düzenlenen İlâm Niteliğinde Belgeler, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 27, KURU, İcra, s. 285.

⁸⁹ EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 120 vd.

⁹⁰ AFŞAROĞLU, s. 107; ANSAY, Usul, s. 305; ARSLAN, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; FIRAT, s. 28; KURU, İcra, s. 285; KURU, Ders Kitabı, s. 436; ÖNEN, s. 328; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 842; TANRIVER, MUH, s. 862; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 582.

⁹¹ AFŞAROĞLU, s. 107; ANSAY, Usul, s. 305; ARSLAN, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; FIRAT, s. 28; KURU, İcra, s. 285; KURU, Ders Kitabı, s. 436; ÖNEN, s. 328; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 842; TANRIVER, MUH, s. 862; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 582.

kesin hüküm etkisi yoktur⁹². Yabancı boşanma kararlarının tanınması açısından önem teşkil eden bu ayırt edici özellik sebebiyle, MÖHUK m. 50/f. 1’de “ilam” ifadesi kullanılmıştır. Zira MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca yalnızca kesin hüküm etkisine sahip olan ilamlar tanımaya veya tenfize konu olabilirler.

c. Mahkeme Kararının Aranmadığı Haller/İstisnalar

Her ne kadar MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca Türkiye’de yalnızca yabancı mahkeme kararlarının tanınması mümkün olsa da, bu konuda bazı istisnai düzenlemeler bulunmaktadır⁹³. Öncelikle, NHK m. 30/f. 2 hükmü uyarınca, evlat edinmeye ilişkin yabancı adli veya idari makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm etkisi gösteren karar veya belgelerin yetkili Türk mahkemesince Türkiye’de tanınacağı veya tenfiz edilebileceği öngörülmüştür. Buna göre, evlat edinmeye ilişkin yabancı bir idari karar da Türkiye’de tanıma veya tenfize konu olabilecektir.

NHK m. 30/f. 2 dışında başka bir istisna da Mavi Kartlılara ilişkin olarak düzenlenmiştir. Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge m. 10/3 “*Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı kişilerin uyruğu bulunduğu ülke makamlarından almış oldukları karar ve idari belgeler usulüne göre tasdik edilmiş ve onaylanmış ise, ayrıca 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tanınması veya tenfizi istenmez.*” Buna göre, Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı kişiler açısından, uyruklarının bulunduğu ülke makamlarından alınmış kesinleşmiş bir mahkeme kararının olması şartı aranmamaktadır.

Ek olarak, bazı milletlerarası sözleşmelerde mahkeme kararlarının dışında idari makam kararlarının da tanımaya konu olabileceği hatta bazı durumlarda hiçbir şarta tabi tutulmaksızın doğrudan tanınabileceği öngörülmüştür. Hatta, bazı milletlerarası sözleşmeler kapsamında ilam niteliğinde belge vasfına sahip ve kesin hüküm teşkil etmeyen mahkeme huzurunda yapılan sulh ve kabuller de tanımaya veya tenfize konu olabilmektedir⁹⁴.

⁹² AFŞAROĞLU, s. 107; ANSAY, Usul, s. 305; ARSLAN, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYYAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; DEMİR GÖKYAYLA, s. 41; FIRAT, s. 29; HUYSAL, s. 493; KURU, Ders Kitabı, s. 436; NOMER, Ergin, Milletlerarası Usul Hukuku, Beta Basım Yayım, İstanbul 2018, s. 173; ÖNEN, s. 328; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 842; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 520, TANRIVER, MUH, s. 862; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 582.

⁹³ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 283.

⁹⁴ Ayrıca bkz. Birinci Bölüm: II. NHK m. 27/A’nın Uygulama Alanına Giren Kararlar İle Bağlantılı Bazı Milletlerarası Sözleşmeler başlığı; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 614 vd.

Bu istisnalardan daha güncel olan ve esasen çalışmamızın da konusu olan 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile NHK'ya eklenen 27/A maddesi ile evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı adli veya idari makam kararları madde hükmünde sayılan şartların yerine getirilmesi koşuluyla Nüfus Müdürlüklerinde veya dış temsilciliklerde incelendikten sonra evliliğin sona erdiği nüfus kütüklerine tescil edilebilecektir. Yeni düzenlemeye göre, evliliğin sona ermesine ilişkin hem adli hem idari kararlar yetkili Türk mahkemesinin incelemesi olmaksızın, nüfus müdürlüklerinde veya dış temsilciliklerde incelenmek suretiyle nüfus kütüklerine tescil edilebileceklerdir. Bu konuya çalışmamızın ikinci bölümünde daha geniş yer verilecektir⁹⁵.

2. Yabancı Mahkemeden Hukuk Davalarına İlişkin Olarak Verilmiş Bir İlamın Olması

MÖHUK m. 50/f. 1 hükmüne göre, yabancı mahkemeden verilmiş olan ilamın hukuk davalarına ilişkin olması gerekmektedir. Hukuk davalarına ilişkin olma ifadesiyle “özel hukuk ilişkilerden doğan bir hukuki uyuşmazlığın veya dava”nın anlaşılması gerektiği doktrinde belirtilmiştir⁹⁶. Yetkili Türk mahkemesinin öncelikle tanıma veya tenfiz talebinde bulunulan yabancı kararının hukuk davalarına ilişkin olup olmadığını re’sen araştıracağı ifade edilmiştir⁹⁷.

Bununla birlikte, hangi uyuşmazlık konularının hukuk davalarına ilişkin olduğunun belirlenmesi açısından bir vasıflandırmaya gidilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur⁹⁸. Kararın hukuk davalarına ilişkin olup olmaması meselesinin kararın niteliği ile alakalı olduğu, kararın niteliğinin belirlenmesinin de usuli bir konu olduğu ifade edilmiştir⁹⁹. Usuli konularda yapılan vasıflandırmaların davaya bakan hakimın hukukuna göre (*lex fori*) yapılacağı doktrinde belirtilmiştir¹⁰⁰. Buna göre, yabancı ilamdaki hukuki uyuşmazlık konusunun hukuk davalarına, özel hukuk ilişkilerine dair bir uyuşmazlık olup olmadığına tanıma veya tenfiz isteminde bulunulan devletin hukuk kurallarına göre ayırım yapılacaktır. Doktrinde, boşanma davalarının Türk hukuku açısından özel hukuk ilişkilerine dayanan bir uyuşmazlık olması

⁹⁵ Bkz. İkinci Bölüm: “5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Evliliğin Sona Ermesine İlişkin Yabancı Ülke Kararlarının Nüfus Kütüğüne Tescili” başlığı.

⁹⁶ ALTUĞ, Yılmaz, Türk Milletlerarası Usul Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1983, s. 120; ÇELİKEL/ERDEM, s. 580; DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 129 vd.; GÜVEN, s. 39 vd.; ÖZBAKAN, s. 144; SEVİĞ, Kanunlar İhtilafı, s. 83; TEZGEL, s. 66; TİRYAKİOĞLU, s. 34.

⁹⁷ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 120; DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; TEZGEL, s. 66; TİRYAKİOĞLU, s. 34.

⁹⁸ DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; TEZGEL, s. 66; TİRYAKİOĞLU, s. 34.

⁹⁹ DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; GÜRHAN, s. 17; TEZGEL, s. 66; TİRYAKİOĞLU, s. 34.

¹⁰⁰ ÇELİKEL/ERDEM, s. 419; DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; NOMER, DHH, s. 362; TEZGEL, s. 66; TİRYAKİOĞLU, s. 34.

sebebiyle hukuk davası olarak nitelendirildiği ve tanıma veya tenfiz şartı olarak hukuk davalarına ilişkin olmayı sağladıkları belirtilmiştir¹⁰¹.

3. Yabancı Mahkemeden Verilmiş Olan İlamın Kesinleşmiş Olması

MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca yabancı mahkeme kararlarının tanınmasında ve tenfizinde, yabancı mahkeme kararının “kesinleşmiş” olması şartı aranmaktadır¹⁰². Kesinleşmiş olan yabancı mahkeme kararı, kararın verildiği ülkede kesin hüküm etkisi gösterir¹⁰³. Yalnızca verildiği ülkede kesin hüküm etkisi gösteren kararlar, başka bir ülkede de kesin hüküm etkisi gösterebilir¹⁰⁴. Verildiği ülkede kesin hüküm etkisi gösteren bir kararın Türkiye’de tanınması halinde kararın kesin hüküm etkisi genişletilemez, verilen kararın kapsamının dışına çıkılamaz¹⁰⁵. Yabancı mahkeme kararlarının tanınması veya tenfiz edilebilmesi için MÖHUK tarafından kararın kesinleşmiş olması şartı aranmasının amacı, kesinleşmemiş bir yabancı mahkeme kararının Türkiye’de hüküm doğurmasını engelleyerek tarafların menfaatlerini korumak ve milletlerarası alanda oluşabilecek kargaşanın önüne geçmektir¹⁰⁶. Doktrinde, MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında aranan “kesinleşme” şartının kararın verildiği ülkenin kanunlarına ve o ülkenin usul hukukuna göre kesin hüküm etkisi göstermesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁰⁷. Zaten, MÖHUK m. 50 hükmünde “*o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamlar*” tabiri kullanılarak kesinleşmenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin, kararın verildiği ülke hukukuna göre belirleneceği açıkça öngörülmüştür¹⁰⁸.

MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında aranan kesinleşmiş yabancı mahkeme kararının şekli anlamda mı yoksa maddi anlamda mı kesinleşmiş olması gerektiği doktrinde tartışma konusudur¹⁰⁹. Doktrindeki bazı görüşlere göre¹¹⁰, kesinleşmiş yabancı mahkeme kararının

¹⁰¹ DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; TEZGEL, s. 67; TİRYAKIOĞLU, s. 35.

¹⁰² ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 121; ÇELİKEL/ERDEM, s. 687; DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; DOĞAN, s. 115; HUYSAL, Velayet, s. 176; NOMER, s. 172; RUHİ, Evlat Edinme, s. 92; SAKMAR, s. 234; SEViG, Kanunlar İhtilafı, s. 83; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 519.

¹⁰³ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 121; DOĞAN, s. 115; SEViG, Kanunlar İhtilafı, s. 83.

¹⁰⁴ DOĞAN, s. 115; NOMER, s. 172; SAKMAR, s. 234; SEViG, Kanunlar İhtilafı, s. 83.

¹⁰⁵ DOĞAN, s. 115; NOMER, s. 172; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 520.

¹⁰⁶ HUYSAL, s. 492; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 519.

¹⁰⁷ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 688; DOĞAN, s. 115; NOMER, s. 183; SAKMAR, s. 235; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 521.

¹⁰⁸ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 688.

¹⁰⁹ DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; RUHİ, Evlat Edinme, s. 93; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 520; TİRYAKIOĞLU, s. 38. Şekli anlamda kesinleşme ve maddi anlamda kesinleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm II/B/3/a başlığı.

¹¹⁰ DEMİR GÖKYAYLA, s. 41; DOĞAN, s. 124; ERTAŞ, s. 391; GÖKÇENAY, s. 317; KURU, s. 3922; SAKMAR, s. 235; ŞİT, Banu, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, Ocak 2011, s. 63; TÜTÜNCÜBAŞI, s. 119; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 141.

tanıma veya tenfize konu olabilmesi için şekli anlamda kesin hüküm etkisi göstermesi yeterliyken, başka görüşlere göre ise¹¹¹, sadece şekli anlamda kesin hüküm etkisinin bulunması yeterli değildir; hem şekli hem de maddi anlamda kesin hüküm etkisinin bir arada bulunması gerekir. Şekli anlamda kesin hüküm etkisinin yeterli olacağını kabul eden görüşlere göre, yabancı mahkeme kararı, verilecek tanıma kararı sonucunda maddi anlamda kesin hüküm niteliği kazanacaktır¹¹². Sadece şekli anlamda kesin hüküm etkisinin yeterli olmadığını, şekli anlamda kesin hüküm etkisiyle beraber maddi anlamda kesin hüküm etkisinin de bulunması gerektiğini savunan görüşlere göre ise, Türk usul hukukunda şekli kesinlik kazanan mahkeme kararının aynı zamanda maddi kesinlik de kazanması gerekmektedir¹¹³. Mahkeme kararlarının şekli ve maddi kesinliği beraber taşımaları zorunluluğu¹¹⁴ neticesinde, şekli ve maddi kesinliği birlikte kabul etmeyen hukuk sistemlerine ait mahkeme kararlarının (ihtilafsız kazalar hariç¹¹⁵) tanınması veya tenfiz edilmesi hukuka aykırıdır¹¹⁶.

MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünde açıkça ifade edildiği gibi, mahkeme kararının verildiği ülke hukukuna göre kesinleşmiş olması gerekmesinin yanı sıra yukarıdaki görüşler ışığında yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfize konu olabilmeleri için sadece şekli anlamda kesin hüküm etkisinin yeterli olacağını düşünmekteyiz. Zira kanun metninde “o devlet

¹¹¹ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 687; ÇELİKEL, Aysel, Ahkamı Şahsiye Konusundaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1963, s. 102; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 521.

¹¹² SAKMAR, s. 235; TİRYAKİOĞLU, s. 38.

¹¹³ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 687; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 521.

¹¹⁴ KURU, s. 3552.

¹¹⁵ “Hasımsız olarak görülen dava sonucunda verilen hükmün, Yargıtay’ca incelenmesi davacı tarafından istenilmekle, temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldı. Dosya incelendi, gereği görüldü: Dava hasımsız olarak açılan mirasçılık belgesinin verilmesi istemine ilişkindir. Mahkemece; murisin ve mirasçılarının Türk vatandaşı olmadığı, mirasın ölenin milli hukukuna tabi olduğu, murisin ve mirasçılarının vatandaşı olduğu Amerika Birleşik Devletlerinden alacakları mirasçılık belgesinin Türk mahkemelerinde tanınmasından sonra delil olarak kullanılmasının mümkün olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş ise de, varılan sonuç davanın niteliğine, yasal düzenlemelere uygun düşmemiştir. 2675 Sayılı MÖHUK’un 22. maddesi mirasın ölenin milli hukukuna tabi olduğunu, Türkiye’deki taşınmaz mallar hakkında Türk hukukunun uygulanacağını, mirasın açılmasına, iktisabına ve taksimine ilişkin hükümlerin ise terekenin bulunduğu yer hukukuna tabi olduğu hükme bağlanmıştır.

Türk Hukukunda, veraset belgesi vermeye yetkili Türk mahkemesinin, yabancı miras bırakan hakkında, yabancı hukuka tabi mirası için veraset belgesi vermeyi engelleyen bir hüküm bulunmamaktadır. **Öte yandan kesin hüküm teşkil etmeyen çekişmesiz olarak verilen mahkeme kararlarının tanınmasına ya da tenfizine olanak yoktur.** Zira Türk Hukukunda mirasçılık belgesi aksi ispat edilinceye kadar mirasçıları gösterir. Bunun doğru olmadığı herhangi bir davada ileri sürülebileceği gibi iptali ve düzeltilmesi de istenebilir. Yabancı bir mahkemeden alınmış mirasçılık belgesine Türk Hukukunun tanıdığı ve kabul ettiği değerden daha fazla bir güç de yükletilemez. Aksi her zaman ispat edilebileceğine göre de tanınması yahut tenfizi yoluna da gidilemez.” Bkz. Yarg. 7. HD., E. 2012/7173, K. 2013/366, T. T. 23.1.2013 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 01.12.2020).

¹¹⁶ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 687; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 521.

kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamlar” denilerek kararın verildiği devletin usulüne ve hukukuna göre kesinleşmenin gerçekleşip gerçekleşmediği aranmaktadır¹¹⁷.

D. Tanımanın Asıl Koşulları

Yabancı bir mahkeme kararının tanınabilmesi için öncelikli olarak yukarıda sayılan ön koşulların varlığı araştırılır. Söz konusu yabancı mahkeme kararında ön koşulların bulunduğu tespit edilirse, tanıma incelemesinin asıl koşullarına geçilir. Ön koşulları sağlamayan yabancı bir mahkeme kararının asıl koşulları taşıyıp taşımadığı incelenmez. Asıl koşulların bazıları mahkemece re’sen incelenir, bazıları ise talebe ve itiraza bağlı olarak incelenir. Yabancı bir mahkeme kararının tanımanın koşullarından birini bile taşımadığı yetkili Türk mahkemesince tespit edilirse, tanıma talebi reddedilir¹¹⁸.

¹¹⁷ Mülga 1086 sayılı Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu’nun (HUMK) 537’inci maddesinde “*nihai hüküm vasfına sahip olan ve kesin hüküm teşkil etmiş*” yabancı mahkeme kararlarının tenfiz davasına konu olabileceği öngörülmüştür. Bkz. **SAKMAR**, s. 234; **NOMER**, s. 183; **CELİKEL/ ERDEM**, s. 687; **TİRYAKİOĞLU**, s. 37. HUMK m. 537 ve devamında tenfize ilişkin koşullar düzenlenmiş olup tanımaya yer verilmemiştir. Bkz. **NOMER**, s. 183. Doktrindeki bir görüşe göre, her ne kadar HUMK m. 537 vd. hükümlerinde tanımaya yer verilmemiş olsa da, kanunda öngörülen tenfiz şartlarının tanıma için de geçerli olacağı düşünülmüştür. Bkz. **SAKMAR**, s. 234. Aksi bir görüş ise, tanıma ve tenfiz kavramlarının birbirinden nitelik bakımından farklı olduğu gerekçesiyle tanıma için tenfiz ile aynı şartların aranmasının uygun olmadığını ancak tanıma için aranacak şartların HUMK açısından belirsiz olduğunu savunmuştur. Bkz. **NOMER**, s. 183. Bu görüşe göre, ilgili HUMK hükümlerinde sadece tenfize yer verilmiş olunması sebebiyle hüküm sadece tenfiz açısından değerlendirilmelidir. Tanımaya madde hükmünde açıkça yer verilmemesi ve tanımanın tenfizden nitelik bakımından farklı olması hatta bazı durumlarda özel bir talep olmaksızın gerçekleşen doğrudan tanımlar göz önüne alındığında HUMK hükümleri kapsamında tanıma şartları gerçekten de havada kalmıştır. Bkz. **NOMER**, s. 183. Ancak madde hükmünde kullanılan ve sonradan HMK ile kaldırılan “nihai hüküm” kavramının anlamı dikkate alınabilir. Boşanma davaları sonucunda verilen kararların hukuki niteliğini ele alan bir görüş, evlilik birliğinin sona ermesine ilişkin kararların nihai hüküm vasfında olduğunu belirtmektedir. Bkz. **SAKMAR**, s. 234. Aynı görüş, hakimin davayı bitirdiği, verdiği karardan dönemediği ve kararı değiştiremediği durumlarda kararın nihai hüküm niteliğine sahip olduğunu, ancak yabancı boşanma kararının tanınabilmesi için nihai hüküm vasfına sahip olmanın dışında bütün kanun yollarının kapanması suretiyle kararların şekli anlamda kesin hüküm niteliğine ulaşması gerektiğini savunmuştur. Bkz. **SAKMAR**, s. 234. Öte yandan, 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun mülga 34’üncü maddesinde HUMK m. 537’nin aksine nihai hüküm şartının aranmaması, sadece kesinleşme şartının aranması ile yaratılan çelişki zamanında doktrinde tartışmalara sebep olmuştur. HUMK m. 537’te nihai hüküm ve kesin hükmün birlikte aranması yalnızca nihai hüküm niteliğine sahip kararların kesin hüküm etkisi gösterebileceği şüphesini doğurmuştur. Bkz. **TİRYAKİOĞLU**, s. 38. Bu görüşler ışığında HUMK m. 537’de değerlendirildiğinde, kanun maddesinde bahsi geçen “nihai hüküm vasfına sahip olan ve kesin hüküm teşkil etmiş” yabancı mahkeme kararlarında şekli anlamda kesin hüküm etkisi arandığı söylenebilir. Zira şekli anlamda kesinliğin meydana gelmesi iki şekilde oluşmaktadır: birincisi, karar verildiği anda kesinleşen nihai hükümlerle (temyiz edilemeyen kararlar), ikincisi, temyiz edilebilen kararların temyiz süresinin geçmesi veya temyiz hakkından feragat edilmesi sebebiyle kararın kesinleşmesi yoluyla. (Temyiz edilemeyen kararlar için bkz. HUMK m. 428 ve HMK m. 362). Bkz. **KURU**, s. 3527. HUMK m. 537’de şekli anlamda kesin hükmün meydana geldiği iki duruma da değinilmesi sebebiyle madde hükmünde kullanılan “nihai hüküm vasfına sahip olan ve kesin hüküm teşkil etmiş” ifadesiyle anlatılmak istenenin şekli anlamda kesin hüküm olduğunu düşünmekteyiz. Bununla birlikte, temyiz edilemeyen kararları düzenleyen HMK m. 362/f. 2 uyarınca “*Birinci fıkranın (a) bendindeki kararlarda alacağın bir kısmının dava edilmiş olması durumunda, kırk bin Türk Lirası kesinlik sınırı alacağın tamamına göre belirlenir. Alacağın tamamının dava edilmiş olması hâlinde, kararda asıl talebinin kabul edilmeyen bölümü kırk bin Türk Lirasını geçmeyen tarafın temyiz hakkı yoktur. Ancak, karşı taraf temyiz yoluna başvurduğu takdirde, diğer taraf da düzenleyeceği cevap dilekçesiyle kararı temyiz edebilir.*” olarak hükmedilmiştir.

¹¹⁸ **CELİKEL/ ERDEM**, s. 744.

MÖHUK m. 54 hükmünde tanımanın koşulları öngörülmüştür. İlgili madde hükmü uyarınca tanıma koşulları; ilamın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması, ilamın dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı halde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması ve bu konuda davalının itirazda bulunmaması, hükmün kamu düzenine açıkça aykırı olmaması ve yine davalının itirazına bağlı olarak savunma hakkının ihlal edilmemiş olmasıdır. Esasen, MÖHUK m. 54 tenfiz koşullarını öngören bir hükümdür ancak tanıma koşullarını öngören MÖHUK m. 58/f. 1'de MÖHUK m. 54'e atıf yapılarak tanıma şartlarının karşılıklılık koşulu¹¹⁹ hariç (MÖHUK m. 54/f. 1/a) tenfiz şartları ile aynı olduğu ifade edilmiştir. Aşağıda tanımanın asıl koşulları tek tek incelenecektir.

1. İlamın Türk Mahkemelerinin Münhasır Yetkisine Girmeyen Bir Konuda Verilmiş Olması

MÖHUK m. 54/f. 1/b bendi uyarınca tanıma incelemesinde aranan tanımanın asıl koşullarından birincisi ilamın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olmasıdır. Münhasır yetki kuralı, mahkeme tarafından re'sen incelenen tanıma koşullarındandır¹²⁰.

Tanınması istenen yabancı mahkeme kararının Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması gerekmektedir. Münhasır yetki kuralına göre, o dava konusu uyuşmazlığın mutlaka Türk mahkemelerince çözümlenmesi gerekir, yabancı bir mahkeme münhasır yetki kuralına tabi uyuşmazlıklarda hiçbir şekilde yetkili kılınamaz¹²¹.

¹¹⁹ MÖHUK m. 58/f. 1: “Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilamın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımada 54 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi uygulanmaz.”; MÖHUK m. 54/f. 1/ a bendi uyarınca Türkiye Cumhuriyeti ile ilamın verildiği devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma veya o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilamların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiili uygulamanın bulunması tenfiz şartları dahilindedir. Ancak MÖHUK m. 58 hükmünde tanımada 54'üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin uygulanmayacağı öngörülmüştür. Bu durumda, tenfiz şartlarının aksine tanıma şartlarında karşılıklılık koşulu aranmamaktadır. Tanınması istenen yabancı bir mahkeme kararının verildiği devlet ile Türkiye arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma, kanun hükmü veya fiili uygulamanın bulunması gerekmemektedir.

¹²⁰ HUYSAL, Burak, “Yabancı Mahkemenin Dava ve Taraflar ile Gerçek Bağlantısının Tanıma ve Tenfiz Üzerindeki Etkisi”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı:1, Ocak 2011, s. 471.

¹²¹ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 122; ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; DEMİR GÖKYAYLA, s. 50; DEMİRKOL, Berk, Milletlerarası Yetki Anlaşmaları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 135; ELÇİN, Doğa, “Vesayet ve Kısıtlılık Kararı Verilmesine Veya Sona Ermesine ve Vesayetin Yürütülmesine Uygulanacak Hukuk, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması”, AÜHFD, Cilt 67, Sayı 2, Yıl 2018, s. 331; ESEN, Emre, “Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Münhasır Yetki Kavramı”, MHB, Y. 22, S. 2, 2002, s. 187; GÜRHAN, s. 25; GÜRZUMAR, Aydanur, “Türk Devletler Özel Hukuku Açısından Boşanma Davalarında Kamu Düzeninin Etkileri”, MHB, Yıl: 14, Sayı 1-2, 1994, s. 26; HUYSAL, Burak, “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler”, MHB, Cilt: 32, Sayı: 1, s. 84; KADIOĞLU, Nagehan, Aile Mahkemelerinde Yargılama Usulü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

Münhasır yetki kuralına tabi bir uyuşmazlığa konu olan davada, taraflar aralarında bir yetki sözleşmesi yaparak yabancı bir mahkemeyi yetkilendirmiş olsalar dahi, yetki sözleşmesi o yabancı mahkemeyi yetkili kılmayacaktır¹²². Münhasır yetki kuralına tabi olan uyuşmazlığın, mutlaka Türk mahkemelerince görülüp karara bağlanması gerekir; aksi takdirde tanıma talebi reddedilecektir. Başka bir ifadeyle, münhasır yetki kuralına tabi olan uyuşmazlığın yabancı bir mahkemece incelenip karara bağlanması ve Türkiye’de tanıma isteminde bulunulması halinde tanıma isteminin reddedilmesi sonucu doğar¹²³.

Bazı kesin yetki kurallarının kamu düzeni ile ilişkilendirildiği ve kamu düzeni ile ilişkilendirilen bir kesin yetki kuralına ilişkin uyuşmazlığın belirlenmiş daimi yetkili mahkeme tarafından görülmesi gerektiği doktrinde ifade edilmiştir¹²⁴. Bununla birlikte, bazı kesin yetki kurallarının zayıf tarafı korumak amacıyla da konulabileceği ve bu tarz yetki kurallarının da münhasır yetki kuralı kapsamına girebileceği ancak bunların “sınırlı münhasır yetki kuralı” olarak sayılabileceği doktrinde belirtilmiştir¹²⁵. MÖHUK m. 44, m. 45 ve m. 46 sınırlı münhasır yetki kuralına örnek olarak verilmiştir¹²⁶.

Münhasır yetki kavramının, HMK’daki kesin yetki kuralından farklı olduğu ve münhasır yetki ile kesin yetkinin örtüşmediği doktrinde ifade edilmiştir¹²⁷. HMK’daki kesin yetki kuralları ile iç hukukta yetki düzenlenmesi yapılması hedeflenmiştir ve kesin yetki kuralları açıkça belirtilmiştir¹²⁸. Milletlerarası hukuk anlamında kabul edilen münhasır yetki kuralı ile ise, bir dava konusunda yabancı mahkemeleri yetkisiz kılıp o davanın yalnızca

İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2007, s. 60; **NOMER**, DHH, s. 476; **ÖZDEMİR**, Boşanma Kararları, s. 11; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 99; **SAKMAR**, Yabancı İlamlar, s. 99; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 535; **SEVİĞ**, Vedat Raşit, Kanunlar İhtilafı - Yasama ve Yargılama Çatışmaları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1974, s. 251; **SÜZEN**, Begüm, Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 6; **TİRYAKİOĞLU**, s. 40.

¹²² MÖHUK m. 47/f. 1: “Yer itibarıyla yetkinin münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar, aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devletin mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Anlaşma, yazılı delille ispat edilmesi halinde geçerli olur. Dava, ancak yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması veya Türk mahkemelerinde yetki itirazında bulunulmaması hâlinde yetkili Türk mahkemesinde görülür.”; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 52; **MERAKLI YAYLA**, Deniz, “Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, Basım Yılı: 2015, s. 1990; **NOMER**, DHH, s. 476; **SÜRAL**, Ceyda, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi”, TBB Dergisi, 2012, (100), s. 191.

¹²³ **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 715; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 51; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 99; **SÜZEN**, s. 7; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 534.

¹²⁴ **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 535.

¹²⁵ **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 535; **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 379.

¹²⁶ **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 536.

¹²⁷ **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 583; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 51; **DEMİRKOL**, s. 134; **DOĞAN**, s. 103; **HUYSAL**, Tespitler, s. 84; **NOMER**, DHH, s. 494; **SAKMAR**, s. 99; **SÜZEN**, s. 21.

¹²⁸ **ÇELİKEL/ERDEM**, s. 715; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 51; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 535, **SÜZEN**, s. 21.

Türkiye’de görülmesini ve karara bağlanması amaçlanmaktadır¹²⁹. Kesin yetki kuralından farklı olarak, münhasır yetki kuralının içeriğinin ve sınırının MÖHUK’ta veya HMK’da tam olarak açıklanmadığı doktrinde ifade edilmektedir¹³⁰. Buna çözüm olarak da, münhasır yetkinin sınırını belirlemek açısından, dava konusunun yalnızca ve mutlaka Türk mahkemelerinde çözümlenmesi gerekip gerekmediğinin esas alınarak bu kuralın incelenmesi gerektiği belirtilmiştir¹³¹. Önemle belirtmek gerekir ki, HMK kapsamında kesin yetki kuralına tabi olan dava konularının, her zaman MÖHUK kapsamında münhasır yetki olarak nitelendirilemeyeceği ve bu sebeple her yabancı kararın kendi içinde çok yönlü olarak incelenmesi gerektiği doktrinde vurgulanmıştır¹³². Münhasır yetki kuralı kapsamında, konuyla alakalı bütün ortak hükümlerin güttüğü amacın o konudaki davanın mutlak şekilde Türkiye’de görülmesine ve çözümlenmesine yönelik olması gerektiği ifade edilmiştir¹³³.

HMK’nın taşınmazın aynından doğan davalarda yetkiyi düzenleyen m. 12 hükmü uyarınca, “*Taşınmaz üzerindeki aynı hakka ilişkin veya aynı hak sahipliğinde değişikliğe yol açabilecek davalar ile taşınmazın zilyetliğine yahut alıkoyma hakkına ilişkin davalarda, taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi kesin yetkilidir.*” Madde hükmünde taşınmazın aynından doğan davalarla ilgili kesin yetki kuralı söz konusudur. Sadece HMK m. 12’deki kesin yetki kuralı değil, taşınmazın aynına ilişkin diğer hükümlerin de taşınmazın aynına ilişkin davaların mutlaka Türkiye’de çözümlenmesi yönünde olduğu, dolayısıyla münhasır yetki kuralını oluşturduğu doktrinde ifade edilmektedir¹³⁴. Bu durumda, taşınmazın aynından

¹²⁹ ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; DEMİR GÖKYAYLA, s. 51; DEMİRKOL, s. 135; ELÇİN, s. 331; ESEN, s. 187; GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Hukuku (6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Hazırlanmış Bilimsel Açıklama ve Son İçtihatlar), Yetkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 1338; GÜRHAN, s. 25; GÜRZUMAR, s. 26; HUYSAL, Tespitler, s. 84; KADIOĞLU, s. 60; NOMER, DHH, s. 476; ÖZDEMİR, Boşanma Kararları, s. 11; SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 99; SÜRAL, Yetki, s. 191; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535; TİRYAKIOĞLU, s. 40.

¹³⁰ ÇELİKEL/ERDEM, s. 714; DEMİR GÖKYAYLA, s. 51; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535.

¹³¹ ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; DEMİR GÖKYAYLA, s. 51; DEMİRKOL, s. 135; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535.

¹³² ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; DEMİR GÖKYAYLA, s. 51; HUYSAL, Tespitler, s. 85; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535.

¹³³ “Bir davanın mutlak şekilde Türk mahkemelerinde görülmesi gerekiyorsa orada münhasır yetki kuralı vardır” bkz. ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; DEMİR GÖKYAYLA, s. 51; HUYSAL, Tespitler, s. 85; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535; Konuyla alakalı bir Yargıtay kararında da münhasır yetkinin tespiti için amaca yönelik çok ynlü bir inceleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. “Münhasır yetki kuralı o maddenin ifadesinden, konuluş amacından ve yabancı unsurlu davaların özellikleri nazara alınarak tayin edilir.” bkz. YHGK., E. 2013/18-1628, K. 2015/894, T. 04.03.2015 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 10.03.2020).

¹³⁴ ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; Taşınmaz aynına ilişkin davalardaki HMK m. 12’deki kesin yetki kuralını destekleyici başka hükümler olduğu ifade edilmiştir. İlgili hükümler için bkz. MÖHUK m. 21 ve Tapu Kanunu m. 35-36, ayrıntılı bilgi için bkz. HUYSAL, Tespitler, s. 85; SÜRAL, Yetki, s. 192; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 376.

doğan davalar münhasır yetki kuralının içindedir, taşınmazın aynı ile ilgili bir yabancı mahkeme kararlarının tanınması veya tenfizi MÖHUK m. 54/b uyarınca mümkün değildir¹³⁵.

Tıpkı taşınmazın aynından doğan davalarda olduğu gibi, miras davalarında da münhasır yetki kuralının olduğu belirtilmektedir. HMK m. 11/f. 1 hükmü¹³⁶ uyarınca, miras davalarında kesin yetki kuralı söz konusudur. Miras davaları açısından, HMK m. 11/f. 1 hükmü, MÖHUK m. 43 ve MÖHUK m. 20/f. 1 ile değerlendirildiğinde¹³⁷, miras ile ilgili yabancı mahkeme kararlarının tanınmasının veya tenfizinin MÖHUK m. 54/b uyarınca mümkün olmadığı ifade edilmektedir¹³⁸.

Doktrindeki bir görüşe göre, sigorta davaları da münhasır yetki kuralı kapsamına girmektedir. Bu görüşe göre, HMK m. 15/f. 2 uyarınca sigorta davalarında kesin yetki kuralı söz konusudur¹³⁹. Sigorta davaları açısından, HMK m. 15/f. 2 hükmü, MÖHUK m. 46 ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu¹⁴⁰'nun ilgili hükümleri ışığında değerlendirildiğinde, sigorta ile ilgili yabancı mahkeme kararlarının tanınmasının veya tenfizinin MÖHUK m. 54/b uyarınca mümkün olmadığı ifade edilmektedir¹⁴¹.

Yukarıdaki örnekler münhasır yetki kavramının açıklanmasına yardımcı olmak amacıyla verilmiştir. Burada esasen önemli olan yabancı boşanma kararlarının münhasır yetki kuralı kapsamına girip girmediğidir. Doktrinde, yabancı boşanma kararlarının münhasır yetki kuralı kapsamına girmediği ifade edilmektedir¹⁴². Şöyle ki; MÖHUK m. 41 hükmü uyarınca *“Türk vatandaşlarının kişi hâllerine ilişkin davaları, yabancı ülke mahkemelerinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde Türkiye’de yer itibariyle yetkili mahkemede, bulunmaması hâlinde ilgilinin sâkin olduğu yer, Türkiye’de sâkin değilse Türkiye’deki son yerleşim yeri mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür.”* İlgili hükümde kullanılan ifadenin, ilk bakışta Türkiye’de

¹³⁵ ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; HUYSAL, Tespitler, s. 85; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 376.

¹³⁶ HMK m. 11/f. 1: *“Aşağıdaki davalarda, ölen kimsenin son yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir: a)Terekenin paylaşılmasına, yapılan paylaşma sözleşmesinin geçersizliğine, ölüme bağlı tasarrufların iptali ve tenkisine, miras sebebiyle istihkaka ilişkin davalar ile mirasçılar arasında terekenin yönetiminden kaynaklanan davalar. b)Terekenin kesin paylaşımına kadar mirasçılara karşı açılacak tüm davalar.”*

¹³⁷ MÖHUK m. 43: *“Mirasa ilişkin davalar ölenin Türkiye’deki son yerleşim yeri mahkemesinde, son yerleşim yerinin Türkiye’de olmaması hâlinde terekeye dâhil malların bulunduğu yer mahkemesinde görülür.”*; MÖHUK m. 20/f. 1: *“Miras ölenin millî hukukuna tâbidir. Türkiye’de bulunan taşınmazlar hakkında Türk hukuku uygulanır.”*

¹³⁸ HUYSAL, Tespitler, s. 86, aksi görüş için bkz. TEZGEL, s. 85; TİRYAKIOĞLU, s. 41.

¹³⁹ HMK m. 15/f. 2: *“Can sigortalarında, sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın leh veya aleyhine açılacak davalarda onların yerleşim yeri mahkemesi kesin yetkilidir.”*

¹⁴⁰ RG. T. 14.6.2007, S. 26552.

¹⁴¹ Bu görüş ile alakalı ayrıntılı bilgi için bkz. HUYSAL, Tespitler, s. 86; Ayrıca bkz. SÜRAL, Yetki, s. 192.

¹⁴² TEZGEL, s. 85; TİRYAKIOĞLU, s. 42.

yerleşim yeri bulunan ve bulunmayan Türk vatandaşları açısından ikiye ayrılacağına dair bir tereddüt oluşturabileceği doktrinde ifade edilmiş olsa da, bu hükümdeki amacın, Türkiye’de yerleşim yeri bulunsun veya bulunmasın, bir Türk vatandaşının yabancı bir ülkede boşanamaması halinde Türkiye’de boşanabileceğine ilişkin olduğu belirtilmiştir¹⁴³.

2. İlamın Dava Konusu veya Taraflarla Gerçek Bir İlişkisi Bulunmadığı Halde Kendisine Yetki Tanıyan Bir Devlet Mahkemesince Verilmiş Olmaması

MÖHUK m. 54/f. 1/b bendi uyarınca tanıma incelemesinde aranan tanınmanın asıl koşullarından ikincisi ilamın dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı halde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmamasıdır. Başka bir ifadeyle, tanınması istenen yabancı mahkeme kararının konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı halde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmemiş olması gerekmektedir¹⁴⁴. “Aşkın yetki” veya “aşırı yetki” olarak adlandırılan bu kural, mahkeme tarafından re’sen incelenmez, tanıma incelemesine konu olabilmesi için davalının bu konuda itiraz etmiş olması gerekir. Davalının itirazı üzerine kararı veren yabancı mahkemenin aşırı yetkili olduğu tespit edilirse tanıma istemi reddedilir.

Milletlerarası özel hukuk prensipleri uyarınca her ülkenin kendi yetki kurallarını belirleme özgürlüğü vardır¹⁴⁵. Ancak bu özgürlüğün milletlerarası özel hukuk prensiplerine uymayacak şekilde aşırı olarak kullanılması ve yetkili olmadığı halde kendisine yetki tanıyarak karar veren bir mahkemenin “aşkın yetkili” olduğu ifade edilmektedir¹⁴⁶. Ayrıca, yetki sözleşmesi ile yetkilendirilmiş yabancı bir mahkemenin aşkın yetkili olarak nitelendirilmeyeceği de belirtilmektedir¹⁴⁷.

Aşırı yetki kurallarının kamu düzeni müdahalesine tabi tutulabileceği de doktrinde belirtilmiştir. Şöyle ki; Türk mahkemelerinin milli ve milletlerarası yetkisini düzenleyen kuralların kaynağında T. C. Anayasası var olduğuna göre¹⁴⁸, Türk usul hukukunun genel prensipleri ve yetki kurallarının oluşturulduğu sistem adil yargılanma hakkı ve ilkesine dayanmaktadır. Anayasa’da Türk mahkemelerinin, “*adil yargılanmanın teminatı*” olarak

¹⁴³ TEZGEL, s. 85; TİRYAKİOĞLU, s. 42.

¹⁴⁴ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 124; ÇELİKEL/ERDEM, s. 719; SEVİĞ, Yasama-Yargı, s. 251; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 534; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 488.

¹⁴⁵ NOMER, DHH, s. 504.

¹⁴⁶ ÇELİKEL/ERDEM, s. 719; NOMER, DHH, s. 504; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 534; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 488.

¹⁴⁷ NOMER, DHH, s. 505.

¹⁴⁸ NOMER, DHH, s. 504.

değerlendirildiği doktrinde vurgulanmıştır¹⁴⁹. Bu durumda, aşkın yetkili bir yabancı mahkeme kararının tanıma istemi, adil yargılanma hakkına aykırıdır; dolayısıyla da Türk kamu düzenine aykırılık teşkil edecektir¹⁵⁰. Adil yargılanma hakkı kapsamında, “adil ve makul olağan yetki kuralları” mahkeme ile dava arasında “objektif bir hukuki ilişki” sağlamalıdır¹⁵¹.

Bununla birlikte, doktrinde, tanıma incelemesi sırasında davalı tarafından Türk mahkemelerine aşırı yetki itirazının yapılabilmesi için davalının yabancı mahkemede söz konusu dava görülürken de yetki itirazında bulunmuş olması gerektiği belirtilmektedir¹⁵².

3. Hükmün Kamu Düzenine Açıkça Aykırı Olmaması

MÖHUK m. 54/f. 1/c bendi uyarınca tanıma incelemesinde aranan tanınmanın asıl koşullarından üçüncüsü hükmün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olmamasıdır. Kamu düzeni incelemesi hakim tarafından re’sen yapılır¹⁵³.

Kamu düzeni; zamana, yere ve konuya göre değişkenlik gösterebilen ucu açık, sınırları belli olmayan bir kavramdır¹⁵⁴. Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil eden haller;

¹⁴⁹ BUDAK/ KARAASLAN, s. 68; NOMER, DHH, s. 504; ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 200, .s. 55.

¹⁵⁰ NOMER, DHH, s. 504.

¹⁵¹ HUYSAL, Tespitler, s. 87; NOMER, DHH, s. 504. Çalışma konumuz açısından önem arz eden milletlerarası yetki kuralı boşanma davalarında yetkiyi düzenleyen MÖHUK m. 41’dir. MÖHUK m. 41 hükmünün “Türkiye’de yerleşim yeri bulunan Türk vatandaşları” ve “Türkiye’de yerleşim yeri bulunmayan Türk vatandaşları” açısından ikiye ayrılacağına dair bir tereddüt oluşturabileceğine dair eleştiriler doktrinde ifade edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 253; ERTEN, Rifat, Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 92; TEZGEL, s. 85; TİRYAKIOĞLU, s. 42. Ayrıca MÖHUK m. 41’de düzenlenen ve Türklerin kişi hallerine ilişkin davaların yabancı ülke mahkemelerinde açılmaması veya açılmaması şartının varlığı ve bu şartın derdestlik itirazı bakımından yarattığı sonucun adil yargılanma ve mahkemeye erişim hakkı bakımından tartışmalı olduğu ifade edilmektedir. bkz. SARIOZ BÜYÜKALP, Ayşe İpek, AİHS VE AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 387 vd.

¹⁵² SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 111; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 494.

¹⁵³ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 123; ALTUĞ, Yılmaz/ YASAN, Mustafa, “Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, İstanbul 2003, s. 139; BERKİ, s. 417; DEMİR GÖKYAYLA, s. 52; RUHİ, Ahmet Cemal, Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 7; SEVİĞ, Kanunlar İhtilafı, s. 88; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 381.

¹⁵⁴ “...niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tespiti zor bir her somut olaya göre değişiklik gösteren bir kavram...” YİBK. E. 2010/1 K. 2012/1 T. 10.02.2012, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.04.2020); ÇELİKEL/ERDEM, s. 722; DAYINLARLI, Kemal, Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri, Adalet Matbaacılık, Ankara 1994, s. 6; DEMİR GÖKYAYLA, s. 24; DOLUNAY, Ayhan, “Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni”, Prof. Dr. Yıldırım Uluer’e Armağan, Lefkoşa 2014, s. 47-48; ERTEKİN, Erol/ KARATAŞ, İzzet, Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması, Yetkin Yayınları, Ankara 1997, s. 89-90; ÖKÇÜN, Gündüz, Devletler Hususi Hukukunun Kaynakları ve Kamu Düzeni, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara 1997, s. 108; RUHİ, Evlat Edinme, s. 101; RUHİ, Kamu Düzeni, s. 9; SEVİĞ, Yasama-Yargı, s. 251; TANRIVER, Süha, “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi”, Yıl 1997, Cilt 17, Sayı 1-2, s. 467; TANYILDIZ, Anıl, Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Kamu Düzeni, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2018, s. 62;

Anayasa’da öngörülen temel hakların ve özgürlüklerin ihlal edilmesi, din-dil-ırk-cins ayrımcılığı yapılması, toplumun genel örf ve adetlerine veya ahlakına aykırılık teşkil etmesidir¹⁵⁵. Kamu düzenine aykırılıktan bahsedilmek için bu aykırılığın kararın hüküm fıkrasına etki etmiş olması gerekir¹⁵⁶.

Kamu düzeni incelemesi yapılırken, hakim, milletlerarası özel hukukun temel prensiplerini ve genel hukuk kurallarını göz önünde bulundurarak karar vermek durumundadır. Kararda, Türk hukukunun maddi ve usuli kurallarına uymayan hükümlerin bulunması, başlı başına, kamu düzenine aykırılık sebebiyle tanıma isteminin reddedilmesine imkan vermez¹⁵⁷. Başka şekilde ifade etmek gerekirse, yabancı kararın uygulanmasından doğacak sonuçlar değerlendirilmez; yabancı kararın hüküm kısmını tanınması halinde bu durumun Türk kamu düzenine aykırılık yaratıp yaratmayacağı araştırılır¹⁵⁸. Eğer yabancı hükmün tanınması sonucunda Türk kamu düzenine aykırılık ortaya çıkacaksa tanıma talebi reddedilir¹⁵⁹.

Hakimin kamu düzeni incelemesi yapacağı kısım kararın “hüküm fıkrası”dır. Kararın tanımaya konu olan kısmının kesinleşmiş hüküm fıkrası olduğu ve bu sebeple kamu düzeni incelemesine konu olan kısmın yalnızca hüküm bölümü olduğu ifade edilmektedir¹⁶⁰.

Tanıma incelemesi yapan hakimin, yabancı hukukun uygulanmasını ve kararın içeriğini ve esasını inceleme yasağı vardır. İçeriği tetkik yasağı olarak ifade edilen bu kural

TARMAN, Zeynep Derya/ **ÖNAY**, Işık, “Milletlerarası Evlat Edinme Hukukunda Kamu Düzeni Engeli”, AÜHFD, 60 (2) 2011, s. 338; **YÖNEY**, Can, Yabancı Hukukun Uygulanması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 189; Kamu düzeni kavramı hakkında ek bilgi için ayrıca bkz. İkinci Bölüm II/B/4 başlığı.

¹⁵⁵ Bkz. YİBGK., E. 2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.04.2020); **AKINCI**, Ziya, Tarafların Yetkili Hukuku Belirlememeleri Durumunda Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, DEÜHF Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 28, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1992, s. 54; **ARAT**, s. 441; **DAYINLARLI**, s. 6-7; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 24; **DOLUNAY**, s. 47; **ERTEKİN/ KARATAŞ**, s. 89-90; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 3-4; **SÜRAL**, s. 101; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 543; **TARMAN/ ÖNAY**, s. 338; **TEKİNALP/ UYANIK ÇAVUŞOĞLU**, s. 52; **YÖNEY**, s. 186.

¹⁵⁶ Bkz. YİBGK., E. 2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.04.2020).

¹⁵⁷ **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 101; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 7; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 542; **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 494.

¹⁵⁸ Esasen, “Kamu Düzenine Aykırılık” başlıklı MÖHUK m. 5 hükmü uyarınca yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde, bu hüküm uygulanmayacağı ve gerekli görülen hallerde, Türk hukukunun uygulanacağı öngörülmüştür. Ancak konu yabancı bir mahkeme kararının tanınması ve tenfizi olduğunda sadece “hüküm fıkrası”nın uygulanmasının Türk kamu düzenine aykırılık teşkil edip etmeyeceğinin araştırılacağı doktrinde ifade edilmiştir. Bkz. **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 722.

¹⁵⁹ **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 722; **GÜRZUMAR**, s. 30; **KURU**, s. 5780; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 102; **SAKMAR**, Yabancı İlamlar, s. 81; **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 495; **TİRYAKİOĞLU**, s. 47.

¹⁶⁰ **DOLUNAY**, s. 50-52; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 103. Doktrinde, bunun aksini düşünen bir görüşe göre, sadece hüküm fıkrasının, kararın hukuki sonucunun değil, kararın bizzat kendisinin, esasına uygulanan hukukun da Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığı incelenmelidir, zira kararın içeriğinin Türk kamu düzenine aykırılık yaratan kararlar mevcuttur. Sadece hükmün kamu düzenine aykırı olup olmadığının incelenmesi kamu düzenine aykırı olan birçok kararın tanınmasına veya tenfizine sebep olacağı belirtilmiştir. Bkz. **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 131.

Türk tanıma ve tenfiz hukukunun temel prensiplerinden biri olarak kabul edilmektedir. Hakim, yabancı hukukun uygulanışını denetlemek ve kararın esasını incelemek suretiyle kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırılık yaratacağı gerekçesiyle tanıma istemini reddedemez; böyle bir ret sebebi açıkça içeriği tetkik yasağının ihlali niteliğindedir¹⁶¹. İçeriği tetkik yasağı ile alakalı çeşitli Yargıtay kararları da bulunmaktadır¹⁶². İlgili Yargıtay kararlarında Türk mahkemesinin yabancı kararı esastan incelemesi halinde, Türk mahkemesince görülmüş yeni bir davanın ve verilmiş yeni bir kararın ortaya çıkacağı ve bunun önüne geçmek için içeriği tetkik yasağının var olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak, Türk tanıma ve tenfiz hukukundaki genel olarak, kamu düzeni müdahalesinin izin verdiği ölçüde, tanıma ve tenfiz kararı verilmesine yönelik lehe bir yaklaşım olduğu ifade edilmektedir¹⁶³. Bununla birlikte, doktrinde, kamu düzeni kavramının her somut olayda, olayın niteliğine göre ayrı olarak ele alınması gerektiği ve hakimlere yardımcı olmak için kamu düzeni hakkında birtakım kriterler belirlendiği ifade edilmiştir¹⁶⁴.

Ek olarak, bir önceki bölümde de belirttiğimiz gibi, MÖHUK m. 54/f. 1/b hükmü uyarınca kararı veren yabancı mahkemenin aşkın yetkili olması da AİHS m. 6'ya aykırılık teşkil etmesi sebebiyle, Türk kamu düzenine de açıkça aykırı haller arasındadır¹⁶⁵. Burada, belirtmek gerekir ki, MÖHUK m. 54/f. 1/b hükmü uyarınca yapılan aşırı yetki denetimi ile

¹⁶¹ DOLUNAY, s. 54; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 384.

¹⁶² Yarg. 11 HD. E. 2018/2555, K. 2019/391, T. 16.1.2019; Yarg. 11. HD. E. 2016/14069, K. 2018/7122, T. 19.11.2018; Yarg. 11. HD. E. 2015/10252, K. 2016/4888, T. 2.5.2016; YHGK. E. 2013/11-1135, K. 2014/973 T. 26.11.2014; Yarg. 11. HD. E. 2012/11193, K. 2014/4988, T. 14.3.2014; Yarg. 11. HD. E. 2012/16190, K. 2014/5009, T. 14.3.2014; Yarg. 11. HD. E. 2013/10014, K. 2014/851, T. 15.1.2014; Yarg. 11. HD. E. 2011/2822, K. 2012/9027, T. 28.5.2012; Yarg. 11. HD. E. 2012/3961, K. 2012/8257, T. 18.5.2012; Yarg. 11 HD. E. 2012/3175, K. 2012/5547, T. 6.4.2012; Yarg. 11. HD. E. 2010/4155, K. 2012/3586, T. 9.3.2012; Yarg. 11. HD. E. 2009/14341, K. 2011/6823, T. 6.6.2011; Yarg. 11. HD. E. 2010/5506, K. 2010/9734, T. 05.10.2010; Yarg. 11. HD. E. 2002/13265, K. 2003/5759, T. 2.6.2003; Yarg. 19. HD. E. 2000/7171, K. 2000/7602, T. 9.11.2000; YHGK. E. 2000/2-1051, K. 2000/1068, T. 21.6.2000; (www.kazanci.com, erişim tarihi: 12.03.2020).

¹⁶³ “Türk tenfiz hukukunda, kamu düzeni kavramının izin verdiği ölçüde, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi lehine bir eğilim bulunduğunu göstermektedir. Doktrinde de bu konuda hakime yardımcı olması bakımından bazı kriterler verilmiştir. Buna göre örneğin Türk tenfiz hakimi "kural olarak" yabancı mahkeme kararının doğruluğunu inceleyemez (revizion au fond yasağı). Zira aksinin kabulü, aynı davanın Türk mahkemesinde tekrar görülmesi ve yeni bir Türk mahkemesi kararının ortaya çıkması sonucunu doğurur. Ancak örneğin Türk hukukunun vazgeçilmez kabul ettiği temel prensiplerini ihlal eden veya milletlerarası alanda geçerli olan ortak ilkelere aykırı bulunan yabancı mahkeme kararları tenfiz edilemez. Tenfiz hakimi takdir hakkını kullanırken, her somut olayın kendine mahsus özelliklerini de dikkate almalıdır.” bkz. Yarg. 11 HD. E. 2018/2555, K. 2019/391, T. 16.1.2019; Yarg. 11. HD. E. 2015/10252, K. 2016/4888, T. 2.5.2016; YHGK. E. 2013/11-1135, K. 2014/973 T. 26.11.2014; Yarg. 11. HD. E. 2012/16190, K. 2014/5009, T. 14.3.2014; Yarg. 11. HD. E. 2011/2822, K. 2012/9027, T. 28.5.2012; Yarg. 11. HD. E. 2012/3961, K. 2012/8257, T. 18.5.2012; (www.kazanci.com, erişim tarihi: 12.03.2020).

¹⁶⁴ Bkz. dn. 162; Türk kamu düzenini açıkça ihlal eden haller; Anayasa’da öngörülen temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesi, din-dil-cins-ırk ayrımcılığı, savunma hakkının ağır bir şekilde ihlal edilmiş olması, uygulanan hukukun Türk kamu düzenine aykırı olması, verilmiş yabancı karara aykırı kesinleşmiş bir Türk mahkeme kararının bulunması, aynı konuda Türk mahkemelerinde devam eden bir dava bulunması ve yargılamanın yenilenmesini gerektiren bir durumun varlığıdır. Bkz. ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 462; TEZGEL, s. 101.

¹⁶⁵ HUYSAL, Tespitler, s. 87; NOMER, DHH, s. 504; SARIOZ BÜYÜKALP, s. 483.

NHK m. 27/A kapsamında aranan “*kararın konusunda yetkili makamlarca verilmiş olması*” şartı aynı kapsamda değerlendirilmemektedir. NHK m. 27/A aranan şart yalnızca boşanma kararını veren makamın bu kararı verebilme yetkisinin olup olmadığıdır. Başka bir ifadeyle, kararı veren makamın ilgili kararı vermek bakımından yetkili olup olmadığı incelenir¹⁶⁶. Ayrıca, MÖHUK m. 54/f. 1/b uyarınca aşırı yetki kuralına uyulmaması kamu düzenini açıkça ihlal eden hallerden sayılabilirken, NHK m. 27/A kapsamında aranan “*kararın konusunda yetkili makamlarca verilmiş olması*” şartının sağlanmamış olması kamu düzenini ihlal eden haller arasına girmemektedir. Bu anlamda NHK m. 27/A kapsamında aranan yetki şartına uyulmaması başlı başına bir ret sebebidir ve NHK m. 27/A kapsamında kamu düzeni ihlali olarak değerlendirilmemektedir.

4. Savunma Hakkının İhlal Edilmemiş Olması

MÖHUK m. 54/f. 1/ç bendi uyarınca tanıma incelemesinde aranan tanımanın asıl koşullarından dördüncüsü, savunma hakkının ihlal edilmemiş olmasıdır. Buna göre, “*yabancı mahkeme kararının verildiği ülkenin kanunları uyarınca, davalının hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış olması veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş olması*” davalının savunma haklarının ihlali sonucunu doğuracaktır¹⁶⁷. Bu tanıma şartı, mahkeme tarafından re’sen incelenmez, tanıma incelemesine konu olabilmesi için davalının bu konuda itiraz etmiş olması gerekir¹⁶⁸.

MÖHUK m. 54/f. 1/ç bendine göre, tanıma incelemesi yapan yetkili Türk mahkemesi, yabancı mahkemece karar verilirken savunma hakkına riayet edilmemiş olmasını itiraz üzerine araştırırken, yabancı kararın verildiği ülke hukukunun usul hukuku ve kanunları uyarınca değerlendirme yapacaktır¹⁶⁹. Davanın açılma usulü, delillerin toplanması, tebligatların yapılması, hükmün kesinleşmesi gibi hususlar yabancı kararı veren devletin

¹⁶⁶ Bkz. İkinci Bölüm II/B/2/a başlığı.

¹⁶⁷ Ayrıca bkz. HMK m. 27 “Hukuki Dinlenilme Hakkı”: “*Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler. Bu hak; yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını, açıklama ve ispat hakkını, mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini, içerir.*”

¹⁶⁸ DEMİR GÖKYAYLA, s. 53; DOLUNAY, s. 56; RUHİ, Evlat Edinme, s. 112.

¹⁶⁹ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 52; ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 123; BERKİ, s. 415; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 741; DEMİR GÖKYAYLA, s. 52; DOLUNAY, s. 56; EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 325; GÜVEN, s. 159; NOMER, DHH, s. 513; ÖZBAKAN, s. 168; RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlamlarının Tanınması ve Tenfizi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 106 vd.; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 556; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 507; TEZGEL, s. 101; UYANIK ÇAVUŞOĞLU, s. 82.

usullerine tabidir¹⁷⁰. Bununla birlikte, savunma hakkının ihlaline dayanılarak tanıma talebinin reddedilebilmesi için ihlalin esasa etki etmiş olması gerekmektedir¹⁷¹. Doktrindeki bir örneğe göre; davalıya tebligat usulüne uygun yapılmamışsa veya yanlış yapılmışsa da davalı bir şekilde davadan haberdar olmuşsa ve savunma hakkının kullanmışsa bu durumda tebligatın eksik yapılması, yanlış yapılması, hiç yapılmaması gibi sebepler öne sürülerek tanınmanın reddi talep edilemeyecektir¹⁷². Bununla beraber, davalıya tebligat usulüne uygun olarak yapılmışsa ve yine de savunma hakkını kullanmamışsa ve yokluğunda dava karara bağlanmışsa, davalı yine savunma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle tanıma talebinin reddini isteyemeyecektir, zira burada savunma hakkının ihlali söz konusu değildir, davalı iradesini kullanarak savunma hakkını kullanmamayı tercih etmiştir¹⁷³.

Doktrindeki bir görüşe göre¹⁷⁴, MÖHUK m. 54/f. 1/ç uyarınca sayılan savunma hakkını ihlal eden koşullar sadece madde metninde sayılan hallerle kısıtlı değildir. “O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı

¹⁷⁰ GÜVEN, s. 159.

¹⁷¹ GÜVEN, s. 160 vd.; Ayrıca bkz. Yarg. 19. HD. E. 2015/8907 K. 2016/1305 T. 1.2.2016, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 26.11. 2020) “Mahkemece, İtalya Usul Kanunları gereğince, tebliğ edilmeden bir yıl bekletilmek sureti ile kararın kesinleşmesi mümkün ise de bu usul hükmünün tebligata dair L..... Sözleşmesine üstün tutulamayacağı gibi kamu düzeninden olan Türk tebligat yasasına aykırı olduğu MÖHUK'un 54/ç maddesi uyarınca evrensel bir hak niteliğindeki savunma hakkının ihlali olduğu gibi bu durumun kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği, bu sebeple tanıma ve tenfiz koşullarının oluşmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş, hüküm davacı vekilince temyiz edilmiştir. MÖHUK m. 53.'de tenfiz dilekçesine eklenecek belgeler sayılmış, m. 54.'de ise tenfiz şartları belirtilmiştir. Yabancı Mahkeme kararının o ülke adli makamlarınca uygulanan yabancı usul hukuku uyarınca usulüne uygun şekilde kesinleştirilmesi yeterli olup, kesinleşme usulünün kamu düzenine aykırılığı somut olayda bulunmamaktadır; mahkemece, kararın kesinleştirilmesinin davalıya kararın tebliğ edilmemesi nedeni ile kamu düzenine aykırı olduğu gerekçesi ile tenfiz isteminin reddine karar verilmesi yerinde olmayıp, diğer tenfiz şartları bulunup bulunmadığı incelenmeden karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.” Bkz. Yarg. 3. HD., E. 2019/3374, K. 2019/7658, T. 9.10.2019, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 26.11. 2020) “Davalı; davaya konu, yabancı mahkemeye ait dosyasının karar aşamasında, ne davacı müvekkil ne de kendisini temsil eden bir vekili bulunmaksızın, yokluğunda tarafların boşanmalarına, bunun sonucu davacıya ödenecek nafaka ve tazminatlara karar verildiği ve davalının savunma hakkının engellendiği, bu hususun Türk kamu düzenine ve Türk yasalarına aykırı olduğu, MÖHUK md.54-ç bendinde yer alan tenfiz şartı eksikliği nedeni ile davacının tanıma ve tenfiz talebinin reddi gerektiğini savunarak davanın reddini istemiştir. İlk derece mahkemesince; tanıma ve tenfiz kararı verilebilmesi için ilgili yabancı mahkeme ilamının kesinleşmesi gerektiği, eldeki davada sunulan yabancı mahkeme ilamının tercüme ekleri incelendiğinde kararın kesinleştiği yönünde herhangi bir ibare bulunmadığı gibi yine bu anlama gelecek şekilde kararın üst mahkeme denetimine götürülmediği yönünde bir ibare de bulunmadığı, anılan nedenle söz konusu ilamın kesinleşmediği gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş, hükme karşı taraflarca istinaf kanun yoluna başvurulmuştur. Somut olayda mahkemece; sunulan yabancı mahkeme ilamının tercüme ekleri incelenerek kararın kesinleştiği yönünde herhangi bir ibare bulunmadığı yine bu anlama gelecek şekilde kararın üst mahkeme denetimine götürülmediği yönünde bir ibare de bulunmadığı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiş ise de mahkemece; davaya konu yabancı mahkeme ilamının kesinleşip kesinleşmediğine dair tereddütün giderilmesi amacıyla, Adalet Bakanlığı (Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü) aracılığıyla kararın verildiği devletten sorulması ve ulaşılabilecek sonuca göre uyumsuzluğun esası hakkında bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ve yanlışlıklar değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır.”

¹⁷² GÜVEN, s. 159.

¹⁷³ GÜVEN, s. 159.

¹⁷⁴ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 740.

bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş olması”nın dışında tebligatların usulüne uygun şekilde tebliğ edilmiş olması ve usuli işlemler için belirlenmiş sürelerle uyulması gibi durumlar da MÖHUK m. 54/f. 1/ç hükmü kapsamındadır. Ancak savunma hakkını ihlal eden her durumda, tanıma itirazlarının MÖHUK m. 54/f. 1/ç uyarınca yapılamayacağı ifade edilmiştir. Bu durumda, savunma hakkını ihlal eden durumların olması halinde tanıma talebinin reddi istemi kamu düzeninin ihlal edildiği gerekçesiyle yapılabilir. Zira herhangi bir şekilde savunma hakkının ihlal edilmiş olması kamu düzenine açıkça aykırılık yaratan haller arasındadır¹⁷⁵.

MÖHUK m. 54/f. 1/ç hükmü uyarınca savunma hakkının ihlal edildiğini öne sürerek tanıma davasına itiraz eden tarafın iddialarının asılsız olduğunun ispatının ise tanıma davasını açan tarafça yapılacağı doktrinde belirtilmiştir. Davalı, tebligatın usulüne uygun olarak yapılmadığı gerekçesiyle savunma hakkının ihlal edildiğini öne sürerse, tanıma davası açan davacı tebligatın usulüne uygun çıkarıldığını ve davalıya tebliğ edildiğini ispat etmek durumundadır; aksi halde tanıma talebi Türk mahkemesince reddedilir¹⁷⁶.

E. Tanımanın Sonuçları

1. Kesin Hüküm Etkisi

Yabancı boşanma kararına Türk mahkemesince yapılan inceleme sonucunda, yabancı boşanma kararının MÖHUK m. 50’de öngörülen ön koşulları ve MÖHUK m. 54’de öngörülen tanıma koşullarını sağladığı tespit edilirse, Türk mahkemesince tanıma kararı verilir¹⁷⁷.

Tenfizden farklı olarak tanıma kararlarının sonucunda zorla icra etkisi sonucu doğmamaktadır. Zorla icra etkisi hariç, Türk mahkemelerince verilen tanıma kararı, Türk mahkemelerince verilen boşanma kararlarıyla aynı etkileri ve aynı hukuki sonuçları doğurmaktadır¹⁷⁸. Yabancı boşanma kararının tanınmasıyla karar Türkiye’de maddi anlamda

¹⁷⁵ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 740; DOLUNAY, s. 56; RUHİ, Evlat Edinme, s. 113; Ayrıntılı bilgi için bkz. SARIOZ BÜYÜKALP, s. 486 vd. ve s. 504 vd.

¹⁷⁶ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 740; DOLUNAY, s. 56.

¹⁷⁷ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 132; TEZGEL, s. 137.

¹⁷⁸ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 61; ÇELİKEL/ ERDEM, s. 757; DOĞAN, s. 126; NOMER, s. 173; ÖZBAKAN, s. 138; ÖZKAN/ İŞTİP ATAÇ, s. 393; SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 242; SÜRAL, s. 8; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 602; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 818; TEZGEL, s. 137; TİRYAKIOĞLU, s. 63.

kesin hüküm etkisini gösterir¹⁷⁹. Türkiye’de tanınan bir yabancı boşanma kararı, karar sanki Türk mahkemelerince verilmiş gibi, kesin hükmün bütün sonuçlarını doğurur¹⁸⁰.

Tanıma kararının verilmesiyle tarafların boşandığına dair bilgi nüfus kütüklerine tescil edilecektir ve tescil işleminden sonra taraflar Türkiye’de evlenme ehliyetine tekrar sahip olabileceklerdir¹⁸¹.

Yabancı boşanma kararının tanınmasıyla karar Türkiye’de kesin hüküm ve kesin delil etkisini gösterir¹⁸². Kesin hüküm etkisine göre, Türkiye’de yeniden açılacak bir boşanma davasına karşı kesin hüküm itirazı öne sürülerek boşanmanın önceden gerçekleştiği ifade edilebilir¹⁸³. Zira kesin hüküm itirazı ön sorun niteliği taşıyacağı için tanınmış bir yabancı boşanma kararı görmezden gelinerek Türkiye’de ayrı bir boşanma davası açılması halinde bu davanın açılmasında hukuki yarar oluşmayacaktır ve açılan yeni dava, dava şartı eksikliğinden reddedilecektir¹⁸⁴. Buna ek olarak, kesin hüküm etkisi gösteren yabancı boşanma kararıyla idari işlem de yapılabilir¹⁸⁵.

Tanınan yabancı boşanma kararı tanındığı anda değil verildiği ülke hukukuna göre kesinleştiği andan itibaren kesin hüküm etkisini doğurur¹⁸⁶. Bu durumda, yabancı ülkede gerçekleşen boşanmadan sonra bir eşin ölmesi söz konusu olursa karar henüz tanınmamış olsa dahi, diğer eş Türkiye’de mirasçı olamaz¹⁸⁷.

Tanınan yabancı mahkeme kararının kesin hüküm etkisinin kapsamının kararının verildiği ülke kanunlarına göre belirleneceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, tanınan yabancı mahkeme kararına tanıma kararının verildiği devlet mahkemesince daha geniş bir etki ile tanınamaz¹⁸⁸. Tanıma kararının verilmesiyle meydana gelecek sonuçlar, yabancı mahkemece verilen kararın doğurduğu sonuçlarla aynı olacaktır¹⁸⁹.

2. Kesin Delil Etkisi

¹⁷⁹ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 132; ÖZKAN/ İŞTİP ATAÇ, s. 393; SÜRAL, s. 8; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 820; TEZGEL, s. 137; TİRYAKİOĞLU, s. 63.

¹⁸⁰ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 132; GENÇCAN, s. 1346; SÜRAL, s. 8; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 818.

¹⁸¹ TEZGEL, s. 137.

¹⁸² GENÇCAN, s. 1346; SÜRAL, s. 9; TEZGEL, s. 137.

¹⁸³ TEZGEL, s. 137.

¹⁸⁴ KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku El Kitabı Cilt 2, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s. 1938; PEKCANİTEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt 3, s. 2070.

¹⁸⁵ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 820.

¹⁸⁶ ÖZKAN/ İŞTİP ATAÇ, s. 393; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 825; TİRYAKİOĞLU, s. 64.

¹⁸⁷ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 826; TİRYAKİOĞLU, s. 64.

¹⁸⁸ NOMER, s. 146; SAKMAR, s. 182; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 823; TİRYAKİOĞLU, s. 64.

¹⁸⁹ SAKMAR, s. 182.

Yabancı boşanma kararının Türkiye’de tanınmasıyla söz konusu karar kesin delil etkisi gösterir¹⁹⁰. Kesin delil etkisi, tanınan yabancı boşanma kararının başka bir davada delil olarak öne sürülebileceğini anlatmaktadır¹⁹¹. Kesin delil etkisi, kesin hükmün olumlu etkisi olarak ifade edilir ve “ispat edilmiş hakikat” olarak nitelendirilir¹⁹². Tanınan boşanma kararı kesin delil etkisi öne sürülerek, konusu başka bir davada tarafların boşandığının delili olarak kullanılabilir ve hakim kesin delil etkisini yok sayarak aksine bir karar veremez¹⁹³.

Soybağı, nafaka ve miras gibi konularda evliliğin halen devam ettiğine dayanarak açılmış davalarda tanınan yabancı mahkeme kararı evliliğin sona erdiğini belgeleyen bir delil olarak kullanılmasının ötesinde kesin delil etkisi taşıyan bir karar olması sebebiyle kanuni bir hakikat olarak kabul edilecek ve bu kararın dışına çıkılamayacaktır¹⁹⁴.

Yabancı bir boşanma kararı tanındığı zaman inşai nitelik taşıyacağı için kesin delil etkisinden yararlanılarak üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilir¹⁹⁵. Kesin hüküm etkisi herkese karşı ileri sürülemezken, kesin delil etkisi herkese karşı ileri sürülebilir¹⁹⁶.

Tanıma talebi reddedilen ve tanınmayan kararlar ise, takdiri delil olarak kullanılabilir¹⁹⁷.

II. NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU m. 27/A’NIN UYGULAMA ALANINA GİREN KARARLAR İLE BAĞLANTILI BAZI MİLLETLERARASI SÖZLEŞMELER

¹⁹⁰ İYİLİKLİ, s. 547; MUŞUL, s. 483; RUHİ, Tanıma, s. 56; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28; ÜSTÜNDAĞ, s. 694.

¹⁹¹ TEZGEL, s. 137.

¹⁹² ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 677; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; GÜRDOĞAN, s. 50; İYİLİKLİ, s. 547; RUHİ, Tanıma, s. 56; TANRIVER, MUH, s. 863; TEZGEL, s. 126; TİRYAKİOĞLU, s. 28; ÜSTÜNDAĞ, s. 694.

¹⁹³ ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 677; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; MUŞUL, s. 483; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28; ÜSTÜNDAĞ, s. 694.

¹⁹⁴ ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 677; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; MUŞUL, s. 483; TEZGEL, s. 127; TİRYAKİOĞLU, s. 28; ÜSTÜNDAĞ, s. 694.

¹⁹⁵ ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 350; BUDAK/ KARAASLAN, s. 288; ÇELİKEL, s. 243; HUYSAL, s. 493; KİPER, s. 638; KURU/ ARSLAN/ YILMAZ, s. 325; KURU, Ders Kitabı, s. 285; MUŞUL, s. 133; ÖNAL, s. 597; ÖNEN, s. 58; RUHİ, Tanıma, s. 56; TEZGEL, s. 127; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 109, ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 271; ÜSTÜNDAĞ, Cilt II, s. 14.

¹⁹⁶ ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 351; BUDAK/ KARAASLAN, s. 288; RUHİ, Tanıma, s. 56; TEZGEL, s. 126; TİRYAKİOĞLU, s. 28.

¹⁹⁷ Yabancı bir mahkeme kararının yetkili Türk mahkemelerince tanınmaması halinde, bu karar Türkiye’de kesin hüküm etkisi gösteremez; ancak bu karar takdiri delil olarak kullanılabilir. Bkz. KURU, s. 3938; SÜRAL, s. 10; TİRYAKİOĞLU, s. 65. Mahkeme tanıma koşullarını taşımadığı gerekçesiyle tanıma istemi reddedilen yabancı karardaki bazı hususları delil olarak kabul ederek yeni açılan davada bunları tekrar araştırmayıp olduğu gibi kabul edilebilir. Bkz. SÜRAL, s. 10; TİRYAKİOĞLU, s. 65. Doktrinde bir örneğe göre, tanıma istemi reddedilen bir yabancı boşanma kararının yeni açılan boşanma davasında delil olarak kullanılması ve yabancı boşanma kararında dinlenen tanıkların tekrar dinlenmemesi ve yabancı karardaki tanık beyanlarının yeni boşanma davasında doğrudan tanık beyanı olarak kabul edilmesi mümkündür. Bkz. SÜRAL, s. 10; TİRYAKİOĞLU, s. 65; Ayrıca bkz. ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 510.

A. Genel Olarak

Yabancılik unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleriyle düzenlenmiştir (MÖHUK m. 1/f. 1). MÖHUK m. 1/f. 2 uyarınca ise, “*Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümlerinin saklı olduğu*” öngörülmüştür. Buna göre, yabancı boşanma kararlarının tanınmasında ilgili MÖHUK hükümleri uygulanacaktır; ancak yabancı boşanma kararlarının tanınmasına ilişkin hususları konu edinen milletlerarası bir sözleşmenin varlığı halinde milletlerarası sözleşme hükümleri doğrultusunda tanıma kararı verilecektir¹⁹⁸. MÖHUK’un düzenlediği tanıma hükümleriyle çelişen bir milletlerarası sözleşmenin varlığı halinde, milletlerarası sözleşme hükümleri öncelikli olacaktır¹⁹⁹.

Devletlerin birbirinden farklı iç hukuk düzenlemeleri olmasının milletlerarası özel hukukun temel amaçlarından olan milletlerarası ahengin sağlanmasına engel teşkil etmesi sebebiyle devletler arasında ortak paydada buluşulması amacıyla milletlerarası sözleşmelere ihtiyaç duyulmuştur²⁰⁰. Bununla birlikte, milletlerarası ahengin sağlanmaması halinde özellikle evlilik ve boşanma gibi şahsi statü değişikliğine sebep olan konularda total hukuki müesseselerin doğabileceği ve milletlerarası sözleşmelerin total hukuki müesseseleri önlemek adına da tercih edildiği belirtilmektedir²⁰¹. Kişinin medeni halini etkileyen evlenme ve boşanma gibi konularda Türkiye’nin çok fazla milletlerarası sözleşmenin imzalamasının temel sebebinin yurtdışında birçok ülkede Türk vatandaşlarının yoğun olarak yaşaması olduğu kanısı da doktrinde ifade edilmiştir²⁰². Globalleşen dünya ile birlikte; aile hukuku, ticaret hukuku ve ceza hukuku gibi milletlerarası etkileşimin yoğun olduğu hukuk alanlarında birçok milletlerarası sözleşme imzalanmasına ihtiyaç duyulmuştur. Çalışma konumuzu ilgilendiren

¹⁹⁸ Anayasa m. 90: “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*”; Milletlerarası sözleşmelerle kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası sözleşme hükümlerinin esas alınacağı ifade eden örnek Yargıtay kararları için bkz. Yarg. 2. HD. E. 2019/6722, K. 2019/10404, T. 21.10.2019; Yarg. 21. HD. E. 2019/2592, K. 2019/8040, T. 24.12.2019; YHGK. E. 2017/4-1321, K. 2019/415, T. 9.4.2019; TARMAN/ ÖNAY, s. 350; TEZGEL, s. 228; TİRYAKİOĞLU, s. 20.

¹⁹⁹ TARMAN/ ÖNAY, s. 350; TEZGEL, s. 228; TİRYAKİOĞLU, s. 21; TUNÇ, Hasan, “*Milletlerarası Sözleşmelerin Türk İç Hukukuna Etkisi Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye İle İlgili Örnek Karar İncelemesi*”, Anayasa Yargısı 17, Ankara 2000, s. 178.

²⁰⁰ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 37; ÖZBAKAN, s. 58; SAKMAR, s. 251.

²⁰¹ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 37; ÖZBAKAN, s. 58; SAKMAR, s. 251.

²⁰² AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 67.

aile hukuku alanında ise; evlilik, boşanma, nafaka, velayet, soybağı ve evlat edinme konularına dair düzenlemelerde bulunan birçok milletlerarası sözleşme bulunmaktadır.

B. Çok Taraflı Sözleşmeler

1. Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme

Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme 8 Eylül 1967 tarihinde Lüksemburg'da imzalanmıştır²⁰³. Sözleşmenin amacı, sözleşmenin giriş kısmında belirtilmiştir. Buna göre, sözleşmenin amacı, evlilik bağına ilişkin olarak taraf devletlerce verilmiş kararların diğer taraf devletlerin ülkesinde tanınmasını kolaylaştırmaktır. Bu sözleşmenin, Avusturya, Hollanda ve Türkiye arasında yürürlükte olduğu ifade edilmiştir²⁰⁴.

Doktrindeki bir görüş, sözleşmeye taraf olan devletlerin sayısı az olsa da, taraf olan devletlerin Avusturya ve Hollanda olmasının ve bu devletlerde yaşayan Türk vatandaşı sayısının çok olmasının önemini vurgulamıştır²⁰⁵.

Evlilik bağına ilişkin kararların taraf devletlerce tanınması için Sözleşme m. 1'de belirli şartlar öne sürülmüştür. Sözleşme m. 1'e göre, evlilik bağına ilişkin kararların taraf devletlerce tanınabilmesi için; kararın verildiği devlet hukuku uyarınca kesinleşmiş veya tanınmış olması, tarafların gerekçelerini geçerli kılabilmiş olmaları ve kararın öne sürüldüğü devletin kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir. Sözleşmenin tanıma şartları olarak öne sürdüğü, kararın verildiği devlet hukuku uyarınca kesinleşmiş olması ve öne sürüldüğü devletin kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmemesi, MÖHUK m. 54 ve NHK m. 27/A hükümlerinde de aranan koşullardandır²⁰⁶.

Sözleşme m. 13 uyarınca, yabancı kararların tanınması bakımından daha elverişli bir milletlerarası sözleşmenin varlığı veya yabancı kararlarının tanınmasını sağlayan daha elverişli ve pratik bir iç hukuk düzenlemesinin varlığı halinde sözleşme, bunların uygulanmasına engel oluşturmaz. Sözleşmenin bu maddesinden de NHK m. 27/A hükmüne

²⁰³ Sözleşme metni için bkz. Resmi Gazete Tarih: 04.05.1975 Sayı: 15226, (www.tbmm.gov.tr, erişim tarihi: 21.12.2019); Sözleşme metni için ayrıca bkz. ÖZÜĞÜR, s. 1194; RUHİ, Ahmet Cemal/ TOKER, Ali Gümrah, Türkiye Cumhuriyeti'nin Taraf Olduğu Milletlerarası Özel Hukuku ile İlgili Bazı Çok Taraflı Uluslararası Sözleşmeler, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 396.

²⁰⁴ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 67.

²⁰⁵ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 67; Sözleşmenin yer aldığı bazı Yargıtay kararları için ayrıca bkz. Yarg. 2. HD. E. 2004/143, K. 2004/2048, T. 23.2.2004; Yarg. 2. HD. E. 2002/15598, K. 2003/1773, T. 6.2.2003 (erişim tarihi: 27.02.2020).

²⁰⁶ Bkz. Birinci Bölüm I/C/3 ve I/D/3, İkinci Bölüm II/B/3 ve II/B/4 başlıkları.

ilişkin şöyle bir benzerlik çıkarabiliriz: tescil işlemi tanınmanın alternatifi niteliğinde getirilmiş bir düzenlemedir, tanınmanın dava şartı niteliğinde değildir²⁰⁷.

Sözleşme m. 7/f. 1'e göre, sözleşme hükümleri uyarınca yabancı kararın tanınabilmesi için, yabancı kararın evlilik bağının varlığına, yokluğuna, geçerliğine veya butlanına ilişkin hükümleri içermesi gerekmektedir. Sözleşme m. 7/f. 2'ye göre ise, evlilik bağının sona ermesine ilişkin fer'i sonuçların sözleşme kapsamında olmadığı belirtilmiştir. Evlilik bağına ilişkin kararda fer'i hükümlerin olması halinde, fer'i sonuçlara MÖHUK hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir²⁰⁸. NHK m. 27/A hükmü de Sözleşme m. 7/f. 1 hükmü ile benzerlik göstermektedir. Zira NHK m. 27/A hükmüne göre, evlilik bağına ilişkin kararda fer'i hükümlerin olması halinde, fer'i sonuçlara MÖHUK hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür²⁰⁹.

Bu sözleşme kapsamında, incelenmesi gereken en önemli ifadenin “karar” ifadesi olduğu doktrinde belirtilmiştir. Zira burada kullanılan “karar” ifadesinin hangi makamlarca verilecek kararlar olduğu belirsizdir. Sözleşmede bahsedilen “karar” ifadesinin ne anlaşılması gerektiği ve bu ifadenin adli makam kararı olmayan kararları da kapsayıp kapsamadığı tartışmalıdır²¹⁰. Doktrinde, sözleşmenin isminde “evlilik bağına ilişkin mahkeme kararların tanınması” ifadesi yerine “evlilik bağına ilişkin kararların tanınması” ifadesinin kullanılmasının bir manası olduğu, eğer gerçekten sadece evlilik bağına ilişkin mahkeme kararlarının tanınmasının amaçlanmış olsaydı, sözleşmenin isminde “mahkeme kararı” olarak bunun özellikle belirtileceği ifade edilmiştir²¹¹. Bununla beraber, sözleşmenin sadece mahkeme kararlarına ilişkin olmadığının, adli makam kararları kadar, idari makam

²⁰⁷ Bkz. İkinci Bölüm I/A ve I/B başlıkları.

²⁰⁸ **TEZGEL**, s. 232.

²⁰⁹ Bkz. İkinci Bölüm IV/A/4 başlığı; 30325 Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik m. 9/f. 5: “Yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca verilen kararlarda; velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hüküm bulunması halinde, karar komisyonca boşanma, evliliğin butlanı, iptali ve mevcut olup olmadığının tespiti yönünden kabul edilir, incelenir, karar verilir ve sonucu ilgili taraflara ve il müdürlüğüne bildirilir. Komisyon kararı, yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler bakımından bir sonuç doğurmaz. Komisyon kararına esas yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler için taraflarca, 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca görevli ve yetkili mahkemelere kararın tanınması veya tenfizi için dava açılabilir.”

²¹⁰ **GÜRHAN**, s. 132; **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 544.

²¹¹ **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 544.

kararlarının da sözleşmeye dahil olduğunun, sözleşmenin açıklayıcı raporunda ve doktrinde açıkça belirtildiği dile getirilmiştir²¹².

Gerçekten de, gerek sözleşmenin isminde gerek sözleşme metninde evlilik bağına ilişkin idari makam kararlarının tanınmasını engelleyici hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Doktrindeki görüşlerin de belirttiği gibi sözleşmeyle sadece evlilik bağına ilişkin mahkeme kararlarının tanınması amaçlanmış olsaydı, bu açıkça ifade edilirdi diye düşünmekteyiz. Bu bağlamda, doktrindeki görüşlere paralel olarak, biz de sözleşme hükmünde engelleyici bir madde veya ifade bulunmaması sebebiyle evlilik bağına ilişkin idari makam kararlarının da sözleşme kapsamında olduğu fikrine katılmaktayız. Sözleşme bu yönüyle NHK m. 27/A ile benzerlik göstermektedir. NHK m. 27/A hükmü ile evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari makam kararları da tescil edilebilir hale gelmiştir²¹³.

2. Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme

Sözleşme m. 1’de sözleşmenin amacı belirtilmiştir. Buna göre, bu sözleşmeyle, evlenmemiş ve 21 yaşını doldurmamış evlilik içinde veya evlilik bağı olmaksızın doğmuş çocuğun ve evlat edinilmiş çocuğun uluslararası veya ulusal talebi üzerine verilen nafaka yükümlülüklerine dair kararların sözleşmeye taraf olan devletler tarafından karşılıklı olarak tanınması ve tenfiz edilmesi amaçlanmıştır²¹⁴²¹⁵²¹⁶.

Sözleşme m. 1/f. 2’ye göre, verilen kararda nafaka yükümlülüğünden başka hükümler de varsa, sözleşmenin etkisi yalnızca nafaka yükümlülüğü ile alakalı hükümleri içerir.

²¹² Bkz. www.ciec1.org, Convention CIEC no. 11, s. 5; ÇELİKEL, Aysel, “Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme ve Türk Hukuku”, Hıfzı Timur’un Anısına Armağan, İstanbul 1979, s. 210; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 544.

²¹³ Bkz. İkinci Bölüm II/B/2/c başlığı.

²¹⁴ Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşmenin 15. maddesine göre, bu sözleşme La Haye Devletler Hususi Hukuku Sekizinci oturumunda imzalanmıştır. Sözleşme, 15 Nisan 1958 tarihinde düzenlenmiştir ve 1 Ocak 1962’de yürürlüğe girmiştir. Sözleşme metni için bkz. Resmi Gazete Tarih: 11.01.1973 Sayı: 14418, (www.tbmm.gov.tr, erişim tarihi: 21.12.2019); Sözleşme metni için ayrıca bkz. ÖZÜĞÜR, s. 1218; RUHİ/ TOKER, s. 191; Sözleşmeye taraf olan devletler; Avusturya, Belçika, Çin, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, Slovakya, İspanya, Surinam, İsveç, İsviçre, Türkiye. Bkz. RUHİ/ TOKER, s. 196-197.

²¹⁵ Konuyla alakalı bir Yargıtay kararına göre, Sözleşme nesepsiz çocuklara uygulanamaz. Bkz. Yarg. 2.HD. E. 1990/10002, K. 1991/8344, T. 24.5.1991 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 06.03.2020), AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 82; CAN, Hacı/ TOKER, Ali Gümrak, Milletlerarası Özel Hukuk, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s. 407; ÖZÜĞÜR, s. 1218; RUHİ/ TOKER, s. 191; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 585; TEZGEL, s. 240.

²¹⁶ Sözleşme hakkında detaylı bilgi için bkz. AYGÜN, Mesut, Milletlerarası Özel Hukukta Nafakaya İlişkin Yeni Sistem, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 81 vd.; BOZDAĞ, Gonca Gülfem, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, Yetkin Yayınları, Ankara 2015, s. 193 vd.; RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Yabancı Nafaka İlamlarının Tenfizi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 290 vd.

Sözleşme bu yönüyle NHK m. 27/A ile benzerlik göstermektedir. NHK m. 27/A uyarınca da verilen karardaki diğer hükümler dikkate alınmaksızın yalnızca evliliğin sona ermesine ilişkin hüküm tescile tabi olur²¹⁷.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, Sözleşme m. 1/f. 2 uyarınca, sözleşmenin etkisi sadece çocuklara karşı nafaka yükümlülüğüyle sınırlandırılmıştır ve eşe ödenen nafaka, tazminat gibi yan hükümler sözleşme kapsamına girmemektedir ve sözleşme uyarınca tanınması veya tenfizi yapılmamaktadır. Kararın, çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü ile ilgili olan kısımları MÖHUK uyarınca yapılacak tanınmalara ve tenfize konu olabilecektir²¹⁸. Nitekim konuyla alakalı bir Yargıtay kararında²¹⁹, babalığın tespitine ilişkin yabancı bir mahkeme kararının tanınmasına veya tenfizi istemiyle davacı veya temsilcisi tarafından açılmış bir dava olmadığı halde bu konuda yetkisi bulunmayan aracı kurumun görevlendirmesi üzerine Cumhuriyet Savcılığınca açılan dava ile duruşma yapıp yazılı şekilde karar verilmesi ve ayrıca çocuk ile davalı arasında irs ilişkisini gösterir ve Türk hukukuna göre oluşturulmuş babalığın tespiti kararı niteliğinde olup olmadığı araştırılıp tartışılmadan ve bu konuda deliller toplanmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması isabetsiz bulunmuştur. İlgili kararda, Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme hükümlerine değinilerek ilgili sözleşmenin yalnızca çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü hükümleri üzerinde etkili olduğu, babalığın tespitine ilişkin bir kararın tanınması veya tenfizi için MÖHUK hükümleri uyarınca dava açılması gerektiği vurgulanmıştır. Sözleşme bu yönüyle de NHK m. 27/A ile benzerlik göstermektedir zira evliliğin sona ermesine ilişkin fer'i sonuçlarının varlık gösterebilmesi için MÖHUK hükümleri uyarınca dava açılması gerektiği NHK m. 27/A hükmünde de vurgulanmıştır²²⁰.

Sözleşme m. 2'de, sözleşmeye taraf olan devletlerin birinde çocuklara karşı nafaka yükümlülüğüne ilişkin bir kararın verilmesi halinde sözleşmeye taraf olan diğer devletlerin bu kararı yeniden gözden geçirmeden tenfiz kararı vereceği öngörülmüştür ancak bu durum bazı şartlarla kısıtlanmıştır. Buna göre, sözleşmeye taraf olan devletlerden birinde verilen çocuklara ilişkin nafaka yükümlülüğüne ilişkin bir kararının diğer taraf devletlerce gözden geçirilmeden tenfiz edilmesi için; kararı veren merciinin yetkili olması, karar verilirken davalı tarafın savunma hakkının ihlal edilmemiş olması, kararın verildiği ülkede kesin hüküm kuvvetini kazanmış olması, kararın tenfiz edileceği diğer taraf devlette konusu ve tarafları

²¹⁷ Bkz. İkinci Bölüm IV/A/4 başlığı.

²¹⁸ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 586; TEZGEL, s. 241.

²¹⁹ Bkz. Yarg. 2. HD. E. 1993/12909, K. 1994/968, T. 31.1.1994 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 03.03.2020).

²²⁰ Bkz. İkinci Bölüm IV/A/4 başlığı.

aynı başka bir karara aykırı olmaması, kararın ileri sürüldüğü devlette nafaka kararının verilmesinden önce açılmış bir dava bulunmaması ve kararın tenfiz edileceği diğer taraf devletin kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir²²¹. Sözleşmenin tanınması ve tenfizi uyarınca öngörülen şartlar incelendiğinde bu şartların MÖHUK'ta aranan tanıma veya tenfiz şartlarıyla ve NHK m. 27/A uyarınca aranan tescil şartları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir²²².

Sözleşmede aranan tanıma ve tenfiz şartlarından birincisi, çocuklara ilişkin verilen nafaka kararının yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş olmasıdır. Bu şart NHK m. 27/A kapsamında aranan “*kararın verildiği devletin kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makamlar tarafından verilmiş olması*” şartı ile benzeşmektedir. Doktrinde, sözleşmedeki bu şart uyarınca, sözleşme kapsamında MÖHUK m. 50'nin aksine sadece mahkeme kararlarının değil, çocuklara karşı nafaka yükümlülüğüne ilişkin verilmiş idari makam kararlarının da tanıma veya tenfize konu olacağı vurgulanmıştır²²³.

Sözleşmede aranan tanıma veya tenfiz şartlarından ikincisi, karar verilirken davalı tarafın savunma hakkının ihlal edilmemiş olmasıdır. Sözleşme m. 2'de tenfiz şartı olarak sayılan savunma hakkının ihlal edilmemesi koşulu MÖHUK m. 54/f. 1 (ç) bendine benzetilmiştir. Sözleşme m. 2'deki tenfiz şartında da MÖHUK m. 54/f. 1 (ç) bendinde de savunma hakkını ihlal eden durumlar tek tek sayılmıştır; ancak sözleşmenin 2'inci maddesinde MÖHUK m. 54/f. 1 (ç) bendinden farklı olarak savunma hakkının ihlalinin tespiti için davalının itiraz etmesi koşulu aranmamıştır²²⁴. Bununla birlikte, savunma hakkının açıkça ihlal edilmiş olması da NHK m. 27/A kapsamında kamu düzenine açıkça aykırılık oluşturmaktadır ve sözleşmenin ilgili maddesi bu anlamda NHK m. 27/A ile benzerlik göstermektedir²²⁵.

Sözleşmede aranan tanıma ve tenfiz şartlarından üçüncüsü, kararın verildiği ülkede kesin hüküm kuvvetini kazanmış olmasıdır. Buna göre, çocuklara karşı nafaka yükümlülüğü kararının verildiği ülke hukukunca kesin hüküm niteliğini kazanmış olması ve icrai etki gösterebiliyor olması gerekmektedir. Sözleşme m. 2/f. 3 uyarınca ise, eğer nafaka kararının öne sürüldüğü devletin hukukuna göre kanun yollarının açık bulunmasına rağmen geçici icrai kuvvete sahip kararlar verilebiliyorsa veya ihtiyati tedbirler alınabiliyorsa, yabancı nafaka

²²¹ ÖZÜĞÜR, s. 1218; RUHİ/ TOKER, s. 192.

²²² Bkz. Birinci Bölüm I/C ve I/D, İkinci Bölüm II/B ve II/C başlıkları.

²²³ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 586; TEZGEL, s. 241; ÜNAL, Şeref, “*Nafaka Alacakları Konusundaki Uluslararası Sözleşmeler Üzerine Toplu Bir İnceleme*”, Hıfzı Timur'un Anısına Armağan, İstanbul 1979, s. 963.

²²⁴ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 587; TEZGEL, s. 242.

²²⁵ Bkz. İkinci Bölüm II/B/4 başlığı.

kararı tenfiz edilebilecektir²²⁶. Sözleşmenin bu maddesinin aksine, MÖHUK 50/f. 1 uyarınca kesinleşmemiş, geçici icra kuvvetine sahip kararlar tenfiz edilemez. Aynı şekilde, NHK m. 27/A uyarınca da kesinleşmemiş kararlar tescil edilemez. NHK m. 27/A kapsamında kesinleşmeden anlaşılması gereken kararın verildiği ülkenin hukukuna göre şekli olarak kesinleşmiş olmasıdır ve bu konu aşağıda ayrıntılı olarak incelenecektir²²⁷.

Sözleşmede aranan tanıma ve tenfiz şartlarından dördüncüsü, kararın tenfiz edileceği diğer taraf devlette konusu ve tarafları aynı başka bir karara aykırı olmaması ve kararın ileri sürüldüğü devlette nafaka kararının verilmesinden önce açılmış bir dava bulunmamasıdır. Aynı şart NHK m. 27/A kapsamında da aranmaktadır²²⁸.

Sözleşmede aranan tanıma ve tenfiz şartlarından beşincisine göre ise, kararın, öne sürüldüğü taraf devletin kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir. Sözleşmede öngörülen kamu düzenine aykırılık şartı, hem MÖHUK m. 54/f. 1/(c)'de tanıma ve tenfiz engeli, hem de NHK m. 27/A'da tescil engeli olarak sayılmıştır²²⁹.

3. Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşme

2 Ekim 1973'te Lahey'de imzalanan Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşme'nin²³⁰ amacı giriş kısmında belirtilmiştir. Buna göre, sözleşmenin amacı büyüklere karşı nafaka yükümlülüğü konusundaki kararların karşılıklı olarak tanınması ve tenfizini düzenlemek ve bu hedef doğrultusunda ortak hükümler tesis etmektir. Ayrıca, Sözleşme'deki hükümler ile Çocuklara Karşı Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin 15 Nisan 1958 tarihli Sözleşmenin hükümleri arasında ahenk sağlama amacı güdülmüştür²³¹. Burada belirtmek gerekir ki, bu sözleşme *"nafakaya uygulanacak hukuk konusunda yeknesaklık teşkil eden nitelikte"* olduğu

²²⁶ TEZGEL, s. 242.

²²⁷ Bkz. İkinci Bölüm II/B/3 başlığı.

²²⁸ Bkz. İkinci Bölüm III/A/2.

²²⁹ Bkz. Birinci Bölüm I/D/3 ve İkinci Bölüm II/B/4 başlıkları.

²³⁰ Sözleşme metni için bkz. RG. T: 16.02.1983, S: 17961, www.resmigazete.gov.tr, ayrıca bkz. ÖZÜĞÜR, s. 1223; RUHİ/ TOKER, s. 703; Sözleşmenin İngilizce metni için bkz. <https://assets.hcch.net/upload/conventions/txt23en.pdf> (erişim tarihi: 06.03.2020); Sözleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 94, GÜVEN, s. 339; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 591; TEZGEL, s. 245.

²³¹ Sözleşme hakkında detaylı bilgi için bkz. AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 94, AYGÜN, s. 84 vd.; BOZDAĞ, s. 193 vd.; CAN/ TOKER, s. 413; GÜVEN, s. 339; ÖZÜĞÜR, s. 1223; RUHİ, s. 300 vd.; RUHİ/ TOKER, s. 703; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 591; TEZGEL, s. 245.

için yabancı unsurlu nafaka taleplerine dair konuların özel olarak düzenlendiği MÖHUK m. 19 hükmünün uygulama alanını daraltmaktadır²³².

Sözleşme m. 1 uyarınca, bu Sözleşme, nesebi belli olmayan bir çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü de dahil, aile, hısımlık, evlilik veya sıhriyet ilişkilerinden doğan nafaka yükümlülüğü konusunda taraf devletlerin adli veya idari makamlarınca verilmiş olan kararlara uygulanır²³³. Sözleşme m. 1'e göre, nafaka yükümlülüğü konusundaki adli ve idari kararlar tanımaya ve tenfize konu edilebilir. Sözleşme m. 1 bu anlamda NHK m. 27/A hükmüyle benzerlik gösterse de, MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü ile benzerlik göstermemektedir²³⁴.

Sözleşme m. 4'te tanıma ve tenfiz şartları düzenlenmiştir. Buna göre, sözleşmeye taraf olan devletlerden birinde verilmiş nafaka yükümlülüğüne ilişkin bir karar Sözleşmeye göre yetkili sayılan bir makam tarafından verilmişse ve kararın verildiği taraf devlette mutad kanun yollarına başvurma imkanı bulunmuyorsa, karar öne sürüldüğü diğer taraf devletçe tanınabilir veya tenfiz edilebilir. Ayrıca, Sözleşme m. 4 uyarınca, olağan kanun yollarının açık bulunmasına rağmen, geçici olarak icra edilebilen ara kararlar ve geçici tedbirler, kararın öne sürüldüğü devlette benzer kararların verilebilmesi, icra edilebilmesi halinde, bu devlet tarafından tanınacak veya haklarında tenfiz kararı verilecektir. Sözleşme m. 4'te, ara kararların ve geçici tedbirlerin de tanınması ve tenfizine olanak sağlanmıştır; bu durum MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünden farklıdır. MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünce ara kararların veya geçici tedbir kararları, henüz kesinleşmemiş kararlar tanımaya ve tenfize tabi tutulmamaktadır²³⁵. Sözleşme m. 4'ün aksine, NHK m. 27/A kapsamında da tescil şartı olarak adli veya idari makam kararlarının verildikleri ülkenin hukukuna göre şekli olarak kesinleşmiş olması aranmaktadır, verildikleri ülke hukukuna göre henüz kesinleşmemiş kararlar NHK m. 27/A kapsamında girmemektedir²³⁶.

Sözleşme m. 5'te ise, tanıma ve tenfiz engellerine yer verilmiştir. İlgili maddede dört tane tanıma ve tenfiz engeli sayılmıştır. Buna göre, kararın öne sürüldüğü devletin kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmesi, kararın hileli bir şekilde usul işlemlerinde yapılan bir

²³² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. **AKTÜRK**, Aylin, "Milletlerarası Aile Hukukunda Nafaka ve Nafaka Borçlarında Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine İlişkin 4/2009 No'lu Avrupa Birliği Konseyi Tüzüğü", MHB, Cilt: 31, Sayı: 2, s. 20.

²³³ Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşmenin nesebi belli olmayan bir çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü de dahil, aile, hısımlık, evlilik veya sıhriyet ilişkilerinden doğan nafaka yükümlülüğü konusunda taraf devletlerin adli veya idari makamlarınca verilmiş olan kararlara uygulanabileceğini belirten Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 2. HD. E. 1995/12587, K. 1995/14097, T. 22.12.1995, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 06.03.2020). Bkz. **AKINCI/DEMİR GÖKYAYLA**, s. 98.

²³⁴ **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 591; **TEZGEL**, s. 246; Bkz. İkinci Bölüm II/B/2 başlığı.

²³⁵ **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 596; **TEZGEL**, s. 247.

²³⁶ Bkz. İkinci Bölüm II/B/3 başlığı.

hilenin sonucu olması, kararın öne sürüldüğü devlette daha önceden açılmış ve hala devam eden tarafları ve konusu aynı olan bir davanın bulunması, kararın öne sürüldüğü devlette tanıma ve tenfiz uygun olmasına rağmen başka bir devlette aynı konuda ve aynı taraflar arasında verilmiş bir kararla bağdaşması gibi haller Sözleşme m. 5 uyarınca, tanıma ve tenfiz engelidir.

Sözleşme m. 5'te öngörülen tanıma ve tenfiz engelleri ilgili MÖHUK hükümleri ve NHK m. 27/A hükmüyle karşılaştırılacak olursa, hem Sözleşme'de hem MÖHUK'ta hem de NHK m. 27/A'da kararın kamu düzenine aykırılık yaratması tanıma ve tenfiz ve tescil engeli olarak sayılmıştır. Kararın kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesi şartı, Sözleşme m. 5, MÖHUK m. 54/f. 1/ (c) ve NHK m. 27/A hükümleri uyarınca ortak bir şart ve tanıma-tenfiz-tescil engeli olduğu söylenebilir²³⁷.

Kararın usul işlemlerinde yapılan bir hilenin sonucu olması da Sözleşme m. 5 kapsamında tanıma ve tenfiz engeli olarak öngörülmüştür. MÖHUK hükümleri kapsamında da böyle bir şart aranmamaktadır; ancak doktrinde kararın usul işlemlerinde yapılan bir hilenin sonucu²³⁸ olması MÖHUK hükümleri kapsamında savunma hakkının ihlali olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir²³⁹. Doktrindeki bir diğer görüşe göre ise, kararın usul işlemlerinde yapılan bir hilenin sonucu olması MÖHUK hükümleri kapsamında kamu düzeninin ihlali olarak değerlendirilebilir²⁴⁰. NHK m. 27/A hükmü uyarınca bu durum bir tescil engeli olarak gösterilmemiştir. Ancak savunma hakkının ihlal edilmesi kamu düzenine aykırılık teşkil edeceğinden NHK m. 27/A kapsamında bu durum tescil engeli olarak nitelendirilebilir²⁴¹.

Kararın öne sürüldüğü devlette daha önceden açılmış ve hala devam eden tarafları ve konusu aynı olan bir davanın bulunması da Sözleşme m. 5 kapsamında tanıma ve tenfiz engeli olarak öngörülmüştür. NHK m. 27/A hükmüne göre de, önceden açılmış ve hala devam eden tarafları ve konusu aynı olan bir davanın bulunması halinde tescil talebi reddedilir²⁴². MÖHUK hükümleri kapsamında da, önceden açılmış ve hala devam eden tarafları ve konusu

²³⁷ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 596; TEZGEL, s. 247; Bkz. Birinci Bölüm I/D/3 ve İkinci Bölüm II/B/4 başlıkları.

²³⁸ Doktrinde usul işlemlerinde yapılan hileye örnek olarak bilerek yanlış adrese tebligat gönderme örneği verilmiştir. Bkz. AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 53.

²³⁹ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 99.

²⁴⁰ ARAT, s. 509; ÇELİKEL, Ahkamı Şahsiye, s. 113; GÜRZUMAR, s. 49; NAZİKİOĞLU, s. 496; ÖZBAKAN, s. 170; RUHİ, Ahmet Cemal/ KAPLAN, Yavuz, "Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi Açısından Kamu Düzeni", Ergin Nomer'e Armağan, MHB, S. 2, Y. 22, 2002, s. 652; TIRYAKIOĞLU, s. 51.

²⁴¹ Burada ayrıca belirtmek gerekir ki NHK m. 27/A kapsamında kamu düzenine "açıkça aykırılık" tescil engeli olarak hükmedilmiştir; Bkz. İkinci Bölüm II/B/4 başlığı.

²⁴² Bkz. İkinci Bölüm III/A/2 başlığı.

aynı olan bir davanın bulunması halinde ikinci dava reddedilir. Bu şart da NHK m. 27/A ve MÖHUK hükümleri ile paraleldir²⁴³.

4. Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Sözleşme düzenlenirken, çocukların çıkarlarını korumak adına, taraf devletlerin yetkili makamları arasında hukuki işbirliği yapılması amaçlanmıştır²⁴⁴²⁴⁵²⁴⁶.

Sözleşme m. 1/b’de, sözleşmede bahsi geçen makamların hem adli makamlar hem idari makamlar olduğu öngörülmüştür. Buna göre, hem adli makamlardan hem idari makamlardan verilen evlat edinmeye ilişkin kararlar sözleşme kapsamında kabul edilecektir, tanınabilecektir ve tenfiz edilebilecektir. Sözleşme m. 1/b hükmü sadece yabancı mahkeme kararlarının tanınabileceğini veya tenfiz edilebileceğini öngören MÖHUK m. 50/f. 1 hükmüne istisna getirici niteliktedir²⁴⁷. Ancak, Sözleşme m. 1/b ile NHK m. 27/A idari makam kararlarının tescil edilebilmesi yönünden benzerdir²⁴⁸.

Sözleşme m. 9/f. 1/ (a) bendi gereğince, kararın davalının veya yasal temsilcisinin gıyabında verilmemiş olması ve davalının savunma hakkını ihlal etmeyecek şekilde dava dilekçesinin ve benzeri belgelerin tebliğ edilmiş olması gerekmektedir; aksi halde tanıma veya tenfiz işlemi reddedilir. Aynı maddede, davalının adresini davacıdan gizlemesi gerekçesiyle sebebiyle tebligat yapılamaması tanıma veya tenfiz işleminin ret sebeplerinden sayılmamıştır.

²⁴³ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 99.

²⁴⁴ RG. T. 02.11.1999 S. 23864; Sözleşme metni için bkz. (www.tbmm.gov.tr, erişim tarihi: 19.12.2019); Sözleşmenin İngilizce metni için bkz. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/105.htm> (erişim tarihi: 06.03.2020); Sözleşme hakkında detaylı bilgi için ayrıca bkz. AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 180; BÖLÜKBAŞI, Özge, “Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Kararların Tenfizi: Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”, EÜHFD, C. 15, S. 3–4 (2011), s. 267; ÇELİKEL, Aysel, “Yabancı Mahkemelerden Verilen Velayete İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi”, Yılmaz Altuğ’a Armağan, MHB, S. 1-2, Y. 1718, 1997-1998, s. 107; GÜVEN, s. 282; HUYSAL, Velayet, s. 190; KAMACI, Mahmut, Türkiye’nin Taraf Olduğu Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri ve Özel Hukuk Alanına Giren Çok Taraflı Diğer Uluslararası Sözleşmeler, Adalet Yayınları, Ankara 2006, s. 389; ÖZUĞUR, s. 1279; RUHİ/ TOKER, s. 229; SAYMAN, Yücel, “Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi Hakkında Rapor”, MHB, S. 1-2, Y. 16, 1996, s. 129; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 223; TEKİNALP/ UYANIK ÇAVUŞOĞLU, s. 242; TEZGEL, s. 252; TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku, Aile Araştırma Kurumu, Ankara 1991, s. 40; YILDIZ, Hüseyin Serkan, “Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve Uygulaması”, Uluslararası Hukuk Bülteni, Sayı 7, Ocak 2016, s. 12.

²⁴⁵ 20 Mayıs 1980 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından Lüksemburg’da hazırlanan Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi 20 Ekim 1997 tarihinde Strazburg’da imzalanmıştır.

²⁴⁶ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 180; GÜVEN, s. 282; ÖZUĞUR, s. 1279; RUHİ/ TOKER, s. 229; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 223; TEZGEL, s. 252.

²⁴⁷ AKINCI/ DEMİR GÖKYAYLA, s. 182; ÇELİKEL, Velayet, s. 115. TEZGEL, s. 253.

²⁴⁸ Bkz. İkinci Bölüm II/B/2 başlığı.

Sözleşme m. 9/f. 1/ (a) bendinde MÖHUK m. 54/f. 1/ (ç) bendinde de tenfiz şartı olarak sayılan savunma hakkının ihlal edilmemesi şartı aranmıştır. Ancak MÖHUK m. 54/f. 1/ (ç) bendinde savunma hakkının ihlal edilmemiş olması şartı davalının itirazına bağlıyken Sözleşme m. 9/f. 1/ (a) bendinde savunma hakkının ihlal edilmemiş olması şartı davalının itirazına bağlanmamıştır. Sözleşme m. 9/f. 1 (a) bendinde savunma hakkının ihlal edilmemiş olmasının davalının itirazına bağlanmamış olması doktrinde daha uygun ve isabetli bulunmuştur²⁴⁹. Ayrıca eklemek gerekir ki, her ne kadar NHK m. 27/A kapsamında savunma hakkının ihlal edilmiş olması madde hükmünde açıkça tescil engeli olarak ifade edilmemiş olsa da savunma hakkının ihlal edilmiş olması NHK m. 27/A kapsamında kamu düzenine aykırılık teşkil eden haller arasında sayılabilir²⁵⁰.

Sözleşmenin m. 9/f. 1 (b) bendi uyarınca, çocukların velayetine ilişkin kararın yetkili olmayan bir devlet makamı tarafından verilmiş olması halinde tanıma ve tenfiz istemi reddedilir. Doktrindeki bir görüş²⁵¹, Sözleşmenin m. 9/f. 1 (b) bendini MÖHUK m. 54/f. 1 (b) bendinde tenfiz şartı olarak sayılan kararı veren makamın aşkın yetkili olmaması koşuluna benzetmiştir. Buna ek olarak, Sözleşmenin m. 9/f. 1 (b) bendinde davalının savunma hakkının ihlal edilmiş olması halinde kararı veren makamın aşkın yetkili olmaması şartının aranacağını, ancak MÖHUK m. 54/f. 1 (b) bendinde savunma hakkının ihlal edilmiş olmasının kararı veren makamın aşkın yetkili olmaması şartının ön koşulu olmadığı ve iki madde arasındaki farkın bu olduğu ifade edilmiştir²⁵². Sözleşme bu yönüyle de NHK m. 27/A ile benzerlik göstermektedir. NHK m. 27/A kapsamında da kararın verildiği devletin kanunlarına göre konusunda yetkili makamlar tarafından verilmiş olması gerekmektedir²⁵³.

5. Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme²⁵⁴

Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Sözleşme 19 Ekim 1996 tarihinde imzalanmıştır²⁵⁵. Sözleşmeyi imzalayan devletler, çocukların korunması yönünden tedbirlere

²⁴⁹ TEZGEL, s. 255.

²⁵⁰ Bkz. İkinci Bölüm II/B/4 başlığı.

²⁵¹ TEZGEL, s. 256.

²⁵² TEZGEL, s. 256.

²⁵³ Bkz. İkinci Bölüm II/B/2 başlığı.

²⁵⁴ Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 tarihli La Haye Sözleşmesi.

²⁵⁵ RG. T. 22.05.2016, S. 29719; Sözleşme metni için bkz. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/411283> "Türkiye Cumhuriyeti, La Haye Sözleşmesi'nin onaylanmasını 25 Nisan 2006 tarihli ve 6707 sayılı Kanun ile (RG 5.5.2016-29703) uygun bulmuş, Sözleşme 9.5.2016 tarihli ve 2016/8844 sayılı Bakanlar Kurulu

ilişkin yetki, uygulanacak hukuk, tanıma, ve tenfiz hususlarına ilişkin hukuk sistemleri arasındaki çatışmayı gidermek ve çocukların korunmasına ilişkin milletlerarası işbirliğini artırmak isteğiyle anlaşma sağlamışlardır²⁵⁶.

Sözleşme m. 23'e göre, sözleşmeye taraf olan devletlerin yetkili makamlarınca alınan çocukların korunmasına ilişkin tedbirler sözleşmeye taraf olan diğer devletlerce kanun gereğince tanınır²⁵⁷. Buna göre, sözleşmeye taraf olan yetkili devlet makamlarınca çocukların korunmasına ilişkin alınan tedbir kararlarının “icrayı gerektirmeyen” bir tedbir olması halinde sözleşmeye taraf olan diğer devletlerce hiçbir koşula tabi tutulmaksızın doğrudan tanınacağı ifade edilmiştir²⁵⁸. Ayrıca, sözleşmenin tanınmasını istemeyen tarafın, çocuğun korunmasına ilişkin tedbirin uygulanmasından önce veya tedbirin uygulanmasından sonra tanınmanın reddi davası açabileceği belirtilmiştir²⁵⁹. Sözleşme bu maddesiyle, sadece icrayı gerektirmeyen evliliğin sona ermesine ilişkin hükümle ilgilenen, icrayı gerektiren tenfize ait konularla ilgilenmeyen NHK m. 27/A ile benzerlik göstermektedir²⁶⁰.

Sözleşme m. 5/f. 1 uyarınca, çocuğun korunmasına yönelik tedbirleri almakla yetkili makamlar, çocuğun mutlak meskeni olan sözleşmeye taraf olan adli veya idari makamlardır²⁶¹. Sözleşmenin m. 5/f. 1 ve m. 23 hükümleri uyarınca, çocuğun korunmasına yönelik tedbirleri almakla yetkili adli ve idari makamların vereceği kararlar, kararın öne sürüldüğü Sözleşmeye taraf olan devletlerce hiçbir koşula tabi tutulmadan doğrudan tanınacaktır. Sözleşmenin ilgili hükümleri MÖHUK'un öngördüğü tanıma usulü ile benzerlik göstermese de, hem adli hem de idari makam kararlarının tanımaya konu olabilmesi yönüyle NHK m. 27/A hükmü ile benzerlik göstermektedir. Ancak Sözleşmede öngörülen hiçbir talebe bağlanmaksızın yapılan doğrudan tanıma usulü, NHK m. 27/A hükmünde öngörülmemiştir. Zira NHK m. 27/A

kararı ile onaylanmış ve bu Karar ile Sözleşmenin metni, 22.5.2016 tarihli ve 29719 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.”; Sözleşme hakkında detaylı bilgi için ayrıca bkz. RUHİ/ TOKER, s. 1101; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 234; TEKİNALP/ UYANIK ÇAVUŞOĞLU, s. 258; ULUSU KARATAŞ, Ayşe Elif, “Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi”, MHB, Cilt: 37, Sayı: 2, s. 911.

²⁵⁶ RUHİ/TOKER, s. 1101; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 234; ULUSU KARATAŞ, s. 914.

²⁵⁷ RUHİ/TOKER, s. 1108; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 651.

²⁵⁸ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 651.

²⁵⁹ Doktrinde, tedbirin uygulanmasından önce açılan tanınmanın reddi davasının “önleyici nitelikte” olduğu ifade edilmiştir. Bkz. LAGARDE, Paul, Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention, s. 587, No. 129, <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2943>, (erişim tarihi: 08.01.2020); ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 579; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 651.

²⁶⁰ Bkz. İkinci Bölüm IV/A/4 başlığı.

²⁶¹ Yetkili makamlar için bkz. Sözleşme m. 5 - m. 14.

hükmü uyarınca yapılacak tescil işlemleri belirli şartlara ve talebe dayanmaktadır; tescil işlemi herhangi bir prosedüre başvurmaksızın doğrudan gerçekleşmemektedir²⁶².

C. İki Taraflı Sözleşmeler

1. Türkiye ile Cezayir Arasında Hukuki İşbirliğine İlişkin Sözleşme

Sözleşme m. 20’de hangi kararların hangi koşullarda sözleşme kapsamında tanıma veya tenfize konu olabileceği öngörülmüştür²⁶³. Sözleşme m. 20 uyarınca, hukuki ve ticari konularda verilen çekişmeli veya çekişmesiz yargı kararları²⁶⁴ sözleşme kapsamında öngörülen tanıma veya tenfiz şartlarını taşımaları halinde diğer taraf ülkesinde kendiliğinden kesin hüküm kuvveti kazanacaktır²⁶⁵. Buna göre, boşanma kararları sözleşmenin kapsamına girmekle beraber sözleşme uyarınca boşanma kararlarının doğrudan tanınmasının söz konusu olduğu söylenebilir. Buna göre, Sözleşme m. 20’de öngörülen doğrudan tanımanın NHK m. 27/A hükmü ile benzerlik gösterdiği görülmektedir; ancak iki hüküm arasında farklılık da bulunmaktadır. Şöyle ki; Sözleşme’de doğrudan tanıma ve doğrudan tenfiz belirli şartlara bağlanmıştır, NHK m. 27/A hükmüne göre doğrudan tescil de belirli şartlara bağlanmıştır²⁶⁶. İki hüküm arasındaki temel fark doğrudan tanıma ve doğrudan tescil arasındaki hukuki nitelik farkıdır. Sözleşme uyarınca doğrudan tanınan evliliğin sona ermesine ilişkin bir mahkeme kararı kesin hüküm etkisi gösterirken, NHK m. 27/A uyarınca doğrudan tescil edilen bir karar kesin hüküm etkisine sahip olmayacaktır²⁶⁷.

Sözleşme m. 20’de öngörülen tanıma koşullarından biri olan tarafların savunma hakkının ihlal edilmemiş olması ve usulüne uygun şekilde duruşmaya davet edilmiş olması şartı MÖHUK m. 54/f. 1/ç hükmüyle benzerlik taşıdığı ancak Sözleşme hükümlerince

²⁶² Bkz. İkinci Bölüm I/A ve I/B, İkinci Bölüm II/B/2 başlıkları.

²⁶³ RG. T. 08.09.1991, S. 20985; Sözleşme metni için bkz. <http://www.diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/b%C3%BCrolardan%20gelen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/D%C3%BCzenlenen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/Hukuk/Cezayir.pdf> (erişim tarihi: 20.03.2020); Türkiye ile Cezayir Arasında Hukuki İşbirliğine İlişkin Sözleşme 14 Mayıs 1989 tarihinde Cezayir’de imzalanmıştır. Sözleşme’nin amacı, giriş kısmında belirtildiği üzere, her iki devlet arasındaki dostluk ilişkilerini güçlendirmek ve adli anlamda iki devletin bağlarını pekiştirmek ve ortak istekler göz önüne alınarak hareket etmektir. Tanıma ve tenfize ilişkin hükümler Sözleşme’nin 20 ile 29. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

²⁶⁴ Sözleşme kapsamına giren kararların MÖHUK m. 50/f. 1 hükmüyle paralel olduğu doktrinde ifade edilmiştir; TEZGEL, s. 291.

²⁶⁵ Sözleşme m. 20’de öngörülen tanıma ve tenfiz koşulları şunlardır: aleyhine tanıma isteminde bulunan kişinin feragati hariç kararı vermiş olan mahkemenin tanımanın öne sürüldüğü devletin hukuk kurallarına göre yetkili olması, tarafların savunma hakkının ihlal edilmemiş olması ve usulüne uygun şekilde duruşmaya davet edilmiş olması, kararın verildiği ülke hukukuna göre kesinleşmiş olması ve icra kabiliyetine sahip olması, kararın tanıma istemiyle öne sürüldüğü devletin kamu düzenine ve kamu hukuku prensiplerine aykırı olmaması ve kararın öne sürüldüğü devlette daha önceden verilmiş olan kesinleşmiş bir mahkeme kararına aykırı olmamasıdır.

²⁶⁶ Bkz. İkinci Bölüm II/B ve II/C başlıkları.

²⁶⁷ Bkz. İkinci Bölüm I/A ve I/B başlıkları.

savunma hakkının ihlal edilip edilmediğinin re'sen araştırılmasının MÖHUK hükümlerindeki öngörülen itiraza bağlı araştırmadan daha isabetli olduğu doktrinde ifade edilmiştir²⁶⁸. Savunma hakkının ihlal edilmiş olması ve taraflardan birinin usulüne uygun duruşmaya davet edilmemiş olması da NHK m. 27/A kapsamında kamu düzenine aykırılık kapsamına girerek tescil engeli oluşturmaktadır²⁶⁹.

2. Türkiye ile Irak Arasında Hukuki ve Adli İşbirliği Sözleşmesi

Sözleşmenin amacı, Türkiye ile Irak arasında adli alandaki işbirliğini güçlendirmek; hukuki, ticari ve cezai konularda adli yardımlaşma, suçluların iadesi, hükümlü kişilerin nakli ve adli kararların tanınması ve tenfizi konularında anlaşma sağlamaktır²⁷⁰.

Sözleşme m. 79'da sözleşmede öngörülen tanıma ve tenfize konu olan kararlar açıklanmıştır. Buna göre, sözleşmeye taraf olan devletler taraf devletin ülkesinde o hukuk sistemine uygun olarak verilmiş hukuki ve ticari konularda kesinleşmiş adli kararları, cezai konularda zararın tazmini ve malların iadesini öngören kesinleşmiş adli kararları ve hukuki ve ticari konulardaki hakem kararlarını tanır ve tenfiz eder. Sözleşmeden farklı olarak, NHK m. 27/A hükmü uyarınca hem adli hem de idari boşanma kararları tescile tabidir²⁷¹.

Sözleşme m. 80'de tanıma ve tenfiz engelleri öngörülmüştür. Buna göre, Sözleşme uyarınca kararların tanıma ve tenfizini engelleyen dört hal bulunmaktadır. Bu dört hal şunlardır: kararın tanıma ve tenfiz için öne sürüldüğü devletin kendi hukukuna göre münhasır yetkiye sahip olması, kararın öne sürüldüğü devletin mevzuatına ve kamu düzenine aykırı olması, kararın öne sürüldüğü devletin bir adli makamı tarafından daha önce aynı konuda, aynı taraflar arasında ve aynı olaylara dayanan kesinleşmiş bir karar vermiş olması veya kararın öne sürüldüğü devlette aynı konuda daha önce açılmış bir dava olması ve davayı kaybeden kişinin kararın verildiği devletin usul hükümlerine göre yetkili adli makamlar önüne davet edilmemiş veya davanın gıyabında cereyan etmiş olmasıdır.

²⁶⁸ TEZGEL, s. 292.

²⁶⁹ Bkz. İkinci Bölüm II/B/4 başlıkları.

²⁷⁰ RG. T. 02.08.1992, S. 21303; Sözleşme metni için bkz. <http://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?4441> (erişim tarihi: 08.03.2020); Türkiye ile Irak Arasında Hukuki ve Adli İşbirliği Sözleşmesi, 19 Eylül 1989 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır.

²⁷¹ Bkz. İkinci Bölüm II/B/2 başlığı.

Sözleşmede öngörülen tanıma ve tenfiz engellerinden, kararın tanıma ve tenfiz için öne sürüldüğü devletin kendi hukukuna göre münhasır yetkiye sahip olmaması şartı MÖHUK m. 54/f. 1/b hükmünde öngörülen tanıma ve tenfiz engeli ile aynıdır²⁷².

Sözleşmede öngörülen tanıma ve tenfiz engellerinden, kararın öne sürüldüğü devletin mevzuatına ve kamu düzenine aykırı olmama şartı da MÖHUK m. 54/f. 1/c ve NHK m. 27/A hükmü ile benzerlik gösterse de tam olarak aynı değildir. Şöyle ki; Sözleşme m. 80, MÖHUK m. 54/f. 1/c ve NHK m. 27/A tanıma, tenfiz ve tescil engeli olarak kamu düzenine aykırı olmama şartını öngörmüş olsalar da, Sözleşme m. 80’de öngörülen kararın öne sürüldüğü devletin mevzuatına aykırı olmama şartı MÖHUK ve NHK’da aranmamıştır. Doktrinde, kararın öne sürüldüğü devletin mevzuatına aykırı olmasının milletlerarası özel hukuk prensipleri açısından o ülkenin kamu düzenine aykırılık yaratmayacağı ifade edilmiştir²⁷³.

Sözleşme m. 84 uyarınca, kişi hallerine ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararları sözleşmeye taraf olan devletlerce hiçbir tanıma usulüne tabi tutulmaksızın diğer taraf devletin ülkesinde tanınır²⁷⁴. Başka bir ifadeyle, taraf devlette verilmiş olan bir boşanma kararı diğer taraf devletteki yetkili mahkemece tanıma kararı verilmesine gerek olmaksızın doğrudan tanınarak kesin hüküm etkisi doğurur²⁷⁵. Sözleşme uyarınca öngörülen doğrudan tanıma hukuki nitelik bakımından NHK m. 27/A hükmünden farklıdır. Sözleşme’de doğrudan tanıma hiçbir şarta bağlanmamıştır ayrıca doğrudan tanınan karar kesin hüküm etkisi gösterir. NHK m. 27/A’da öngörülen tescil ise belirli şartlara bağlandığı gibi tescil edilen karar kesin hüküm etkisi göstermez. İkinci bölümde de açıklayacağımız üzere, NHK m. 27/A ile gerçekleşen tescil işlemin doğrudan tanıma niteliğinde olmadığı bu karşılaştırmayla da görülmektedir²⁷⁶.

3. Türkiye ile Tunus Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli Kararların Tanınması ve Yerine Getirilmesi Hakkında Sözleşme

²⁷² Bkz. Birinci Bölüm I/D/1 başlığı.

²⁷³ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 148; ERTAŞ, s. 395; GÜRZUMAR, s. 24; ÖKÇÜN, s. 15; TEZGEL, s. 296; TİRYAKİOĞLU, s. 46.

²⁷⁴ GÜRHAN, s. 159; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 613; TEZGEL, s. 298; TİRYAKİOĞLU, s. 116.

²⁷⁵ Doktrindeki bazı görüşlere göre, her ne kadar Sözleşme m. 84 metninde açıkça belirtilmese de burada söz konusu olan kararlar kişi hallerine ilişkin tenfiz gerektirmeyen kararlardır. Tenfize ilişkin hususlar sözleşmede öngörülen tenfiz koşullarına göre tenfize tabidir; doğrudan tanınamayacaktır; TEZGEL, s. 298; TİRYAKİOĞLU, s. 116.

²⁷⁶ Bkz. İkinci Bölüm I/A ve I/B başlıkları.

Sözleşme, Türkiye ile Tunus arasındaki adli yardımlaşma konusunda mevcut işbirliğini devam ettirmek ve kuvvetlendirmek arzusu ile yapılmıştır. Sözleşmenin tamamı tanıma ve tenfiz konularına ilişkin düzenlemeleri içermektedir²⁷⁷.

Sözleşme m. 1 uyarınca, hukuki ve ticari konularda verilen çekişmeli ve çekişmesiz mahkeme kararları ve ceza ilamlarının kişisel haklara ilişkin kararları, sözleşme kapsamında giren kararlardır²⁷⁸. Sözleşme m. 1'in hukuki ve ticari konularda verilen çekişmeli ve çekişmesiz mahkeme kararlarının ve ceza ilamlarının kişisel haklara ilişkin kararlarının tanınmasını ve tenfizini öngören MÖHUK m. 50 hükmüyle uyumlu olduğu doktrinde ifade edilmiştir²⁷⁹. Bununla birlikte, idari kararların sözleşmeye dahil edilmemesi bakımından, sözleşme, NHK m. 27/A ile benzerlik göstermemektedir²⁸⁰.

Sözleşme m. 2'de tanıma ve tenfiz şartları öngörülmüştür. Buna göre, sözleşme uyarınca tanıma ve tenfiz şartları şunlardır: karar yetkili bir mahkemeden alınmış olmalıdır, haksız bulunan taraf davada hazır bulunmuş veya usulüne uygun olarak çağrılmış olmalıdır, karar aleyhine verildiği taraf devletin kanunlarına uygun olarak olağan kanun yollarına başvurmanın söz konusu olmaması ve karar verildiği taraf devlette icra kabiliyetine sahip olmalıdır, karar öne sürüldüğü taraf devletin kamu düzenine veya kamu hukuku ilkelerine aykırılık teşkil etmemelidir, karar öne sürüldüğü devlette önceden verilmiş ve kesin hüküm etkisine sahip bir mahkeme kararına aykırı olmamalıdır ve kararın öne sürüldüğü devletin hiçbir mahkemesinde tarafları konusu aynı olan bir davanın açılmamış olması gerekmektedir.

Sözleşme'de tanıma şartı olarak haksız bulunan taraf davada hazır bulunmuş veya usulüne uygun olarak çağrılmış olması aranmıştır. Bu şart, MÖHUK m. 54/f. 1/ç hükmü ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca bu şart, NHK m. 27/A kapsamında da kamu düzenine aykırılık teşkil etmesi sebebiyle tescil engelidir²⁸¹.

Kararın öne sürüldüğü taraf devletin kamu düzenine veya kamu hukuku ilkelerine aykırılık teşkil etmemesi şartı da hem MÖHUK m. 54/f. 1/c hem de NHK m. 27/A ile

²⁷⁷ RG. T. 11.09.1984, S. 18512; Sözleşme metni için bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc067/kanuntbmmc067/kanuntbmmc06703026.pdf (erişim tarihi: 19.03.2020); Türkiye ile Tunus Arasında Hukuki ve Ticari Konularda Adli Kararların Tanınması ve Yerine Getirilmesi Hakkında Sözleşme 7 Ekim 1982 tarihinde Tunus'ta imzalanmıştır.

²⁷⁸ Bkz. Sözleşme m. 1; GÜRHAN, s. 150; TEZGEL, s. 277; TİRYAKİOĞLU, s. 107.

²⁷⁹ GÜRHAN, s. 150; TEZGEL, s. 277.

²⁸⁰ Bkz. İkinci Bölüm II/B/2 başlığı.

²⁸¹ Bkz. İkinci Bölüm II/B/4 başlığı.

benzerdir. MÖHUK m. 54/f. 1/c ve NHK m. 27/A'da kararın kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmemesi tanıma ve tescil şartı olarak öngörülmüştür²⁸².

Kararın öne sürüldüğü devlette önceden verilmiş ve kesin hüküm etkisine sahip bir mahkeme kararına aykırı olmaması ve kararın öne sürüldüğü devletin hiçbir mahkemesinde tarafları konusu aynı olan bir davanın açılmamış olması şartı da NHK m. 27/A kapsamında aranan tescil şartlarından biridir²⁸³.

4. Türkiye ile Ukrayna Arasında Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşması

Sözleşme m. 35/f. 1/a uyarınca, hukuki konulara ilişkin adli kararlar Sözleşme'de öngörülen koşulları sağladığı takdirde tanınacak ve tenfiz edilecektir²⁸⁴. Sözleşme m. 35/f. 1/a bendinin MÖHUK m. 50/f. 1 ile uyum içinde olduğu doktrinde ifade edilmiştir²⁸⁵. Buna göre, boşanma kararları bu sözleşme uyarınca tanıma ve tenfize tabidir. Sözleşme m. 35/f. 2'de süre sınırı²⁸⁶ konulmuştur ve sözleşme yürürlüğe girdikten sonra verilmiş kararların Sözleşme kapsamında tanımaya ve tenfize tabi olacağı öngörülmüştür. Burada öngörülen şart ve NHK m. 27/A arasında "*ayrıcılık sınıfı*" bağlantısı kurulabilir. NHK m. 27/A kapsamında daha önceden tanıma davası açılmış ve davası reddedilmiş idari makam kararları tescile konu olamamaktadır ve bu durum da idari makam kararları açısından "*ayrıcılık bir sınıfı*" yaratmaktadır²⁸⁷. Sözleşmede de, süre şartı koyularak, sözleşme yürürlüğe girmeden önce verilen kararlar ve sözleşme yürürlüğe girdikten sonra verilen kararlar olarak ikiye ayrılması suretiyle "*ayrıcılık bir sınıfı*" oluşturulduğu söylenebilir.

Sözleşme m. 36'da tanıma ve tenfiz koşulları altı bent halinde öngörülmüştür. Buna göre, Sözleşme uyarınca öngörülen tanıma ve tenfiz koşulları şunlardır: karar verildiği taraf ülkenin kanunlarına göre kesinleşmiş ve icra edilebilir olmalıdır, kararın verildiği taraf devletin kanunlarına göre davalı usulüne uygun olarak mahkemeye davet edilmiş olmalıdır, davanın taraflarının iddia ve savunma hakları zedelenmemiş olmalı ve usulüne uygun olarak mahkemeye davet edilmiş olmalı ve iddialarını ileri sürebilme ve temsil edilebilme hakları

²⁸² Bkz. Birinci Bölüm I/D/3 ve İkinci Bölüm II/B/4 başlıkları.

²⁸³ Bkz. İkinci Bölüm III/A/2 başlığı.

²⁸⁴ RG. T. 22.12.2003, S. 25324; Sözleşme metni için bkz. <http://www.diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/b%C3%BCrolardan%20gelen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/D%C3%BCzenlenen%20s%C3%B6zle%C5%9Fmeler/Hukuk/UKRAYNA.pdf> (erişim tarihi: 20.03.2020); Türkiye ile Ukrayna Arasında Hukuki Konularda Adli Yardımlaşma ve İşbirliği Anlaşması 23 Kasım 2000 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır.

²⁸⁵ GÜRHAN, s. 184; TEZGEL, s. 342.

²⁸⁶ TEZGEL, s. 342.

²⁸⁷ Bkz. İkinci Bölüm I/D/2 başlığı.

zedelenmemiş olmalıdır, kararın tanıma-tenfizinin talep edildiği taraf ülkede aynı konuda aynı taraflar arasında daha önceden kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmamalıdır, kararın tanıma-tenfizinin talep edildiği taraf ülkede açılmış aynı taraflara aynı konuya aynı sebebe dayalı bir dava bulunmamalıdır ve kararın öne sürüldüğü taraf devletin kamu düzenine ve temel hukuk ilkelerine aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir.

Sözleşmede öngörülen kararın “*kesinleşmiş ve icra edilebilir olması*” şartı NHK m. 27/A hükmü kapsamında aranmamaktadır. NHK m. 27/A kapsamında aranan koşul, kararın “*usulen kesinleşmiş*” olmasıdır bu da kararın verildiği ülke hukuku uyarınca şekli anlamda kesinleşmiş olması gerektiği anlamına gelir²⁸⁸.

Sözleşme kapsamında aranan savunma hakkının ihlal edilmiş olması şartı, NHK m. 27/A kapsamında açıkça aranan şartlar içinde ifade edilmemiş olsa da, savunma hakkının ihlal edilmesi kamu düzenini açıkça ihlal eden haller arasında sayılabileceği için, bu da NHK m. 27/A kapsamında aranan tescil şartlarındandır. Sözleşme koşullarında ayrıca kararın kamu düzenine aykırı olmaması şartı aranmıştır, kamu düzenine aykırı olmama şartı da NHK m. 27/A kapsamında aranan tescil şartlarındandır. NHK m. 27/A ile ilgili sözleşme hükümleri bu anlamda benzerlik göstermektedir²⁸⁹.

Sözleşme uyarınca, kararın tanıma-tenfizinin talep edildiği ülkede aynı konuda aynı taraflar arasında daha önceden kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmaması ve kararın tanıma-tenfizinin talep edildiği ülkede açılmış aynı taraflara aynı konuya aynı sebebe dayalı bir dava bulunmaması da bir diğer koşul olarak öngörülmüştür. Bu koşul, NHK m. 27/A hükmü kapsamındaki red sebeplerindendir. NHK m. 27/A ile sözleşme hükmü bu anlamda da benzerlik göstermektedir²⁹⁰.

²⁸⁸ Bkz. İkinci Bölüm II/B/3 başlığı.

²⁸⁹ Bkz. İkinci Bölüm II/B/4 başlığı.

²⁹⁰ Bkz. İkinci Bölüm III/A/2 başlığı.

İKİNCİ BÖLÜM

5490 SAYILI NÜFUS HİZMETLERİ KANUNU KAPSAMINDA EVLİLİĞİN SONA ERMESİNE İLİŞKİN YABANCI ÜLKE KARARLARININ NÜFUS KÜTÜĞÜNE TESCİLİ

I. TESCİL KAVRAMI VE TESCİLİN AMACI

A. Tescil Kavramı ve Tescilin Hukuki Niteliği

NHK m. 27/A'nın getirdiği düzenleme ile iki önemli yenilik hasıl olmuştur²⁹¹. Bunlardan birincisi; adli makamlara başvurmaksızın ve tanıma kararı almaksızın doğrudan idari yoldan tescil işleminin yapılması ve dolayısıyla adli makamların bertaraf edilmesidir²⁹². İkincisi ise, evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari kararlara bir istisna getirilerek bu kararların artık idari yoldan tescil edilebilir olmasıdır²⁹³. NHK m. 35/f. 1 uyarınca, kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydının düzeltilemeyeceği ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamayacağı öngörülmüş olsa da, NHK m. 27/A hükmü kapsamında tescil işleminin gerçekleşebilmesi için Türk mahkemelerinden alınacak kesinleşmiş tanıma kararı aranmayacaktır. Bu düzenlemenin milletlerarası antlaşmalar hariç tutulmak üzere evlat edinme²⁹⁴ ve Mavi Kartlılara²⁹⁵ ilişkin özel düzenlemelerle getirilen istisnalara benzer yeni bir istisna olduğu ifade edilmektedir²⁹⁶.

NHK m. 3'te kanunda yer alan kavramların tanımları yapılmıştır. Ancak bu tanımlar arasında tescil kavramı yoktur. NHK m. 5 "hukuk mahiyeti" başlıklı hükme göre, "Nüfus

²⁹¹ **AYHAN İZMİRLİ**, Lale, "Nüfus Hizmetleri Kanunu Madde 27/A Çerçevesinde Yabancı Ülkelerde Verilen Boşanma Kararlarının İdari Yoldan Tanınması", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Yıl 2018, s. 68; Konu hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **DEMİR GÖKYAYLA**, Cemile/**ODENDAHL**, Hanswerner, "Die Neuregelung der Registrierung auslaendischer Entscheidungen in Ehesachen in der Türkei", StAZ Das Standesamt Nr. 10/2019, Oktober 2019, s. 289-295.

²⁹² **AYHAN İZMİRLİ**, s. 69; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 609.

²⁹³ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 69; **ÇELİK**, Ferhat, Boşanma Davalarında İspat ve Deliller, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2018, s. 78; **KARADEMİR**, Ebru, "Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, 2018, s. 260; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 609.

²⁹⁴ Evlat edinmeye ilişkin yabancı idari makam kararlarının da Türkiye'de tanınabileceğini öngören hüküm için bkz. NHK m. 30/f. 2 "Evlat edinme olaylarına ilişkin yabancı adli veya idari makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye'de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır."

²⁹⁵ Bkz. Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge m. 10/f. 3 "Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı kişilerin uyruğu bulunduğu ülke makamlarından almış oldukları karar ve idari belgeler usulüne göre tasdik edilmiş ve onaylanmış ise, ayrıca 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tanınması veya tenfizi istenmez."

²⁹⁶ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 69; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 609; **TÜTÜNCÜBAŞI**, Uğur, "Yabancı Kararların Türk Hukukunda Tanınması Konusunda 690 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Düzenlenen Yenilikler", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 19, Sayı 2, Yıl 2017, s. 115.

kütükleri; kişilerin kimliklerinin, yerleşim yeri adreslerinin, aile bağlarının, vatandaşlık durumlarının ve şahsî hallerinin belirlenmesi amacıyla ilçe ve aile esasına göre nüfus olaylarının tescil edildiği, daimî olarak saklanması gerekli resmî belgelerdir.” NHK m. 12 “tescilde dayanak belgesi zorunluluğu” başlıklı hükmüne göre, “Nüfus kütüklerine düşülen kişisel durumla ilgili her kayıt ve açıklamanın bu Kanuna göre yetkili kılınmış görevlilerce, usûlüne ve örneğine uygun olarak düzenlenmiş belgelere dayandırılması zorunludur.” NHK m. 13 “tescil” başlıklı hükme göre ise, “Yetkili kişi ve kuruluşlarca bildirilen nüfus olaylarına ilişkin belge ve tutanaklar bu Kanun hükümlerine göre tescil edilir.”

Düzenlemenin yeni olması sebebiyle NHK m. 27/A’ya göre nüfus müdürlüklerince yapılacak nüfus kütüğüne tescil işleminin hukuki niteliği hakkında doktrinde fikir birliği oluşmamıştır. “Tescil” ifadesinden hukuki içerik olarak ne anlaşılacağı tartışmalıdır²⁹⁷. Doktrinde birçok görüş bulunmakla birlikte; daha çok “doğrudan tanıma”, “özel tanıma”, “idari tanıma” ve “doğrudan tescil” görüşleri üzerinde durulmuştur.

Doktrindeki bir görüşe²⁹⁸ göre, NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil işlemi “doğrudan tanıma” niteliğindedir. Doğrudan tanıma, yabancı bir ülkede verilmiş olan bir mahkeme kararının başka bir ülkedeki mahkemeler tarafından incelenmeksizin ve o ülkenin mahkemelerince tanıma kararı verilmeksizin doğrudan kabul edilip sonuç doğurmasını ifade eder²⁹⁹. Doğrudan tanımayı savunan görüş³⁰⁰, yabancı bir boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya yokluğu kararının NHK m. 27/A hükmü uyarınca nüfus kütüğüne işlenmesiyle hukuk sistemimiz tarafından başka hiçbir işleme tabi tutulmaksızın kendiliğinden tanınıyor olduğunu belirtir. Yukarıda incelediğimiz üzere, doğrudan tanıma usulü, Türkiye’nin taraf olduğu bazı milletlerarası antlaşmalarda bulunmaktadır³⁰¹.

“Doğrudan tanıma” görüşüne karşı çıkan başka bir görüşe³⁰² göre ise, NHK m. 27/A hükmüyle yapılan tescil işlemi hukuken doğrudan tanıma veya tanıma olarak nitelendirilemez; zira doğrudan tanımanın gerçekleşebilmesi için talep aranmaz veya belirli koşullar öne sürülmez. Oysaki, NHK m. 27/A hükmünde açıkça belirtildiği gibi tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte başvurusu talep edilmekle beraber, başvurunun geçerli olabilmesi için özel olarak belirlenmiş koşullar bulunmaktadır. Bu sebeple, NHK m.

²⁹⁷ HUYSAL, s. 481.

²⁹⁸ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 238.

²⁹⁹ HUYSAL, s. 481; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 127.

³⁰⁰ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 127.

³⁰¹ AYHAN İZMİRLİ, s. 69; HUYSAL, s. 481; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 127; Bkz. Birinci Bölüm I/B/c ve II/A başlıkları.

³⁰² HUYSAL, s. 481.

27/A hükmünce yapılan tescil işleminin talebe ve özel koşullara bağlanmasının hiçbir talep veya özel koşula bağlanmayan kendiliğinden sonuç doğuran doğrudan tanıma usulüyle bağdaşmadığı ifade edilmektedir³⁰³. Buna ek olarak, doğrudan tanımların kesinleşmiş tanıma kararları ile aynı niteliği taşıdığı belirtilmektedir³⁰⁴. Doğrudan tanımlara ve kesinleşmiş tanıma kararlarına karşı yargı yolunun açık olmamasının NHK m. 27/A hükmünce yapılan hatalı tescillere karşı yargı yolunun açık olması ile örtüşmediği söylenmektedir³⁰⁵.

Doktrindeki başka bir görüş³⁰⁶, NHK m. 27/A hükmü ile getirilen tescil işleminin MÖHUK hükümlerince öngörülen sistem dışında ve sadece evliliğin sona ermesine ilişkin kararlara uygulanabilen “özel bir tanıma usulü” olduğunu belirtmiştir. Buna paralel diğer bir görüş³⁰⁷ ise, her ne kadar NHK m. 27/A hükmünde “tescil” ifadesi kullanılsa da bu düzenlemenin MÖHUK hükümleri uyarınca yapılan tanımlara seçenek sunmak adına getirilmiş “alternatif bir tanıma yolu” olduğunu ve yapılan işlemin hukuki niteliğinin tanıma olduğunu savunmaktadır.

Doktrindeki başka bir görüş³⁰⁸ ise, idari makamlarca yapılan tescil işleminin hukuki niteliğinin “idari yoldan tanıma” olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre, yeni düzenleme uyarınca yabancı kararın tanınması için mahkeme kararı olmaksızın bir diğer anlamda mahkemeler bertaraf edilmek suretiyle idari makamlarca yapılacak tescil işleminin niteliği “idari yoldan tanıma”dır. Zira mahkemece verilecek tanıma kararıyla yapılacak tescil işlemi mahkeme kararı olmaksızın idari yolla doğrudan olarak yapılabilmektedir ve yapılan tescil işlemiyle tarafların evlilik birliğinin sona erdiği Türk hukuku bakımından sonuç doğuracaktır³⁰⁹.

Doktrindeki diğer bir görüşe³¹⁰ göre, NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil işlemi “özel bir doğrudan tescil hükmü” olarak nitelendirilmiştir. Bu görüş³¹¹; doğrudan tanıma, özel-alternatif tanıma ve idari tanıma gibi hukuki işlemlerin koşullarının, niteliklerinin ve sonuçlarının NHK m. 27/A hükmünde öngörülen tescil işlemiyle aynı olmadığı gerekçesiyle

³⁰³ HUYSAL, s. 481.

³⁰⁴ HUYSAL, s. 482.

³⁰⁵ HUYSAL, s. 482.

³⁰⁶ ERTEN, s. 194.

³⁰⁷ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 763.

³⁰⁸ AYHAN İZMİRLİ, s. 76; ECEMİŞ, Sercan, “MÖHUK Dışında Düzenlenen Tanıma ve Tenfiz Kuralları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 1, 2020, s. 381.

³⁰⁹ AYHAN İZMİRLİ, s. 69.

³¹⁰ HUYSAL, s. 483.

³¹¹ HUYSAL, s. 482.

yapılan tescilin “özel bir doğrudan tescil hükmü” olduğu kanaatindedir. Aynı görüş³¹²; tescil işlemine karşı hukuki yollara başvurulabilme, tescilin reddi halinde MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma talebinde bulunabilme imkanı olması ve NHK m. 27/A hükmünce yapılan tescil işlemi ile yetkili Türk mahkemelerince verilecek tanıma kararının kesin hüküm ve kesin delil etkisinin aynı olmaması sebepleriyle yapılan tescil işleminin tanımadan ayrıldığını belirtmektedir. Burada, tanıma ve tescil işlemi arasında hukuki nitelik karşılaştırılması yapılırken, tescil işleminin -tanımadan farklı olarak- kesin hüküm ve kesin delil etkisi doğurmadığı üzerinde ısrarla durulmalıdır. Birinci bölümde de değindiğimiz üzere³¹³, yetkili Türk mahkemelerince verilen tanıma kararları kesin hüküm veya kesin delil etkisi gösterebilir ancak NHK m. 27/A uyarınca yapılan tescil işleminin kesin hüküm veya kesin delil etkisi doğurması mümkün değildir zira tescil işlemi idari makam tarafından yapılan idari işlem niteliğindedir ve idari işlemler kesin hüküm veya kesin delil etkisi doğurmazlar. Tanıma kararı ile kesin hüküm veya kesin delil etkisinden yararlanılmak istenirken, NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil işlemiyle kesin hüküm ve kesin delil etkisinden yararlanılamayacağı gibi getirilen düzenlemenin amacı bu değildir. NHK m. 27/A hızlı bir şekilde kısa yoldan nüfus kayıtlarının düzeltilmesi amacıyla getirilmiş bir düzenlemedir. Bu anlamda tescilin tanıma ile aynı hukuki nitelikte değerlendirilemeyeceği açıktır.

Kanun koyucu kanun metninde sadece bahse konu olan yabancı ülke kararlarının nüfus kütüğüne tescil edilebileceğini ifade etmiştir. Ancak yapılan tescil işleminin aynı zamanda tanıma yerine geçip geçmeyeceği ile ilgili bir bilgi vermemiştir. Gerçekten de, MÖHUK hükümlerine göre yapılan tanıma ile NHK m. 27/A hükmü doğrultusunda yapılacak tescil işleminin koşulları ve sonuçları bakımından aynı olmaması yapılan tescil işleminin “tanıma” olarak nitelendirilmesini zorlaştırmaktadır. MÖHUK m. 54’te tanıma için aranan şartların bazıları NHK m. 27/A’daki tescil koşulları ile örtüşse de arada farklılıklar bulunmaktadır³¹⁴.

MÖHUK uyarınca yapılan tanımaların ön koşulları açısından bir değerlendirme yapıldığında NHK m. 27/A hükmünün MÖHUK’un öngördüğü tanıma ön koşullarından tek farkının evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari kararların tescil edilebilirliği bakımından olduğu ifade edilmiştir³¹⁵. MÖHUK uyarınca yapılan tanımaların esas koşulları değerlendirildiğinde ise, NHK m. 27/A hükmünde ilamın Türk mahkemelerinin münhasır

³¹² HUYSAL, s. 482.

³¹³ Bkz. Birinci Bölüm I/E başlığı.

³¹⁴ ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 610.

³¹⁵ ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 610.

yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olmaması ve aşırı yetki teşkil etmemesi şartları bulunmamaktadır. Öte yandan, Hem MÖHUK m. 54/f. 1'in (c) bendinde hem de NHK m. 27/A'da kararın kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartı aranması bakımından iki hüküm benzerdir. Kamu düzeni konusuna ek olarak MÖHUK m. 54/f. 1'in (d) bendinde bahsi geçen savunma hakkının ihlal edilmemesi şartı da kamu düzeni kavramının içine girebileceği düşünülmüştür ve bu açıdan da MÖHUK m. 54/f. 1 (d) bendi ile NHK m. 27/A'nın benzer olduğu ifade edilmiştir³¹⁶.

MÖHUK'ta öngörülen tanıma koşulları ile NHK m. 27/A hükmü uyarınca belirlenen tescil koşulları arasında benzerlik bulunsa da, bu iki kurumun şartları ve sonuçları bakımından birbirlerinden farklı olduğunu görmekte ve bu sebeple aynı hukuki nitelikte sınıflandırılmayacağını düşünmekteyiz.

NHK m. 27/A uyarınca yapılan tescil işleminin hiçbir koşula bağlanmayan “doğrudan tanıma” veya MÖHUK'ta öngörülen sistem dışında sadece belli yabancı kararlara uygulanan istisnai bir yol olan “özel tanıma” olarak nitelendirilemeyeceği fikrinde olduğumuzdan sadece “idari tanıma” ve “doğrudan tescil” görüşleri üzerinde durulacaktır. “İdari tanıma” ve “doğrudan tescil” görüşleri ışığında NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil işleminin hukuki niteliğinin belirlenebilmesi için şu soru sorulabilir: NHK m. 27/A hükmü nüfus müdürlüklerine veya dış temsilciliklere tescil yetkisinin yanında tanıma yetkisi de vermiş midir; yoksa tanıma olmaksızın doğrudan tescil yetkisi mi vermiştir?

MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca tanıma ve tenfiz kararını vermek yetkili Türk mahkemelerinin görevidir. Ayrıca, NHK m. 27/A hükmünde bahsi geçen idari makamlara tanıma yetkisi verildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Aksine, tescil talebi reddedilen kararların Türkiye’de tanınmasının MÖHUK hükümleri uyarınca yapılacağı belirtilerek MÖHUK’a atıf yapılmıştır. NHK m. 27/A'nın, evliliği sona erdiren yabancı kararlar bakımından tanıma müessesini ortadan kaldıran bir düzenleme olmadığı ve bu düzenlemenin kişinin medeni halini değiştiren evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı ülke kararlarının tanınmasının uzun sürmesi sebebiyle, nüfus kütüğünde yapılan tescil işlemlerinin kolaylaştırılması amacıyla getirildiği de doktrinde ifade edilmiştir³¹⁷. Taraflar birlikte başvuru yapmak koşuluyla NHK m. 27/A uyarınca tescil talebinde bulunabilecekleri gibi tescil talebinde bulunmaksızın ve birlikte başvuru koşulu aranmaksızın doğrudan MÖHUK uyarınca tanıma davası açabilirler.

³¹⁶ ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 610.

³¹⁷ TÜTÜNCÜBAŞI, s. 123.

“İdari tanıma”³¹⁸ görüşünde mahkemelerin bertaraf edilmesi suretiyle tanımanın da idari yollarla tescil işlemiyle birlikte yapılmış olduğu söylenmektedir. Tanıma kararı verme yetkisinin yetkili Türk mahkemelerine ait olması ve tanıma kararına karşı yargı yolunun açık olmaması ancak tescil işlemine karşı yargı yolunun açık olması NHK m. 27/A hükmü uyarınca yapılan tescil işlemi idari tanıma olarak nitelendirmeyi zorlaştırmaktadır. “Doğrudan tescil”³¹⁹ görüşünde ise tanıma yapılmadan bir anlamda tanıma adımı atlanarak doğrudan tescil işleminin idarece gerçekleştirildiği savunulmaktadır.

Yukarıda belirttiğimiz üzere, MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünce tanıma kararı verme yetkisi yetkili Türk mahkemelerine aittir. Ayrıca NHK m. 27/A’dan bağımsız olarak yapılacak tanımlar için MÖHUK’a atıf yapılmıştır ve tanıma kararı ile tescil işlemi birbirinden ayrılmıştır. Buna ek olarak, NHK m. 27/A hükmünün metninde “tanıma” yerine “tescil” ifadesinin kullanılması da yapılan işlemin tanıma olmadığı görüşünü kuvvetlendirmektedir³²⁰.

Bununla birlikte, iç hukukumuzda düzenlenen ve NHK m. 27/A hükmü gibi bir istisna olarak gösterilen idari evlat edinme kararların tanınmasına yönelik NHK m. 30/f. 2 hükmünde adli veya idari evlat edinme kararlarının Türkiye’de icrai etki gösterebilmesi, yetkili Türk mahkemesince tanıma veya tenfiz kararı verilmesi şartına bağlanmıştır. NHK m. 27/A’nın aksine NHK m. 30/f. 2’de evlat edinmeye ilişkin idari kararların veya belgelerin yetkili Türk mahkemesinden tanıma veya tenfiz kararı alınmadan doğrudan icra olunabilmesi mümkün değildir. Başka bir ifadeyle, NHK m. 30/f. 2’de tanıma veya tenfize atıf yapılmaktadır ve evlat edinmeye ilişkin idari kararlar ve belgeler yetkili Türk mahkemesi tarafından tanınması veya tenfiz edilmesi şartıyla kabul edilmektedir. Ancak NHK m. 27/A’da tanıma ve tenfize atıf yapılmadığı gibi “tescil” ifadesi kullanılmaktadır ve yetkili Türk mahkemesine başvurmaksızın doğrudan nüfus müdürlüğüne tescil başvurusu olanağı söz konusudur. NHK m. 30/f. 2 hükmünün aksine, NHK m. 27/A hükmünde tanıma kavramına ilişkin bir atıfta bulunulmamasının da yapılan tescil işlemi ile tanıma kavramının ayrı tutulduğunu destekler nitelikte olduğu fikrindeyiz.

Buna ek olarak şunu da belirtmek gerekir ki, NHK m. 30/f. 2 kapsamındaki idari evlat edinme kararlarından farklı olarak, boşanma kararlarının tanınması icrai etki doğurmamaktır; boşanma kararındaki velayet, nafaka, mal rejimi gibi konuların tenfizi icrai etki

³¹⁸ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 85.

³¹⁹ **HUYSAL**, s. 483.

³²⁰ **HUYSAL**, s. 482.

doğurmaktadır. İdari evlat edinme, icrai etki doğurması ve devamlılığı olması sebebiyle icrai etki doğurmayan evliliğin sona ermesi ile hukuki nitelik anlamında da ayrılmaktadır. Bu bakımdan, NHK m. 30/f. 2’de öngörülen koşullar NHK m. 27/A’nın koşullarından daha ağırdır. Zira NHK m. 30/f. 2 ile tanıma veya tenfiz hukuki etkisinden yararlanılmak istenilmektedir. NHK m. 27/A ile tanımanın etkisinden yararlanılmak istenmediği için madde hükmünde “tanıma” zikredilmemiştir ve tescil koşullarında Türk mahkemesinden alınan tanıma kararı aranmamaktadır. NHK m. 27/A ile amaçlanan tanıma kararı ve tanımanın hukuki etkisi olmaksızın yalnızca nüfus kayıtlarındaki medeni halin kolay yoldan hızlıca düzeltilmesidir. Bununla birlikte, NHK m. 27/A’nın, nüfus kayıtlarının düzeltilmesi için kesinleşmiş mahkeme kararı arayan NHK m. 35/f. 1’e yabancı idari kararlar açısından istisna getirdiği ve NHK m. 35/f. 1’in öngördüğü bu şartın NHK m. 27/A ile esnetilmiş olduğunu tekrar ifade etmek isteriz.

Bütün bu sebeplerle, NHK m. 27/A ile nüfus müdürlüklerine veya dış temsilciliklere verilen yetkiyle yapılan tescil işleminin tanıma aşaması atlanarak gerçekleştirilen “özel bir doğrudan tescil hükmü”³²¹ olduğu görüşüne katılmaktayız.

Bunlara ek olarak, yabancı doktrin incelendiğinde konuyla ilgili örneklerle rastlanmaktadır. İsrail hukukuna göre, bir yabancı mahkeme kararı yetkili İsrail mahkemelerince tanınmadığı sürece, o yabancı mahkeme kararının İsrail’de hükmü yoktur³²². Ancak İsrail hukuk tarihinde görülen *Funk-Schlesinger*³²³ ve *Brenner-Kadish*³²⁴ davaları bunun değişmesi açısından dönüm noktası olmuştur³²⁵. *Funk-Schlesinger* ve *Brenner-Kadish* davalarından sonra, yabancı bir boşanma kararı yetkili İsrail mahkemelerinde tanıma kararı verilmeksizin doğrudan İsrail Nüfus Siciline tescil edilebilir hale gelmiştir³²⁶. Yabancı bir boşanma kararının İsrail Nüfus Siciline tescil edilebilmesi için yabancı mahkeme kararının veya resmi belgelerin İsrail Nüfus Siciline sunulması yeterlidir³²⁷.

Funk-Schlesinger davası İsrail hukukunda bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. *Funk* adındaki Hristiyan kadın, İsrail vatandaşı Musevi bir erkekle Kıbrıs’ta

³²¹ HUYSAL, s. 483.

³²² CHEN, Adi, “Conflict of Laws, Conflict of Mores and External Public Policy in Israel: Registration and Recognition of Foreign Divorce Decrees – A Modern Critique”, Yearbook of Private International Law, Volume 12 (2010), s. 532.

³²³ WEILL, Rivka, “Israël. The Power of Understatement in Judicial Decisions”, Annuaire International de Justice Constitutionnelle, Année 2015, 30-2014, s. 128.

³²⁴ WEILL, s. 132.

³²⁵ CHEN, s. 532.

³²⁶ CHEN, s. 532; WEILL, s. 127.

³²⁷ CHEN, s. 532.

resmi nikahla evlenmiştir. 1962 yılında, *Funk* adındaki Hristiyan kadın, İsrail İçişleri Bakanlığı'na başvurarak hem evliliğin, hem de kocasının soy ismi olan *Schlesinger*'ın kendi ismine eklenmesi ve nüfus kayıtlarının bu şekilde düzeltilmesi talebinde bulunmuştur. Ancak yetkili nüfus memuru, *Funk* adlı kadının talebini, İsrail hukukunda dinler arası evliliğin tanınmadığı ve evliliğin geçerli olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Konu İsrail yargısına taşınmıştır. İsrail mahkemesindeki çoğunluğun fikri uyarınca, İsrail İçişleri Bakanlığı'nca evliliğin nüfus siciline tescil ettirilmesi gerektiğine dair bir karar çıkmıştır. Mahkemedeki azınlığın fikrine göre, geçerli olmayan bir evliliğin nüfus kayıtlarına tescil edilmesi, nüfus memurunun hatalı nüfus kaydı düzenlemesiyle eşdeğerdir. Ancak tam tersine, mahkemedeki çoğunluğun görüşüne göre, nüfus memurunun görevi yalnızca idaridir, nüfus memurunun hukuki görevi veya gücü yoktur. Bu sebeple, çoğunluğun fikrine göre, nüfus memuru evliliğin geçerliliğini sorgulama yetkisine sahip değildir. Mahkemedeki çoğunluğun fikrine göre, İsrail vatandaşı olanlar veya İsrail'de ikamet edenler nüfus kayıtlarının düzeltilmesi veya oluşturulması için yetkili nüfus memuruna başvurduklarında, değişiklik istedikleri duruma dair ellerinde bunu kanıtlayan resmi belgelerin bulunması halinde (tıpkı *Funk* adlı kadının Kıbrıs'ta gerçekleşen evliliğe dair resmi belgelere sahip olması ve bunu nüfus memuruna sunması gibi) nüfus memurunun talebi gerçekleştirmesi gerekmektedir. Mahkemedeki çoğunluğa göre, nüfus memurunun ona sunulan belgelerin içeriğini inceleme ve doğruluğunu veya geçerliliğini teyit etme yetkisi yoktur. Bununla birlikte, mahkeme kararına göre, nüfus kayıtlarındaki veri tabanı yalnızca bilgi toplama ve istatistiksel veri sağlama amaçlıdır. Mahkeme kararında, veri tabanında toplanan bilgilerin doğruluğuna güvenerek maddi hakların varlığının ileri sürülemeyeceği ifade edilmiştir. Mahkeme kararına göre, yetkili nüfus memuru yalnızca ona sunulan belgelerde hiçbir şüpheye mahal vermeyecek derecede açıkça bulunan hataların varlığı halinde nüfus kaydını oluşturmayı reddedebilir, onun dışındaki hallerde nüfus kaydını oluşturmak zorundadır³²⁸. Mahkemenin verdiği kararın, maddi olmaktan ziyade sadece resmi bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir³²⁹. Ancak fiilen mahkeme, bu kararıyla çok güçlü bir emsal oluşturmuştur ve sonraki mahkemelerin İsrail'deki laik yaşamı sağlama mücadelesinde onları takip ederek aynı şekilde karar vermeye teşvik eder hale getirmiştir³³⁰. *Funk-Schlesinger* kararından sonraki iki yıl içinde, var olan Nüfus Kayıt Kanunu 1965 tarihli yeni Nüfus Kayıt Kanunu ile değiştirilmiştir ve bu kanunda vatandaşlık,

³²⁸ WEILL, s. 128.

³²⁹ WEILL, s. 128.

³³⁰ WEILL, s. 128.

din, kişisel durum (bekarlık/evlilik/boşanma/dulluk) ve eş adının kaydedilmesinin, bu bilgilerin doğruluğuna dair birincil kanıt olarak bile kullanılmayacağını açıklanmıştır³³¹.

Brenner-Kadish davasında ise, lezbiyen bir çift yetkili bir Kaliforniya mahkemesinden evlatlık kararı almışlardır ve evlatlık çocuğun Kaliforniya doğum belgesi vardır. Lezbiyen çift, İsrail Nüfus Sicilinde evlatlık çocuğun nüfus kaydını oluşturmak istemiştir ve nüfus kaydı oluşturulurken çocuğun iki anneli olarak kaydedilmesini talep etmişlerdir. Ancak nüfus sicilindeki yetkili memur, bir çocuğun iki annesi olamayacağını ve böyle bir nüfus kaydının hatalı bir nüfus kaydı oluşturmakla aynı şey olduğunu dile getirerek lezbiyen çiftin talebini reddetmiştir. Konu İsrail yargısına taşınmıştır. Mahkeme çocuğun yetkili nüfus memuru tarafından nüfus siciline iki anneli olarak kaydedilmesine karar vermiştir. Mahkeme, kararın gerekçesinde, nüfus sicilinde yapılacak bu tescil işleminin Kaliforniya mahkemesince verilen evlatlık kararının geçerliliğini sorgulayıcı nitelikte olmadığını ve evlatlık kararının tanınması niteliğinde olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, İsrail mahkemesi, nüfus memurunun yabancı mahkeme kararındaki evlatlığın geçerliliğini sorgulamaya yetkisi olmadığı ve nüfus memurunun önüne gelen yabancı nitelikli bir karardaki talebi nüfus siciline tescil etmek zorunda olduğunu ifade etmiştir³³². Görüldüğü gibi, İsrail hukukunda “tanıma” ve “nüfus kütüğüne tescil” kavramları aynı hukuki nitelikte kabul edilmemektedir.

2201/2003 No.lu Aile Hukukuna İlişkin Konularda Yargı Yetkisi ile Tanıma ve Tenfize İlişkin Avrupa Birliği Konsey Tüzük³³³’ün Giriş Bölümü (21)’e göre, bir üye devlette verilen kararların tanınması ve tenfizi, karşılıklı güven ilkesine dayanmalı ve tanınmama gerekçeleri gereken asgari düzeyde tutulmalıdır. Tüzük m. 21/f. 1 uyarınca, bir üye devlette verilen bir karar herhangi bir özel prosedür olmaksızın diğer üye devletlerde tanınır (Danimarka hariç³³⁴). Tüzük m. 1/a’ya göre boşanma, ayrılık veya evliliğin hükümsüzlüğü kararları tanıma kapsamında olan kararlardandır. Tüzük m. 22 uyarınca boşanma, yasal ayrılık veya evliliğe ilişkin karar şu şartlarda kabul edilmeyecektir: böyle bir tanıma tanınmanın istendiği üye devlet politikasına veya kamu düzenine açıkça aykırıysa, karar verilirken savunma haklarının ihlal edilmişse, üye devlette tanınma talebiyle öne sürülen karar aynı taraflar arasında verilmiş bir kararla uyuşmazsa ve aynı taraflar arasındaki karar tanınmanın

³³¹ WEILL, s. 128.

³³² WEILL, s. 132.

³³³ “Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 Concerning Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters and the Matters of Parental Responsibility”.

³³⁴ Tüzük Giriş Bölümü (31).

talep edildiği ülkeden başka bir üye ya da üye olmayan devlette daha önceden verilmiş olan ve tanınmanın talep edildiği ülkede tanıma şartlarını taşıyan bir kararla çelişiyorsa³³⁵.

Fransa'da tanınma beyanı başvurusu (*requête aux fins de constatation de la force exécutoire*) adı verilen basit bir prosedürle yabancı boşanma kararları tanınabilmektedir. Fransız hakim, yabancı hukukun içeriğini incelemeden tanımaktadır³³⁶.

Finlandiya'daki uygulamaya göre, prensip olarak, yabancı bir devlette verilen kesin hüküm niteliğindeki boşanma kararları Finlandiya'da ayrı bir mahkemenin onayı olmaksızın tanınır. Gerekirse ve böyle bir başvuru yapılırsa, Helsinki Temyiz Mahkemesi, yabancı bir devlette verilen boşanma kararının Finlandiya'da tanınıp tanınmayacağını teyit edebilir. Görüldüğü gibi, Finlandiya hukuk sisteminde diğer devletlerin ilk derece mahkemeleri Finlandiya'daki ilk derece mahkemeleriyle denk tutulmuştur ve yabancı boşanma kararı gerekirse temyiz mahkemesi tarafından incelenir. Bununla birlikte, 1 Mart 2001 tarihinden sonra Avrupa Birliği ülkelerinde verilen boşanmalar, Avrupa Birliği hükümlerine uygun olarak düzenlenmiş bir sertifika ile birlikte verildiği takdirde Finlandiya'da bu şekilde kabul edilir. Sertifika, boşanmayı veren makamdan alınabilir. Avrupa Birliği ülkeleri dışındaki diğer ülkelerde verilen boşanma kararlarında ise, usulüne uygun olarak kesinleşmiş boşanma kararının aslının veya onaylanmış bir kopyasının sunulması gerekmektedir. Ayrıca karar Fince, İsveççe veya İngilizceye tercüme edilmelidir. Yurt dışında yapılan çeviriler de yasallaştırılmalıdır. Finlandiya'da yetkili bir tercüman tarafından tercüme edilen belgeler, ayrı bir kimlik doğrulama olmaksızın kabul edilebilir. Başvuru formunun³³⁷ doldurularak gerekli evraklarla birlikte Dijital ve Nüfus Veri Ajansı'na teslim edilmesi veya posta yoluyla gönderilmesi gerekir veya başvuru formu ve evraklar bir Finlandiya misyonuna teslim edilebilir ve misyon tarafından kararlar Dijital ve Nüfus Veri Ajansı'na teslim edilir veya gönderilir. Boşanma kararları, gönderenin en son ikamet ettiği belediyenin Kayıt Bürosuna da bırakılabilir³³⁸. Finlandiya'daki uygulama NHK m. 27/A uygulaması ile benzerlik göstermektedir ancak Finlandiya'daki uygulama NHK m. 27/A'dan farklı olarak yalnızca kesin hüküm niteliğindeki yabancı boşanma kararlarına uygulanabilir.

İtalyan hukuk sisteminin bazı temel gerekliliklerine uyumluluk gösteren yabancı mahkeme kararlarının (boşanma dahil) 218/1995 sayılı İtalyan Özel Uluslararası Hukuk

³³⁵ SÜRAL, s. 160.

³³⁶ <http://www.trx-legal.com/language/en/recognition-enforcement-of-foreign-judgment-in-france/recognition-enforcement-foreign-divorce-judgment-in-france/> (erişim tarihi: 07.04.2020).

³³⁷ Boşanmaya ilişkin yabancı mahkeme kararlarının Finlandiya nüfus kayıt sistemine tescili için doldurulması gereken bir başvuru formu bulunmaktadır. Başvuru Formu için bkz. EK-10.

³³⁸ <https://um.fi/registration-of-divorce-in-the-population-information-system> (erişim tarihi: 27.10.2020).

Kanunu uyarınca, İtalya'da doğrudan tanınması mümkündür. Bunun tek istisnası, küçüklerin yabancı evlat edinme kararlarının tanınmasıdır, bunun için özel ayrılmış bölüme atıfta bulunulmalıdır. Yabancı boşanma kararları yetkili İtalyan belediye idaresinin siciline kaydedilmelidir. Usulüne uygun olarak onaylanan ve İtalyanca tercüme edilen yabancı asli boşanma kararları, İtalya'da tescil için dosyalanabilir. Bunun için, doğrudan ilgili kişi tarafından yetkili İtalyan belediye idaresine veya yabancı mahkeme kararının verildiği yerdeki yetkili İtalyan Konsoloslukuna başvurulabilir. Tescil kayıt başvurusu yapmak için, başvuru sahiplerinin geçerli bir kimlik kartı veya pasaport ibraz etmeleri gerekir. Ayrıca yabancı mahkeme kararının bir İtalyan yargıç tarafından verilen diğer kararlarla çelişmediğini ve aynı davada ve aynı taraflar arasında bir İtalyan yargıç önünde bekleyen bir yargılama olmadığına dair bir belge ve yabancı mahkeme kararının bir kopyası da usulüne uygun olarak doğrulanmış ve İtalyanca'ya çevrilmiş olarak ibraz edilmelidir³³⁹. Görüldüğü gibi, Finlandiya hukuk sisteminde olduğu gibi İtalyan hukuk sisteminde de, NHK m. 27/A'dan farklı olarak yalnızca yabancı adli boşanma kararlarının nüfus siciline tescili söz konusudur.

Konumuz açısından önem taşıyan ve NHK m. 27/A uygulaması ile benzerlik gösteren bir uygulama Brezilya hukuk sisteminde bulunmaktadır. 2016 yılında Brezilya'da yeni bir düzenleme yapılarak, yabancı adli ve adli olmayan boşanma kararlarının (Adli olmayan boşanma kararları için: Brezilya hukukuna uygun ve Brezilya yerel hukukunun izin verdiği ölçüde olan kararlar) rızaya dayalı olması kaydıyla Brezilya Yüksek Mahkemesinin onayı olmaksızın doğrudan tescilinin mümkün olabileceği öngörülmüştür. Bu yeni düzenlemeye göre, boşanmanın iki tarafın da rızayla gerçekleşmiş olması gerekir ayrıca boşanma kararı yalnızca evliliğin sona erdiğine ilişkin olmalıdır; velayet, nafaka, mal rejimi gibi konuların dahil olduğu boşanma kararları doğrudan tescile tabi değildir, bu nitelikteki kararların Brezilya Yüksek Mahkemesi tarafından onaylanması gerekir. (Evliliğin sona ermesine ek olarak, velayet, çocuk bakımı ve/veya mülk paylaşımını içeren yabancı rızaya dayalı boşanma kararlarının tescili - "şartlı rızaya dayalı boşanma" olarak adlandırılır – Brezilya Yüksek Mahkemesi Justiça'nın önceden onayına bağlı olacaktır)³⁴⁰. Rızaya dayalı yabancı boşanma kararlarının Brezilya Yüksek Mahkemesinin onayı olmaksızın nasıl doğrudan tescil edilebilir olacağı tıpkı bizim hukuk sistemimizde NHK m. 27/A ile olduğu gibi beraberinde birçok

³³⁹ Bkz. <https://www.esteri.it/mae/en/servizi/italiani-all'estero/stato-civile/riconoscimento-di-sentenze-straniere.html> (erişim tarihi: 29.11.2020).

³⁴⁰ Düzenleme, nitelikli boşanmaya karşı saf boşanmayı ayırt etmiştir. Rızaya Dayalı Saf Boşanma: Basit veya saf rızaya dayalı boşanma, yalnızca evliliğin sona ermesinden ibarettir. Nitelikli rızaya dayalı boşanma: Evliliği feshetmenin ötesinde, çocukların velayeti konusunda da hukuki düzenlemeler yapandan oluşur. Ayrıca çocuk bakımı ve/veya mülk paylaşımı. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.lawyerinbrazil.com/services/recognition-of-foreign-divorces/>, (erişim tarihi: 29.11.2020).

şüpheyi getirmiştir. Sonradan yürürlüğe giren Yönetmelikle, doğrudan tescil işleminin noterlikler tarafından yapılacağı açıklanarak, doğrudan tescil prosedürü bu şekilde standartlaştırılmıştır³⁴¹. Brezilya'daki uygulamada, adli ve adli olmayan kararların doğrudan tescil edilebilir olması NHK m. 27/A ile benzerlik gösterse de NHK m. 27/A'nın aksine bu işlem noterlikler tarafından gerçekleştirilmektedir. Görüldüğü gibi, NHK m. 27/A uygulamasına benzer uygulamalar çeşitli ülkelerin hukuk sistemlerin bulunmaktadır, ancak her hukuk sisteminde tescilin nasıl ve hangi makam tarafından yapılacağı konusunda birbirinden farklı yöntemler uygulanmaktadır.

B. Tescilin Hukuki Niteliğinin Değerlendirilmesi

Bir önceki başlıkta, tescilin hukuki niteliği doktrindeki görüşler doğrultusunda incelenmiştir. Doktrinde, tescilin hukuki niteliği tartışılırken daha çok “doğrudan tanıma”, “özel tanıma”, “idari tanıma” ve “doğrudan tescil” görüşleri üzerinde durulmuştur. Yukarıda da açıkladığımız üzere, biz daha çok “idari tanıma” ve “doğrudan tescil” görüşleri üzerinde durduk ancak tescilin hukuki niteliğine en uygun görüşün “doğrudan tescil” olduğu kanaatindeyiz. Aşağıda, bunun sebepleri üzerinden tekrar geçeceğiz.

Öncelikle, NHK m. 27/A hükmü uyarınca yapılan tescil işleminin kesin hüküm veya kesin delil teşkil etmemesi tescil işlemini hukuki nitelik açısından tanıma olarak nitelendirmeyi mümkün kılmamaktadır. “Doğrudan tanıma”, “özel tanıma”, “idari tanıma” görüşlerinde tescil işleminin “tanıma” ile aynı hukuki etkiyi doğuracağı sonucuna ulaşılmaktadır ancak biz bu kanaatte değiliz. Tescil işleminin tanıma ile aynı hukuki niteliğe sahip olması veya aynı hukuki sonuçları doğurması mümkün değildir zira tescil idari bir işlemdir, idari kurumların mahkemeler gibi hukuki gücü yoktur. NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil işlemi kesin hüküm veya kesin delil etkisi doğurmayacaktır zaten NHK m. 27/A hükmünün amacı da bu değildir. Tescil işlemi ile, tanımada olduğu gibi kesin hüküm veya kesin delil etkisinden yararlanılmak istenmemektedir. Tescil işlemi ile yalnızca kişinin nüfus bilgilerinde hızlı ve kolay yoldan değişiklik yaratmak amaçlanmıştır, bir idari kurumun mahkeme gibi karar vermesi amaçlanmamıştır. Diğer görüşlerin aksine, tescil ve tanımayı hukuki etki anlamında ayıran tek görüş “doğrudan tescil”dir.

Bir önceki bölümde bahsettiğimiz üzere, İsrail hukukunda da tanıma ve tescil aynı hukuki nitelikte kabul edilmemektedir. İsrail hukukundan verilen örneklerde görüldüğü gibi, nüfus memurunun tescil talebiyle önüne getirilen bir belgede açıkça şüphe yaratacak bir

³⁴¹ <https://www.lawyerinbrazil.com/services/recognition-of-foreign-divorces/> , (erişim tarihi: 29.11.2020).

durumun olmaması halinde mahkeme gibi inceleme yetkisine veya o belgenin tescilini reddetme hakkına sahip değildir zira nüfus memurlarının hakimler gibi hukuki gücü yoktur bu sebeple hukuki inceleme yapamazlar. Buna ek olarak, İsrail hukukunda nüfus kayıtları birincil kanıt olarak bile kullanılmamaktadır başka bir ifadeyle nüfus kayıtlarının hiçbir hukuki gücü yoktur. Kanaatimizce, NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil işleminin hiçbir hukuki gücü yok denemez zira kişi nüfus kayıtlarının değişmesiyle Türkiye’de evlenme ehliyetini tekrar kazanmaktadır, bu başlı başına bir hukuki güçtür. NHK m. 27/A’nın hukuki gücü kişinin evliliğinin sona erdiğini belgelemek ve kişinin medeni halini değiştirmekle sınırlı kalmaktadır.

Yukarıda değindiğimiz, İsrail hukukundaki nüfus kayıtlarının birincil kanıt olarak bile kullanılamayacağını ve Finlandiya hukukundaki gibi istatistiki bilgi toplamak amacıyla bu işlemin yapıldığını ortaya koyan örnekler düşünüldüğünde, konumuz hakkında şöyle bir sorun ortaya çıkmaktadır: Başka bir davada kişinin evliliğin bittiğine dair bir kanıt aranırsa NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil işleminin nüfus kayıtları delil olarak kullanılamayacak mıdır ve eğer bu kayıtlar delil olarak kullanılırsa bu delilin niteliği ne olacaktır? Buradaki durum, NHK m. 27/A’nın kesin delil etkisi gösterebileceğine dair yanlış bir kanı oluşturabilir. Ancak tekrar belirtmek gerekir ki, tescil kararları mahkeme kararları gibi kesin delil etkisi gösteremezler. Kaldı ki, tekrar belirtelim, NHK m. 27/A hükmünün amacı kesin delil etkisinin yaratılması değildir.

TMK m. 7 uyarınca³⁴² “Resmî sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur. Bunların içeriğinin doğru olmadığına ispatı, kanunlarda başka bir hüküm bulunmadıkça, herhangi bir şekle bağlı değildir.” Ayrıca TMK m. 30 uyarınca, “Doğum ve ölüm, nüfus sicilindeki kayıtlarla ispat olunur. Nüfus sicilinde bir kayıt yoksa veya bulunan kaydın doğru olmadığı anlaşılırsa, gerçek durum her türlü kanıtla ispat edilebilir.” Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına Yönelik Yönetmelik³⁴³ m. 11/f. 2’ye göre, “Aile kütüğü ve özel kütüklerde tutulan kayıtlar ile yedekleri ve bunlardan çıkarılan kayıt örnekleri aynı hukukî değere sahiptir. Kayıtlar arasında farklılık olduğu takdirde, aksi sabit oluncaya kadar kayda esas olan dayanak belgesi geçerlidir.” Kanaatimizce, İsrail hukukundan benimsenenin aksine, nüfus kayıtları başka bir davada delil olarak kullanılabilir zira bunu

³⁴² TMK m. 7 örneğinde olduğu gibi ispat herhangi bir şekle bağlı olmasa da, bir hukuki işlemi içerdiği takdirde kesin delille ispat edilmesi ve bu bağlamda ispat yükü kuralları ile delil ikame yükü kurallarının birbirinden ayrılması gerektiğine ilişkin tartışma için bkz. PEKCANITEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt 2, s. 1709.

³⁴³ RG. T. 23.11.2006, S. 26355.

engelleyici bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Buradaki durum NHK m. 27/A kapsamındaki tescil kayıtlarının bir mahkeme kararı gibi kesin delil etkisi yaratacağı anlamına gelmez zira buradaki hakikat sabit değildir nüfus kayıtlarının aksine bir gerçek durumun her türlü kanıtla ispat edilebileceği çeşitli kanuni düzenlemelerde açıklanmıştır³⁴⁴. Her ne kadar NHK m. 27/A kapsamındaki tescil kayıtlarının mahkeme kararları gibi kesin delil etkisi gösteremeyeceği açık olsa da, bu kayıtların yabancı hukuk sistemlerinde olduğu gibi hiçbir hukuki gücü olmadığını ve delil olarak bile kullanılamayacağını iddia etmenin yanlış olduğu kanısındayız. Aksinin iddia edilmesi halinde, NHK m. 27/A uyarınca tescil işlemini yaptıran bir kişinin Türkiye’de tekrar evlenemeyeceğine dair bir sonuç ortaya çıkar ki bu da NHK m. 27/A hükmünü işlevsiz hale getirir. Kişinin medeni halini değiştiren ve kişiye yeniden evlenme ehliyeti kazandıran bir işlemin açıkça hukuki gücü vardır. Bir örnek vermek gerekirse, tescil işleminden sonra evliliğin devam ettiğine dayanarak açılan bir mirasçılık davasında tescil işleminin delil olarak kullanılmaması için bir engel yoktur. Böyle bir davada tescil işleminin delil olarak bile kullanılamayacağını öne sürülmesi, NHK m. 27/A hükmünün düzenlenme amacına aykırıdır. Ayrıca kanun vasıtasıyla görevlendirilmiş bir devlet kurumunun resmi belgesini delil olarak kabul etmeyerek tarafların hak kaybı yaşamasına sebep olan bir mahkeme hukuki dinlenilme hakkına zarar vermek suretiyle adil yargılanma hakkına aykırı bir tutum izlemiş olur³⁴⁵.

C. Tescilin İşlevi ve Amacı

NHK m. 27/A öncesi dönemde, hukukumuzda, MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanınması sistemi ve yetkili Türk mahkemesince verilecek tanıma kararının ardından nüfus kütüğüne tescil söz konusuydu. MÖHUK’ta düzenlenen tanıma usulüne alternatif olarak, NHK m. 27/A hükmünün hangi amaçla hüküm altına alındığı ve tanıma olmaksızın doğrudan tescil yolunun hangi menfaatlere hizmet edeceği doktrinde çokça tartışılan hususlardan biri olmuştur.

Bu bağlamda, NHK m. 27/A’nın yürürlüğe girmesiyle MÖHUK m. 50/f. 1’den farklı olarak neyin amaçlandığı ve NHK m. 27/A’nın bu amaçları yerine getirebilecek işlevsellikte olup olmadığı doktrinde tartışılmaktadır. Doktrinde uzun zamandır ileri sürülen, MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünde ve tanıma sisteminde var olan işlevsellik sorunları da göz önünde

³⁴⁴ Bu konudaki bir Yargıtay kararı için bkz. “*Dava nüfustaki kaydın düzeltilmesine ilişkindir (NHK m. 46). Resmi sicil ve senetler belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur. Bunların içeriğinin doğru olmadığının isbatı, kanunlarda başka bir hüküm bulunmadıkça herhangi bir şekle bağlı değildir (TMK m. 7).*” Yarg. 2 HD. E. 2003/2423 K. 2003/3475 T. 13.03.2003 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 21.12.2020).

³⁴⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. SARIOĞ BÜYÜKALP, s. 157 vd.

bulundurularak konu şu şekilde üçe ayrılarak incelenecektir: yurtdışına yapılan tebligatların zaman kaybı yaratması, idari makam kararlarının tanımaya konu olamamasının yarattığı mağduriyet ve yargılamanın uzun sürmesi veya imkansız olması sebebiyle mahkemeye erişim hakkının kısıtlanması.

MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında yapılan tanımlardaki birinci sorun, yurtdışına yapılan tebligatların çok uzun sürelerde alıcısına tebliğ edilmesi hatta bazen tebliğ edilememesidir. Yurtdışında yaşayan eşe tebligatın uzun sürede ulaşması veya hiç ulaşamaması, tanıma davasının ilerleyememesine ve sonuçlanamamasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda da, Türkiye’de tanıma davası açan eş çeşitli hak kayıplarına uğramaktadır. Türkiye’de yeniden evlenememe ve ölüm söz konusu olduğunda boşanma gerçekleştiği halde eski eşinin ölen eşin mirasında pay sahibi olması gibi durumlar bahsedilen hak kayıplarına ilişkin örnekler olarak verilebilir³⁴⁶. Ancak burada ayrıca eklemek gerekir ki, HMK m. 129/f. 1/b bendi ile yurtdışında yaşayan davalının yurtiçinde göstereceği adres ile davalıya hızlı ve etkin tebligat yapılabilmesi imkanı doğmuştur³⁴⁷. HMK m. 129/f. 1/b ile yurtdışında yaşayan davalının yurtiçinde adres göstermesi halinde cevap dilekçesinin kabul edileceği ve davayı takip edebileceği öngörülürken³⁴⁸, HMK m. 129/f. 1/b bendi ile getirilen bu düzenlenmenin

³⁴⁶ **AFŞAROĞLU**, Osman, Yurtiçi ve Yurtdışı Tebligat Hukuku- Gerekli Açıklamalar ve Temel Düzenlemeler, Ankara 1990, s. 79; **BOZDAĞ**, Gonca Gülfem, “1965 Tarihli Lahey Sözleşmesi Bakımından Tebligat Kanunu’na İlişkin Bazı Sorunlar”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 20, Y. 2016, S. 2, s. 270; **GÜRHAN**, s. 84; **ÖZDEMİR KOCASAKAL**, Hatice, “Yabancı Ülkelerde Bulunan Kişilere Tebligat”, GSÜHFD, 2009/1, s. 28; **SARIÖZ BÜYÜKALP**, s. 619 vd.; Tebligatın kısa sürede ve sağlıklı bir biçimde muhatabına ulaşmasının adil yargılanma hakkı kapsamında önemini vurgulayan Yargıtay kararları bulunmaktadır. “Hukukî dinlenilme hakkı, Anayasanın 36. maddesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının en önemli unsurudur. Zira, insan onurunun yargılamadaki zorunlu bir sonucu olarak, yargılama süreçlerinin, yargılamada şeklen yer almaları dışında, tam olarak bilgi sahibi olmaları, kendilerini ilgilendiren yargılama konusunda açıklama ve ispat haklarını tam ve eşit olarak kullanmaları ve yargı organlarının da bu açıklamaları dikkate alarak gereği gibi değerlendirme yapıp karar vermesi gereklidir.” YHGK, E. 2011/11-554, K. 2011/684, T. 23.11.2011; “Yargılamanın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi, iddia ve savunma ile ilgili delillerin eksiksiz toplanıp tartışılabilmesi, itirazların yapılabilmesi, davanın süratle sonuçlandırılabilmesi, öncelikle tarafların duruşma gününden haberdar edilmesi ile mümkün olur. Kişinin hangi yargı merciinde duruşması bulunduğunu, hakkındaki iddia ve isnatların nelerden ibaret olduğunu bilmesi, 7201 sayılı Tebligat Kanunu ve Tebligat Tüzüğünde açıklanan usule uygun tebligat yapılması ile sağlanabilir.” Ayrıca bkz. YHGK, E. 2011/11-554, K. 2011/684, T. 23.11.2011; YHGK, E. 2009/9-52, K. 2009/105, T. 4.3.2009; YHGK, E. 2010/21-200, K. 2010/216, T. 14.04.2010; YHGK, E. 2011/5-175, K. 2011/202, T. 20.04.2011, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 18.02.2020).

³⁴⁷ Bkz. HMK m. 129/f. 1/b: “(1) Cevap dilekçesinde aşağıdaki hususlar bulunur: b) Davacı ile davalının adı, soyadı ve adresleri; davalı yurt dışında ise açılan dava ile ilgili işlemlere esas olmak üzere yurt içinde göstereceği bir adres.”

³⁴⁸ Yurtdışında yaşayan davalının HMK m. 129/f. 1/b uyarınca yurtiçinde adres göstermemesi halinde, davalının HMK m. 128 kapsamında süresi içinde cevap dilekçesi vermemiş olarak kabul edileceği ve davacının dava dilekçesinde ileri sürdüğü vakıaların tamamını inkâr etmiş sayılacağı; ayrıca yurtdışında yaşayan davalıya verilen bu hakkın yurtdışında yaşayan davacıya verilmemiş olmasının adil yargılanma hakkını zedeleyeceği yönünde eleştiriye doktrinde yer verilmiştir. İlgili eleştiri için bkz. **SARIÖZ BÜYÜKALP**, s. 179; Yurtdışında yaşayan davalıya verilen bu hakkın yurtdışında yaşayan davacıya verilmemiş olmasını eleştiren diğer görüş için bkz. **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, s. 548.

1965 tarihli Tebligat Sözleşmesi³⁴⁹,nin amaçladığı hızlı, etkin ve doğrudan tebligat yapılması ile amaç yönünden paralel olduğu ve bu açıdan faydalı olduğu vurgulanmıştır³⁵⁰.

MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında yapılan tanımlardaki ikinci sorun da, idari makam kararlarının MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında tanımaya konu olamamasıdır. Birçok yabancı ülkenin hukuk sisteminde evliliğin sona ermesine ilişkin kararlar idari makamlarca verilebilmektedir. Ancak Türk hukukunda evliliğin sona ermesine ilişkin kararlar sadece Türk mahkemeleri tarafından verilmektedir ve bu sebeple evliliğin sona ermesine ilişkin idari makam kararları tanımaya konu olamamaktadır³⁵¹. Yabancı ülkelerde çok yaygın olan idari makamların evliliği sona erdirme yetkisinin ve bu makamlarca verilen idari kararların MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında tanımaya konu olamamasının Türk vatandaşları açısından hak kayıplarına sebep olduğu, milletlerarası özel hukuk anlamında küresellikten uzak bir yaklaşım olduğu ve Türk hukukunda idari makam kararlarının tanınmasının önünün açılmasının gerekli olduğu doktrinde uzun yıllarca ifade edilmiştir³⁵².

MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında yapılan tanımlarda üçüncü sorun ise, tanıma davalarının tebligatın yapılamaması gibi sebeplerle uzun sürmesinin ve idari kararların tanımaya konu olamaması sebebiyle tanıma davası açmanın imkansız olmasının mahkemeye erişim hakkını kısıtlamasıdır. MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü uyarınca öngörülen tanıma sisteminde, yargılamanın bir türlü sonlanamaması, yargılamanın olağan süreleri aşması ve yargılamanın/dava açmanın imkansız olması gibi sorunlar meydana gelmektedir. Bütün bu sorunlar tarafların hukuki hak kayıpları yaşamasına zemin oluşturmaktadır ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6/1 kapsamında öngörülen adil yargılanma hakkını zedeleyici ve mahkemeye erişim hakkını kısıtlayıcı niteliktedir³⁵³.

MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü ile öngörülen tanıma sisteminde var olan ve yukarıda irdelenen sorunların çözülmesi adına, doktrinde de uzun yıllardır ifade edildiği üzere, hukuki

³⁴⁹ 1965 Tarihli Hukuki veya Ticari Konularda Adli ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi, RG. T. 17.06.1972, S. 14218.

³⁵⁰ **SARIOZ BÜYÜKALP**, s. 180.

³⁵¹ Türk hukukunda idari makam kararlarının tanımaya konu olabileceği istisnai haller vardır. Milletlerarası sözleşmeler ile bazı yabancı idari makam kararları doğrudan tanınabilir. İç hukukumuzdaki istisnai düzenlemeler de bazı durumlarda yabancı idari makam kararlarının tanımaya konu olabileceğini göstermektedir. Örn: Mavi Karlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge m. 10/f. 3, NHK m. 30/f. 2, NHK m. 27/A.

³⁵² **GÜRHAN**, s. 84; **SARIOZ BÜYÜKALP**, s. 461 vd.

³⁵³ **SARIOZ BÜYÜKALP**, s. 461 vd.; Tebligatın yapılamamasının veya usulsüz yapılmasının adil yargılanma hakkını kısıtlayıcı nitelikte olduğuna ilişkin bazı karar örnekleri için bkz. Yarg. 22. HD. E. 2017/26517, K. 2019/24098, T. 23.12.2019; Yarg. 13. HD. E. 2017/8561, K. 2019/12810, T. 18.12.2019; Yargılamanın makul süre içinde bitirilmesine ilişkin bazı karar örnekleri için bkz. Yarg. 2. HD. E. 2019/7801, K. 2019/12237, T. 12.12.2019; Yarg. 15. HD. E. 2019/648, K. 2019/4945, T. 02.12.2019 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 27.02.2020).

bir güncellenmenin yapılması gerektiği aşıkardır. NHK m. 27/A hükmü ile, doktrinde uzun yıllardır beklenen değişikliğin yapılması amaçlanmıştır ve bunun olabilecek en kısa sürede ve en pratik şekilde yapılması hedeflenmiştir. Zaten tescil usulünün getirilmesinin amacının mevcut sistemi kolaylaştırmak olduğu 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin gerekçesinde açıklanmıştır³⁵⁴. MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünün aksine, NHK m. 27/A ile tebligat sorununun ortadan kalkacağı, evliliğin sona ermesine ilişkin idari makam kararlarının tanınmasının söz konusu olacağı ve tescil işleminin kısa sürmesi sebebiyle mahkemeye erişim hakkı kısıtlanmayacağı öngörülerek bu değişiklik yapılmıştır.

Ancak milletlerarası özel hukuk alanında yapılan bu değişikliğin MÖHUK yerine NHK'da düzenlenmiş olmasının yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Bununla birlikte, NHK m. 27/A hükmünde var olan hukuki boşlukların sonradan çıkartılan yönetmelikle doldurulmaya çalışılmasının da NHK m. 27/A hükmünün aslında çok da özenilerek hazırlanmadığını gösterdiği ve bu durumun hükmün uygulanması sırasında uygulamada çeşitli sıkıntılar çıkartacağını öngörmenin zor olmadığı fikrindeyiz.

D. Mahkemeye Erişim Hakkı

1. Genel Olarak

Adil yargılanma hakkı kapsamında temel bir hak olan mahkemeye erişim hakkı kavramı, hukukun uygulanmasını ve adaletin tesisini sağlayan organlara, başka bir ifadeyle, “mahkemelere, avukatlara, noterlere, mahkeme dışı uyuşmazlık çözüm yollarına” rahatça ulaşılabilmesini kapsayan konuları anlatmaktadır³⁵⁵. Sosyal bir hukuk devletinin adalete erişimi sağlamak adına mahkemeye erişime engel olan her türlü engeli kaldırmakla ve herkesin eşit ölçüde adalete erişimini temin etmekle yükümlü olduğu ifade edilmektedir³⁵⁶. Mahkemeye erişim hakkının hukuki düzlemde sağlıklı bir şekilde yer bulabilmesi için, hukuki

³⁵⁴ Bkz. 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin gerekçesi m. 4: “Madde ile, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın yaşadıkları ülkelerde aldıkları boşanma kararlarının Türkiye’de tanınması sürecinde karşılaştıkları zorlukların çözümü amacıyla düzenleme yapılmaktadır. Uygulamada özellikle tebligat işlemlerinden dolayı tanıma davalarındaki süreç uzamaktadır. Düzenlemeyle boşanma kararlarının yargı yoluna başvurmaya gerek kalmadan basit bir usulle tanınmasına imkan sağlanmaktadır. Boşanma kararlarının yaşanan ülkedeki dış temsilcilikler veya yurt içinde İçişleri Bakanlığınca belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından kütüğe tescil edilmesi öngörülmektedir.” <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss484.pdf>, (erişim tarihi: 19.02.2020).

³⁵⁵ **BAYRAKTAR**, Tuğba/ **KOYUNCU**, Nuran, “Adil Yargılanma Hakkı”, 2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), 19 - 22 May 2017, s. 168; **ÇAKIN**, Akin, Adalet Erişim, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 34; **SARIOZ BÜYÜKALP**, s. 109 vd.; **TURAN**, Hüseyin, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 123.

³⁵⁶ **ÇAKIN**, s. 34; **SARIOZ BÜYÜKALP**, s. 109 vd.

kaliteden vazgeçmemek koşuluyla, hukuki yolların ve hukuki çözümlerin en kolay, en etkili, en hızlı ve en az masrafla tesis edilmesi gerekmektedir³⁵⁷.

Mahkemeye erişim hakkına uygun bazı durumlar şunlardır³⁵⁸:

- “Mahkemelerdeki uyuşmazlıkların makul sürelerde çözülmesi”
- “Yargılama masraflarının makul düzeyde olması”
- “Basit uyuşmazlıkların mahkeme önüne getirilmeden alternatif yollarla çözülmesi”
- “Yargılama usullerinin basitleştirilmesi”
- “Adli yardımın etkinleştirilmesi”.

Mahkemeye erişim hakkı kavramı, AİHS m. 6 kapsamında güvence altına alınan temel haklardan biridir. AİHS m. 6’da öngörülen “adil yargılanma hakkı” kapsamında mahkemeye erişim hakkı da yer bulmaktadır. Buna göre, AİHS m. 6 ile, adil yargılanma hakkı kapsamında, sosyal statü-ekonomik durum ayrımı olmaksızın herkesin eşit şekilde adalete erişiminin sağlanacağı ve mahkemeye erişimin kısıtlanamayacağı teminat altına alınmıştır³⁵⁹.

Mahkemeye erişim hakkı aşağıdaki istisnai hallerde kısıtlanabilir³⁶⁰:

- “Getirilen sınırlamanın meşru bir amaca hizmet ediyor olması”
- “Getirilen sınırlama ile sınırlamanın amacı arasında makul bir dengenin bulunması (orantısallık)”.

2. Tescil Yolunun/Kurumunun Mahkemeye Erişim Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi

Evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari makam kararın tanınması istemiyle dava açılmışsa bu dava yabancı idari makam kararlarının tanınmasını öngörmeyen MÖHUK m. 50 hükmünce reddedilecektir. Böyle bir durumda, taraflar evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari makam kararını NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil ettirme imkanını

³⁵⁷ BAYRAKTAR/ KOYUNCU, s. 169; ÇAKIN, s. 37; ÖZDEMİR, İrem, Medeni Yargılama Hukukunda Adalete Erişim, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2010, s. 20; SARIOĞZ BÜYÜKALP, s. 109 vd.; SAYAR, İbrahim Barış, Adalete Erişim Hakkı Kapsamında Yargı Harçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2018, s. 105.

³⁵⁸ BAYRAKTAR/ KOYUNCU, s. 169 ve s. 172; ÇAKIN, s. 36; KALEM BERK, Seda, “Türkiye’de Adalete Erişim: Göstergeler ve Öneriler”, TESEV Yayınları, İstanbul 2012, s. 12; SARIOĞZ BÜYÜKALP, s. 109 vd.

³⁵⁹ ÇAKIN, s. 39.

³⁶⁰ ÇAKIN, s. 40; KAŞIKARA, M. Serhat, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkı ve Türkiye, Adalet Yayınevi, Ankara 2009, s. 113; MOLE, Nuala/ HARBY, Catharina, Adil Yargılanma Hakkı (İnsan Hakları El Kitapları no. 3), TBB Yayınları, 2005, s. 35.

kullanamayacaklardır. Evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari makam kararının tanınması için MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü uyarınca tanıma davası açmayan taraflar ise, NHK m. 27/A kapsamında yabancı idari makam kararını tescil ettirme imkanını kullanabileceklerdir. Bu anlamda, NHK m. 27/A hükmünün yabancı idari makam kararları açısından ayrıcalıklı bir sınıf³⁶¹ oluşturduğu ve yabancı idari makam kararlarının tescili açısından adalete erişim hakkını kısıtladığı söylenebilir. NHK m. 27/A hükmünün bu yönüyle adalete erişim hakkını kısıtlayıcı nitelikte olduğu ve yabancı idari makam kararlarının bu kapsam dışında bırakılmasının daha doğru ve adil olacağı fikrindeyiz.

Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde tekrar değineceğimiz “hukuki yarar” kavramının da bazı durumlarda öne sürülerek mahkemeye erişim hakkının kısıtlanmasına sebep olduğu doktrinde ifade edilmiştir³⁶². Doktrindeki bir görüşe göre³⁶³, NHK m. 27/A kapsamında tescil talebinde bulunmaksızın doğrudan MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davası açılırsa bu dava hukuki yarar yokluğundan reddedilecektir. Ancak bu görüşün aksine, NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil başvurusunun MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davası açmak için bir ön şart niteliğinde olmadığını düşünmekteyiz. NHK m. 27/A hükmünde tescil talebinde bulunmaksızın tanıma davası açmayı engelleyici bir ifade bulunmamaktadır. Bununla birlikte, tescil talebinde bulunmaksızın açılan tanıma davasının hukuki yararın olmaması sebebiyle reddedilmesi AİHS m. 6/1 kapsamında mahkemeye erişim hakkının kısıtlanması olarak nitelendirilebilir zira tescil başvurusu tanımanın ön koşulu değil, tanıma talebinin alternatifidir³⁶⁴.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6/f. 1’de öngörülen “adil yargılanma hakkı” uyarınca “*Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir...*” Bu kapsamda sadece adli makamlar olan mahkemeler değil, “*yargılama güvencelerine sahip, bağımsız ve tarafsız, belirli bir usul izleyerek ve hukuk kurallarına dayanarak devlet zoruyla yerine getirilmesi mümkün olan*

³⁶¹ Ayrıca bkz. **HUYSAL**, s. 478; Huysal, Mavi Kartlılar Yönergesinin “ayrıcalıklı bir sınıf” yarattığını belirtmektedir. Bu bölümde Mavi Kartlılar Yönergesi ele alınmayacaktır. Konu NHK m. 27/A’nın “ayrıcalıklı bir sınıf” yaratıp yaratmadığının ve bu sebeple mahkemeye erişim hakkının kısıtlanıp kısıtlanmadığının irdelenmesini içerir.

³⁶² **SARIOZ BÜYÜKALP**, s. 125.

³⁶³ **HUYSAL**, s. 501; HMK m. 114/h.

³⁶⁴ **SARIOZ BÜYÜKALP**, s. 125.

kararlar verme yetkisine sahip merciler”³⁶⁵ de mahkeme olarak nitelendirilmektedir. Buna göre, NHK m. 27/A hükmüyle yetkilendirilen nüfus müdürlüklerinin ve dış temsilciliklerin adil yargılanma hakkı kapsamında mahkeme vasfını taşıyıp taşımadığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Doktrinde, “dava dışı usullerin” ve adli makamların dışında olağan olmayan mercilerin kanunla yetkilendirilmesi halinde -söz konusu merciinin yetkilendirildiği görev dışında usuli veya idari başka görevlerinin de olsa bile bunun önemli olmadığı- yine de o merciinin adil yargılanma hakkı kapsamında mahkeme vasfını taşıyacağı ifade edilmiştir³⁶⁶. Bu anlamda, NHK m. 27/A ile yetkilendirilen nüfus müdürlüklerinin ve dış temsilciliklerin de yukarıda açıklanan tanımdaki özelliklere sahip olduğu ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı kapsamında mahkeme olarak nitelendirilebileceği söylenebilir³⁶⁷.

Bir diğer husus ise, NHK m. 27/A hükmü ile mahkemeye erişim hakkının kısıtlanıp kısıtlanmadığı meselesidir. AİHS m. 6/f. 1 kapsamında mahkemeye erişim hakkının kısıtlanmaması için yapılan düzenlemenin “*kanunla düzenlenmiş olması, adaletli olması ve gereklilik içermesi, belirli bir amaca yönelik olması ve belirlenen amacın yapılan düzenlemeyle orantılı olması, başka bir ifadeyle, “ölçülülük ilkesi”ne*” hizmet eder nitelikte olması gerekmektedir³⁶⁸. Bununla birlikte, “*mahkemeye erişim hakkının özünü zedelemeyen*” bazı kısıtlamaların mümkün olabileceği öngörülmüştür³⁶⁹. “Mahkemeye erişim hakkının özünü zedelemeyen” kısıtlamalar arasında sayılan “adli mercilerin aşırı yüklenmesini engelleme amacı”³⁷⁰ aslında NHK m. 27/A hükmünün ortaya çıkış amacıdır. Kaldı ki, NHK m. 27/A hükmü ile amaçlanan bir diğer hususun da “makul süre” içinde hakkın kişilere ulaşması isteği olduğu söylenebilir ve bu amaç AİHS m. 6/f. 1’deki “makul süre” kavramı ile örtüşmektedir. Bununla birlikte, tescil başvurusunun tanımanın ön koşulu niteliğinde olmadığını ve tanıma yolunu kapatamayacağını tekrar belirtmek isteriz. Yukarıda sayılan sebepler açısından, NHK m. 27/A ile mahkemeye erişim hakkının kısıtlanmadığı söylenebilir.

II. TESCİL ŞARTLARI

A. Genel Olarak

³⁶⁵ ÇAYAN, Göhkan, Adil Yargılanma Hakkı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 52; SARIÖZ BÜYÜKALP, s. 111.

³⁶⁶ ÇAYAN, s. 66; SARIÖZ BÜYÜKALP, s. 111.

³⁶⁷ SARIÖZ BÜYÜKALP, s. 462.

³⁶⁸ ÇAYAN, s. 67; SARIÖZ BÜYÜKALP, s. 122.

³⁶⁹ Mahkemeye erişim hakkına getirilebilecek kısıtlamalar hakkında bilgi ve örnekler için bkz. SARIÖZ BÜYÜKALP, s.123; TURAN, s. 137; Adalet ve mahkemeye erişim hakkına getirilebilecek kısıtlama örnek olabilecek bazı kararlar için ayrıca bkz. Yarg. 20. HD. E. 2019/2566, K. 2019/4927, T. 17.9.2019; Yarg. 20. HD. E. 2019/3515, K. 2019/6892, T. 25.11.2019; Yarg. 8. HD. E. 2019/4158, K. 2019/10639, T. 27.11.2019; Yarg. 20. HD. E. 2019/4300, K. 2019/7318, T. 10.12.2019 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 26.02.2020).

³⁷⁰ SARIÖZ BÜYÜKALP, s. 123.

NHK m. 27/A f. 1'e göre tescil şartları:

- Kararın boşanmaya, evliliğin butlanına, evliliğin iptaline veya evliliğin mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olması,
- Kararın verildiği devletin kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makamlar tarafından verilmiş olması,
- Kararın usulen kesinleşmiş olması,
- Kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması gerekliliği,
- Tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurması zorunluluğu

şeklinde hüküm altına alınmıştır. Tescil şartlarını hem kanun metnindeki haline, hem de 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik'e göre yorumlayan bir görüşe³⁷¹ göre;

- Taraflardan birinin Türk vatandaşı olması
- Tescil talebinde bulunun tarafların başvuruları arasındaki sürenin doksan gün olması ve
- Tescil talebinde bulunulan karara ilişkin Türk mahkemelerinde görülmekte olan veya reddedilmiş bir davanın olmaması da

tescil koşulları kapsamında değerlendirilmiştir.

Aşağıda yalnızca NHK m. 27/A f. 1 hükmü kapsamındaki tescil koşulları incelenecektir. 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik'te sayılan diğer koşullar ise bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

B. Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A'da Belirtilen Tescil Şartları

1. Kararın Boşanmaya, Evliliğin Butlanına, Evliliğin İptaline veya Evliliğin Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Olması

NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenlemeye göre, evlilik birliğinin sona erdiğinin nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için ilk şart, yabancı ülke kararının boşanmaya, evliliğin

³⁷¹ AYHAN İZMİRLİ, s. 87.

butlanına, evliliğin iptaline veya evliliğin mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olmasıdır. Yabancı ülke makamlarından alınmış olan karar, evliliğin sona erdiğini belgelemelidir.

NHK m. 27/A hükmünün başlığı “yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili” şeklinde düzenlenmiş olup, NHK m. 27/A/f. 1’de, boşanma kararları ifadesi “*boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar*” şeklinde genişletilmiştir. Kanun koyucu tarafından açıkça belirtildiği gibi, tescile konu olacak yabancı ülke kararının, boşanma, evliliğin iptali veya evliliğin mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olması gerekir. Başka bir konu hakkında verilen yabancı ülke kararının NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescili mümkün olmamakla birlikte, evliliğin sona erdirilmesine ilişkin mevcut yabancı ülke kararlarındaki tenfize tabi hususlar da (velayet, nafaka, mal rejimi vb.) evlilik birliğinin sona ermesinin nüfus kütüğüne tescil edilmesi yoluyla icra kabiliyeti kazanamayacaktır³⁷². Tenfize tabi hususların icra kabiliyeti kazanabilmesi için MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında tenfiz davası açılması gerekmektedir.

Doktrindeki bir görüşe³⁷³ göre, yabancı ülke adli ve idari makamlarınca verilen ayrılık kararları NHK m. 27/A kapsamına girmemektedir. Ayrılık kararları ile evlilik sona ermediğinden NHK m. 27/A’nın nüfus kütüğüne tescil için öngördüğü evliliğin sona ermiş olması şartı ayrılık kararlarında bulunmamaktadır. Ayrıca, Türk hukukunda ayrılık kararlarının nüfus kütüğüne tescili mümkün değildir³⁷⁴. Bu sebeplerle, ayrılık kararları ancak MÖHUK uyarınca tanıma davası yoluyla tanınabilir. Diğer taraftan, yabancı ülke adli makamlarınca verilen ayrılık kararlarının MÖHUK kapsamında tanıma davası yoluyla tanınabileceği halde, yabancı ülke idari makamlarınca verilen ayrılık kararlarının MÖHUK kapsamında tanıma davası ile tanınamayacağı, aksine MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca reddedileceği belirtilmiştir³⁷⁵. MÖHUK m. 50/f. 1 hükmünde “*Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.*” denilmektedir. Dolayısıyla, yabancı ayrılık kararının tanınabilmesi için yabancı mahkemelerden alınmış ve kesinleşmiş bulunan mahkeme kararı gerekmektedir. Yabancı idari makamlarca verilen ayrılık kararları MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamına girmemektedir. Ayrılık kararlarının NHK m. 27/A uyarınca tescil kapsamına girmediğine dair

³⁷² HUYSAL, s. 484; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 611.

³⁷³ HUYSAL, s. 484.

³⁷⁴ AYHAN İZMİRLİ, s. 88; HUYSAL, s. 484.

³⁷⁵ HUYSAL, s. 485.

görüŖe biz de katılmaktayız zira ayrılık kararların mevcut bir evliliği sona erdirmiyor oluŖu, sadece evliliği sona erdiren kararlar için özel olarak hazırlanan bir hükmün kapsamına girmemesi için baŖlı baŖına yeterli bir sebeptir. NHK m. 27/A hükmünde açıkça belirtildiği üzere bu hüküm yalnızca evliliği sona erdiren kararlar için geçerlidir, hatta madde hükmünde evliliği sona erdiren haller tek tek sayıldığı halde bu haller arasında ayrılık sayılmamıŖtır, dolayısıyla evliliği sona erdirme niteliğine sahip olmayan ayrılık kararlarının NHK m. 27/A kapsamına girmediği açıktır. Kaldı ki ayrılık kiŖinin medeni halini deęiŖtiren bir hukuki müessese değildir bu sebeple kiŖinin medeni halinin deęiŖiklięi ile ilgilenen NHK m. 27/A hükmüne konu olması olası değildir. Bununla birlikte, yukarıda yer verilen görüŖte de belirtildiği üzere Türk hukukunda ayrılık kararlarının nüfus kütüğüne tescil edilmesine imkan olmaması da ayrılık kararlarının NHK m. 27/A kapsamında tescilinin mümkün olmadığını destekler niteliktedir.

Türk hukukunda boŖanma, evliliğin butlanı, evliliğin iptali veya evliliğin mevcut olup olmadığının tespitine iliŖkin hususlar 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu³⁷⁶’ndaki (TMK) hükümlerle belirlenmiŖtir. Ancak her hukuk sisteminin kendine özgü kuralları olması sebebiyle evliliğin sona ermesine iliŖkin olarak yabancı ülkede verilmiŖ kararların Türk hukukuna göre değil, kararın verildiği ülke hukukuna göre “evliliğin sona erdiğini belgeler” nitelikte olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir³⁷⁷. Örneğin, ömür boyu hapis cezası, din deęiŖtirme veya gaiplik bazı hukuk sistemlerinde evliliği sona erdirmektedir³⁷⁸. Ancak Türk hukuk sistemine göre, ömür boyu hapis cezası veya din deęiŖtirme evliliği sona erdirmemektedir; ayrıca, gaiplik kararı verilen kiŖinin evliliğinin sona ermesi için mahkemece evliliğin feshi kararı verilmesi gerekmektedir³⁷⁹. Bununla birlikte, bazı hukuk sistemlerinde talak³⁸⁰ veya get müessesesi gibi dini usullerle evliliğin sone erdirilmesi söz konusudur³⁸¹.

³⁷⁶ RG. T. 08.12.2001, S. 24607.

³⁷⁷ **NOMER**, s. 103.

³⁷⁸ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 88; **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 249; **GANIYEVA**, Salimya, “*Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdari BoŖanma Kararlarının Tanınması Sorunu*”, MHB, Cilt: 33, Sayı 1, s. 34-35; **HUYSAL**, s. 484.

³⁷⁹ **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 250; TMK. m. 131/1 hükmü uyarınca, “*Gaibliğine karar verilen kiŖinin eŖi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez.*”

³⁸⁰ Talak, İslam hukukunda kocanın tek tarafları iradesiyle evliliğin sona erdirilmesidir. Bu hak erkeğe verilmiŖse de erkeğin bu hakkını belirli koŖullarda kadına devredebilmesi söz konusudur. Kocanın boŖanma yetkisini kadına devrettiği duruma “*Tevfiz-i Talak*” denmektedir. Erkek aısından üç tür talak söz konusudur: *Talak- Ric-ı*, *Talak-ı Bayin* ve *Talak-ı Selase*. *Talak- Ric-ı* ile, bir mahkeme kararı olmaksızın, evlilik erkeğin tek taraflı irade beyanı ile sona erer. *Talak-ı Bayin* ile, erkek boŖanma iradesini kesin sözcüklerle açıklar ve kadının bekleme süresi içinde boŖanmadan dönmezse boŖanma gerçekteŖir. *Talak-ı Selase* ile, erkeğin boŖanma iradesini kadına üç kez açıklaması gerekir, boŖanma iradesinin üçüncü beyanında boŖanma gerçekteŖir. Bununla birlikte, İslam hukukunda talak dıŖında baŖka boŖanma yöntemleri de vardır. *Hul* diye adlandırılan karŖılıklı rıza Ŗartıyla gerçekteŖen boŖanmada, kocasından boŖanmak isteyen kadın kocasına bir boŖanma bedeli ödeyerek boŖanabilir. *İla* ve *Zihar* da İslam hukukunda boŖanma sebeplerindedir. *İla*, erkeğin 4 ay veya daha fazla süre içinde kadına

Doktrindeki bir görüşe³⁸² göre, yabancı bir hukuk sisteminin kendine özgü kuralları kapsamında evliliğin sona erdirilmesine ilişkin verilen kararlar da, evliliğin sona erme şekli nasıl olursa olsun ortada evliliğin sona erdiğini belgeleyen yabancı bir adli veya idari makam kararı olduğu müddetçe ve bu kararın diğer şartları da sağlaması koşuluyla Türk kamu düzenine açıkça aykırı olmadığı sürece NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil edilebilecektir. Biz de bu görüşe katılmaktayız. NHK m. 27/A kapsamında öngörülen tescil koşulu açısından kamu düzenine aykırılık yaratmadığı ve diğer koşulları sağladığı sürece yalnızca evliliğin sona erdiğini gösteren adli veya idari makam tarafından verilmiş bir belgenin arandığı söylenebilir. Nüfus müdürlükleri mahkemeler gibi evliliğin nasıl sona erdiğini incelemeyeceklerdir. Zira bu incelemede ortaya çıkacak vasıflandırma sorunlarının veya hukuki problemlerin nüfus müdürlüklerince çözülmesi mümkün gözükmemektedir.

Burada verilen örneklerde (ömür boyu hapis cezası, din değiştirme, gaiplik, talak, get) söz konusu hukuki olaylar ve ilişkiler Türk hukukunda ve yabancı hukuk sistemlerinde farklı biçimde nitelendirildiği için ortaya hukuki bir belirsizlik çıkmaktadır ve vasıflandırma sorunu³⁸³ ile karşılaşılmalıdır. Zira, yabancı hukuk sistemlerinde öngörülen eşlerden birine ömür boyu hapis cezası verilmesi, din değiştirme, gaiplik, talak ve get sonucunda evliliğin kendiliğinden sona ermesi gibi haller Türk hukuk sisteminde yer alan evliliği sona erdiren düzenlemelerden değildir. Yabancılik unsuru içeren ve Türk hukuk sisteminde öngörülmeyen yöntemlerle gerçekleşen boşanmalarda hakimın hukukunun (lex fori) uygulanmasının kamu düzenine aykırılık yaratacak sonuçlar doğurabileceği ancak bunun da yabancı boşanmaların tanınması zorluğu oluşturarak milletlerarası özel hukuk açısından total evliliklere sebep

cinsel amaçla yaşamayacağı hususunda Allah’a yemin etmesidir. *İla* halinde kadının erkekten boşanma hakkı vardır. *Zahir* ise, kocanın kadının bir uzvunu cinsel ilişkiye girmesi yasak olan bir tanıdığına veya akrabasına benzetmesidir (karısının ellerini, sırtını veya ayaklarını annesine benzetmesi gibi). Bu durumda, kocanın karısıyla cinsel ilişkiye giremeyeceği bir durum olduğu için boşanma sebeplerindendir. Bkz. **TUTUMLU**, Mehmet Akif, Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara 2002, s. 41 ve s. 46-47.

³⁸¹ **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 243.

³⁸² **AYHAN İZMİRLİ**, s. 88; **HUYSAL**, s. 484.

³⁸³ Doktrinde bağlama konusunda vasıf ihtilafının üç durumda ortaya çıktığı belirtilmiştir: iç ve yabancı maddi hukuktaki sistem farklılıkları, bağlama kuralının bulunmaması hali ve iç maddi hukukla milletlerarası özel hukuk kuralları arasındaki sistem farklılıkları. İç ve yabancı maddi hukuktaki sistem farklılıkları açısından İspanyol vatandaşının İngiliz bankasında bulunan sahipsiz tereke sorununun hangi hukukun kurallarına göre çözüleceğinin bir vasıflandırma problemi örneği olarak verilmiştir. Bağlama kuralının bulunmaması haline İslam hukukundaki talak müessesinin Türk hukukunda bulunmaması sebebiyle Türk hukukunda talak müessesisiyle alakalı bağlama kuralının bulunmaması örnek verilmiştir. İç maddi hukukla milletlerarası özel hukuk kuralları arasındaki sistem farklılıklarına ise, MÖHUK’ta aile hukukuna ilişkin konularda kullanılan mutad mesken kavramının TMK’da yer verilmemesi örnek olarak gösterilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **BERKİ**, s. 214; **BERKİ**, Osman Fazıl, Devletler Hususi Hukuku Cilt II, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara 1961, s. 70; **ÇELİKEL/ ERDEM**, s. 74 vd.; **NOMER**, DHH, s. 95 vd.; **SEVİĞ**, Yasama-Yargı, s. 140; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 48; **YAĞCI**, Salim Serdar, “Milletlerarası Özel Hukukta Vasıflandırma”, DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 2637.

olabileceği doktrinde ifade edilmiştir³⁸⁴. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi, konuyla ilgili ortaya çıkabilecek vasıflandırma sorunlarının mahkemece incelenmesi gerekmektedir, ortaya çıkabilecek vasıflandırma sorunlarının nüfus müdürlüklerinde çözülmesi imkanı bulunmamaktadır. Bu anlamda NHK m. 27/A kapsamında evliliğin sona erdiğini belgeleyen bir adli veya idari makam kararının bulunması bu tescil koşulunun sağlanması açısından yeterli olacaktır.

2. Kararın Verildiği Devletin Kanunlarına Göre Konusunda Yetkili Adli veya İdarî Makamlar Tarafından Verilmiş Olması

NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenlemeye göre, evlilik birliğinin sona erdiğinin nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için öngörülen ikinci şart, evlilik birliğinin sona erdiğine ilişkin kararın, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makamlar tarafından verilmiş olmasıdır.

MÖHUK m. 50 hükmünde “*yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamların*” Türkiye’de tanınması öngörülmüştür ve MÖHUK m. 50’de sadece yabancı mahkeme kararlarından bahsedilmiştir. MÖHUK m. 50 uyarınca, sadece yabancı adli makamlardan alınacak kararların tanınması mümkündür. Ancak NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenlemede, MÖHUK m. 50’nin aksine sadece yabancı mahkeme kararlarının değil yabancı idari makamlarca verilecek kararların da dikkate alınacağı ve nüfus kütüğüne tescilinin mümkün olacağı belirtilmiştir³⁸⁵. Kanun hükmünde açıkça öngörülmüş olan bu yenilik ve buna bağlı hususlar aşağıda incelenecektir.

a. Kararın Konusunda Yetkili Makamlar Tarafından Verilmiş Olması

NHK m. 27/A f. 1’in kanun metninde kullanılan “kararın konusunda yetkili adli veya idari makamlar” tarafından verilmiş olması ifadesinden ne anlaşılabileceği tam olarak açıklanmamıştır. Bu şart açısından “konusunda yetkili” ifadesi ile anlaşılması gereken MÖHUK m. 54/f. 1 (b) bendi kapsamında bir yetki denetimi midir yoksa yer itibarıyla yetkiden tamamen bağımsız, “ilgili kararı vermek bakımından yetkili” bir makamdaki mı bahsedilmektedir? Aşağıda kısaca MÖHUK m. 54/f. 1 (b) bendi uyarınca yetki denetimi kavramına değinilecektir.

MÖHUK m. 54/f. 1 (b) bendi uyarınca “*İlamın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya davalının itiraz etmesi şartıyla ilamın,*

³⁸⁴ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 243.

³⁸⁵ TÜTÜNCÜBAŞI, s. 117.

dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı halde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması” gerekmektedir. İlgili hükme göre, kararın hem Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması gerekmektedir hem de aşkın yetkili mahkemeden verilmemiş olması gerekmektedir.

Öncelikle, MÖHUK m. 54/f. 1 (b) bendi uyarınca, yabancı bir mahkeme kararının Türkiye’de tanınması için kararın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması aranmaktadır. Münhasır yetki kuralına göre, esasen yetkili Türk mahkemelerini ilgilendiren konuda olan bir davanın yabancı bir mahkemece incelenmesi münhasır yetki kuralına aykırıdır. Böyle bir yabancı bir mahkeme kararına ilişkin Türkiye’de tanıma talebinde bulunulması halinde münhasır yetki kuralına göre tanıma talebinin reddedileceği ifade edilmiştir³⁸⁶.

Bununla birlikte, MÖHUK m. 54/f. 1 (b) bendinde, aşkın yetki kuralına da değinilmiştir. Aşkın yetki kuralı, yabancı bir mahkemenin milletlerarası özel hukuk kaidelerine aykırı bir şekilde yetkisini aşması olarak nitelendirilmiştir. “İlamın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı halde” yabancı mahkemenin buna rağmen yetkisini aşarak karar vermesi aşkın yetki kuralı olarak ifade edilir. Münhasır yetkiden farklı olarak, aşkın yetki şartının incelenmesi davalının itirazına bağlanmıştır. Münhasır yetki kuralı ise mahkemece re’sen incelenir³⁸⁷.

Doktrinde, kesin yetki ile münhasır yetki kurallarının niteliğinin her zaman aynı olmayabileceği ifade edilmiştir³⁸⁸. HMK’da öngörülen bir kesin yetki kuralının, her zaman MÖHUK açısından münhasır yetki kuralı niteliğinde olmayabileceği belirtilmiştir³⁸⁹. Buna ilişkin bir örnekte ise, boşanma davaları ele alınmıştır. İç hukukumuz açısından “yetki” başlıklı TMK m. 168 uyarınca “Boşanma veya ayrılık davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer

³⁸⁶ Münhasır yetki kavramı için ayrıca bkz. Birinci Bölüm I/D/1 başlığı; ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 534.

³⁸⁷ Aşkın yetki kuralı için ayrıca bkz. Birinci Bölüm I/D/2 başlığı; ÇELİKEL/ERDEM, s. 718; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535.

³⁸⁸ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 122; ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; DEMİR GÖKYAYLA, s. 50; DEMİRKOL, s. 135; ELÇİN, s. 331; ESEN, s. 187; GÜRHAN, s. 25; GÜRZUMAR, s. 26; HUYSAL, s. 84; KADIOĞLU, s. 60; NOMER, DHH, s. 476; ÖZDEMİR, Boşanma Kararları, s. 11; RUHİ, Evlat Edinme, s. 99; SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 99; SEVİÇ, Yasama-Yargı, s. 251; SÜZEN, s. 6; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535; TİRYAKIOĞLU, s. 40.

³⁸⁹ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 122; ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; DEMİR GÖKYAYLA, s. 50; DEMİRKOL, s. 135; ELÇİN, s. 331; ESEN, s. 187; GÜRHAN, s. 25; GÜRZUMAR, s. 26; HUYSAL, s. 84; KADIOĞLU, s. 60; NOMER, DHH, s. 476; ÖZDEMİR, Boşanma Kararları, s. 11; RUHİ, Evlat Edinme, s. 99; SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 99; SEVİÇ, Yasama-Yargı, s. 251; SÜZEN, s. 6; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535; TİRYAKIOĞLU, s. 40.

mahkemesidir.” Ancak bu maddedeki yetki kuralının MÖHUK m. 54/b uyarınca münhasır yetki kuralını niteliğinde olmadığı ifade edilmiştir; zira, yabancı boşanma kararları tanıma şartlarını sağladıkları takdirde Türkiye’de tanınabilecekleri öngörülmüştür³⁹⁰.

Kanaatimizce, buradaki önemli nokta işin içine idari kararların da katılmış olmasıdır. Bir mahkeme kararı münhasır yetki ve aşkın yetki kuralları açısından incelenebilse de, idari bir kararın MÖHUK m. 54/b kapsamında incelenebilmesi mümkün müdür? MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü yabancı idari kararların MÖHUK m. 54/b kapsamında incelenmesine imkan vermemektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, münhasır yetki kuralı bakımından, boşanma kararlarının Türk mahkemelerinden alınmış olma şartı bulunmamaktadır. Aşkın yetki kuralının incelenmesi ise, davalının itirazına bağlanmıştır. Bu durumda zaten münhasır yetki kuralı ihlal edilmeyeceği gibi, NHK m. 27/A kapsamında herhangi bir taraf davalı olmadığı gibi, komisyona aşkın yetki kuralı için itiraz etme imkanı bulunmamaktadır; zira MÖHUK m. 54/b hükmü bakımından yabancı mahkeme kararlarını değerlendirme ve yetki denetimi yapma görevi mahkemelere aittir.

NHK m. 27/A uyarınca kurulan komisyonlarda MÖHUK m. 54/b uyarınca yetki denetimi yapılmasının mümkün olmaması sebebiyle burada ifade edilmek istenen “konusunda yetkili” ifadesinin “ilgili kararı vermek bakımından yetkili makam” olduğu fikrindeyiz. Bu konuyla ilgili Danimarka hukuk sisteminden bir örnek vermek gerekirse, Danimarka’da boşanmanın anlaşmalı olması halinde belediyeler veya valilikler boşanmayı gerçekleştirebilir³⁹¹. Ancak taraflar boşanmanın fer’i koşullarında anlaşamamışlarsa, belediyelerin veya valiliklerin boşanmayı gerçekleştirme yetkileri yoktur, tarafları mahkemeye yönlendirilirler³⁹². Konu bu örnek açısından değerlendirildiğinde, Danimarka’daki belediyeler veya valilikler her ne kadar “ilgili kararı vermek bakımından yetkili makam” olarak nitelendirilseler de, anlaşmalı olmayan boşanmayı gerçekleştirme bakımından yetkili değildirler. NHK m. 27/A kapsamında “ilgili kararı vermek bakımından yetkili makam” incelemesi yapılırken bu örnekteki gibi ayrıntılara dikkat edilmesi gerekir.

³⁹⁰ ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 122; ÇELİKEL/ERDEM, s. 715; DEMİR GÖKYAYLA, s. 50; DEMİRKOL, s. 135; ELÇİN, s. 331; ESEN, s. 187; GÜRHAN, s. 25; GÜRZUMAR, s. 26; HUYSAL, s. 84; KADIOĞLU, s. 60; NOMER, DHH, s. 476; ÖZDEMİR, Boşanma Kararları, s. 11; RUHİ, Evlat Edinme, s. 99; SAKMAR, Yabancı İlamlar, s. 99; SEVİĞ, Yasama-Yargı, s. 251; SÜZEN, s. 6; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 535; TİRYAKIOĞLU, s. 40.

³⁹¹ <https://www.ten-law.net/knowledge/separation-and-divorce-in-denmark/>, (erişim tarihi: 29.11.2020); AGELL, Anders, "Is There One System of Family Law in the Nordic Countries?", European Journal of Law Reform 3, no. 3, 2001, s. 321; EKŞİ, Nuray, Milletlerarası Özel Hukukta Medeni Olmayan Evliliklerin ve Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması, Beta Basım Yayım, İstanbul 2012, s. 44.

³⁹² <https://www.ten-law.net/knowledge/separation-and-divorce-in-denmark/>, (erişim tarihi: 29.11.2020).

b. Adli Makamlar Tarafından Verilen Kararlar

Anayasa'nın 9'uncu maddesine göre, “*Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.*” Türk Dil Kurumuna göre adli makam, “*Adalet işlerinin görüldüğü ve sonuca bağlandığı yer, adli merci*” şeklinde tanımlanmaktadır. Adli makamlar, mahkemelerdir. Burada bahsedilen yabancı adli makamlar, bir devletin egemenliği altında yargı yetkisini kullanarak karar veren yabancı mahkemelerdir. Kanun koyucu “yetkili adli makamlar” tabiriyle mahkemelerden bahsetmektedir ve “kararın verildiği devletin kanunlarına göre yetkili adli makamlar tarafından verilmiş olması” tabiriyle de yetkili yabancı mahkeme tarafından verilmiş yabancı bir mahkeme kararı aramaktadır³⁹³.

Bir önceki bölümde incelediğimiz ve nüfus kütüğüne tescil için aranan ilk şart olan kararın evliliğin sona ermesine ilişkin olması şartında olduğu gibi, burada da evliliğin bir kararla sona ermiş olması aranmaktadır. Evliliğin sona ermiş olduğu yetkili yabancı mahkemeden alınacak adli karar (veya yetkili yabancı idareden alınacak idari karar) ile mutlaka belgelenmek zorundadır³⁹⁴. Yine bir önceki bölümde bahsettiğimiz üzere, bazı hukuk sistemlerinde ömür boyu hapis cezası, din değiştirme veya gaiplik gibi durumlar evliliği kendiliğinden sona erdirmektedir³⁹⁵. Böyle bir durumda evlilik sona ermiş olsa bile ortada yabancı yetkili bir makamdan alınmış adli veya idari karar bulunmayacağından dolayı, bu tarz kendiliğinden sona erme hallerine ilişkin evliliklerin sonlandığı bilgisi nüfus kütüğüne tescil edilemeyecektir³⁹⁶.

Ancak doktrindeki görüşlere göre, ömür boyu hapis cezasına, din değiştirmeye veya gaipliğe ilişkin adli veya idari kararlarda evliliğin sona erdiğini belirten bir hükmün bulunması halinde bu karar evliliğin sona erdiğini belgeler nitelikte sayılmaktadır ve NHK m. 27/A çerçevesinde kararın nüfus kütüğüne tescili mümkün olur³⁹⁷. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Zira NHK m. 27/A kapsamında evliliğin sona erdiğini kanıtlayan adli veya idari makamca verilmiş bir karar aranmaktadır; evliliğin sona erme şekliyle ilgili inceleme yapılmamaktadır. Evliliğin sona erdiğini kanıtlayan adli veya idari makamlarca verilmiş bir karar varsa, bu karar NHK m. 27/A kapsamında tescil edilebilecektir.

c. İdari Makamlar Tarafından Verilen Kararlar

³⁹³ Mahkeme kavramı için bkz. Birinci Bölüm I/C/1/a başlığı.

³⁹⁴ AYHAN İZMİRLİ, s. 91; HUYSAL, s.485.

³⁹⁵ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 249; HUYSAL, s. 484.

³⁹⁶ AYHAN İZMİRLİ, s. 91; HUYSAL, s. 485.

³⁹⁷ AYHAN İZMİRLİ, s. 91; HUYSAL, s. 485; TÜTÜNCÜBAŞI, s. 117.

NHK m. 27/A hükmüyle getirilen yeniliklerden biri de, yabancı idari makamlarca verilecek evliliğin sona ermesine ilişkin kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilecek olmasıdır. Sadece yabancı mahkeme kararları değil yabancı idari makamlarca verilecek kararlar da, bu düzenleme kapsamında nüfus kütüğüne tescil edilebilecektir³⁹⁸.

Bu bağlamda, öncelikle idari makam ifadesinden ne anlaşılacağıının açıklanması gerekmektedir. Türk Dil Kurumu'na göre idare, *“Ülke işlerinin yürütülmesi, kamuya ilişkin hizmetlerin bütünü”* ve *“Bir kurum veya kuruluşun yönetildiği yer veya makam”* olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bu bölümde, yabancı ülkelerde evliliğin sona ermesine ilişkin kararları verebilen yabancı idari makamlar üzerinde durulacaktır. Zira, Türk hukuk sistemine göre evliliğin sona ermesine ilişkin kararlar yetkili mahkemeler tarafından verilmektedir, evliliğin idari makamlar tarafından sonlandırılması mümkün değildir. Bu anlamda konuyla ilgili Türkiye’de incelenecek yetkili bir idari makam bulunmamaktadır.

Çoğu yabancı hukuk sisteminde evliliğin sona erdirilmesinin kolaylaştırılması, daha az masraflı olması ve daha hızlı sonuç alınması açısından çeşitli idari makamlara evliliği sona erdirme yetkisi verilmiştir³⁹⁹. Doktrinde, yabancı hukuk sistemlerinde evliliği sona erdirme kararı verebilen idari makamlara örnek olarak; belediyeler, noterler, diplomatik misyon ve konsolosluklar verilmiştir⁴⁰⁰. Bununla birlikte, bazı hukuk sistemlerinde dini kararlarla da evlilik sona erebilmektedir⁴⁰¹. Doktrinde ayrıca, bazı hukuk sistemlerinde, adli, idari veya dini karar olmaksızın; ölüm, gaiplik vb. hallerde veya kendiliğinden de evliliğin sona erebildiği ifade edilmiştir⁴⁰².

Konumuz açısından buradaki en önemli nokta hangi makamların “idari makam” olarak kabul edileceğidir. Özellikle dini makam kararlarının NHK m. 27/A kapsamında tescile tabi olup olmayacağı sorunu önem teşkil etmektedir. Yabancı ülkelerin dini makamlarınca verilecek kararların yabancı idari makam kararı olarak sayılıp sayılamayacağı doktrinde tartışma konusu olmuştur⁴⁰³. Doktrinde çokça bahsedilen ve örnekleri verilen, İslam hukukuna göre kocanın karısına üç kere “boş ol” demesi suretiyle gerçekleşen “talak”la boşanma, Musevi hukukuna göre kocanın boşanmak için karısına “get” belgesi sunması ve karısının da “get” belgesini kabul etmesiyle gerçekleşen boşanmaların ve buna benzer dini

³⁹⁸ TÜTÜNCÜBAŞI, s. 117.

³⁹⁹ AYHAN İZMİRLİ, s. 76.

⁴⁰⁰ GANIYEVA, s. 34-35; GÜRHAN, s. 71; HUYSAL, s. 477.

⁴⁰¹ AYHAN İZMİRLİ, s. 76; GÜRHAN, s. 78; HUYSAL, s. 477.

⁴⁰² AYHAN İZMİRLİ, s. 76; HUYSAL, s. 477.

⁴⁰³ AYHAN İZMİRLİ, s. 91; HUYSAL, s. 477; TÜTÜNCÜBAŞI, s. 117.

boşanmaların NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescilinin mümkün olup olmadığı değerlendirilmiştir⁴⁰⁴.

Konuyla alakalı doktrindeki görüşler, getirilen yeni düzenlemeyle, dini usullerle gerçekleştirilen boşanmaların o yabancı ülkedeki yetkili bir adli veya idari makam tarafından onaylanması durumunda, Türkiye’de NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil edilebileceğini savunmuştur⁴⁰⁵. Biz de bu fikre katılmaktayız. Zira ortada her ne kadar dini makamlarca verilmiş bir karar da olsa, söz konusu bu kararın adli veya idari makamlarca onaylanması durumunda bu karar NHK m. 27/A kapsamında adli veya idari makam kararı vasfı taşıyacaktı⁴⁰⁶. Doktrinde bununla ilgili bir örneğin Fransız hukukunda bulunduğu ifade edilmektedir⁴⁰⁷. Fransız hukukunda dini makamlardan verilen kararlar mahkeme kararları olarak kabul edilmese de yabancı bir ülkenin hukuk sistemine göre karar vermeye yetkili dini makamların kararları mahkeme kararı olarak kabul edilmekte ve tenfize konu olabilmektedir⁴⁰⁸. Buna ek olarak, Fransız hukukunda yabancı mahkeme kararlarının dışındaki yargılama yetkisine sahip diğer yabancı makam kararları da tenfiz için kabul edildiği belirtilmiştir⁴⁰⁹. Bununla birlikte, Fransız hukukunda inşai nitelikli kararlara tenfize gerek olmaksızın etki tanınacağı ifade edilmiştir⁴¹⁰. Boşanma kararlarının tenfiz edilmeden Fransız hukukunda etki tanınacağı, böylece çiftlerin yeniden evlenebildiği ve çoğul evliliklerin önüne bu şekilde geçildiği belirtilmiştir⁴¹¹.

Doktrinde Danimarka, İzlanda ve Norveç’te adli olmayan yollarla boşanmanın çok yaygın olduğu vurgulanmıştır⁴¹². Danimarka ve İzlanda hukuk sistemlerine göre, eşlerin boşanmanın fer’i konularında anlaşmaları halinde idari yoldan boşanabilecekleri

⁴⁰⁴ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 91; İslam hukukuna göre “Talak” ve Musevi Hukukuna göre “Get” Belgesiyle yapılan boşanmalar hakkında bilgi için bkz. **EKŞİ**, Adli Olmayan Boşanmalar, s. 46 ve s. 54.

⁴⁰⁵ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 91; **TÜTÜNCÜBAŞI**, s. 117.

⁴⁰⁶ Konuyla alakalı İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünden bilgi alınmıştır. Henüz bu konuda bir örnekle karşılaşmadıklarını, dini bir kararın tescil başvurusuna konu olmadığını belirtmişlerdir. Dini bir karar da olsa bu kararın adli veya idari bir makamca onaylanması halinde –diğer tescil şartlarını da sağlaması halinde- kararın tescilini yapacaklarını ifade etmişlerdir.

⁴⁰⁷ **ŞENSÖZ**, Ebru/ **ŞERMET**, Begüm, “*Fransız Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı:1, Ocak 2011, s. 657.

⁴⁰⁸ **ŞENSÖZ/ ŞERMET**, s. 657.

⁴⁰⁹ Buna örnek olarak, Londra’daki Tayland elçiliği memurunca yapılan taraflardan birinin Tayland vatandaşı diğerinin Fransız vatandaşı olduğu ve tarafların beyanı evliliğin sona ermesinin gerçekleştiği bir boşanma Tayland hukukuna geçerli olduğu için Fransız hukukunda da geçerli kabul edilmektedir. Örnek hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **ŞENSÖZ/ ŞERMET**, s. 657.

⁴¹⁰ **ŞENSÖZ/ ŞERMET**, s. 676

⁴¹¹ **ŞENSÖZ/ ŞERMET**, s. 677.

⁴¹² **EKŞİ**, Adli Olmayan Boşanmalar, s. 44.

öngörülmüştür⁴¹³. Danimarka'daki boşanmaların yüzde 6'sının adli yoldan, yüzde 94'ünün idari yoldan gerçekleştirildiği belirtilmiştir⁴¹⁴.

Danimarka'da adli olmayan boşanma sisteminin işlevselliğini savunan bir görüşe⁴¹⁵ göre, boşanmalar ancak bir tarafın kusurlu olması halinde mahkemece görülmelidir ve karara bağlanmalıdır. Zira, aksi takdirde, tarafların kusurlu olmadığı, boşanmanın her şartında anlaşıkıkları ve bir an önce boşanmak istedikleri durumlarda mahkemeye başvurmanın; sürecin uzamasına, tarafların ve varsa çocukların yıpranmasına sebep olacağı ve taraflar arasında - boşanmaya karar verirken var olmayan- potansiyel düşmanlıklar yaratacağı ifade edilmiştir.

Danimarka'daki adli olmayan boşanma sistemine ilişkin yabancı doktrindeki bir bilgiye⁴¹⁶ göre, Danimarka'da ayrılık ve boşanma kararları “*Amtmand*” adı verilen bir ilçe yetkilisi tarafından verilebilir. *Amtmand* adı verilen ilçe yetkilisi bir avukattır ve görevi tarafları velayet, erişim, mali destek ve mal varlığına ilişkin konularda anlaşmaya yönlendirmektir. Danimarka kanunlarına göre, *Amtmand* boşanma kararlarını ancak taraflar uzlaşma şartları üzerinde anlaşırca verebilir. *Amtmand* tarafından verilen kararlar mahkeme kararları ile eşdeğerdir. *Amtmand* tarafların gelir miktarlarına dayanarak nafaka ve gerekirse çocuğu ziyaret ile ilgili aralarındaki çatışmayı çözme ve karar verme yetkisine sahiptir; ancak tarafların velayet ve mal paylaşımı konularında anlaşamamaları durumunda, bu çatışma ancak mahkeme tarafından çözülebilir. Bununla birlikte, çeşitli ayrılık sorunlarını çözmekte güçlük çeken taraflara yardımcı olmak için çocuk psikologları ve diğer uzmanlar, *Amtmand*'ın ofisinde taraflarla görüşmeye çağrılabilir.

Japonya'da da eşler belediye tescili ile boşanabilmektedirler. *Kyogi Rikon* denilen bu boşanma usulüne göre, taraflar boşanma hakkındaki her şeye (çocukların velayeti vb.) kendileri karar verip herhangi bir adli makam denetimi olmaksızın bir form doldurup bu formu belediyeye tescil ettirerek boşanabilmektedirler. Japon hukukundaki *kyogi ryon* sisteminin boşanmaların yüzde 90'ını kapsadığı ifade edilmektedir⁴¹⁷.

Bütün bunlara ek olarak, iç hukukumuzda düzenlenen ve yabancı idari makamlarca verilen idari kararlar bakımından istisna niteliği taşıyan yurt dışında yapılan evlat edinme

⁴¹³ AGELL, s. 321; EKŞİ, Adli Olmayan Boşanmalar, s. 44.

⁴¹⁴ VALLGARDA, Karen, “Divorce, Bureaucracy, and Emotional Frontiers: Marital Dissolution in Late Nineteenth-century Copenhagen”, Journal of Family History, 2017, Vol. 42(1), s. 83; ZAİDEL, Susan, “Taking Divorce Out of the Context of Dispute Resolution”, Family Court Review, Vol. 42, No. 4, October 2004, s. 679.

⁴¹⁵ ZAİDEL, s. 678.

⁴¹⁶ ZAİDEL, s. 679.

⁴¹⁷ HUYSAL, s. 477; McCAULEY, Matthew J., “Divorce And The Welfare Of The Child In Japan”, Pacific Rim Law & Policy Journal, Vol. 20, No. 3, s. 595.

işlemlerine ilişkin NHK m. 30/f. 2 hükmüne göre, “Evlât edinme olaylarına ilişkin yabancı adli veya idarî makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye’de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır.”

Yabancı idari makam kararlarının nüfus kütüğüne tescili ile ilgili bir diğer istisna ise, Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge’de düzenlenmiştir. İlgili Yönergenin 10’uncu maddesinin 3’üncü fıkrasına göre, “Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı kişilerin uyruğu bulunduğu ülke makamlarından almış oldukları karar ve idarî belgeler usulüne göre tasdik edilmiş ve onaylanmış ise, ayrıca MÖHUK hükümleri uyarınca tanınması veya tenfizi istenmez.” NHK m. 27/A ile benzerlik gösteren ilgili hükümden anlaşılabileceği üzere, Mavi Kartlıların yabancı adli ve idari makamlardan aldıkları kararlar yetkili Türk mahkemelerince tanıma veya tenfiz kararı verilmeksizin doğrudan nüfus kütüğüne tescil edilebilecektir⁴¹⁸.

Konuyla alakalı doktrindeki bir diğer sorun ise, Türkiye’de bulunan yabancı bir idari makamca verilen evliliğin sona ermesine ilişkin kararların nüfus kütüğüne tescil edilip edilemeyeceği ile ilgilidir⁴¹⁹. Doktrinde, Türkiye’deki yabancı ülke konsolosluklarınca yapılacak olası bir boşanma veya evliliğin sona erdirilmesine ilişkin kararın kamu düzenine aykırılık sebebiyle ve MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü uyarınca tanınamayacağı; ayrıca NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil edilemeyeceği savunulmaktadır⁴²⁰. Sorun Türk hukukunda boşanmanın şekli açısından değerlendirilmiştir⁴²¹. Hukuk sistemimize göre, Türkiye’de gerçekleştirilecek boşanma yetkili ve görevli Türk mahkemelerince verilecek boşanma kararıyla gerçekleşir⁴²². Yabancı hukuk sistemlerinde öngörülen evliliğin feshi sözleşmesi, boşanmanın konsolosluk aracılığıyla gerçekleştirilmesi, boşanma mektubunun

⁴¹⁸ Doktrindeki bir görüşe göre, Mavi Kartlılara ilişkin öngörülen düzenlemenin NHK m. 27/A hükmüyle getirilen yeni düzenlemeden sonra geçerliliğini koruyup korumayacağı şüphelidir. NHK m. 27/A ile Mavi Kartlılara ilişkin Yönergenin ilgili hükmü karşılaştırıldığında NHK m. 27/A’da aranan beş şartın aksine, Yönerge m.10/3’te aranan tek şartın usulüne göre tasdik edilmiş ve onaylanmış adli ve idari karar veya belgeler olduğu görülmektedir. Bkz. **HUYSAL**, s. 478. Fikrimizce Mavi Kartlılara ilişkin öngörülen düzenlemenin NHK m. 27/A hükmüyle geçerliliğini korumaması ayrıcalıklı bir sınıf yaratmamak adına daha isabetlidir. NHK m. 27/A’da aranan şartlar Mavi Kartlılara ilişkin uygulamada aranan şartlardan daha ağırdır. Bununla birlikte, Mavi Kartlılara ilişkin düzenlemenin NHK m. 8/A ve TVK m. 28’de yer almasına rağmen Mavi Kartlılara verilen hakların ve görevlerin ilgili kanun maddelerinde düzenlenmek yerine Mavi Kartlılara ilişkin Yönergede düzenlenmesinin kanunilik ilkesiyle çelişmesi ve normlar hiyerarşisine aykırı olması sebebiyle tartışmalıdır.

⁴¹⁹ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 93; **HUYSAL**, s. 486.

⁴²⁰ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 93; **HUYSAL**, s. 487.

⁴²¹ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 93.

⁴²² **UYANIK ÇAVUŞOĞLU**, s. 27.

diğer eşe verilmesi gibi usuller Türk hukuk sisteminde kabul edilmediği için NHK m. 27/A kapsamında kamu düzenine aykırılık teşkil edeceği belirtilmiştir⁴²³.

3. Kararın Usulen Kesinleşmiş Olması

a. Usulen Kesinleşme Kavramı

NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenlemeye göre, evlilik birliğinin sona erdiğinin nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için öngörülen üçüncü şart, evlilik birliğinin sona erdiğine ilişkin verilen yabancı adli veya idari kararın usulen kesinleşmiş olmasıdır. NHK m. 27/A hükmünde kullanılan “usulen kesinleşme” kavramından ne anlaşılabileceği ise tartışmalıdır. “Usulen kesinleşme” kavramının MÖHUK⁴²⁴ ve HMK dahil hiçbir kanun metninde kullanılmamış olması sebebiyle doktrinde bu kavramın niteliğini açıklayacak bir tanım bulunmamaktadır⁴²⁵. “Usulen kesinleşme” kavramı NHK m. 27/A dışında yalnızca HMK m. 303’ün gerekçesinde kullanılmıştır⁴²⁶.

HMK’nın 303’üncü maddesinde düzenlenen kesin hüküm, Türk Medeni Usul Hukukunda, şekli kesin hüküm ve maddi kesin hüküm olmak üzere iki anlamda değerlendirilmiştir⁴²⁷. Şekli anlamda kesin hüküm, taraflar arasındaki hukuki ihtilafı değil, davayı sonlandırmaktadır⁴²⁸. Şekli anlamda kesin hükümde, taraflar arasındaki uyuşmazlık çözülmemiş olsa da dava sona ermiştir; verilen karar iptal edilemez ve karara karşı gidilebilecek bütün kanun yolları kapanmıştır⁴²⁹. Maddi anlamda kesin hüküm ise,

⁴²³ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 93; **HUYSAL**, s. 487; **UYANIK ÇAVUŞOĞLU**, s. 27.

⁴²⁴ Bkz. Birinci Bölüm I/C/3 başlığı.

⁴²⁵ **HUYSAL**, s. 492.

⁴²⁶ “...bir dava bakımından, diğer bir dava sonunda verilmiş ve **usulen kesinleşmiş** hükmün, kesin hüküm sayılabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin (vakıaların) ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir.” Bkz. HMK m. 303’ün gerekçesi.

⁴²⁷ **AFŞAROĞLU**, s. 106; **ANSAY**, Usul, s. 304; **ARSLAN**, s. 723; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 665; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 553; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 284-285; **DEREN YILDIRIM**, s. 16 vd.; **DOĞAN**, s. 115; **İYİLİKLİ**, s. 44; **KURU**, Ders Kitabı, s. 432; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ**, s. 812; **NOMER**, s. 173; **ÖNEN**, s. 327; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, s. 840; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 520; **TANRIVER**, MUH, s. 862; **ÜSTÜNDAĞ**, s. 582; bkz. HMK m. 303’ün gerekçesi.

⁴²⁸ **AFŞAROĞLU**, s. 106; **ALANGOYA**, H. Yavuz/ **YILDIRIM**, M. Kamil/ **DEREN YILDIRIM**, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, Beta Basım Yayım, İstanbul 2009, s. 554; **ANSAY**, Usul, s. 304; **ARSLAN**, s. 724; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 665; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 553; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 284; **DEREN YILDIRIM**, s. 16 vd.; **DOĞAN**, s. 115; **KURU**, s. 3526; **İYİLİKLİ**, s. 46; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ**, s. 812; **ÖNEN**, s. 327; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 520; **TANRIVER**, MUH, s. 862; **ÜSTÜNDAĞ**, Cilt I, s. 582.

⁴²⁹ **AFŞAROĞLU**, s. 106; **ALANGOYA/ YILDIRIM/ DEREN YILDIRIM**, s. 554; **ANSAY**, Usul, s. 304; **ARSLAN**, s. 724; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ**, s. 665; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, s. 553; **BUDAK/ KARAASLAN**, s. 284; **DEREN YILDIRIM**, s. 16 vd.; **DOĞAN**, s. 115; **HUYSAL**, s. 493; **İYİLİKLİ**, s. 47; **KURU**, s. 3526; **KURU**, Ders Kitabı, s. 432; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ**, s. 812; **ÖNEN**, s. 327; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, s. 840; **ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE**, s. 520; **TANRIVER**, MUH, s. 862.

mahkemece verilen kararın içeriğinin bağlayıcı olduğunu ve kararın başka bir davaya konu olması halinde karardaki hükümlerin içeriğinin göz önüne alınması zorunluluğunu ifade eder ve ikinci bir davada farklı bir hükme varılmasını yasaklar⁴³⁰. Maddi anlamda kesin hüküm, aynı taraflar arasında aynı konuda aynı gerekçelerle aynı davanın tekrar açılmasını önleyen “kanuni bir hakikat vasfı”⁴³¹ olarak tanımlanmıştır. Maddi anlamda kesin hüküm, hem mahkemelerin iş yükünü azaltmayı hedefler hem de farklı kararlar verilerek oluşabilecek çelişkilerle hukuk birliğinin ve hukuki barışın bozulmasının önüne geçer⁴³².

Şekli anlamda kesin hüküm iki şekilde oluşur; birincisi, mahkemece verilen karara karşı kanun yoluna gidilememesi, başka bir ifadeyle, verilen mahkeme kararını bir üst mahkemeye götürmenin mümkün olmamasıdır; ikincisi, mahkemece verilen karara karşı kanun yoluna başvurma imkanı olmasına rağmen kanun yoluna başvurulmaması veya başvurulmuş kanun yolundan sonra gidilebilecek başka bir kanun yolu bulunmaması suretiyle bütün kanun yollarının kapanmış olmasıdır⁴³³. Maddi anlamda kesin hüküm ise, verilen mahkeme kararının hükmün verildiği mahkemece değiştirilememesi, kararın tekrar başka bir davaya konu olamaması ve olağan kanun yollarına başvurulamamasını ifade eder⁴³⁴. Açılmış yeni bir davanın sonuç ve talebi, bir dava hakkında önceden verilmiş kesin hükmün içeriği ile aynı olması halinde burada maddi anlamda kesin hüküm etkisi devreye girer ve yeni açılan

⁴³⁰ AFŞAROĞLU, s. 107; ALANGOYA/ YILDIRIM/ DEREN YILDIRIM, s. 555; ANSAY, Usul, s. 305; ARSLAN, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; DEREN YILDIRIM, s. 16 vd.; GÜRDOĞAN, s. 13 vd.; HUYSAL, s. 493; KURU, Ders Kitabı, s. 436; NOMER, s. 173; ÖNEN, s. 328; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 842; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 520, ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 582; TANRIVER, MUH, s. 862.

⁴³¹ ALANGOYA/ YILDIRIM/ DEREN YILDIRIM, s. 555; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; BELGESAY, s. 32-33; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; ÇELİKEL/ERDEM, s. 687; DEREN YILDIRIM, s. 16 vd. GÜRDOĞAN, s. 13 vd.; KURU, s. 3530-3531; KURU, Ders Kitabı, s. 436; ONAR, Sıddık Sami/ BELGESAY, M. Reşit, Adliye Hukukunun Umumi Esasları, Nümune Matbaası, İstanbul 1944, s. 128-129; ÖNEN, s. 329; SAKMAR, s. 235; ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 23.

⁴³² AFŞAROĞLU, s. 107; ARSLAN, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; DEREN YILDIRIM, s. 16 vd. GÜRDOĞAN, s. 13 vd.; ÖNEN, s. 329; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 851; TANRIVER, MUH, s. 862.

⁴³³ AFŞAROĞLU, s. 106; ALANGOYA/ YILDIRIM/ DEREN YILDIRIM, s. 554; ANSAY, Usul, s. 304; ARSLAN, s. 724; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 665; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 555; BUDAK/ KARAASLAN, s. 284; DEREN YILDIRIM, s. 16 vd. GÜRDOĞAN, s. 13 vd.; İYİLİKLİ, s. 47; KURU, s. 3527; KURU/ ARSLAN/ YILMAZ, s. 812; ÖNEN, s. 328; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 840; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 582.

⁴³⁴ AFŞAROĞLU, s. 107; ANSAY, Usul, s. 305; ARSLAN, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; DEREN YILDIRIM, s. 16 vd. GÜRDOĞAN, s. 13 vd.; KURU, s. 3531; KURU/ ARSLAN/ YILMAZ, s. 814; ONAR/ BELGESAY, s. 128-129; ÖNEN, s. 329; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 842; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 582.

ikinci dava reddedilir⁴³⁵. Maddi anlamda kesin hükmün üç unsuru, tarafların aynı olması, dava sebebinin aynı olması ve dava konusunun aynı olmasıdır⁴³⁶.

Kesin hükmü düzenleyen HMK m. 303'ün gerekçesi incelendiğinde, maddenin birinci fıkrasında kesin hükmün “şekli anlamda kesin hüküm” ve “maddi anlamda kesin hüküm” şeklinde bir ayrıma gidilerek açıklandığı ifade edilmektedir. Maddenin gerekçesinde kesin hüküm için ifade edilenin maddi anlamda kesin hüküm olduğu ve maddi anlamda kesin hükmün şekli anlamda kesin hükmü de kapsadığı belirtilmiştir. HMK m. 303'ün gerekçesinde, bir hükmün maddi anlamda kesin hüküm özelliğini kazanması için öncelikle şekli anlamda kesin hüküm özelliğini kazanması gerektiği, başka bir ifadeyle, şekli anlamda kesin hükmün maddi anlamda kesin hükmün ön şartı niteliğinde olduğu vurgulanmıştır. HMK m. 303'ün gerekçesi buraya kadar incelendiğinde HMK kapsamında kesinleşmenin maddi anlamda kesin hüküm etkisi gösteren kararlar bakımından söz konusu olduğunu açıkça ifade etmektedir.

“Şekli anlamda kesin hüküm” ve “maddi anlamda kesin hüküm” arasında bir ayrıma gidilerek açıklanan madde hükmünün gerekçesinde kullanılan “*Bu bağlamda, bir dava bakımından, diğer bir dava sonunda verilmiş ve usulen kesinleşmiş hükmün, kesin hüküm sayılabilmesi için, her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin (vakıaların) ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması gerekir*” ifadesi, NHK m. 27/A kapsamında ifade edilen “usulen kesinleşme”yi anlamak açısından yardımcı olabilir. HMK m. 303'ün gerekçesinde, bir dava bakımından, bir dava sonunda verilmiş ve usulen kesinleşmiş hükmün, başka bir ifadeyle, şekli anlamda kesin hüküm özelliğine sahip olmuş hükmün, bir başka dava açısından kesin hüküm niteliği kazanabilmesi için her iki davanın taraflarının, dava sebeplerinin ve ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonuçlarının aynı olması gerekir denilerek maddi anlamda kesin hükmün üç şartı sayılmıştır.

b. Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A Kapsamında Usulen Kesinleşme

⁴³⁵ AFŞAROĞLU, s. 107; ALANGOYA/ YILDIRIM/ DEREN YILDIRIM, s. 555; ANSAY, Usul, s. 305; ARSLAN, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; DEREN YILDIRIM, s. 16 vd. GÜRDOĞAN, s. 13 vd.; KURU, s. 3546; KURU/ ARSLAN/ YILMAZ, s. 814; ÖNEN, s. 329; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 851; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 582.

⁴³⁶ AFŞAROĞLU, s. 107; ALANGOYA/ YILDIRIM/ DEREN YILDIRIM, s. 555; ANSAY, Usul, s. 305; ARSLAN, s. 725; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 667; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 557; BUDAK/ KARAASLAN, s. 285; DEREN YILDIRIM, s. 16 vd.; GÜRDOĞAN, s. 13 vd.; KURU, s. 3531; KURU/ ARSLAN/ YILMAZ, s. 814; ÖNEN, s. 330; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 847; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 584.

NHK m. 27/A'da kullanılan "usulen kesinleşme" kavramı birçok yönden soru işaretleri yaratmaktadır. Kanun metninde kullanılan "usulen kesinleşme" ifadesinin anlam olarak belirsiz olması ve hukuki niteliğinin belirlenememesi beraberinde birçok soru işaretine yol açmaktadır. Öncelikle, MÖHUK m. 50/f. 1'de kullanılmış olan "*o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamlar*" ifadesindeki kadar açık bir anlatım NHK m. 27/A'da bulunmamaktadır. MÖHUK m. 50'ye göre tanınması ve tenfizi yapılacak mahkeme kararlarının kararın verildiği ülke hukukunun usul hukuku bakımından kesinleşmiş olması gerektiği açıktır. MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında tartışılan, Türk usul hukukunda şekli ve maddi kesinliğin birlikte bulunması sebebiyle yabancı mahkeme kararının sadece şekli anlamda kesinleşmiş bulunmasının Türk usul hukuku açısından yeterli olup olmayacağıdır ve hukuka aykırılık teşkil edip etmeyeceğidir⁴³⁷.

NHK m. 27/A açısından bakıldığında ise, usulen kesinleşmesi aranan kararların Türk hukukuna göre mi yoksa kararın verildiği ülke hukukuna göre mi usulen kesinleşmesi gerektiği açık değildir. Ayrıca MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca sadece yabancı mahkeme kararları tanımaya veya tenfize konu olabilirken, NHK m. 27/A uyarınca yabancı idari makamlarca verilen kararların nüfus kütüğüne tescili mümkün hale gelmiştir. Madde hükmünde sayılan şartlar hem yabancı adli hem de idari kararlar için ortaktır; ikisi arasında bir ayrıma gidilmemiştir. Bu durumda usulen kesinleşme şartı hem yabancı adli kararlar hem de yabancı idari kararlar açısından geçerli olmalıdır. Diğer bir ifadeyle, yabancı idari makamlarca verilecek kararlar açısından da usulen kesinleşme şartı aranmaktadır. Yabancı idari makamlarca verilen kararların Türk hukuku bakımından kesinleşmesinin veya usulen kesinleşmesinin mümkün olup olmadığı şüphelidir⁴³⁸. Doktrindeki bir görüşe⁴³⁹ göre, usulen kesinleşmenin Türk hukuku bakımından aranması durumunda, böyle bir idari kararın tescil talebinin boşanmanın şekli açısından kamu düzenine aykırılık yarattığı gerekçesiyle reddedilmesi gerekir. Bu durumda, eğer NHK m. 27/A'da aranan Türk usul hukuku

⁴³⁷ Bkz. Birinci Bölüm I/C/3 başlığı; ALTUĞ, Milletlerarası Usul, s. 121; ÇELİKEL/ERDEM, s. 687; DEMİR GÖKYAYLA, s. 40; DOĞAN, s. 115; HUYSAL, Velayet, s. 176; NOMER, s. 172; RUHİ, Evlat Edinme, s. 92; SAKMAR, s. 234; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 519; SEVİĞ, Kanunlar İhtilafı, s. 83.

⁴³⁸ AYHAN İZMİRLİ, s. 93; Türk İdari Yargılama Usul Hukukuna göre idari kararların kesinleşip kesinleşmeyeceğine yönelik bir görüş için bkz. "*Kesin (leşmiş) olmanın, İYUK'un 14. maddesindeki "işlemden iradenin belirginleşmesi" şeklindeki temel anlamı yanı sıra, -yukarıda ele alındığı üzere- idare/ idari yargılama hukuku eserleri, mevzuat ve yargı kararlarında farklı anlamlara gelecek şekilde kullanımı, konuyu daha da karmaşık bir hale getirmektedir. "Kesin(leşmiş)" olmanın işlemin idari usul sürecinin tamamlanarak, idarenin iradesinin net biçimde ortaya çıkması; zaman zaman ise örneğin işleme karşı idari başvuru yollarının tüketilmesi/bunun imkânsızlığı, işleme karşı yargı yoluna gitme imkânının sona ermesi hatta işlemin vade tarihinin gelmesi gibi farklı anlamları içerecek genişlikte kullanıldığı görülmektedir.*", YILMAZ, Dilşat, "*Türk İdare Hukuku'nda İdari İşlemin "Kesin"liği Üzerine Bir Değerlendirme: "Kime Göre?", "Ne İçin?" Kesinlik*", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 21, Sayı 2, Yıl, 2017, s. 147.

⁴³⁹ AYHAN İZMİRLİ, s. 93.

bakımından kesinleşme ise, o zaman sadece şekli ve maddi kesinliği birlikte bulunduran yabancı hukuk sistemlerine ait adli makam kararları nüfus kütüğüne tescil edilebilecektir. Böyle bir durumda yabancı idari makamlarca verilen kararlara usulen kesinleşme şartı uygulanamayacaktır.

Doktrindeki bir görüş⁴⁴⁰, MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca yapılan yabancı mahkeme kararı tanımlarında, kararın verildiği ülkenin hukukuna ve kanunlarına göre kararın kesinleşmiş olması şartının aranması sebebiyle NHK m. 27/A kapsamında da aynı şekilde kararın verildiği ülkenin kanunlarına uygun olarak kesinleşmiş olması şartının arandığını ileri sürmüştür. Doktrindeki başka bir görüşe⁴⁴¹ göre, NHK m. 27/A kapsamında “usulen kesinleşme” koşulunun gerçekleşmesi için MÖHUK m. 53’de öngörülen yöntemin uygulanması ve kanun maddesinde sayılan belgelerin temini gerekmektedir. Aynı görüşe⁴⁴² göre, “usulen kesinleşme”den anlaşılması gereken şekli anlamda kesinleşmedir. MÖHUK m. 53 uyarınca, tanıma veya tenfiz yapılabilmesi için, yabancı mahkeme ilamının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı veya ilamı veren yargı organı tarafından onanmış örneği ve onanmış tercümesi ve ilamın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi olması gerekmektedir. 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik m. 7/f. 1/c uyarınca *“adli veya idari makam kararında kesinleşme şerhi yok ise kararın verildiği ülke kanunlarına göre kesinleştiğine dair onaylanmış belge veya yazının aslı ile noter veya dış temsilcilik tarafından onaylanmış veya ilgili ülkenin yetkili makamı tarafından Apostil şerhi tatbik edilerek onaylanmış Türkçe tercümesi”* başvuruda istenen belgeler arasında sayılmıştır. Yönetmelik m. 7/f. 1/c uyarınca nüfus müdürlüğüne sunulan adli veya idari makam kararında kesinleşme şerhi aranmaktadır.

Bununla birlikte, doktrinde; boşanma, evliliğin butlanı, evliliğin iptali veya evliliğin mevcut olup olmadığına ilişkin kararların inşai etki doğurucu kararlar olduğu ifade edilmiştir⁴⁴³. İnşai kararlar, diğer bir ifadeyle, yenilik doğurucu kararlar, istisnai haller dışında icra kabiliyeti bulunmayan ve mevcut hukuki bir durumu mahkeme kararıyla değiştirerek yeni

⁴⁴⁰ ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİGANMEŞE, s. 546; TÜTÜNCÜBAŞI, s. 175.

⁴⁴¹ HUYSAL, s. 492.

⁴⁴² HUYSAL, s. 494.

⁴⁴³ ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 299; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 350; KURU/ ARSLAN/ YILMAZ, s. 325; HUYSAL, s. 493; KİPER, s. 638; MUŞUL, s. 133; ÖNEN, s. 58; ÖNEN, s. 66; TANRIVER, MUH, s. 570; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 108; ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 271; ÜSTÜNDAĞ, s. 14; ÜSTÜNDAĞ, s. 801.

bir hukuki durum yaratan kararlar olarak tanımlanmaktadır⁴⁴⁴. Şekli anlamda kesinleşmeden itibaren yeni bir hukuki durum yaratan inşai kararlar arasında sayılan boşanma, evliliğin butlanı, evliliğin iptali veya evliliğin mevcut olup olmadığına ilişkin kararların da şekli anlamda kesinleştikten sonra sonuç doğuracağı ve bu sebeple NHK m. 27/A kapsamında ifade edilen usulen kesinleşmenin şekli anlamda kesinleşme olduğu vurgulanmaktadır⁴⁴⁵. Bütün bu değerlendirmeler ışığında, NHK m. 27/A’da bahsi geçen “usulen kesinleşme” kavramıyla ifade edilmek istenenin şekli anlamda kesinleşme olduğu düşünmekteyiz. Bu yorum hükmün amacına da uygundur. Zira bir önceki paragrafta da belirttiğimiz gibi, NHK m. 27/A kapsamında aranan yalnızca kesinleşme şerhidir (Yönetmelik m. 7/f. 1/c).

4. Kararın Türk Kamu Düzenine Açıkça Aykırı Bulunmaması Gerekliliği

NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenlemeye göre, evlilik birliğinin sona erdiğinin nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için öngörülen dördüncü şart, evlilik birliğinin sona erdiğine ilişkin verilen yabancı adli veya idari kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması gerekliliğidir. MÖHUK m. 54/f. 1’in (c) bendi gereğince tanıma veya tenfize konu olacak yabancı hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartı, NHK m. 27/A kapsamında da tescil şartı olarak sayılmıştır. MÖHUK m. 54/1’in (c) bendi ve NHK m. 27/A uyarınca kamu düzeni kavramı, kamu düzenini ihlal edebilecek haller, kamu düzeni denetiminde yetkili makam ve kamu düzeni denetiminin kapsamı aşağıda incelenecektir.

a. Kamu Düzeni Kavramı

aa. Kamu Düzeninin Tanımı ve Özellikleri

Kamu düzeni kavramı, doktrinde, mutlak olmayan, değişken, göreceli, geniş ve tek bir tanımı olmayan bir kavram olarak nitelendirilmektedir⁴⁴⁶. Kamu düzeni, toplumun

⁴⁴⁴ AFŞAROĞLU, s. 57; ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ, s. 297; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN, s. 349; BUDAK/ KARAASLAN, s. 284-288; ÇELİKEL, s. 243; HUYSAL, s. 493; KİPER, s. 638; KURU/ ARSLAN/ YILMAZ, s. 325; KURU, Ders Kitabı, s. 285; MUŞUL, s. 133; ÖNAL, s. 597; ÖNEN, İnşai Dava, s. 66; ÖNEN, s. 57; TANRIVER, MUH, s. 570; POSTACIOĞLU, s. 264; TÜTÜNCÜBAŞI, Çekişmesiz Yargı, s. 109, ÜSTÜNDAĞ, Cilt I, s. 271; ÜSTÜNDAĞ, Cilt II, s. 14; ÜSTÜNDAĞ, s. 801.

⁴⁴⁵ HUYSAL, s. 494.

⁴⁴⁶ AKINCI, s. 54; ALTUĞ, Yılmaz, “Amme İntizamı ve Tesirleri”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 3, Yıl 1972, s. 371; ÇELİK ŞEŞEN, Hülya, Kamu Düzeni Kavramının Dirlik ve Esenlik Unsurları, Seçkin Yayıncılık, Kasım 2018, s. 6-7; DAYINLARLI, s. 6; DEMİR GÖKYAYLA, s. 24; DOLUNAY, s. 47; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 89-90; ÖZDEMİR, Ali, “Kamu Düzeni ve Kamu Güvenliği Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım”, International Journal of Legal Progress, Cilt 2, Sayı 2, Yıl 2016, s. 91; RUHİ, Kamu Düzeni, s. 3-4; RUHİ, Evlat Edinme, s. 101; ŞANLI/ ESEN/ ATAMAN-FİĞANMEŞE, s. 546; TANYILDIZ, s. 62; TANRIVER, s. 476; TARMAN/ ÖNAY, s. 338; TEKİNALP/ UYANIK ÇAVUŞOĞLU, s. 52; TİMUR, Hıfzı, “Devletler Hususi Hukukunda Amme İntizamı”, İstanbul Üniversitesi

menfaatlerini koruyan değerlerin tümünü kapsayan ve siyasi, ahlaki, sosyal, ekonomik, hukuki açıdan toplumun bütün özelliklerini göz önüne alan kurallar bütünüdür⁴⁴⁷. Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklere, Türk toplumunun ahlak ve adabına, toplumun siyasi anlayışına, hukuk kurallarına ve genel değerlerine aykırılık teşkil eden her şey kamu düzenine aykırılık olarak kabul edilir⁴⁴⁸.

Kamu düzeni kavramının kesin bir tanımının olmaması, kavramın çok geniş şekilde yorumlanabilmesi ve çeşitli yönlerinin var olması sebebiyle çalışmamız açısından yalnızca kamu düzeni kavramı ve kamu düzenini ihlal edebilecek hallere ayrıştırısına girilmeden kısaca değinilecektir. Zira kamu düzeni kavramı milletlerarası özel hukukta oldukça geniş bir yere sahip olan ve müdahale şartları üzerinde çok fazla tartışılan bir kavramdır. Burada, kamu düzeni müdahalesine ilişkin tartışmalara girilmeyecek, kamu düzeni kavramı sadece NHK m. 27/A açısından incelenecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, NHK m. 27/A hükmü kapsamında yapılacak kamu düzeni incelemesinde yabancı bir kararın ortaya çıkacak somut sonucun dikkate alınması gerekmektedir, başka bir ifadeyle, kararın tescil edilmesi ile ortaya çıkacak sonucun kamu düzenini ihlal eden bir hal yaratıp yaratmadığı dikkate alınmalıdır. Konu ele alınırken, kamu düzeni kavramının dar yorumu esas alınacaktır⁴⁴⁹.

Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 7, Sayı 4, Yıl 1941, s. 872; **TÜTÜNCÜBAŞI**, Çekişmesiz Yargı, s. 175; **YÖNEY**, s. 185.

⁴⁴⁷ **AKINCI**, s. 54; **ALTUĞ**, Yılmaz/ **YASAN**, Mustafa, “Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, İstanbul 2003, s. 140; **ÇELİK ŞEŞEN**, s. 6-7; **DAYINLARLI**, s. 6; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 24; **DOLUNAY**, s. 48; **ERTEKİN/ KARATAŞ**, s. 89-90; **MA**, Winnie Jo-Mei, Public Policy in the Judicial Enforcement of Arbitral Awards: Lessons for and from Australia, Doctoral Thesis, Australia 2005, s. 33; **ÖZDEMİR**, Kamu Düzeni, s. 91; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 101; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 4; **TANRIVER**, s. 476; **TANYILDIZ**, s. 62; **TEKİNALP/ UYANIK ÇAVUŞOĞLU**, s. 52; **TÜTÜNCÜBAŞI**, Çekişmesiz Yargı, s. 175.

⁴⁴⁸ **DAYINLARLI**, s. 9; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 27; **DOLUNAY**, s. 48; **ERTEKİN/ KARATAŞ**, s. 89-90; **ÖZDEMİR**, Kamu Düzeni, s. 91; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 101; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 4; **SÜRAL**, s. 101; **TANYILDIZ**, s. 62; **TEZGEL**, s. 91; **TÜTÜNCÜBAŞI**, Çekişmesiz Yargı, s. 175; “*Toplumun huzur ve sukutunun sağlanmasını, Devletin ve Devlet Teşkilatının muhafazasını hedef tutan her şeyi ifade ettiği, başka bir deyimle cemiyetin her sahadaki düzeninin temelini teşkil eden kuralları kapsadığı sonucuna varılmaktadır.*” RG. 17.04.1964/11685, AYM, E. 1963/128, K. 1964/8, T. 28.1.1964.

⁴⁴⁹ Doktrinde, milletlerarası özel hukuk anlamındaki kamu düzeninin iç hukuktaki kamu düzeni kavramından daha dar ve sınırlı anlamda değerlendirildiği ve bu sebeple iç hukuktaki kamu düzeninden farklı olduğu belirtilmiştir; **AKINCI**, s. 54; **ALTUĞ/ YASAN**, s. 140; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 36; **DOLUNAY**, s. 46; **MA**, s. 34-35; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 5; **SARIOĞ**, Ayşe İpek, Haksız Rekabetten Doğan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk ve Yetkili Mahkeme, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 161; **TANRIVER**, s. 477; **YÖNEY**, s. 185. TBK m. 27 anlamında sözleşme serbestisinin kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkansız olması sebebiyle sözleşmenin kesin hükümsüzlüğü doğuran kural iç hukuktaki kamu düzenine örnek teşkil eden emredici kurallardan olduğu ifade edilmektedir, **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 36; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 5.

Kamu düzeninin nitelikleri, yer, zaman ve konu bakımından değişken olması sebebiyle üçe ayrılır⁴⁵⁰. Doktrinde, kamu düzeninin yere, zamana veya konuya göre değişiklik gösterebileceği öngörülmüştür⁴⁵¹. Kamu düzenini oluşturan veya ihlal eden hallerin önceden belirlenememesi, her toplumun farklı kamu düzeni anlayışının olması, kamu düzenini oluşturan değer yargılarının geçmişten geleceğe değişebilmesi ve her topluma göre kamu düzenini sağlayan veya kamu düzenini ihlal eden konuların bambaşka olması, kamu düzeninin değişkenliğini gösterir⁴⁵².

Toplumdan topluma kamu düzeni kavramından ne anlaşılacağı değişebilir. Zira kamu düzeninin evrensel bir tanımı veya somut bir niteliği yoktur; aksine kamu düzeni son derece soyut ve özgün bir kavramdır⁴⁵³. Her toplumun kendine has kültürel ve ahlaki yapısı vardır, toplumların önem verdiği veya önem vermediği değerler oldukça çeşitlidir ve bu sebeple toplumlar arasındaki değer yargılarının farklı olması normaldir⁴⁵⁴. Aynı aileye mensup fertlerin veya aynı anne babaya sahip kardeşlerin bile değer yargıları farklı olabilirken binbir çeşit değişik bireyden oluşan çeşitli toplumun arasında değer yargısı farkı olması gerçekten de kaçınılmazdır.

Tıpkı kamu düzeninin yere göre değişmesi gibi, zamana göre değişmesi de normaldir. 40 yıl önceki toplumsal değerler bugün aynı olmayabilir, bugünün toplumsal değerleri 20 yıl sonra geçerliliğini yitirebilir. Kamu düzeni kavramı, hayatın ve insanın dinamizmine göre şekil alır. Toplum oluşturan bireylerin zaman içinde fikirlerinin ve eğilimlerinin değişmesi veya gelişmesi doğal olarak doğrudan topluma ve toplumun kabul ettiği değer yargılarına etki ederek toplumun değer yargılarının zamana göre revize olması sonucunu doğurur⁴⁵⁵. Bununla

⁴⁵⁰ ALTUĞ/ YASAN, s. 139; DAYINLARLI, s. 6-7; DEMİR GÖKYAYLA, s. 28; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 89-90; ÖKÇÜN, s.108; RUHİ, Kamu Düzeni, s. 9; RUHİ, Evlat Edinme, s. 102; TANRIVER, s. 477; TANYILDIZ, s. 64; TARMAN/ ÖNAY, s. 338; YÖNEY, s. 189.

⁴⁵¹ DAYINLARLI, s. 6-7; DEMİR GÖKYAYLA, s. 28; DOLUNAY, s. 46; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 89-90; ÖKÇÜN, s. 108; RUHİ, Evlat Edinme, s. 102; RUHİ, Kamu Düzeni, s. 9; TARMAN/ ÖNAY, s. 338; TEZGEL, s. 91.

⁴⁵² DAYINLARLI, s. 7; DEMİR GÖKYAYLA, s. 30; DOLUNAY, s. 46; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 89-90; ÖKÇÜN, s. 108; RUHİ, Evlat Edinme, s. 102; RUHİ, Kamu Düzeni, s. 12.

⁴⁵³ ÇELİKEL, Aysel, “Devletler Özel Hukukunun Konusuna Giren Uyuşmazlıklarda Anayasal Denetim”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 8, Yıl 1991, s. 211; DAYINLARLI, s. 6; DEMİR GÖKYAYLA, s. 30; DOLUNAY, s. 48; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 89-90; RUHİ, Evlat Edinme, s. 102.

⁴⁵⁴ ÇELİKEL, Anayasal Denetim, s. 211; DAYINLARLI, s. 7; DEMİR GÖKYAYLA, s. 30; DOLUNAY, s. 48; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 89-90; RUHİ, Evlat Edinme, s. 102; RUHİ, Kamu Düzeni, s. 12; TANYILDIZ, s. 63; TEZGEL, s. 92.

⁴⁵⁵ DAYINLARLI, s. 7; DEMİR GÖKYAYLA, s. 28; DOLUNAY, s. 48; ERTEKİN/ KARATAŞ, s. 89-90; ÖKÇÜN, s. 109; RUHİ, Evlat Edinme, s. 102; RUHİ, Kamu Düzeni, s. 9; TEZGEL, s. 91.

birlikte, zaman içinde yapılan hukuki düzenlemelerin ve hukuki düzeni sağlayan kanunların değişmesi de kamu düzeninin zamana göre değişmesine bir örnek olarak gösterilmiştir⁴⁵⁶.

Kamu düzeninin yer ve zaman dışında konu olarak da değişken olması anlayışına göre ise, kamu düzeni değerlendirilirken her olayın kendi içinde, konusuna özel ve birbirinden bağımsız olarak incelenmesi gereklidir⁴⁵⁷. Kamu düzenini ihlal eden hallerin bir liste ile sayılamamasına sebep olan bu durum aşağıda incelenecektir.

bb. Kamu Düzenini İhlal Edebilecek Haller

Kamu düzeninin konu, yer, zaman bakımından değişiklik göstermesi, geniş bir kavram olması ve net bir tanımının olmaması sebebiyle kamu düzenini ihlal eden haller sınırlandırılmamaktadır ve tek tek sayılmak suretiyle belirlenememektedir. Kamu düzenini ihlal eden bazı hallerin önceden öngörülebilmesinin çok zor olması, hayatın akışı, insanların çeşitliliği ve zamanın değişkenliği ile ilgilidir. Zira bazı olaylar özgündür ve olayda kamu düzenini ihlal eden içerik olay vuku bulmadan önce akla gelmez. Henüz yaşanmamış ve bilinmeyen kamu düzenini ihlal eden hallerin varlığı sebebiyle kamu düzeni ihlali halleri listelenemeyeceğine göre, kamu düzenini ihlal eden hallerin ucu açık bırakılmıştır. Kamu düzeninin ihlal edilip edilmediğine dair bir görüşe varmak için, her olay kendi içinde değerlendirilmelidir⁴⁵⁸.

Öte yandan, kamu düzenini açıkça ihlal eden bazı hallere doktrinde yer verilmiştir. Savunma hakkının ağır bir şekilde ihlal edilmiş olması, Anayasa’da öngörülen temel hak ve özgürlüklerin ihlali, cins-din-dil-ırk ayrımcılığı, toplumun genel örf ve adetlerine ahlakına aykırılık yaratan durumlar, uygulanan hukukun Türk kamu düzenine aykırı olması, verilmiş yabancı karara aykırı kesinleşmiş bir Türk mahkeme kararının bulunması, aynı konuda Türk mahkemelerinde devam eden bir dava bulunması, yargılamanın yenilenmesini gerektiren bir durumun varlığı kamu düzenini açıkça ihlal eden haller arasındadır⁴⁵⁹.

MÖHUK m. 54’ün birinci fıkrasının (ç) bendinde “*O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde*

⁴⁵⁶ TMK’nın kabulü ile kamu düzeni kavramının değişmesi örneği için bkz. **DAYINLARLI**, s. 7; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 29; **DOLUNAY**, s. 48; **ÖKÇÜN**, s. 108; **RUHİ**, Evlat Edinme, s. 109; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 11.

⁴⁵⁷ **DAYINLARLI**, s. 6; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 31; **DOLUNAY**, s. 53; **ÖKÇÜN**, s. 113; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 21; **TANYILDIZ**, s. 63.

⁴⁵⁸ **DAYINLARLI**, s. 7; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 26; **DOLUNAY**, s. 53; **ÖKÇÜN**, s. 98; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 21; **TEZGEL**, s. 94.

⁴⁵⁹ **ARAT**, s. 441; **DAYINLARLI**, s. 6; **DEMİR GÖKYAYLA**, s. 27; **DOLUNAY**, s. 46; **ERTEKİN/KARATAŞ**, s. 89-90; **RUHİ**, Kamu Düzeni, s. 20-21; **ŞENSÖZ MALKOÇ**, s. 462; **TANYILDIZ**, s. 63; **TARMAN/ÖNAY**, s. 338; **TEZGEL**, s. 101.

çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması” tanıma veya tenfiz şartı olarak aranmıştır. MÖHUK m. 54/ç’ye göre, yabancı mahkeme kararının verildiği ülkenin kanunları uyarınca, davalının hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış olması veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş olması savunma hakkının ihlal edilmesi olarak kabul edilmektedir. Kanun koyucu MÖHUK uyarınca yapılan tanıma şartı olarak savunma hakkının ihlal edilmemiş olmasını aramaktadır⁴⁶⁰. Savunma hakkının ihlal edilmiş olması Yargıtay tarafından da kamu düzeni engeli olarak nitelendirilmiştir⁴⁶¹. Ancak tekrar belirtmek gerekir ki, MÖHUK m. 54/ç uyarınca öngörülen savunma hakkının ihlal edilmemiş olması şartı mahkemece re’sen incelenmez, bu şartın incelenmesi davalının itirazına bağlanmıştır. NHK m. 27/A kapsamında ise savunma hakkının ihlal edilmiş olması şartı açıkça aranmasa da, savunma hakkının ihlal edilmiş olması kamu düzenini ihlal edebilecek haller arasında kabul edildiğinden, savunma hakkının ihlal edilmemiş olmasının da NHK m. 27/A hükmü kapsamında aranan tescil şartlarından biri olduğu söylenebilir.

Yargıtay’ın konuyla alakalı kararlarında⁴⁶², kamu düzeninin yer ve zaman bakımından değişkenlik göstermesi sebebiyle net bir tanımının olmadığı ve kamu düzenine aykırılığı belirlemek için hakimın takdir yetkisini kullanacağını ve hakimın takdir yetkisinin kamu düzenine “açıkça” aykırılık aranması yoluyla sınırlandırıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca, ilgili Yargıtay kararında kamu düzeni kavramı incelenirken mümkün olduğu ölçüde yabancı

⁴⁶⁰ TEZGEL, s. 101.

⁴⁶¹ “... davalının savunma ve temyiz hakkının kısıtlandığı ve engellendiği, yurtdışında faaliyet gösteren şirkete, yurtiçi tebligat yapılmasının kamu düzeninden olan Türk usul ve tebliğ yasalarına aykırılık oluşturduğu, yabancı mahkeme kararının usulüne uygun tebliğ edilmediğinden yabancı mahkeme tarafından verilen kesinleşme şerhinin de bir önemi olmayacağı, bu durumda MÖHUK m. 50 gereğince ortada kesinleşmiş bir karardan söz edilemeyeceği gerekçesiyle koşulları oluşmayan davanın reddine karar verilmiştir.” Yarg. 11. HD., E. 2018/2485, K. 2019/385, T. 16.01.2019, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.09.2019).

⁴⁶² Bkz. Yarg. 11. HD. E. 2018/2555 K. 2019/391 T. 16.01.2019; (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.09.2019). Kamu düzeni kavramının açıklandığı diğer Yargıtay kararları için bkz. YHGK. E. 2017/18-1924 K. 2019/1060 T. 15.10.2019; Yarg. 8. HD. E. 2017/2899 K. 2017/11513 T. 26.9.2017; Yarg. 19. HD. E. 2017/1820 K. 2017/7068 T. 18.10.2017; Yarg. 11. HD. E. 2016/4738 K. 2017/6682 T. 28.11.2017; Yarg. 8. HD. E. 2017/7655 K. 2017/16197 T. 5.12.2017; Yarg. 12. HD. E. 2016/28958 K. 2018/325 T. 18.1.2018; YHGK. E. 2017/11-2436 K. 2017/1303 T. 8.11.2017; Yarg. 23. HD. E. 2015/8353 K. 2017/2320 T. 21.9.2017; Yarg. 2. HD. E. 2016/15771 K. 2017/1737 T. 20.2.2017; Yarg. 18. HD. E. 2016/3763 K. 2016/6542 T. 25.4.2016; Yarg. 15. HD. E. 2016/895 K. 2016/2050 T. 31.3.2016; Yarg. 12. HD. E. 2015/21606 K. 2015/31668 T. 15.12.2015; Yarg. 11. HD. E. 2015/13461 K. 2015/13880 T. 24.12.2015; Yarg. 11. HD. E. 2014/6219 K. 2014/12931 T. 4.7.2014; Yarg. 18. HD. E. 2015/5194 K. 2015/18432 T. 14.12.2015; Yarg. 11. HD. E. 2015/4733 K. 2015/11576 T. 4.11.2015; Yarg. 22. HD. E. 2015/16473 K. 2015/25517 T. 28.9.2015; YHGK. E. 2013/18-1628 K. 2015/894 T. 4.3.2015; Yarg. 11. HD. E. 2014/17064 K. 2015/1724 T. 11.2.2015; Yarg. 18. HD. E. 2014/13941 K. 2014/15498 T. 4.11.2014; YHGK. E. 2013/11-1135 K. 2014/973 T. 26.11.2014; (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.04.2020).

mahkeme kararlarının tanınması veya tenfiz edilmesi yönünde “lehe bir eğilim” olduğu ve genellikle kamu düzenine “açıkça” aykırılık bulunmadığı takdirde bu şekilde karar verildiği vurgulanmıştır.

Buna ek olarak, hakime kamu düzeni konusunda takdir yetkisini kullanırken getirilen sınırlamalardan birinin de yabancı mahkeme kararlarına esasa ilişkin inceleme yapma yasağı (içeriği tetkik yasağı) olduğunun altı çizilmiştir ve ancak Türk hukukundaki veya milletlerarası hukuk alanındaki “vazgeçilmez prensiplerin” ihlal edilmesi halinde yabancı mahkeme kararının tanınmasının veya tenfiz edilmesinin mümkün olmayacağı belirtilmiştir⁴⁶³. Konuyla ilgili bir Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında⁴⁶⁴, gerekçesi bulunmayan yabancı mahkeme kararlarının da tanımayaya veya tenfize tabi olabildiği, yabancı ilamda gerekçenin bulunmamasının Türk kamu düzenini ihlal eden hallerden olmadığı, Anayasa’daki yargılama usulüne ilişkin olan ilkelerin münhasıran Türk mahkemeleri için geçerli olacağı, davayı esastan inceleme yasağı sebebiyle tenfiz hakiminin gerekçenin içeriğini incelemeye de yetkisi olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, tanıma veya tenfiz talebinde bulunan yabancı mahkeme kararının konusu taraflar sebebi aynı olan Türk mahkemelerinden daha önceden verilmiş bir kararlar bağdaşmaması halinde, bu durumun da kamu düzenine aykırılık oluşturacağı ve yabancı kararın tanınmasına veya tenfizine karar verilmişse bunun yargılanmasının yenilenmesine neden olacağı ifade edilmiştir⁴⁶⁵.

Yargıtay’ın kamu düzenine ilişkin başka bir kararında da⁴⁶⁶, kadının iradesinin yok sayılarak verilen bir boşanma kararının Anayasa’nın kanun önünde eşitlik ilkesini ve dolayısıyla Türk hukuku bakımından “vazgeçilemeyecek prensipleri” ihlal etmesi sebebiyle

⁴⁶³ Esasa ilişkin inceleme yapma yasağı için ayrıca bkz. Yarg. 8. HD. E. 2017/8099 K. 2018/405 T. 15.01.2018, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.09.2019); Yarg. 20. HD. E. 2018/559, K. 2018/7557 T. 26.11.2018, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.09.2019); YİBGK. E. 2010/1 K. 2012/1 T. 10.02.2012, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.09.2019).

⁴⁶⁴ “Tenfiz hâkiminin yabancı mahkeme ilamının maddi hukuk bakımından doğruluğunu inceleme ve değerlendirme yetkisi yoktur. Bu yasak çerçevesinde, tenfiz hakiminin ilamda mevcut olan bir gerekçeyi inceleyip değerlendirmesi de söz konusu olamaz. İlamda bir gerekçenin bulunması veya bulunmaması ilamda yer alan hükmün kamu düzenine aykırılığını belirlemede önem taşımamaktadır. Anayasanın 141. maddesinin yargılama usulüne ilişkin olarak koyduğu ilkelerin, münhasıran Türk Mahkemeleri için geçerli olacağı açık ve tartışmasızdır. Yabancı mahkeme ilamının hüküm fıkrasının uygulanmasıyla, kamu düzenine aykırı sonuçları doğuracak yabancı mahkeme kararlarının tenfizi olanaklı değildir. Yabancı mahkeme kararlarının salt gerekçesinin bulunmamasının kesinleşmiş yabancı mahkeme kararının tenfizine engel olmayacağı ve bu hususun 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 54/c maddesi anlamında kamu düzenine açıkça aykırılık sayılmayacağına karar verilmiştir.” YİBGK., E. 2010/1, K. 2012/1, T. 10.02.2012, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.04.2020).

⁴⁶⁵ “Tenfizi istenen yabancı mahkeme kararının tarafları, konusu ve sebebi “aynı” olan Türk mahkemelerinden verilmiş bir kararla bağdaşmaması halinin Türk kamu düzenine aykırılık oluşturacağı, hatta buna rağmen kararın tenfizine karar verilmişse bu durumun, yargılamanın yenilenmesi nedeni olacağı açıktır.” Yarg. 11. HD. E. 2018/2555 K. 2019/391 T. 16.01.2019 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.04.2020).

⁴⁶⁶ Bkz. Yarg. 2. HD. E. 2018/3127 K. 2018/15305 T. 25.12.2018 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 05.09.2019).

kamu düzenine “açıkça” aykırılık teşkil ettiği vurgulanmıştır. Yargıtay’ın bir bozma kararına⁴⁶⁷ konu olayda, İran’daki yabancı mahkemece tarafların boşanmalarına karar verilmemiş ve erkek tarafa üç ay süreyle geçerli olmak üzere notere başvurmak suretiyle boşanma yetkisi tanınmıştır. Erkek taraf notere başvurmuştur ve noter tarafından düzenlenen bir boşanma belgesiyle boşanma gerçekleşmiştir. Erkek olan davacı taraf, Türkiye’de tanıma davası açmıştır ve davanın kabulüne karar verilmiştir. Kadın olan davalı taraf, tanınması istenen karara ilişkin İran’da açtığı kararın iptali davasının sonucunun beklenmesini ve bunun bekletici mesele yapılması gerekçesiyle temyiz talebinde bulunmuş ve hüküm usulden bozulmuştur; ancak davacı kadının diğer temyiz itirazları değerlendirilmemiştir. Yerel mahkemece bozma kararına uyulmuştur ve yapılan yargılama sonunda davanın kabulüne karar verilmiştir ve hükmün davalı kadın tarafından temyizi üzerine onanmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine, davalı kadın tarafından karar düzeltme isteğinde bulunulmuştur. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin yaptığı incelemede, İran’daki yabancı mahkeme tarafından erkeğe üç aylık süreyle verilen boşanma yetkisiyle alınmış ve noterde düzenlenmiş boşanma kararı MÖHUK m. 50 ve m. 54 hükümleri açısından tanıma için kesinleşmiş yabancı mahkeme kararının bulunması şartını oluşturmadığı ve kadının iradesinin yok sayılarak gerçekleştirilen bir boşanmanın açıkça Anayasa’nın kanun önünde eşitlik ilkesini ihlal ettiğini ve bu sebeple Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil ettiği tespit edilmiştir. Bu örneğe benzer bir yabancı idari makam kararının tescili için NHK m.27/A hükmü uyarınca nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunulması halinde, her ne kadar yabancı idari makam kararının bulunması şartı sağlanmış olsa da talebin Türk kamu düzenini ihlal ettiği gerekçesiyle reddedileceği söylenebilir.

b. Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A Kapsamında Kamu Düzenine Aykırılık Denetimi

aa. Kamu Düzeni Denetimine Yetkili Makam

NHK m. 27/A kapsamında kamu düzeni denetimini yapmakla yetkili makam, tescil başvurularının yapıldığı ve tescil işlemini gerçekleştiren idari makamlardır. NHK m. 27/A’nın 3’üncü fıkrası uyarınca, nüfus kütüğüne yapılacak tescil işlemleri, yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler, yurt içinde ise Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından yapılır. Buna göre, NHK m. 27/A kapsamında kamu düzeni denetimi

⁴⁶⁷ Yarg. 2. HD. E. 2018/3127 K. 2018/15305 T. 25.12.2018 (www.kazanci.com, erişim tarihi: 24.08.2019).

yapmaya yetkili makamlar dış temsilciliklerde veya nüfus müdürlüklerinde kurulacak komisyon üyeleridir.

Kamu düzeninin somut bir tanımı olmaması, mevcut olayın niteliklerine göre inceleme yapılması gerekliliği ve kamu düzeni incelemesinin hukuk bilgisi gerektirmesi sebebiyle, MÖHUK kapsamında yapılan yabancı mahkeme kararlarının tanınmasında kamu düzeni denetimini yapmaya yetkili makam hakimlerdir⁴⁶⁸. Kamu düzenini ihlal eden hallerin tek tek sayılamaması ve yaşanmadan önce hiç akla gelmeyecek durumların mevcut olaya konu olarak açıkça kamu düzeni ihlal edebilecek durumlar yaratması ihtimalinden dolayı, kamu düzeni denetimi yapan hakim, TMK m. 4 uyarınca takdir yetkisini kullanarak durumun gereklerini ya da haklı sebepleri göz önünde tutmak suretiyle, kanunun belirlediği sınırlar çerçevesinde, hukuka ve hakkaniyete göre karar verir⁴⁶⁹.

Doktrindeki bir görüş⁴⁷⁰, idari makamlarda yetkilendirilen idari görevlilerin kamu düzenini hangi koşulları gözeterek ve nasıl yapacağını şüpheli olduğunu belirtmiştir. Aynı görüş⁴⁷¹, Yönetmelikte nüfus müdürlüklerinde kurulacak komisyonlarda bulunması öngörülen hukuk formasyonuna sahip kamu görevlilerinin kamu düzenine aykırılık teşkil eden olayları gerektiği şekilde değerlendiremeyeceğini, zira çoğunlukla hakimlerin de bu konuda yetersiz kaldıklarını savunmuştur. Öte yandan, dış temsilciliklerdeki komisyonlarda hukukçu bulunma zorunluluğunun olmamasının da bir sorun oluşturduğu vurgulanmıştır⁴⁷². Buna göre, nüfus müdürlüklerinde ve dış temsilciliklerde oluşturulacak komisyonlarda hukukçuların ve hatta milletlerarası özel hukuk alanında uzmanlaşmış hukukçuların bulunmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir.

Doktrindeki başka bir görüş⁴⁷³ ise, kamu düzenine aykırılık denetiminin idari makamlarca yapılmasının sakıncaları bulunmakla birlikte, bu sakıncaları bertaraf etmek açısından "sayma yöntemi" kullanılarak kamu düzenine açıkça aykırılık yaratan bazı hallerin örneklenmesi yönteminin kamu düzeni denetimini yapacak idari makama yol gösterici nitelikte olabileceğini belirtmiştir.

⁴⁶⁸ DOLUNAY, s. 53; TANRIVER, s. 477; TARMAN/ ÖNAY, s. 341; TÜTÜNCÜBAŞI, s. 120.

⁴⁶⁹ DOLUNAY, s. 53; EDİŞ, Seyfullah, "Hukukun Uygulanmasında Yargıca Tanınmış Takdir Yetkisi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 30, Sayı: 1, Ocak 1973, s. 171; TANRIVER, s. 477; TÜTÜNCÜBAŞI, s. 120.

⁴⁷⁰ AYHAN İZMİRLİ, s. 108.

⁴⁷¹ AYHAN İZMİRLİ, s. 108.

⁴⁷² Yönetmelik m. 8/3: "... Dış temsilciliklerce oluşturulacak komisyonun başında misyon şefi bulunmak kaydıyla komisyonu oluşturacak kişi sayısı ve unvanları misyon şefinin takdirindedir...." Ayrıca bkz. AYHAN İZMİRLİ, s. 108.

⁴⁷³ HUYSAL, s. 495.

Türk hukuk sistemine göre boşanma, evliliğin butlanı, evliliğin iptali veya evliliğin mevcut olup olmadığına ilişkin kararların nasıl verildiği ve ilgili TMK hükümleri incelendiğinde kamu düzeni ve hakimın takdir yetkisi kavramlarının Türk hukuk sisteminde boşanma ve evliliğin sonlandırılmasına ilişkin verilen kararlar üzerinde ne kadar etkili olduğu görülmektedir. Kamu düzeni ve hakimın takdir yetkisi kavramları tanıma davası kapsamında da önemini korumaktadır. MÖHUK m. 58 uyarınca açılacak tanıma davasında kamu düzeni ve hakimın takdir yetkisi kavramları tanıma incelemesinin sağlıklı ve adil bir şekilde sonuçlanması açısından belirleyici rol oynayabilmektedir.

Her ne kadar yapılan mahkeme incelemesinde esasî inceleme yasağı bulunsa da, verilmiş olan yabancı mahkeme kararının Anayasa'nın ilkelerine, temel hak ve özgürlüklere aykırı olup olmadığını ve açıkça bir kamu düzeni engeli teşkil edip etmediğini incelemek hakimın takdir yetkisine giren konulardır⁴⁷⁴. Hakimın takdir yetkisi kapsamındaki kamu düzenine aykırılık denetiminin, nüfus müdürlüğünde görevlendirilen memurlarca yapılacak olmasının hukuka uygun düşmeyecek sonuçlar doğurabileceği fikrindeyiz zira nüfus müdürlüğünde kamu düzenine aykırılık denetimi yapmakla görevlendirilen memurlar bu konuda gerekli hukuki donanımına sahip değillerdir ve bu sebeple kamu düzenine aykırılık kavramını hukuki bakış açısıyla değerlendiremeyerek hatalı tescil kararları verebilirler.

Tanıma davalarını yürütmekle yetkili Türk mahkemelerindeki hakimler bile tanıma şartlarını inceleme konusunda oldukça tecrübeli olmalarına rağmen kamu düzeni denetimi yapmakta zorlanmaktadırlar; zira kamu düzeni kavramının kesin bir tanımı olmaması ve gerçekleşmeden önce akla gelmeyecek olan kamu düzeni ihlallerinin meydana gelebilmesi ihtimali kamu düzeni yorumunu zorlaştırmaktadır. NHK m. 27/A kapsamında kurulacak komisyonlarda yapılacak kamu düzeni yorumu hataya çok açık olacaktır, muhtemelen kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil eden hallerin bulunduğu yabancı kararlar komisyondaki yorum hataları sebebiyle tescil edilebilecektir. Buna ek olarak, mahkemelerde verilen kararlar kanun yolu denetimine tabi olduğu için, hakimın hatalı bir karar verdiği düşünüldüğü durumlarda kanun yoluna başvurarak bir üst mercii tarafından bunun düzeltilmesi mümkündür. Ancak NHK m. 27/A kapsamında komisyonun verdiği kararları kimin denetleyeceği belli değildir.

Ayrıca kamu düzenini açıkça ihlal eden haller açısından yeknesaklık söz konusu değildir. Bir kararda kamu düzenini ihlal eden bir halin bulunması halinde, bu kararı iki ayrı

⁴⁷⁴ EDİŞ, s. 175-176.

komisyon iki farklı şekilde yorumlayabilir. Kanaatimizce, burada kamu düzenine açıkça aykırılık yaratan bazı hallerin listelenmesi yoluna gidilebilir, geri kalan ve daha önceden akla gelmeyecek haller komisyonun takdirine bırakılabilir. Komisyonun takdiriyle yapılan kamu düzeni yorumlarını denetleme açısından İçişleri Bakanlığı bünyesinde milletlerarası özel hukuk konusunda uzman olan hukukçuların yoğunlukta olduğu bir kurul kurulabilir ve bu kurul komisyonun yaptığı hatalı kamu düzeni yorumlarını denetleyebilir. Bununla birlikte, her halükarda NHK m. 27/A uyarınca yapılacak tescil işlemlerinde yetkili idari makamlarda kurulacak komisyonlarda, hiç olmazsa milletlerarası özel hukuk alanında uzman bir hukukçunun bulunması gerektiği görüşüne katılmaktayız⁴⁷⁵.

bb. Kamu Düzeni Denetiminin Kapsamı

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 08.03.2018 tarihinde yayımlanmış olan “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”⁴⁷⁶ metninde NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil edilebilen yabancı ülke adli veya idari kararlar bakımından kamu düzeni kavramı, kamu düzeninden ne anlaşılması gerektiği, kamu düzenine açıkça aykırılık ifadesi ve yapılması gereken kamu düzeni denetiminin kapsamı açıklanmıştır.

İlgili metine göre; “Kamu düzeni bakımından yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararda incelenecek husus; kararda yer alan hükmün uygulanmasının Türkiye’de ağır ve kamu vicdanında kabul edilemez sonuçlar doğurup doğurmayacağıdır. Kamu düzenine açıkça aykırılıktan kamu düzeninin ağır ihlali anlaşılmalıdır.

Bu açıklamalar doğrultusunda, karar Anayasa ile düzenlenen temel hak ve hürriyetlere, iyi niyet kurallarına, adil yargılama ve savunma hakkına, genel ahlak ve adap anlayışına aykırı olup olmadığı, ayrıca hukuk sistemine yabancı olan bir konu hakkında karar verilip verilmediği hususları bakımından değerlendirilir⁴⁷⁷.”

Buna göre, NHK m. 27/A kapsamında kamu düzenine açıkça aykırılık yaratan haller dışında “hukuk sistemine yabancı olan bir konu hakkında karar verilip verilmediği” de inceleneyecektir. Bu incelemenin nasıl yapılacağına veya sınırlarının ne olacağına dair bilgi

⁴⁷⁵ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 108.

⁴⁷⁶ Konu ile ilgili şimdiye kadar yayımlanmış bütün açıklama metinleri **Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü**’nün internet sitesinde “**Talimat/Açıklayıcı Yazı**” bölümünde bulunmaktadır. Çalışmamızda yararlandığımız açıklama metnine ulaşmak için bkz. <https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/talimat/yabanciulkeadliveidarimakamlarincaverilenkararlarintescilioriginal.pdf> (erişim tarihi: 19.02.2020).

⁴⁷⁷ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 9.

verilmemiştir. Hukuk sistemi derken hangi hukuk sisteminden bahsedildiği belli olmamakla birlikte Türk hukuk sisteminin kastedildiği söylenebilir. Ayrıca Türk “hukuk sistemine yabancı olan bir konu” ifadesiyle ne anlatılmak istendiği de şüphelidir. NHK m. 27/A çerçevesinde nüfus kütüğüne tescil talebine konu olabilecek kararların niteliği bellidir. Burada bahsedilen, Türk hukuk sisteminde yer almayan esaslarla gerçekleştirilen evliliğin sona ermesine ilişkin kararlar ise, o zaman NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescili yapılması öngörülen yabancı idari kararların da kamu düzeni engeline takılması gerekir. Zira Türk hukuk sistemine göre evlilikler idari kararlarla sonlanamaz. Açıklama metninde Türk hukuk sisteminde kamu düzenine açıkça aykırılık yaratan haller sayıldıktan sonra ayrıca belirtilen “hukuk sistemine yabancı olan bir konu hakkında karar verilip verilmediği” kriterinin çok geniş ve eksik bir şekilde ifade edildiği düşüncesindeyiz. Bununla birlikte, Türk hukukundaki boşanma sebepleri TMK m. 161-166 arasında sayılmıştır. Türk hukukunca evliliğin butlanı, iptali ve mevcut olmadığının tespiti ile alakalı batıl olan evlenmeler ise, TMK m. 145-160 arasında sayılmıştır. O zaman, bu haller dışındaki hallerde verilmiş boşanma veya evliliğin sona ermesine ilişkin kararların NHK m. 27/A kapsamında “hukuk sistemine yabancı olan bir konu hakkında karar verilip verilmediği” incelemesine konu olması gerekir. Ancak kanaatimizce NHK m. 27/A kapsamında böyle bir şartın aranması uygun olmamakla birlikte nüfus müdürlükleri tarafından böyle bir inceleme yapılamaz. Kaldı ki, bu şart ne kanunda ne yönetmelikte düzenlenmektedir, sadece açıklama metninde yer almaktadır. Bu açıdan açıklama metninde öngörülen bu şartın bağlayıcı olmadığı fikrindeyiz.

Tekrar belirtelim, fikrimizce, burada kullanılan “hukuk sistemine yabancı olan bir konu” ifadesiyle, Türk hukuk sisteminde öngörülen boşanma usulüne aykırı olan kararlardan bahsedilmektedir. Örnek verecek olursak; idari boşanma kararları, dini usullerle gerçekleşen boşanmalar, poligamik evliliklerin sona ermesi gibi haller Türk hukuk sisteminde öngörülen boşanma usullerine aykırı niteliktedir. Başka bir ifadeyle, adli makamlar dışında gerçekleşen boşanma usulleri Türk hukuk sisteminde öngörülmemiştir. Buradaki durum özellikle idari boşanma kararları açısından değerlendirildiğinde ortaya bir çelişki çıkmaktadır. İdari makamlarca verilen evliliğin sona ermesine ilişkin kararların tescilinin mümkün olduğu NHK m. 27/A hükmünde hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde açıkça öngörülmüştür. Kanun hükmünde açıkça öngörülen bir düzenleme görmezden gelinerek, bunun aksine, hiçbir hukuki bağlayıcılığı bulunmayan bir açıklama metniyle NHK m. 27/A’ya yeni bir koşul getirilmesi mümkün değildir, bu sebeple NHK m. 27/A kapsamında bu şartın geçerli olmayacağı kanaatindeyiz.

5. Tarafların Bizzat veya Vekilleri Aracılığıyla Birlikte veya Taraflardan Birinin Ölmüş ya da Yabancı Olması Halinde Türk Vatandaşı Olan Diğer Taraf veya Vekilinin Tek Başına Başvurması

NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenlemeye göre, evlilik birliğinin sona erdiğinin nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için öngörülen beşinci şart, tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurusu gerekliliğidir. Esasen 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile NHK m. 27/A maddesi ilk eklendiğinde, bu şart yalnızca “tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte başvurusu” şeklindeydi. Ancak 25.03.2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanunun 28’inci maddesiyle NHK m. 27/A/f. 1’e “birlikte” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına” ibaresi eklenmiştir. Bu güncellemeyle, taraflardan biri ölmüşse veya yabancıysa tescil başvurusunu birlikte yapmak zorunda değildir.

Yukarıda sayılan diğer bütün şartlar sağlandıktan sonra tescil başvurusu için tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına nüfus müdürlüklerine başvurusu gerekir⁴⁷⁸. Ancak buradaki “birlikte başvuru” ifadesi yanlış anlaşılmalıdır. Zira fiziken ve aynı anda birlikte başvuru şartı aranmamaktadır. Yönetmelikte başvuru usulü ayrıntılı olarak düzenlenmiştir ve aşağıda incelenecektir⁴⁷⁹.

Yönetmelik m. 4/f. 1/i’de “vekil” tanımı yapılmıştır. Buna göre vekil, Türk yetkili makamlarınca usulüne uygun olarak düzenlenen veya yabancı yetkili makamlarca düzenlenip usulüne göre onaylanan vekâletnameye göre tescil konusunda kendisine yetki verilen Türk vatandaşını veya yabancı gerçek kişiyi ifade eder. Burada zikredilen vekil ifadesinden “hukuki temsilci veya avukat” anlaşılmalıdır. Tescil konusunda kendisine yetki verilen Türk vatandaşı veya yabancı uyruklu gerçek kişiler vekil olabilir.

Yönetmelik’in “*başvuru usulü*” başlıklı 6’ncı maddesi uyarınca, başvuru esnasında tarafların veya vekillerinin yetkili merci huzurunda birlikte hazır olması zorunlu değildir. Taraflar başvurularını aynı anda birlikte veya ayrı zamanlarda yapabilir. Ayrı ayrı müracaat edilmesi halinde her iki müracaat arasındaki süre doksan günü geçemez. Başka bir ifadeyle,

⁴⁷⁸ HUYSAL, s. 497.

⁴⁷⁹ Yönetmelikte düzenlenen başvuru usulü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm III/B/2 başlığı.

bir taraf bizzat kendisi veya vekili aracılığıyla yetkili mercie diğer taraftan ayrı şekilde başvuruda bulunabilir. Ancak diğer tarafın da doksan günlük süre zarfında bizzat kendisi veya vekili aracılığıyla aynı şekilde başvuruda bulunması gerekir. Aksi takdirde başvuru değerlendirmeye alınmaz ve reddedilir. Süreyi kaçıran ve başvurusu reddedilen taraflar süreye ve başvuru usulüne uyarak tekrar başvuruda bulunabilirler⁴⁸⁰.

Burada dikkat edilmesi gereken diğer husus ise, başvurunun aynı mercie yapılması zorunluluğudur. Ayrı ayrı yapılan başvurularda da iki tarafın aynı yetkili makama başvurmaları gerekir; taraflar farklı makamlara başvuru yapamazlar⁴⁸¹. Bu durumda, bir taraf İzmir İl Nüfus Müdürlüğüne başvuruda bulunursa, diğer taraf İstanbul İl Nüfus Müdürlüğüne başvuruda bulunamaz. Ancak farklı yerlere yapılan başvuruların kabul edilmemesinin ne denli bağlayıcı olduğu tartışmalıdır. Zira NHK m. 27/A hükmünde veya Yönetmelikte farklı yerlere yapılan başvuruların kabul edilmeyeceğine dair bir düzenleme yoktur. Farklı yerlere yapılan başvuruların kabul edilmeyeceği yalnızca Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama metninde yer almaktadır. Başvuru makamının belirlenmesi usule ilişkin önemli bir konudur; zira yanlış makama yapılacak başvurular reddedilir. Bu sebeple başvuru makamının doğru şekilde tayin edilmesi şüpheye mahal vermeyecek biçimde yapılmalıdır. Farklı makamlara başvuramama şartının, sadece açıklama metninde belirtilmesi ve kanun metninde veya yönetmelikte düzenlenmemesi sebebiyle başvuru usulü anlamında bağlayıcı bir kural olarak kabul edilemeyeceği görüşündeyiz⁴⁸².

Kanaatimizce, bu düzenlemede farklı makamlara başvuru usulü de kabul edilebilirdi. Zira, Yönetmelik’ m. 6/f. 1 uyarınca burada esas olan doksan günlük süre içinde başvuruyu tamamlamaktır. NHK m. 27/A hükmünde sayılan bütün şartlar yerine getirildikten sonra, Yönetmelik’te öngörülen süre içinde başvuru yapan tarafların başvurularının sadece farklı makamlara başvuru yapmaları sebebiyle reddedilmesi taraflara kolaylık, pratiklik ve mahkemeye daha hızlı erişim hakkı sağlayacağı gerekçesiyle düzenlenen NHK m. 27/A’nın amacıyla çelişebilir. Ancak farklı makamlarda başvurunun kabul edilmesi halinde iki başvurunun nasıl bir araya getirileceği ve hangi ildeki veya makamdaki komisyonca

⁴⁸⁰ Bkz. 7 Şubat 2018 tarihli 30325 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik, m. 6; Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 4.

⁴⁸¹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 4.

⁴⁸² İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerince yapılan güncel uygulamada farklı makamlara başvuru kabul edilmemektedir. Bkz. Ek-11 ve Ek-12.

inceleneyeceği bürokratik karışıklığa yol açabilirdi. Yetkili makamlar arasında kurulacak elektronik bir sistemle başvurular değerlendirmeye alınabilirdi veya doksan günlük süre içinde başvuruyu tamamlayan taraflara aynı makama tekrar başvuru yaparak başvuruları birleştirmek için ek süre verilebilirdi. İki farklı makama başvuru yapılması halinde, başvuru inceleme komisyonu da ilk başvurunun yapıldığı makam olarak belirlenerek ikinci başvuruya ait belgeler elektronik ve/veya fiziki olarak ilk makama yollanmak suretiyle başvuru değerlendirmeye alınabilirdi. Bununla birlikte, başvuruların sisteme kaydedilmeden önce tekrarlayan başvuruları önlemek amacıyla, yapılan başvurular e-Vatandaşlık ve e-Konsolosluk.Net sistemleri üzerinden sorgulandığı göz önüne alındığında, zaten hali hazırda sistemlere kayıtlı, önceden yapılmış ve halen devam eden aynı başvurunun tespitinin yapılabildiği ve aslında bu yolla farklı makamlara yapılan başvuruları elektronik ortamda bir araya getirmenin çok da zor olmadığı söylenebilir.

Doktrindeki bir görüş, düzenlemeye birlikte başvuru şartının konulmasının hem olumlu hem de olumsuz yanları olduğunu belirtmiştir⁴⁸³. İlgili görüşe göre, düzenlemeye böyle bir şart konulması tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşmiş boşanmalar bakımından önem arz etmektedir. Bir tarafın boşanmak istediği diğer tarafın boşanmak istemediği tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşmiş boşanmalarda, boşanmanın gerçekleşmiş olması halinde boşanmayı istemeyen tarafın başvurusu olmadan boşanmanın nüfus kütüğüne tescil edilemeyecek olması bu koşulun olumlu yanı olarak nitelendirilmiştir⁴⁸⁴. Tescil talebinde bulunabilecek kişilerin sadece evliliği sona ermiş taraflar olması, evliliğin sona ermesine ilişkin karar verildikten sonra taraflardan birinin ölmesi veya gaip olması durumunda mirasçıların veya ilgililerin tescil talebinde bulunamayacak olması bu koşulun olumsuz yanı olarak gösterilmiştir⁴⁸⁵. Zira MÖHUK m. 52/1 uyarınca kararın tenfiz edilmesinde hukuki yararı bulunan herkes tenfiz isteminde bulunabilir. Ancak burada ifade edilen olumsuz taraf, NHK m. 27/A'ya sonradan getirilen güncellemeyle⁴⁸⁶ azalmıştır. Zira artık taraflardan biri ölmüşse ya da yabancıysa, birlikte başvuru şartı aranmamaktadır. Taraflardan birinin ölmüş veya yabancı olması halinde, diğer taraf veya vekili tek başına da başvuruda bulunabilir.

NHK m. 27/A'ya getirilen güncelleme ile açıklama metninde yer alan başvuru formuna yetkili memur önünde imza atma şartı konusunun ne olacağı tartışmalıdır. Esasen yetkili

⁴⁸³ HUYSAL, s. 497.

⁴⁸⁴ HUYSAL, s. 497.

⁴⁸⁵ HUYSAL, s. 497; TÜTÜNCÜBAŞI, s. 118.

⁴⁸⁶ Bkz. 7226 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun m. 28, T. 25.03.2020; RG. T. 26.03.2020, S. 31080 (Mükerrer).

memur önünde imza atma şartı NHK m. 27/A'da veya Yönetmelik'te düzenlenmemiştir; bu açıdan ne kadar bağlayıcı olduğu da tartışmalıdır. Ancak nüfus müdürlüğünün uygulaması açıklama metnindeki gibidir. Bu durumda, taraflardan birinin ölmüş veya yabancı olması halinde diğer tarafın tek başına yaptığı başvurularda bir taraf imzasını başvuru formuna önceden mi atmış olacaktır yoksa yalnızca tek tarafın iradesi ve imzasıyla mı tescil başvurusu gerçekleşecektir? Kanaatimizce buradaki uygulama tek tarafın iradesi ve imzasıyla olacaktır. Zira nüfus müdürlüklerinde NHK m. 27/A ile ilgili karşılaşılan en büyük uygulama sorununun tarafların artık iletişimi kalmaması sebebiyle özellikle yabancı tarafa ulaşamama, yabancı tarafın vekil tayin etmemesi ve bu sebeple diğer tarafın imzasını alamama yönünde olduğunu düşünmekteyiz. Bununla birlikte, yabancı tarafın vekil tayin etmeye yanaşmaması sebebiyle başvuru yapmak ve yetkili memur önünde imza atmak için yabancı tarafı temsilen herhangi bir vekilin de bulunamamasının uygulamada sorun yaratabileceği kanaatindeyiz. Bu sebeple burada yalnızca Türk vatandaşı olan bir tarafın veya vekilinin tek başına imzasının arandığı görüşündeyiz⁴⁸⁷.

NHK m. 27/A'da yer alan eşlerin birlikte başvurmasına ilişkin düzenleme, MÖHUK m. 52/1'den farklı olarak değerlendirilmiştir. Ancak sonradan yayımlanan Yönetmelik ile MÖHUK 52/f. 1'e benzer bir yan ortaya konulmuştur. Yönetmelik'in "*başvuru usulü*" başlıklı m. 6/f. 2 uyarınca, "*Tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşmiş boşanmalar hariç, evliliği sona ermiş kişilerin tescil talebi öncesinde ölmüş olmaları durumunda, yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin verilen kararların aile kütüğüne tescil talebi hukuki yararı bulunanlar tarafından yapılabilir.*" Buradaki "*tek taraflı boşanmalar hariç*" ifadesiyle boşanmayı tek tarafın istemesi ve iki tarafın istemesi şeklinde bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre, boşanmayı bir tarafın istemesine diğer tarafın istememesine rağmen yine de boşanmanın gerçekleştiği durumlarda taraflardan birinin ölmesi veya gaip olması halinde hukuki yararı bulunanlar tescil talebinde bulunamayacaklardır. Ama iki tarafın da boşanmayı istediği ve boşanmanın çift taraflı iradeyle gerçekleştiği durumlarda taraflardan birinin ölmesi veya gaip olması halinde hukuki yararı bulunanlar tescil talebinde bulunabilecektir⁴⁸⁸.

Yönetmelik'te tek taraflı boşanmaların bu şekilde ayrılmasının ne denli yerinde olduğu, adil olup olmadığı sorgulanmaya açıktır. Yönetmelik düzenlenirken tek taraflı boşanmalar

⁴⁸⁷ Bilgi için bkz. Ek-11 ve Ek-12.

⁴⁸⁸ Doktrindeki bir görüşe göre, Yargıtay'ın yerleşik içtihatları uyarınca, hukuki yararı bulunan herkes tescil talebinde bulunabilir. (Yarg. 2. HD, E. 2015/21225, K. 2016/508, T. 13.1.2016). Ayrıca bkz. **KARADEMİR**, s. 260.

için neden bu şekilde bir ayrıma gidildiği düşünülmelidir. Yukarıda bahsedilen olumlu yan hesaba katıldığında, tek taraflı boşanmalarda taraflardan birinin boşanmaya ilişkin iradesinin olumsuz olması sebebiyle bir ölüm veya gaiplik durumunda, taraf iradelerinden birinin olumsuz olmasının o tarafın gıyabında da olsa “birlikte başvuru” koşulunu sağlamayacağı öngörülmüş olabilir. Ancak tek taraflı da olsa, boşanma gerçekleşmişse, usulen kesinleşmiş adli veya idari makam kararı bulunuyorsa, taraflardan birinin ölümünden veya gaip olmasından sonra boşanmanın mirasçılar veya hukuki yararı bulunan kişiler tarafından tescil edilememesinin özellikle MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca tanınması mümkün olmayan yabancı idari makam kararları bakımından mahkemeye erişim hakkının kısıtlanması sonucunu doğurabileceği ifade edilmiştir⁴⁸⁹. Bu sebeple, tek taraflı boşanmaların ayrı tutulması adil olmamakla birlikte bu şekilde bir içerik ayrımına gidilmesinin üçüncü kişilerin hukuki yararı açısından sakıncalı olacağı düşünmekteyiz.

Buna ek olarak, yukarıdaki tek taraflı boşanmalarda yapılan ayrıma ilişkin tartışma, yabancı ülkelerde yapılan talakın Türkiye’de tanınması ile karşılaştırılmak suretiyle de incelenebilir. Türkiye’de yapılan talakın kamu düzenine aykırılık teşkil etmesi sebebiyle geçersiz sayılacağı ancak Türkiye dışındaki bir ülkede yapılan talakın kadının tanıma istemine rızasının olması halinde kamu düzenine aykırılık teşkil etmeyerek tanınabileceği ancak kadının rızasının bulunmaması halinde talakın kamu düzenine aykırılık teşkil etmesi sebebiyle tanıma isteminin reddedileceği doktrinde belirtilmiştir⁴⁹⁰. Yargıtay’ın bir kararında⁴⁹¹, erkeğin tek taraflı iradesi ile yabancı bir ülkede gerçekleştirilen boşanmanın Türk kamu düzenine aykırı olması sebebiyle tenfiz isteminin reddedileceği ifade edilmiştir.

O halde, talakta uygulanan yöntem ile Yönetmelik m. 6/f. 2 arasında bağlantı kurulabilir. Tek tarafın rızasıyla gerçekleşen boşanmalarda, ölen tarafın boşanmaya rıza gösteren eş olması halinde boşanmaya rıza göstermeyen eşin tescil talebinde bulunmak istemesi halinde boşanmaya rıza gösteren ölen eşin mirasçılarının da tescil iradesi kabul edilebilir. Boşanma tek tarafın iradesiyle gerçekleşmiş de olsa, boşanmayı istemeyen taraf boşanma gerçekleştikten sonra fikrini değiştirerek tescil talebinde bulunmak isteyebilir ve boşanmaya rıza gösteren ölen tarafın boşanma iradesi bulunduğundan mirasçılarının tescil

⁴⁸⁹ HUYSAL, s. 498.

⁴⁹⁰ EKŞİ, Tanıma-Tenfiz, s. 575.

⁴⁹¹ “Kocanın tek taraflı iradesi ile gerçekleşen yabancı mahkemenin boşanma kararı Türk Kanunu Düzeni’ne aykırı olduğundan, tarafların tenfiz talebinin reddine dair karar doğrudur.” Bkz. Yarg. 2.HD. E. 2001/13000 K. 2001/14704 T. 26.10.2001, (www.kazanci.com, erişim tarihi: 22.10.2020).

talebinde bulunması kamu düzenine aykırılık yaratmayacağı için kamu düzeni engeline takılmayacaktır.

Şayet ölen taraf boşanmada rızası olmayan eş ise, bu durumda ölen tarafın mirasçılarının tescil talebinde bulunması kamu düzenine aykırılık teşkil edecektir. Burada, kamu düzeni engelini tıpkı talakın tanınmasında olduğu gibi yorumlanması gerektiği söylenebilir. Boşanmaya rızası olmayan ölmüş eşin tescil iradesinin bulunmaması sebebiyle mirasçılarının da tescil talebini ileri süremiyor olmaları gerekir. Fikrimizce, tek taraflı boşanmalarda, tescil iradesinin, talaktaki tanımada olduğu gibi, boşanmada rızası olmayan eş tarafından ileri sürülmesi gerekir; aksi halde bir durum kamu düzenine aykırılık teşkil edecektir.

Diğer taraftan, tüm bu tartışmaların ötesinde, doktrindeki başka bir görüşe⁴⁹² göre, Yönetmelik ile getirilen hukuki yararı bulunan üçüncü kişilere tescil başvurusu yapma hakkı NHK m. 27/A'ya istisna getirmektedir. Bu sebeple kanunla çeliştiği için normlar hiyerarşisine aykırıdır.

Bütün bunlara ek olarak, kanun metninde veya Yönetmelik'te vekillerin özellikleri hakkında da ayrıntılı bilgi yer almamaktadır. Başvurunun tek ve ortak bir vekille mi yoksa birden fazla vekille mi yapılacağı açık değildir. NHK m. 27/A kapsamında yapılan işlemin idari bir işlem olması sebebiyle özellikle iki tarafın iradesiyle gerçekleşen evliliğin sona ermesine ilişkin kararlar açısından birlikte başvurularda iki tarafı da temsil edebilen tek vekille başvuru yapılması başvuru sürecine hız kazandırmak açısından yararlı olabilir. Bununla birlikte, NHK m. 27/A hükmünde veya Yönetmelik'te tek vekille başvuru yapılmasını engelleyen bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna ek olarak, kanaatimizce hukuki bağlayıcılığı bulunmayan ama nüfus müdürlükleri tarafından uygulamada kullanılan Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama” metninde de birlikte başvurularda tek vekille başvurmayı engelleyen bir ifadeye yer verilmemiştir. Birlikte başvurularda tek vekille başvuruda bulunabilme olanağının getirilmesi NHK m. 27/A hükmünün ortaya çıkış amacına uygun olacağı gibi yeni güncellemeyle getirilen ölmüş/yabancı tarafın varlığı halinde tek başına başvurma imkanının yarattığı ayrıcalığı ve usuli karışıklığı (imza vb.) önlemek açısından faydalı olabilir.

⁴⁹² AYHAN İZMİRLİ, s. 101.

C. 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik'te Belirtilen Tescil Şartları

Yukarıda⁴⁹³ belirtildiği gibi NHK m. 27/A hükmünde tescil şartı olarak gösterilmese de Yönetmelik'te tescil şartı olarak belirtilen üç şart aşağıda incelenecektir. Bu üç şart; taraflardan birinin Türk vatandaşı olması, tarafların başvuruları arasındaki sürenin doksan gün olması ve karara ilişkin Türk mahkemelerinde görülmekte olan veya reddedilmiş bir davanın bulunmamasıdır.

1. Taraflardan Birinin Türk Vatandaşı Olması

Yönetmelik'te belirtilen tescil şartlarından birincisi, tescil başvurusunda bulunan taraflardan birinin Türk vatandaşı olmasıdır. Aslında bu şart Yönetmelik'te açıkça belirtilmemiştir "*başvuruda gerekli belgeler*" başlığı altındaki m. 7/f. 1/ç'de vurgulanmıştır. Yönetmelik m. 7/f. 1/ç şöyle düzenlenmiştir: "*(1) Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tesciline ilişkin başvurularda aşağıda belirtilen belgelerin ibraz edilmesi zorunludur: ç) Kimlik veya pasaport fotokopileri, **taraflardan biri yabancı ise** kimlik veya pasaportların noter tasdikli Türkçe tercümeleri.*" Görüldüğü gibi, burada altı çizilmesi gereken kısım , "**taraflardan biri yabancı ise**" ifadesidir. Bu ifadeden, taraflardan en az birinin Türk vatandaşı olması gerektiği anlaşılmaktadır ki zaten taraflardan en az birinin Türk vatandaşı olmadığı bir durumda nüfus kütüğüne tescil işleminden bahsedilemeyecektir.

2. Tarafların Başvuruları Arasındaki Sürenin Doksan Gün Olması

Yönetmelik'te belirtilen tescil şartlarından ikincisi, tescil başvurusunda bulunan tarafların başvuruları arasındaki sürenin doksan gün olmasıdır. Doksan günlük süre şartı hem Yönetmelik m. 6/f. 1'de hem de Yönetmelik m. 7/f. 4'te zikredilmiştir. Yönetmelik m. 6/f. 1'e göre, "*Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tesciline ilişkin başvurular; taraflarca bizzat, kanuni temsilcileri veya vekilleri aracılığıyla yapılır. Başvuru esnasında tarafların yetkili merci huzurunda birlikte hazır olması zorunlu olmayıp, taraflar başvurularını aynı anda birlikte veya ayrı zamanlarda yapabilir. **Ayrı ayrı müracaat edilmesi halinde her iki müracaat arasındaki süre doksan günü geçemez.***" Yönetmelik m. 7/f. 4'e göre ise, "*Başvuruda alınan belgelerde eksiklik tespit edilenlere, belgedeki bu eksikliklerin tamamlanması için **doksan günlük süre** verilir. Bu süre içinde eksik belgelerin tamamlanmaması halinde başvuru reddedilir.*"

⁴⁹³ Bkz. İkinci Bölüm II/A başlığı.

Doksan günlük süre şartı uyarınca, taraflar aynı anda başvurmasalar bile başvurularını doksan gün içinde tamamlamaları gerekmektedir. Bir tarafın başvurusundan sonra doksan gün içinde diğer tarafın başvurusunu yapması ve başvuru sürecini tamamlamış olması gerekir aksi halde başvuru reddedilir. Doksan günlük süre şartı ile alakalı detaylar aşağıda⁴⁹⁴ incelenecektir.

3. Karara İlişkin Türk Mahkemelerinde Görülmekte Olan veya Reddedilmiş Bir Davanın Olmaması

Yönetmelik'te belirtilen tescil şartlarından üçüncüsü, tescil başvurusunda bulunan karara ilişkin Türk mahkemelerinde görülmekte olan veya reddedilmiş bir davanın olmamasıdır. Bu şart Yönetmelik'te *“başvuruda gerekli belgeler”* başlığı altındaki m. 7/f. 2'de vurgulanmıştır. Yönetmelik m. 7/f. 2 şöyle düzenlenmiştir: *“Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararla ilgili daha önce Türk mahkemelerinde açılmış ve halen görülmekte olan dava dosyası bilgileri ile varsa kararların daha önce Türk mahkemelerince kesin hükme bağlanmış olduğuna ilişkin mahkeme kararının aslı veya fotokopisi ya da Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava yahut tanınanın Türk mahkemelerince evvelce reddedildiğine dair karar bulunmadığı yönünde adli makamlardan alınan belge başvuru formuna eklenir.”* Ek olarak, Yönetmelik m. 9/f. 6 uyarınca, *“Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararla ilgili Türkiye’de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş dava bulunuyorsa başvuru reddedilir.”*

Görüldüğü gibi, Türkiye’de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş bir davanın varlığı halinde tescil talebi reddedilecektir başka bir ifadeyle bu bir tescil engeli/tescil şartı olarak vurgulanmıştır. Öyle ki, başvuruda gerekli belgeler arasında Türkiye’de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş bir davanın bulunmadığına ilişkin bir dayanak aranmaktadır. Bu şarta ilişkin ayrıntılı bilgi aşağıda⁴⁹⁵ verilecektir. Bununla birlikte, burada belirtmek gerekir ki, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 114/1 (1) uyarınca aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması dava şartıdır. Türk usul hukukuna göre görülmekte olan derdest bir davanın varlığı halinde ikinci kez açılan dava mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmesi ve hukuki yarar noksanlığı sebebiyle reddedilir⁴⁹⁶.

⁴⁹⁴ Bkz. İkinci Bölüm III/A/4 başlığı.

⁴⁹⁵ Bkz. İkinci Bölüm III/A/2 başlığı.

⁴⁹⁶ ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI, s. 319; ATALI/ ERMENEK, s. 133; BUDAK/ KARAASLAN, s. 160; GÖRGÜN/ BÖRÜ/ TORAMAN/ KODAKOĞLU, s. 265; KURU/ AYDIN, s. 133-

4. 30325 sayılı Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik'te Belirtilen Tescil Şartları Hakkındaki Görüşümüz

Esasen başvurunun niteliğini değiştirecek özellikteki böylesine önemli şartların normlar hiyerarşisine uygun olması açısından Yönetmelik'te değil NHK m. 27/A hükmünde düzenlenmesi gerekirdi. Tescil şartlarının NHK m. 27/A'da tek tek sayılmak suretiyle düzenlenmesine rağmen sonradan Yönetmelik'e yeni başvuru şartlarının eklenmesi hukuka uygun değildir. Sonuçta yönetmelikler yalnızca kanunda düzenlenen kavramları ve hükümleri açıklama özelliğine sahiptir, yönetmeliklerle kanunda düzenlenmemiş yeni kavramlar veya hükümler ortaya konamaz. Kanun maddesi düzenlenirken madde hükmüne dahil edilmeyen şartların sonradan Yönetmelik'e eklenerek yürürlüğe sokulmaya çalışılmasının da ne derece bağlayıcı olduğu tartışmalı olmakla beraber sonradan güncellenmek istenen şartların kanun maddesine ekleme yapılarak düzenlenmesi daha doğru olurdu diye düşünmekteyiz.

III. TESCİL BAŞVURUSU USULÜ VE HUKUKİ SÜRELER

A. Tescil Başvurusu İçin Gerekli Belgeler ve Belgelerin Değerlendirilme Usulü

1. Başvuruda İbraz Edilmesi Zorunlu Belgeler

Yabancı adli veya idari makamlarca verilen evliliğin sona ermesine ilişkin kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için başvuruda ibraz edilmesi zorunlu belgeler Yönetmelik'in 7'inci maddesinde düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 7'inci maddesinin 1'inci fıkrasının (a), (b), (c), (ç), (d) bentleri uyarınca, başvuruda gerekli belgeler;

- Başvuru formu,
- Nüfus kütüğüne tescili talep edilen kararın usulüne göre onaylanmış aslı ile noter veya dış temsilcilik tarafından onaylanmış veya ilgili ülkenin yetkili makamı tarafından Apostil şerhi tatbik edilerek onaylanmış Türkçe tercümesi,
- Adli veya idari makam kararında kesinleşme şerhi yok ise kararın verildiği ülke kanunlarına göre kesinleştiğine dair onaylanmış belge veya yazının aslı ile noter veya dış temsilcilik tarafından onaylanmış veya ilgili ülkenin yetkili makamı tarafından Apostil şerhi tatbik edilerek onaylanmış Türkçe tercümesi,

134; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES, s. 521; PEKCANITEZ/ ÖZEKES/ AKKAN/ TAŞ KORKMAZ, Pekcanitez Usul Cilt 2, s. 949.

- Taraflara ait kimlik veya pasaport fotokopileri,
- Taraflardan biri yabancı ise kimlik veya pasaportların noter tasdikli Türkçe tercümeleri ve vekil aracılığı ile yapılacak müracaatlarda noter tarafından düzenlenen fotoğraflı özel vekâletnamenin aslı veya onaylanmış aslına uygun örneğidir.

Yönetmelik'in 7'inci maddesinin 1'inci fıkrasının (a) bendine göre, başvuru için öncelikle başvuru formu gerekmektedir. Başvuru formunun Latin alfabesiyle ve büyük harflerle doldurulması gerekmektedir⁴⁹⁷. Başvuru formu olarak hazır formlar kullanılmaktadır. Ancak başvuru formları yalnızca Türkçe hazırlanmıştır⁴⁹⁸. Başvurunun mutlaka Türkçe yapılması gerektiği düşünülebilirse de, oluşturulan hazır formlardaki Türkçe metinlerin yanına dünya genelinde kabul edilen birkaç dilde (en azından İngilizce) çeviri yapılmasının yararlı olabileceği düşüncesindeyiz.

“Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Boşanmaya, Evliliğin Butlanına, İptaline veya Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Olarak Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tesciline İlişkin Form” başlıklı hazır başvuru formları çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlerde başvuru sahiplerinin adı soyadı, uyrukları, kimlik numaraları, doğum yerleri, doğum tarihleri, ana-baba adı, kadının önceki soyadı, Türk vatandaşının aile kütüğünde kayıtlı olduğu yer, yerleşim yeri adresi ve tebligat yapılacak adres gibi bilgilerin doldurulması için alanlar bulunmaktadır. Ayrıca, tescil edilecek karara ilişkin bilgiler de başvuru formunda istenmektedir. Kararın verildiği ülke, kararın türü (adli karar-idari karar), kararı veren makamın adı, karar tarihi, karar/dosya numarası, kararın kesinleşme tarihi ve karara ilişkin diğer bilgiler (kararın başvuru formuna eklenip eklenmediği) başvuru formunun ilgili alanlarında sorgulanmaktadır. Adli veya idari makam kararının ve kararda kesinleşme şerhi yok ise kararın verildiği ülke kanunlarına göre usulen kesinleştiğine dair yazının başvuru formuna eklenmesi gerektiği başvuru formunda dipnot olarak belirtilmiştir⁴⁹⁹.

Nüfus kütüğüne tescili istenen kararla ilgili Türk mahkemelerinde halen devam eden bir davanın olup olmadığı veya tanımanın Türk mahkemelerince daha önceden reddedildiğine dair bir kararın var olup olmadığına ilişkin bir soru da başvuru formunda bulunmaktadır. Eğer tescili istenen kararla ilgili Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava veya tanımanın Türk mahkemelerince daha önceden reddedildiğine dair bir karar varsa, bu karar başvuru

⁴⁹⁷ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 5.

⁴⁹⁸ Bkz. EK-1.

⁴⁹⁹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 12.

formuna eklenecektir. Tescili istenen kararla ilgili Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava veya tanınmanın Türk mahkemelerince daha önceden reddedildiğine dair bir karar yok ise, adli makamlardan böyle bir kararın olmadığına ilişkin belge veya yazı temin edilecektir ve başvuru formuna eklenecektir⁵⁰⁰.

Başvuru formunda son olarak, talep ve imza kısımları bulunmaktadır. Taraflar veya tarafların vekilleri formda yer alan bilgi ve belgelerin doğruluğunu teyit etmek ve adli veya idari kararın nüfus kütüğüne tescil edilmesi için taleplerini beyan etmek suretiyle imzalarını yetkili memurun önünde atacaktırlar⁵⁰¹. Burada dikkat edilmesi gereken husus, başvuruda bulunan taraf da olsa vekil de olsa yetkili memur önünde imza atılması gerekeceğidir. Yetkili memur önünde imzalanmamış, daha önceden imzalanmış formlar kabul edilmeyecektir. Buradaki işlem, tapu sicil müdürlüklerince ve noterliklerce düzenlenen resmi senetlere uygulanan usule benzemektedir. NHK m. 27/A kapsamında gerçekleştirilecek teslim işleminde neden tapu sicil müdürlüklerindeki veya noterlik işlemlerinde benimsenen usule benzer bir usulün uygulandığı sorgulanmalıdır. Nihayetinde, NHK m. 27/A kapsamında gerçekleştirilen tescil işlemi de yetkili memur tarafından yapılan idari bir işlem mahiyetindedir ve bu işlem sonucunda meydana gelen bir hatada memurun sorumluluğuna gidilebilir. Bununla birlikte, yetkili memurun tarafların veya vekillerin kimliğini sorgulama yetkisi vardır ve memur şüpheye düşerse resmi işlemi gerçekleştirmeyebilir. Zira yalnızca tarafların ve vekillerin tescil başvurusunda bulunma ehliyeti vardır. Bu açıdan, imzaların yetkili memur önünde atılması zorunluluğunun, “sahte vekiller”in ve “sahte taraflar”ın suiistimaline uğramamak adına getirildiğini düşünmekteyiz.

Başvuru formunun not bölümünde “*Başvuru üzerine yapılacak işlem yabancı makam kararının tanımaya ilişkin hükmünün aile kütüğüne tescilinden ibarettir*” denilerek yapılacak işlemin yalnızca yabancı adli veya idari kararın nüfus kütüğüne tescil edilmesine ilişkin olacağı vurgulanmıştır.

Tenfiz hükümlerine ilişkin bilgilendirme formunun da başvuru formuna eklenmesi gerektiği ayrıca belirtilmiştir. Tenfiz hükümlerine ilişkin bilgilendirme formu; tescili istenen kararda bulunan velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize ilişkin konular için MÖHUK uyarınca görevli ve yetkili mahkemelerde

⁵⁰⁰ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 13.

⁵⁰¹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 13.

kararın tenfizine yönelik dava açılması gerektiği yönünde tarafların bilgilendirildiğini beyan eden bir belge niteliğindedir⁵⁰².

Başvuru vekil tarafından yapılıyor ise noter tarafından düzenlenmiş fotoğraflı özel vekaletnamenin aslı veya onaylanmış aslına uygun örneğinin ibraz edilmesi zorunludur. Başvuru kanuni temsilci tarafından yapılıyor ise vesayet kararı eklenmesi zorunludur⁵⁰³. Üzerinde silinti veya kazıntı yapılan başvuru formları kabul edilmeyecektir ve taraflardan yeni form doldurulması talep edilecektir⁵⁰⁴.

Yönetmelik m. 7/3 hükmü uyarınca, başvuruda bulunan taraflara başvurunun alındığına dair tarih ve sayı içeren bir belge verilir. Bu belge “Adli veya İdari Makam Kararı Teslim Fişi” olarak adlandırılmıştır. Belgede; teslim alan birim, evrak numarası, evrak tarihi, konu, teslim alınan belgenin cinsi-adedi, teslim eden veya vekillerinin ve teslim alanın adı - soyadı, kimlik numarası, unvanı, teslim tarihi ve imzası bulunmaktadır⁵⁰⁵.

2. Türk Adli Makamlarından Alınması Gereken Belge

Yönetmelik m. 7/f. 2 uyarınca, ilk olarak, nüfus kütüğüne tescili talep edilen kararla ilgili, varsa daha önce Türk mahkemelerinde açılmış ve halen görülmekte olan dava dosyası bilgileri başvuru formuna eklenmek zorundadır. İkinci olarak, nüfus kütüğüne tescili talep edilen kararın, varsa daha önce Türk mahkemelerince kesin hükme bağlanmış olduğuna ilişkin mahkeme kararının aslı veya fotokopisi başvuru formuna eklenmek zorundadır.

Nüfus kütüğüne tescili talep edilen kararla ilgili Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava veya tanınmanın Türk mahkemelerince önceden reddedildiğine ilişkin bir karar yok ise, böyle bir davanın veya kararın bulunmadığı yönünde adli makamlardan belge alınması ve alınan belgenin başvuru formuna eklenmesi zorunludur.

Nüfus kütüğüne tescili talep edilen kararla ilgili Türk mahkemelerinde açılmış ve halen devam eden bir dava bulunuyorsa, Türk mahkemelerince kesin hükme bağlanmış bir karar bulunuyorsa veya Türk mahkemelerince reddedilmiş tanıma davası varsa, nüfus

⁵⁰² Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 13 ve s. 20.

⁵⁰³ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 6 ve s.13.

⁵⁰⁴ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 5.

⁵⁰⁵ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 14.

kütüğüne tescil başvurusu reddedilir⁵⁰⁶. Bu bilgiye, hem Yönetmelik m. 7/f. 2’de hem de Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama’da yer verilmişse de, İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü’nden aldığımız bilgiye göre bu şart tescil başvurusu uygulamasında kullanılmamaktadır. İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, gelen her başvuru için UYAP üzerinden yetkili memurca sorgulama yapıldığını ve yapılan bu sorgulamayla tescili talep edilen karara ilişkin Türkiye’de derdest bir tanıma davası olup olmadığı bilgisine yetkili memur tarafından bizzat ulaşıldığı bilgisini almaktayız⁵⁰⁷. Bizce de, bu yöntem taraflardan bilgi almaktan daha sağlıklı ve kolay bir yoldur. İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğüne gerçekleştirilen uygulamanın daha doğru olduğu fikrindeyiz. Zira bu bilgileri edinmenin devletin görevi olduğunu ve Türkiye’de var olan bürokratik zorluklar sebebiyle tescili talep edilen karara ilişkin Türkiye’de derdest bir tanıma davası olup olmadığı bilgisine ulaşmanın taraflar açısından oldukça zor olduğunu hatta bazen imkansız olabileceğini ve bunun da başvuruda sorunlar yaratacağını düşünmekteyiz.

3. Çok Uyruklu Kişilere Ait İşlemler

Çok uyruklu vatandaşların diğer uyruğu ile alınmış evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı adli veya idari kararların nüfus kütüğüne tescili başvurularının kabul edilebilmesi için vatandaşın çok uyrukluğuna ait bilginin nüfus kayıtlarında bulunması gerekir⁵⁰⁸. Nüfus kayıtlarında vatandaşa ait çok uyrukluluk bilgilerinin bulunmaması ve yabancı makamca kararın kişinin diğer uyruk bilgileri kullanılarak verilmiş olması halinde öncelikle kişinin çok uyrukluluğun nüfus kayıtlarına tescilinin yapılması gerekir.

Tarafın veya tarafların çok uyrukluğunun nüfus kütüğüne tescil edilmiş olması, nüfus kütüğünde kişinin çok uyrukluluğuna dair bilgi ve açıklama bulunması, başvuruyu yapan taraf ile diğer uyruğu kullanılarak verilmiş yabancı adli veya idari karara taraf olan kişinin aynı olduğunun tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir.

Çok uyruklu kişilerin diğer uyrukları nüfus kütüğüne tescil edilirse veya nüfus kütüğünde kişinin çok uyruklu olduğuna dair açıklama bulunursa çok uyruklu kişinin başvurusu kabul edilir. Çok uyruklu kişilerin diğer uyruklarına ait açıklama nüfus kayıtlarında

⁵⁰⁶ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 9.

⁵⁰⁷ Bkz. Ek- 11 ve Ek-12.

⁵⁰⁸ Bkz. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 44: “Herhangi bir nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin, bu durumlarına ilişkin belgeleri ibraz etmeleri ve yapılacak inceleme sonucunda kayden aynı kişiler olduklarının tespiti halinde, nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama yapılır.”

bulunmazsa, kişinin diğer uyrukları nüfus kütüğüne tescil edilmezse, başvuruyu yapan kişi ile karara taraf olan kişinin aynı kişi olduğu tespit edilemez ve başvuru reddedilir⁵⁰⁹. Kanaatimizce, burada çok uyrukluluğa ilişkin bilginin tespit edilememesi durumu söz konusu değildir. Zaten İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünde uygulanan başvuru usulüne göre taraflardan birinin çok uyrukluluğunun nüfus kütüğüne tescil edilmemiş olması halinde, öncelikle kişinin diğer uyruklarının nüfus kütüğüne tescil edileceğini ardından NHK m. 27/A kapsamında tescil başvurusunun alınacağı bilgisine ulaşılmaktadır⁵¹⁰.

4. Başvurunun Kayda Alınması ve Başvuru Tarihi

Yabancı adli veya idari makamlarca evliliğin sona ermesine ilişkin verilmiş kararların nüfus kütüğüne tescili talepli başvuruların kayda alınabilmesi için öncelikle başvuru formu ve eklerdeki belgeler incelenir. Başvuru formundaki imzaların ve başvuru formuna eklenmesi zorunlu belgelerin eksiksiz olması halinde başvuru kabul edilir ve sisteme kaydedilir⁵¹¹.

Başvurular il nüfus müdürlüklerince e-İçişleri Sistemine, dış temsilciliklerce e-Konsolosluk.Net Sistemine kaydedilir. Tekrarlayan başvuruları önlemek amacıyla, yapılan başvurular e-Vatandaşlık ve e-Konsolosluk.Net sistemleri üzerinden sorgulanır. Sistemlere kayıtlı, önceden yapılmış ve halen devam eden aynı başvurunun tespiti halinde başvuru reddedilir. Sistemde kayıtlı, önceden yapılmış ve halen devam eden bir başvurunun bulunmaması halinde başvuru işleme alınmak suretiyle sisteme kaydedilerek sistemden alınan evrakın tarihini ve sayısını gösteren teslim fişi başvuru sahibine verilir⁵¹². Tekrar belirtmek gerekir ki farklı illerdeki il nüfus müdürlüklerine yapılan başvurular dikkate alınmamaktadır⁵¹³. İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünden aldığımız bilgiye göre de, evrakların farklı tarihlerde de olsa mutlaka tek bir il nüfus müdürlüğüne ulaştırılması gerekir⁵¹⁴. Başvurular doksan günlük süre içinde farklı tarihlerde yapılmış olsa da tek bir makamda bir araya getirilip aynı anda sisteme girileceği için, farklı il nüfus müdürlüklerine yapılan başvurularda evrakların ilden ile naklinin zor olacağı ve kaybolacakları düşüncesiyle böyle bir uygulamaya gidildiğini düşünmekteyiz.

⁵⁰⁹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 11 ve s. 13.

⁵¹⁰ Bkz. Ek- 11 ve Ek-12.

⁵¹¹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 7.

⁵¹² Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 7.

⁵¹³ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 4.

⁵¹⁴ Bkz. Ek- 11 ve Ek-12.

08.03.2018 tarihli Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama metninde başvurunun tarihi olarak kabul edilen tarihin, sistemlere kayıtların yapıldığı tarih olacağı belirtilmiştir. Başvurunun il ve ilçe nüfus müdürlüklerince e-İçişleri Sistemine, dış temsilciliklerce e-Konsolosluk.Net Sistemine kaydedildiği tarih başvuru tarihi olarak kabul edileceği açıklama metninde yer almaktadır⁵¹⁵. Bununla birlikte, açıklama metnine göre, taraflarca başvurunun aynı anda yapılmaması ve tarafların doksan günlük süre içinde ayrı ayrı başvuruda bulunması halinde başvuru için aynı başvuru formu kullanılacaktır⁵¹⁶. Başka bir ifadeyle, ilk başvuru yapan tarafın doldurduğu başvuru formu ikinci tarafça da doldurulacaktır ve tek bir başvuru formu olacaktır.

Kanaatimizce açıklama metninde yer alan esas alınacak başvuru tarihi konusunda bir karışıklık vardır. 08.03.2018 tarihli Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama metninde başvurunun tarihi olarak kabul edilen tarihin sistemlere kayıtların yapıldığı tarih olduğu belirtilmekte, ardından ilk başvuruyu yapan tarafın doldurduğu başvuru formunun tek form olarak kullanılacağı, diğer bir ifadeyle, başvuru tarihinin ilk tarafın başvuruda bulunduğu tarih olacağı ifade edilmiştir. Aslında bu açıklama metninin ne kadar bağlayıcı olduğu da tartışmalıdır. Zira NHK’da veya Yönetmelik’te esas alınacak başvuru tarihi ile ilgili bir düzenlemenin bulunması halinde açıklama metni bağlayıcı olmayacaktır. NHK m. 27/A’da doksan günlük sürenin içeriği veya esas alınacak başvuru tarihi ile ilgili bir düzenleme yer almamaktadır. Yönetmelik m. 7/f. 4 uyarınca ise, başvuruda alınan belgelerde eksiklik tespit edilirse, bu eksikliklerin tamamlanması için doksan günlük süre verilir. Doksan günlük süre içinde eksik belgeler tamamlanmazsa başvurunun reddedileceği öngörülmüştür. Buradaki doksan günlük süre, taraflara tanınan iki farklı tarihteki başvuru arasındaki doksan günlük süredir. Yönetmelik’te esas alınacak başvuru tarihine ilişkin bir düzenleme de bulunmamaktadır.

Kanaatimizce, burada esas alınacak başvuru tarihi ilk başvuru tarihidir. Zira ilk başvurunun yapıldığı tarihten itibaren doksan günlük süre işlemeye başlar. Zaten İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü de başvurularda esas aldıkları başvuru tarihinin taraflardan veya vekillerden birinin ilk başvuru tarihi olduğunu belirtmiştir⁵¹⁷.

5. Başvuru Belgelerinin Ön İncelemesi

⁵¹⁵ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 7.

⁵¹⁶ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 5.

⁵¹⁷ Bkz. Ek-11 ve Ek-12.

Başvuru makamlarınca sisteme kaydedilen başvurular ve ek belgeler en geç beş iş günü içinde ön incelemeye alınır. Ön incelemede dikkate alınan hususlar; tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla başvuruda bulunup bulunmadığı, başvuru formunun usulüne uygun olarak eksiksiz ve hatasız doldurulup doldurulmadığı, başvuru formu veya ek belgeler üzerinde silinti, kazıntı veya herhangi bir tahribat bulunup bulunmadığı, başvuru formuna eklenen belgelerin eksiksiz olarak bulunup bulunmadığı ve bu belgelerin tam ve usulüne uygun olarak ibraz edilip edilmediğidir.⁵¹⁸.

Ön incelemede tespit edilmemiş bir hatanın veya eksikliğin komisyona gönderildikten sonra tespit edilmesi halinde, tespit edilen hatalar ve eksiklikler taraflara tebliğ edilir ve hataların ve eksikliklerin giderilmesi için doksan günlük ek süre verilir. Doksan günlük ek sürede hatalar giderilmez ve eksiklikler tamamlanmazsa başvuru reddedilir⁵¹⁹. Başvuru reddedilirse, tarafların başvuru sırasında ibraz ettiği belgelerin asılları taraflara iade edilir⁵²⁰.

Burada daha önceki bölümlerde de bahsedilen farklı makamlara başvuru yapılması sorunu üzerinde tekrar durulabilir. Yönetmelik Resmi Gazete’de yayımlandıktan sonra Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama metninde, doksan günlük süre içinde diğer şartları da eksiksiz olarak tamamlayarak farklı makamlara başvuru yapan tarafların başvurularının reddedileceği belirtilmiştir ve buna ilişkin ek süre tanınıp tanınmayacağı ile alakalı bir bilgi verilmemiştir⁵²¹. Ön incelemede dikkate alınan hususlar arasında belgelerin usulüne uygun ibraz edilip edilmediği konusu da vardır. Her ne kadar ayrıntılı olarak belirtilmese de, aynı makama başvurma zorunluluğu da başvuru usulünün içine giren konulardandır. Buna göre, belgeleri eksiksiz ve usulüne uygun olduğu halde farklı makamlara başvuru yapan taraflara da aynı makama tekrar birlikte başvuru yapma hakkının, başvuru reddedilmeden önce, ön inceleme aşamasında tanınması süreci hızlandırıcı nitelikte olacaktır. Ön inceleme usulü de dikkate alınarak, başvuruyu reddetmek yerine eksikliklerin tamamlanması için verilen ek doksan günlük süre içine bu konunun da dahil edilebileceği düşüncesindeyiz.

⁵¹⁸ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 7.

⁵¹⁹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 7.

⁵²⁰ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 7.

⁵²¹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 4.

B. Tescil İşleminin Yapılacağı Makam ve Başvuru İnceleme Usulü

1. Başvuru Yapılacak Merciler

NHK m. 27/A'nın 2'inci fıkrasında, nüfus kütüğüne yapılacak tescil işlemlerinin yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilciliklere, yurt içinde ise Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlüklerine yapılacağı öngörülmüştür.

Yönetmeliğin 5'inci maddesi uyarınca, nüfus kütüğüne tescil talepli başvurular, yurtdışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilciliklere, yurt içinde ise taraflardan birinin yerleşim yeri il müdürlüğüne yapılır. Başvuran tarafların Türkiye'de yerleşim yeri yoksa başvuru; Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Kahramanmaraş, Samsun, Siirt, Sivas, Trabzon, Şanlıurfa ve Van il müdürlüklerinden birine yapılır.

“Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Boşanmaya, Evliliğin Butlanına, İptaline veya Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Olarak Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tesciline İlişkin Form” başlıklı hazır başvuru formlarında başvuru makamı olarak – hitaben- İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, Büyükelçilik veya Başkonsolosluk yazılmıştır⁵²².

Bu durumda, evliliğin sona ermesine ilişkin adli veya idari kararın nüfus kütüğüne tescili için başvuru; yurt içinde taraflardan birinin yerleşim yeri İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğüne, tarafların Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Kahramanmaraş, Samsun, Siirt, Sivas, Trabzon, Şanlıurfa ve Van İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerine, yurt dışında ise kararın verildiği ülkedeki dış temsilciliklere, başka bir ifadeyle, o ülkedeki Büyükelçilik veya Başkonsolosluga yapılır⁵²³. Yukarıda sayılan makamlar dışında herhangi bir makama başvuru yapılamayacağı gibi ilçe nüfus müdürlüklerine de başvuru yapılamaz⁵²⁴.

2. Başvuru Usulü

Taraflardan biri veya vekili yabancı uyrukluysa ve Türkçe bilmiyorsa, Türkçe bilmeyen tarafın veya vekilinin konuştuğu dilin Türkiye tarafından tanınmış devletlerden birinin birinci

⁵²² Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 12.

⁵²³ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 4.

⁵²⁴ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 4.

resmi dili olması şartının sağlanması durumunda başvuru sırasında o dili bilen tercüman hazır bulundurulur⁵²⁵.

Yönetmeliğin 6'ncı maddesinin 2'inci fıkrası uyarınca, tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşmiş boşanmalar hariç, evliliği sona ermiş kişilerin tescil talebi öncesinde ölmüş olmaları durumunda, NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil talebi hukuki yararı bulunanlar tarafından yapılabilir. Bu durumda başvuru, ölü olan tarafın kanuni mirasçılarının biri ile sağ olan diğer tarafça yapılır. İki taraf da ölü ise, iki tarafın da kanuni yararı bulunan mirasçılarının birer kişi olmak suretiyle başvuruda bulunulabilir.

Başvuruda bulunan taraflardan birinin başvuru usulüne uygun olarak diğer tarafla birlikte başvuru yaptıktan sonra ölmesi durumunda, yine de başvuru aynı şekilde komisyon tarafından incelenir, karara bağlanır ve eğer komisyondan tescil kararı çıkarsa tescil işlemleri gerçekleştirilir⁵²⁶. Ancak, başvuruda bulunan taraflardan ikisinin de başvuru usulüne uygun olarak diğer tarafla birlikte başvuru yaptıktan sonra ölmesi durumunda, başvurunun akıbetinin ne olacağı belirtilmemiştir. Bu konuda, başvuruda bulunan taraflardan birinin ölmesi durumunda ne yapılıyorsa taraflardan ikisinin ölmesi halinde de aynı işlemlerin yapılacağı düşüncesindeyiz.

3. Başvuru İnceleme Komisyonu

Başvuru inceleme komisyonunun görevi, dış ve iç temsilciliklerdeki komisyon üyeleri yönetmeliğin 8'inci maddesi ile düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 8'inci maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca, evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı adli veya idari kararların nüfus kütüğüne tescili için yapılan başvuruları değerlendirmek ve tescil işlemlerini yapmak üzere dış temsilciliklerde ve İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerinde başvuru inceleme komisyonları oluşturulur. Başvuru inceleme komisyonlarında, yapılan başvurular ayrıntılı olarak incelenir ve yabancı adli veya idari makamlarca verilmiş evliliğin sona ermesine ilişkin kararların Türkiye'de nüfus kütüğüne tescil edilmeye uygun olup olmadığına dair bir karar verilir⁵²⁷.

Yönetmeliğin 8'inci maddesinin 2'inci fıkrası uyarınca, İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerindeki komisyonlar; valinin onayı ile ilgili vali yardımcısı başkanlığında, il nüfus müdürü, iki ilçe nüfus müdürü ve hukuk formasyonuna sahip kamu görevlisinden oluşur.

⁵²⁵ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli "Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama", s. 5.

⁵²⁶ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli "Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama", s. 9.

⁵²⁷ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli "Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama", s. 7.

Buna göre, İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerindeki komisyonlar; komisyon başkanı olan valinin onayı ile ilgili vali yardımcısı, il nüfus müdürü, iki ilçe nüfus müdürü ve hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisi olmak üzere beş kişiden oluşur⁵²⁸.

Yönetmeliğin 8'inci maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca, dış temsilciliklerdeki komisyonlar ise, ilgili büyükelçilik veya başkonsolosluk tarafından oluşturulur. Dış temsilciliklerde oluşturulan komisyon üyeleri ve üye sayısı iç temsilciliklerden farklı olarak yönetmelikçe belirlenmemiştir. Dış temsilciliklerde komisyon başkanı olarak misyon şefi bulunur ve komisyonu oluşturacak kişi sayısı ve komisyon üyelerinin unvanları komisyona başkanlık edecek misyon şefinin takdirine bırakılır. Ayrıca, komisyon şefi komisyona başkanlık etme yetkisini bir kariyer memuruna devredebilir⁵²⁹. Kariyer memurları, Dışişleri Bakanlığında görevli meslek memurları ile konsolosluk ve ihtisas memurlarıdır.

4. Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları

Komisyonun çalışma usul ve esasları Yönetmeliğin 9'uncu maddesinde düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 9'uncu maddesinin 3'üncü fıkrası uyarınca, komisyonun; gündem olması halinde toplanma süresi en geç on beş gündür. Komisyon toplanma tarihi komisyon başkanının programına ve iş yoğunluğuna göre belirlenir.

Yönetmeliğin 9'uncu maddesinin 2'inci fıkrasına göre, komisyondaki kararlar oyçokluğu ile alınır. Kabul ve ret oylarının eşit olması durumunda başkanın taraf olduğu görüş doğrultusunda karar verilir. Ret oyu veren üyelerin gerekçelerini yazılı olarak belirtmeleri gerekir.

Bu noktada, oylamada eşitlik olması halinde başkanın taraf olduğu görüş doğrultusunda karar verilmesi yerine komisyon üyelerinin sayısının kesin ve tek sayı olarak belirlenmesinin daha adil bir oylama ortamı yaratacağı kanaatindeyiz. İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerince oluşturulan komisyonların üye sayısı Yönetmelikçe beş kişi olarak belirlendiğinden beş kişilik bir oylamada oylar eşit çıkmayacaktır. Ancak dış temsilciliklerde kurulan komisyonların üyelerinin ve üye sayılarının belirlenmesi komisyona başkanlık edecek misyon şefinin takdirine bırakıldığı için mevcudu çift sayılı kişilerden oluşan komisyonlar kurulabilir ve yapılan oylamada eşitlik olabilir.

⁵²⁸ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 7.

⁵²⁹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 7.

Komisyon toplantıları başkan tarafından yönetilir. Komisyon toplantısında görüşülecek konularının gündeminin düzenlenmesi, toplantı gündeminin komisyon üyelerine dağıtılması, toplantının planlanan gün, saat ve yerde yapılması, toplantının usul ve esasa uygun olarak yapılması ve toplantıda görüşülen başvuruların sonuca ulaştırılarak bir karara varılması komisyon başkanın görevleridir. Komisyonunda görüşülmek üzere oluşturulan gündem sırasına göre başvurular sıra sıra ve tek tek görüşülür. Başkan, başvurunun değerlendirilmesindeki görüşlerini sunmak üzere sırayla bütün komisyon üyelerine söz hakkı verir. Değerlendirmeler tamamlandıktan sonra başvuru oylamaya sunulur. Oylamada açık oy usulü kullanılır ve kararın belirlenebilmesi için toplantıya katılanların oyçokluğu aranır. Çekimser oy kullanılamaz, ya kabul ya da ret oyu kullanılabilir. Ret oyu verenlerin reddetme gerekçesi komisyon kararında yazılı olarak beyan edilir⁵³⁰.

Yönetmeliğin 9'uncu maddesinin 4'üncü fıkrası uyarınca, komisyon toplantısında gündem olarak incelenen başvurular mevzuat doğrultusunda incelenir ve komisyonca başvurudaki yabancı adli veya idari kararın nüfus kütüğüne tescil edilip edilemeyeceğine dair olumlu ya da olumsuz bir karar verilir. Komisyonca yapılan inceleme sonucunda, tescil edilmesi istenen kararda veya başvuru evraklarında NHK m. 27/A hükmündeki tescil şartlarını sağlamayan bir durum varsa başvuru reddedilerek gerekçesi açıklanmak suretiyle kararın tescil edilemeyeceği belirtilir⁵³¹.

Komisyonca verilen karar, il nüfus müdürlüğüne bildirilir ve başvuruyu yapan taraflara tebliğ edilir. Eğer komisyonca çıkan karar olumluysa, evliliğin sona erdiğine ilişkin bilginin nüfus kütüğüne tescili yapılır. Önceden komisyonca görüşülmüş ve karara ulaşılmış başvuruların hepsi, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne elektronik ortamdaki bir kayıt sisteminde tutulur. Elektronik ortamdaki kayıt sisteminin amacı, daha önceden komisyonca kabul edilmiş veya reddedilmiş aynı karara ilişkin tekrar eden başvuruları önlemektir⁵³².

Komisyon toplantısında çıkan karara göre elektronik ortamda bir karar tutanağı düzenlenir. Karar tutanağında⁵³³; düzenlenme tarihi, karar tutanağının numarası, kararın konusu, karar metni, karar metnine eklenecek ekler, komisyon üyelerinin adları, soyadları,

⁵³⁰ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 8.

⁵³¹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 8.

⁵³² Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 8.

⁵³³ Bkz. EK-3.

unvanları ve imzaları için ayrılmış bölümler bulunmaktadır. Kararın tarihi, sayısı ve konusunun karar tutanağına yazılması zorunludur. Komisyon toplantısında görüşülen gündemden çıkan olumlu veya olumsuz karar, karar tutanağındaki karar metni kısmına gerekçeleriyle birlikte yazılır. Karar tutanağına verilen sayı her yılın başında 1’den başlayarak devam eder ve sırada hangi sayı varsa karar tutanağının sayısı o olur. Karar tutanağındaki zorunlu kısımlar doldurulduktan sonra, tutanağın üç kopyası oluşturulur ve bu kopyalar komisyon üyeleri tarafından imzalanır⁵³⁴.

Komisyonunda boşanmaya ilişkin bir karar verilmişse, komisyon karar tutanağının birinci kopyası; başvuru sırasında ibraz edilen evraklar ve elektronik ortamda düzenlenmiş kararın tesciline ilişkin form ile birlikte boşanma özel kütüğüne gönderilir. Evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığına ilişkin kararlarda ise; komisyon karar tutanağının ıslak imzalı bir örneği, başvuru sırasında ibraz edilen evraklar ve elektronik ortamda düzenlenmiş kararın tesciline ilişkin form evliliğin feshi/iptali özel kütüğüne gönderilir.

Komisyon karar tutanağının ikinci kopyası, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından arşivlenmek üzere boşanma/diğer kişisel durum değişiklikleri özel kütüğüne gönderilir. Komisyon karar tutanağının üçüncü kopyası ise, kararlar dosyasına konulur. Komisyon karar tutanakları, gönderildikleri birimlerde süresiz olarak saklanır⁵³⁵.

Komisyonca başvuru reddedilirse, başvuruda bulunan taraflara MÖHUK hükümleri uyarınca yetkili Türk mahkemelerinde tanıma ve tenfiz davası açabilecekleri yönünde yazılı bir bildirimde bulunulur⁵³⁶.

5. Düzeltme Kararı

Yönetmelik m. 13/f. 1 uyarınca, komisyon kararı verildikten sonra ve teslim işlemleri gerçekleştirildikten sonra komisyon kararında veya tescil işlemlerinde maddi bir hata yapıldığı fark edilirse, bu hata talep üzerine veya re’sen komisyonca düzeltme kararı alınmak suretiyle düzeltilir. İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü’nden edinilen bilgiye göre, burada karar tarihi aynı kalmak suretiyle düzeltme yapılacaktır⁵³⁷.

⁵³⁴ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 8 ve s. 15.

⁵³⁵ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 8.

⁵³⁶ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 9.

⁵³⁷ Bkz. Ek-11 ve Ek-12.

Yönetmelik m. 13/f. 2 uyarınca ise, komisyonca düzeltme kararı alındığı, tarafların başvuru formundaki adreslerine yazılı olarak tebliğ edilir. Tarafların başvuru formundaki adreslere yazılı bildirimin ulaşmaması halinde, tarafların Adres Kayıt Sisteminde kayıtlı adreslerine yazılı bildirim gönderilir⁵³⁸.

Yönetmelik'in 16. maddesi uyarınca, NHK m. 27/A kapsamında yapılan nüfus kütüğüne tescil işlemlerine ilişkin başvurularda veya usul ve esasta çıkabilecek herhangi bir problem, oluşabilecek tereddütler ve soru işaretleri Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne iletilecektir ve tereddütler Genel Müdürlük tarafından incelenecektir. Genel Müdürlüğün görüşü doğrultusunda tereddütler giderilmek suretiyle başvuruya veya işlemlere devam edilecektir⁵³⁹.

Ek olarak, İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlükleri ve dış temsilcilikler tescil başvurusuna konu olan kararlar hakkında herhangi bir konuda kendi aralarında doğrudan yazışma yapabilirler⁵⁴⁰.

C. Tescile Yönelik Verilen Kararlara İlişkin Hukuki Süreler

1. Tescil İşlemleri ve Tescilin Aile Kütüğüne İşlenme Süresi

Komisyonca yapılan incelemede ve oylamada, tescil başvurusuna konu olan yabancı kararın tescil edilmesine dair karar verilmesi halinde, tescil işlemleri öngörülen süreler içinde yapılır. Tescil işlemleri, tescil kararını veren komisyonun bulunduğu İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerince veya dış temsilciliklerce gerçekleştirilir⁵⁴¹.

Tescil kararını veren komisyonun bulunduğu il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerince veya dış temsilciliklerce yapılacak tescil işlemlerinde tenfize ait konular kesinlikle tescil edilemez. Yapılan tescil işlemi sadece evliliğin sona erdiğini beyan eder niteliktedir. Evliliğin sona ermesine ilişkin kararda bulunan tenfize ilişkin diğer konular için MÖHUK hükümleri uyarınca yetkili Türk mahkemelerinde dava açılması gerekir⁵⁴².

⁵³⁸ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 10.

⁵³⁹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 10.

⁵⁴⁰ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 10.

⁵⁴¹ Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 9.

⁵⁴² Bkz. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış 08.03.2018 tarihli “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”, s. 10.

Yönetmeliğin 10'uncu maddesinin 1'inci fıkrası gereğince, komisyonda incelenen yabancı adli veya idari makamlarca verilen evliliğin sona ermesine ilişkin kararın tescil edilmesi kararlaştırılmışsa, evliliğin sona erdiğine ilişkin karar yedi gün içinde aile kütüklerine tescil edilmek zorundadır.

2. Kararların Kesinleşme Tarihi

Yönetmeliğin 10'uncu maddesinin 2'inci fıkrası uyarınca, yabancı adli ve idari makamlarca verilen evliliğin sona erdiğine ilişkin kararların nüfus kütüğüne tescil edilmesi halinde; evliliğin sona erdiren kesinleşmiş karar tarihi, kesinleşme tarihi olarak kabul edilir. Buna göre, yabancı adli veya idari makamların evliliğin sona erdiğine ilişkin kararın verildiği tarih tescil edilen kararların kesinleşme tarihi olarak kabul edilecektir.

Doktrinde⁵⁴³, bunun MÖHUK hükümleri uyarınca yapılan tanınmalarla benzerlik gösterdiği ve aynı doğrultuda olduğu ifade edilmiştir. Zira, MÖHUK m. 59 uyarınca tanınan yabancı mahkeme kararlarının, Türk hukukunda da “yabancı mahkeme kararlarının kesinleştiği andan itibaren” etki gösterdiği belirtilmiştir.

IV. TESCİL BAŞVURUSUNUN KABULÜ VE REDDİNİN HUKUKİ SONUÇLARI

A. Tescil Başvurusunun Kabulü Halinde Hukuki Sonuçlar

1. Genel Olarak

NHK m. 27/A hükmü kapsamında yapılan nüfus kütüğüne tescil işleminden sonra evlilik birliği sona ermiş olacaktır⁵⁴⁴. Başka bir ifadeyle, NHK m. 27/A'da sayılan şartların eksiksiz olarak var olması ve yönetmelikte düzenlenmiş başvuru usullerinin uygulanması suretiyle yetkili makamlara başvurusu yapılan ve başvuru komisyonu tarafından tesciline karar verilen evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı adli veya idari makam kararlarının nüfus kütüğüne tescil edilmesiyle tarafların evlilik birliğinin sona ermiş olduğu kabul edilir.

Doktrindeki bir görüşe göre⁵⁴⁵, NHK m.27/A uyarınca, mahkeme incelemesi yapılmaksızın ve mahkemeden alınan bir tanıma kararı olmaksızın yapılan tescil işleminin doğuracağı bazı sorunlar vardır. Aşağıda incelenecek olan bu sorunlardan birincisi; tescil işleminin tanıma sayılıp sayılamayacağı, ikincisi; yabancı idari kararların tanınmasının

⁵⁴³ AYHAN İZMİRLİ, s. 114.

⁵⁴⁴ HUYSAL, s. 498.

⁵⁴⁵ HUYSAL, s. 499.

önünün açılıp açılmadığı ve üçüncüsü; tescil talebi reddedilen idari kararlara karşı başvurulacak kanun yolunun hangisi olacağıdır⁵⁴⁶.

2. Tescil İşleminin “Tanıma” Sayılıp Sayılamayacağı

NHK m. 27/A hükmü uyarınca yapılan tescil işleminin tanıma sayılıp sayılamayacağı tescil işleminin hukuki niteliği ile ilgilidir. NHK m. 27/A kapsamındaki tescil işleminin hukuki niteliği ilk bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir. İlk bölümde, NHK m. 27/A hükmü uyarınca yapılan tescil işleminin hukuki niteliğinin belirlenebilmesi için; doğrudan tanıma, özel tanıma, idari tanıma ve özel bir doğrudan tescil hükmü görüşleri değerlendirilmiştir⁵⁴⁷. Bu bölümde ise NHK m. 27/A hükmünce yapılan tescil işleminin MÖHUK uyarınca yapılan tanıma yerine geçip geçemeyeceği ve tescilin hukuki etkisi üzerinde durulacaktır.

Doktrinde⁵⁴⁸, MÖHUK uyarınca yapılan tanımanın doğurduğu kesin hüküm ve kesin delil etkisinin NHK m. 27/A uyarınca yapılan tescil işlemi ile ortaya çıkmayacağı, sadece yabancı mahkeme veya idari makam kararlarının içerdiği evliliğin sona ermesine ilişkin kısmın Türk hukuku açısından sonuç doğuracağı ifade edilmiştir. Buna ek olarak, NHK m. 27/A uyarınca yetkili makamlarca yapılan tescil işleminin kesin hüküm etkisi göstereceğinin kabul edilmesinin, idari bir makamca verilen kararın adli makam kararı niteliğine sahip olmasına sebep olacağı ve bu durumun Türk hukuk sisteminde kabul edilen tanıma kavramının ilkeleriyle çelişeceği belirtilmiştir⁵⁴⁹. Bu sebeple, yapılan tescil işleminin tanımayla aynı hukuki etkiyi göstermeyeceği ve tescil işleminin “yabancı adli veya idari makam kararındaki evliliğin sona ermesine ilişkin hükmün kendine özgü nitelikli bir etkiyle Türkiye’de sonuç doğuracağı” ifade edilmiştir⁵⁵⁰. Biz de bu fikre katılmaktayız. Zira tescilin hukuki etkisinin MÖHUK m. 50 vd. anlamında tanıma ile aynı olduğu kabul edilirse, NHK m. 27/A ile, MÖHUK dışında alternatif ve bağımsız bir tanıma sistemi öngörülmüş olduğunun kabulü gerekecektir. MÖHUK uyarınca, tanıma kararı mahkeme tarafından verilir ve mahkeme kararı kesin hüküm etkisi doğurur, tescil işleminin mahkeme kararı gibi kesin hüküm etkisi doğurabileceği söylenemez. Bununla birlikte, buradaki durum yurtdışında yapılan evlilikler açısından MÖHUK m. 13 ve LRA kuralı ile bağdaştırılabilir. Yurtdışında yapılan evliliklerin MÖHUK m. 13/f. 2’ya göre, “evliliğin şekline yapıldığı ülke hukukunun uygulanacağı” hükmüyle LRA kuralının yasal sistemimize paralel hale getirilmesi

⁵⁴⁶ HUYSAL, s. 499.

⁵⁴⁷ Bkz. İkinci Bölüm I/A ve I/B başlıkları.

⁵⁴⁸ TÜTÜNCÜBAŞI, s. 121; AYHAN İZMİRLİ, s. 114.

⁵⁴⁹ AYHAN İZMİRLİ, s. 115.

⁵⁵⁰ AYHAN İZMİRLİ, s. 115.

nedeniyle⁵⁵¹ burada da teknik anlamda tanıma dışında *sui generis* bir hukuki durumun doğacağından bahsedilebilir.

3. Bir Mahkeme Kararı Olmaksızın Gerçekleşen İdari Boşanmaların Tescil Edilebilir Olması

MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca, Türk mahkemelerinde sadece yabancı adli makamlarca verilen hukuki kararlar tanımaya ve tenfize konu olabilir. MÖHUK m. 50/f. 1’de yabancı idari makam kararlarına yer verilmemiş olmasına rağmen, NHK m. 27/A hükmü uyarınca Türk mahkemelerince tanımaya konu olmayan evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari makam kararları tescil edilebilir hale gelmiştir. Öte yandan, NHK m. 27/A/f. 3’te, tescil talebi reddedilen başvuruların MÖHUK hükümleri uyarınca tanınabileceği öngörülmüştür. MÖHUK hükümleri uyarınca yabancı idari makam kararları tanımaya konu olamayacağından, NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenlemeyle yabancı idari makam kararlarının MÖHUK uyarınca tanınmasının söz konusu olup olmadığı sorusu doğmuştur⁵⁵².

NHK m. 27/A/f. 3, yabancı mahkeme kararları yönünden ikilem yaratmamaktadır. Nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilen yabancı mahkeme kararları MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davasına konu olabilecektir. Örneğin, tarafların birlikte başvuru şartı gerçekleşmezse veya doksan günlük süre kuralına uyulmazsa tescil talebi reddedilecektir. Ancak, MÖHUK dışındaki bir kanunda aksine ve özel bir hüküm olmadığı takdirde yabancı idari makam kararları MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca tanınmamaktadır. Bu durumda, NHK m. 27/A hükmünün 3’üncü fıkrasının yabancı idari makam kararlarının MÖHUK hükümleri uyarınca tanınmasına olanak sağlayıp sağlamadığının incelenmesi gerekmektedir⁵⁵³.

Doktrinde bu konu NHK m. 27/A/f. 3 ve NHK m. 30/f. 2 hükümlerinin karşılaştırılması suretiyle değerlendirilmiştir⁵⁵⁴. Yurt dışında yapılan evlat edinme işlemlerini düzenleyen NHK m. 30/2 hükmünde, “*Evlat edinme olaylarına ilişkin yabancı adli veya idari makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye’de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır*” denilerek yabancı adli veya idari makamlarca verilen evlat edinmeye ilişkin kararların yetkili Türk mahkemesi tarafından

⁵⁵¹ ÇELİKEL/ ERDEM, s. 236; NOMER, DHH, s. 244; Türk hukukuna göre geçerli bir boşanmanın varlığı için mahkeme kararına ihtiyaç duyulup duyulmadığı ve bu meselelerin şekle göre mi yoksa esasa göre mi vasıflandırılması gerektiğine ilişkin tartışma için ayrıca bkz. SÜZEN, Begüm, Milletlerarası Özel Hukukta Hukuki İşlemlerin Şekline Uygulanacak Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 93.

⁵⁵² HUYSAL, s. 499.

⁵⁵³ HUYSAL, s. 499.

⁵⁵⁴ HUYSAL, s. 499.

tanınmasına ve tenfizine karar verilmesi gerektiği öngörülmüştür. Böylece, evlat edinmeye ilişkin yabancı idari makam kararlarının yetkili Türk mahkemelerince tanınmasının veya tenfizinin mümkün olduğu açıkça ifade edilmiştir. Konuyla ilgili doktrindeki bir görüşe göre⁵⁵⁵, NHK m. 30/f. 2 hükmü tartışmaya mahal vermeyecek şekilde açık ifade edilmişken, NHK m. 27/A hükmünün 3'üncü fıkrası aynı netliğe sahip değildir. NHK m. 30/f. 2 hükmünde kullanılan açık anlatım şeklinin NHK m. 27/A hükmünde bulunmadığını, NHK m. 27/A'nın kanun metninin tartışmaya mahal vermeyecek şekilde açık bir anlatıma sahip olmadığını ifade etmektedir⁵⁵⁶. NHK m. 27/A'da konunun yeterince açık ortaya konulmamasının yanında, madde hükmünde "tanıma" ifadesinin kullanılmaması ve tescili reddedilen kararların MÖHUK uyarınca tanınacağını öngörülmesi sebepleriyle NHK m. 27/A hükmü uyarınca evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari kararların MÖHUK kapsamında tanınmasının mümkün olmadığı savunulmuştur⁵⁵⁷. Ayrıca, NHK m. 27/A/f. 3'ün düzenlenme amacının yabancı idari makam kararlarının MÖHUK uyarınca tanınmasına yol açmak değil, mahkemelerin iş yükünü azaltmak olduğu ifade edilmiştir⁵⁵⁸. Bu sebeplerle, aynı görüşe göre⁵⁵⁹, NHK m. 30/f. 2 hükmünün aksine NHK m. 27/A'nın 3'üncü fıkrası yabancı idari makam kararlarının MÖHUK uyarınca tanınmasının önünü açan özel bir hüküm değildir.

NHK m. 27/A ve NHK m. 30/f. 2 hükümleri kanun metninin ifade şekli ve netliği açısından karşılaştırılarak değerlendirildiğinde, gerçekten de NHK m. 27/A/f. 3'te yer alan yabancı idari makam kararlarına ilişkin hususun NHK m. 30/f. 2'deki kadar net ifade edilmediği açıkça görülmektedir. Bu sebeple, NHK m. 27/A/f. 3'ün, yabancı idari kararlarının MÖHUK uyarınca tanınması yönünden özel bir hüküm niteliğini taşıdığını ifade etmek mümkün olmayacaktır. Zira NHK m. 27/A/f. 3 ile amaçlanan gerçekten de yabancı idari makam kararlarının MÖHUK uyarınca tanınmasının yolunu açmak olsaydı, tıpkı NHK m. 30/f. 2'de olduğu gibi çok açık, net ve tartışmaya mahal yaratmayacak şekilde ifade edilirdi.

Sonuç olarak, tescil talebi reddedilen yabancı mahkeme kararlarının MÖHUK hükümleri bakımından tanınması mümkünken, tescil talebi reddedilen yabancı idari makam kararlarının MÖHUK hükümleri bakımından tanınmasının mümkün olmadığı görüşündeyiz. Bununla birlikte, eğer NHK m. 27/A'nın kabulünden sonra MÖHUK m. 50'ye "NHK m.

⁵⁵⁵ HUYSAL, s. 500.

⁵⁵⁶ HUYSAL, s. 500.

⁵⁵⁷ HUYSAL, s. 500.

⁵⁵⁸ HUYSAL, s. 500.

⁵⁵⁹ HUYSAL, s. 500.

27/A hükmü saklıdır.” şeklinde bir ek yapılmış olsaydı, belki o zaman NHK m. 27/A kapsamında tescili reddedilen yabancı idari makam kararları için MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca tanıma yolunun açılması mümkün olabilirdi. Ancak mevcut durumda, tescil talebi reddedilen yabancı idari makam kararlarının MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında tanınması imkanı bulunmamaktadır. Zaten, tescil talebi reddedilen yabancı bir idari makam kararı için MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında tanıma talebinde bulunularak dava açılması halinde, söz konusu idari makam kararı, mahkeme tarafından re’sen incelenen tanınmanın ön koşullarına sahip olmayacağı için dava reddedilecektir⁵⁶⁰.

4. Yabancı Adli veya İdari Makam Kararında Yer Alan Boşanma Hükmü Dışındaki Hususlar

NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil başvurularında yabancı adli veya idari makam kararlarındaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize ait konular incelenmemektedir. Tescil başvurularının değerlendirilmesi sürecinde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüklerinde veya dış temsilciliklerde oluşturulan başvuru inceleme komisyonları, yabancı adli veya idari makam kararlarını yalnızca evliliğin sona erip ermediği yönünden incelemektedir.

Yönetmeliğin 9’uncu maddesinin 5’inci fıkrasında tenfize ilişkin konulara değinilmiştir; *“Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarda; velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hüküm bulunması halinde, karar komisyonca boşanma, evliliğin butlanı, iptali ve mevcut olup olmadığının tespiti yönünden kabul edilir, incelenir, karar verilir ve sonucu ilgili taraflara ve il müdürlüğüne bildirilir. Komisyon kararı, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler bakımından bir sonuç doğurmaz.”* Madde hükmünde açıkça belirtildiği üzere, komisyonca sadece evliliğin, boşanma, evliliğin butlanı, iptali ve mevcut olup olmadığının tespiti sebepleriyle sona erip ermediği incelenecek ve tenfize ilişkin velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi konular incelenmeyecektir.

Yönetmeliğin 9’uncu maddesinin 5’üncü fıkrasının devamında; *“Komisyon kararına esas yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler için*

⁵⁶⁰ Tanınmanın ön koşulları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Birinci Bölüm I/C başlığı.

taraf larca, 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca görevli ve yetkili mahkemelere kararın tanınması veya tenfizi için dava açılabilir.” denilerek velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümlerin MÖHUK uyarınca görevli ve yetkili mahkemelerde tenfiz davası açılması yoluyla icra edilebilir olduğu öngörülmüştür. Bu durumda, kesinleşmiş yabancı adli veya idari makam kararlarındaki tenfize konu olan hükümlerin icrasını sağlamak için MÖHUK uyarınca görevli ve yetkili mahkemelerde tenfiz davası açılması gerekir.

Gerçekten de, tenfize ilişkin konuların evlilik birliğinin sona ermesinin tespitinden daha teknik olması ve hukuki bilgi gerektirmesi sebebiyle tenfize konu olan hükümlerin tescil yoluyla icra edilebilirliğinin yolunun açılmaması ve mahkeme denetiminin bozulmamasının yabancı adli kararlar yönünden yerinde olduğu düşünmekteyiz. Her ne kadar yetkili mahkemelerce yapılan tenfiz incelemeleri mahkeme kararının esası yönünden incelenmiyor olsa da, tenfize ait hükümlerin de tescil yoluyla icra edilebilirliğinin yolu açılsaydı, bu durum mahkemelerin işlevselliğini bozarak, tanıma ve tenfizin idari bir işlem haline gelmesinin önünü açabilirdi.

Öte yandan, tıpkı bir önceki bölümde olduğu gibi burada da yabancı idari makam kararları ayrıca incelenebilir. Zira MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca yabancı mahkeme kararlarının tenfiz edilebilmesi öngörülmüşken, yabancı idari makam kararlarının tenfiz edilebilirliği öngörülmemiştir. Bir önceki bölümde yapılan tescil talebi reddedilen yabancı idari makam kararlarının MÖHUK hükümleri bakımından tanınmasının mümkün olup olmadığı tartışması bu bölümde yabancı idari makam kararlarındaki tenfize konu olan hükümlerin MÖHUK uyarınca tenfiz edilip edilemeyeceği şeklinde bir soru yaratmaktadır. Yönetmeliğin 9’uncu maddesinin 5’inci fıkrasında yabancı idari makam kararlarındaki tenfize konu olan hükümlerin MÖHUK uyarınca tenfiz edileceğine dair MÖHUK’a atıf yapılmıştır. Ancak MÖHUK’ta yabancı idari makam kararlarının tenfiz edilmesine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, MÖHUK’a ve normlar hiyerarşisine aykırı olan böyle bir talep hakim tarafından reddedilecektir ve tescili yapılan yabancı idari makam kararlarındaki tenfize ilişkin hususlar MÖHUK uyarınca tenfiz edilemeyecektir.

5. Tescil Talebinde Bulunmaksızın Doğrudan Tanıma Davası Açılıp Açılamayacağı

Önceki bölümlerde bahsettiğimiz üzere, NHK m. 27/A/f. 3'te, *“Bu maddede sayılan şartlar yerine getirilmediği gerekçesiyle tescil talebi reddedilen kararların Türkiye’de tanınması, 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca yapılır”* denilerek tescil talebinin reddi halinde MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davası açılabileceği öngörülmüştür. Ancak NHK m. 27/f. 3'te tescil talebinde bulunmadan doğrudan tanıma davası açılıp açılmayacağı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır.

Yönetmelik’in henüz çıkmadığı dönemde konuyla ilgili doktrindeki bir görüş⁵⁶¹, NHK m. 27/A hükmü uyarınca tescil talebinde bulunmaksızın doğrudan açılacak bir tanıma davası dava şartı noksanlığı sebebiyle reddedilebileceğini ifade etmiştir. Zira, HMK madde 114/1’in (h) bendince⁵⁶², davacının hukuki yararının oluşması için mevcut sorunun çözülmesi yolunda dava açmaktan başka seçeneğinin kalmaması gerekir⁵⁶³. Bu sebeple, aynı görüşe göre, NHK m. 27/A/f. 3, MÖHUK uyarınca açılacak tanıma davasının ön şartı niteliğindedir; MÖHUK uyarınca tanıma davası açmak ve taraflar açısından hukuki yararın oluşması için tescil talebinin reddedilmesi gerekir. Bu anlamda, NHK m. 27/A’nın üçüncü fıkrası HMK m. 114/2⁵⁶⁴ uyarınca “özel bir dava şartı” niteliğindedir⁵⁶⁵.

Doktrindeki başka bir görüşe⁵⁶⁶ göre ise, NHK 27/A hükmü uyarınca tescil talebinde bulunulması, MÖHUK uyarınca açılacak tanıma davasının ön şartı veya dava şartı niteliğinde değildir. Bu görüşe göre, MÖHUK uyarınca tanıma davası açabilmek için öncelikle tescil talebinde bulunmak bir zorunluluk değildir⁵⁶⁷. Taraflar dilerlerse -maddede şartlar olduğu takdirde- NHK m. 27/A hükmü uyarınca tescil talebinde bulunabilecekleri gibi tescil talebinden bulunmaksızın doğrudan MÖHUK uyarınca tanıma davası da açabilirler⁵⁶⁸.

NHK m. 27/A’nın üçüncü fıkrasının tescil talebinde bulunmaksızın doğrudan MÖHUK uyarınca tanıma davası açılmasına engel olmadığı görüşüne katılmaktayız. NHK m. 27/A/f. 3'teki tescil talebinin reddi halinde MÖHUK uyarınca tanıma davası açılabileceğine ilişkin düzenlemenin hatırlatıcı nitelikte olduğu doktrinde ifade edilmiştir⁵⁶⁹. Yönetmelik’in başvuruda ibraz edilmesi zorunlu belgeleri açıklayan m.7/f. 2 hükmüne göre, *“Yabancı ülke*

⁵⁶¹ HUYSAL, s. 501.

⁵⁶² Bkz. HMK m. 114/1 (h): *“Davacının, dava açmakta hukuki yararının bulunması.”*

⁵⁶³ HUYSAL, s. 501.

⁵⁶⁴ Bkz. HMK m. 114/2: *“Diğer kanunlarda yer alan dava şartlarına ilişkin hükümler saklıdır.”*

⁵⁶⁵ HUYSAL, s. 501.

⁵⁶⁶ AYHAN İZMİRLİ, s. 117.

⁵⁶⁷ AYHAN İZMİRLİ, s. 117.

⁵⁶⁸ AYHAN İZMİRLİ, s. 117.

⁵⁶⁹ AYHAN İZMİRLİ, s. 117.

adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili daha önce Türk mahkemelerinde açılmış ve halen görülmekte olan dava dosyası bilgileri ile varsa kararların daha önce Türk mahkemelerince kesin hükme bağlanmış olduğuna ilişkin mahkeme kararının aslı veya fotokopisi ya da Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava yahut tanınmanın Türk mahkemelerince evvelce reddedildiğine dair karar bulunmadığı yönünde adli makamlardan alınan belge başvuru formuna eklenir.” Yönetmelik’in ilgili maddesinden görüldüğü gibi, tescil başvurusu yaparken tescili istenen yabancı adli veya idari makam kararına ilişkin daha önceden Türk mahkemelerinde açılmış, halen görülmekte olan veya reddedilmiş bir davanın bulunup bulunmadığı sorgulanır. Taraflardan Türk adli makamlarından alınmak üzere; böyle bir dava varsa davaya ilişkin dosya bilgileri, böyle bir dava yoksa davanın var olmadığına ilişkin yazı talep edilir. Ayrıca, Yönetmelik m. 9/f. 6 uyarınca, “Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili Türkiye’de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş dava bulunuyorsa başvuru reddedilir.” Başka bir ifadeyle, Yönetmelik’in ilgili maddelerince, taraflarca NHK m. 27/A kapsamında tescil talebinden önce MÖHUK hükümleri doğrultusunda Türk mahkemelerine başvurulup başvurulmadığı araştırılır, bu da en azından yabancı adli makam kararları açısından tescil talebinde bulunmaksızın doğrudan tanıma davası açılabilceğini doğrular niteliktedir.

Bu anlamda, NHK m. 27/A’nın üçüncü fıkrasınca, tescil işlemi, yargı yoluna başvurmanın ön şartı niteliğinde değildir veya özel bir dava şartı olarak öngörülmemiştir. Zaten AİHS m. 6’daki adil yargılanma hakkı kapsamında adli yolun yerine idari bir işlem getirilmesi suretiyle adli yol kapatılarak mahkemeye erişim hakkı sınırlandırılmaz⁵⁷⁰. Doktrinde, mahkemeye erişim hakkının hukuki yarar kavramı açısından yanlış yorumlanmasının ve hukuki yararın olmaması sebebiyle dava açma hakkının engellenmesinin AİHS m. 6’ya aykırı olduğu ifade edilmiştir⁵⁷¹. Bununla birlikte, AİHS m. 6 kapsamında mahkemeye erişim hakkına getirilebilecek sınırlandırmalardan biri de, bu sınırlandırmanın kanunla düzenlenmiş olmasını gerektirir⁵⁷². Buna göre, kanunda açıkça öngörülmediği takdirde kanun metnini yorumlama yoluyla mahkemeye erişim hakkı kısıtlanamaz⁵⁷³. NHK m. 27/A’nın kanun metninde, MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca tescil talebinde bulunmaksızın doğrudan tanıma davası açılmayacağına dair açık bir hüküm yoktur. Bu sebeple, NHK m.

⁵⁷⁰ SARIOZ BÜYÜKALP, s. 124.

⁵⁷¹ SARIOZ BÜYÜKALP, s. 125.

⁵⁷² SARIOZ BÜYÜKALP, s. 122.

⁵⁷³ SARIOZ BÜYÜKALP, s. 122.

27/A hükmünde açıkça öngörülme­yen bu duruma karşı kanunun yorumlanması suretiyle tanıma davası açma yolunun kapatılamayacağı fikrindeyiz.

Kaldı ki, NHK m. 27/A'nın üçüncü fıkrasında tescilin bir dava şartı olarak değ­erlendirilmiş olması durumunda, tek tarafın isteği ile gerçekleşen boşanmalar ve yabancı adli veya idari karardaki tenfize ilişkin hükümler konusunda sıkıntılar yaşanabilecektir. Şöyle ki; tek tarafın isteği ile gerçekleşmiş olan boşanmalarda bir taraf, evliliğin sona ermesi için istekli olmaması halinde, birlikte başvuru şartını öngören NHK m. 27/A kapsamında tescil başvurusu yapmaya yanaşmayabilir. Bu durumda, tescil tek taraflı talep edilebilecektir; ancak tescil talebinde bulunan taraf, karşı tarafın tescil başvurusunda bulunmaması ve dolayısıyla tescilin reddedilmesi için doksan gün beklemek durumunda kalacaktır. Bu durumda, tescilin dava şartı olması, olayın niteliğine göre, taraflara zaman kaybettirir ve olası hukuki hak kayıplarına zemin hazırlar. Karşı tarafın NHK m. 27/A kapsamında hükmedilen birlikte başvuru şartını kabul etmeyeceğine emin olan taraf, zaman kaybetmeksizin ve idari bir işlemin sonucunu beklemeksizin, kanuni haklarını kullanarak adli yollara başvurabilmelidir. Yabancı adli veya idari kararda⁵⁷⁴ tenfize ilişkin hükümler bulunması durumunda ise, taraflar NHK m. 27/A uyarınca tescil talep etmeksizin doğrudan tanıma ve tenfiz davasını birlikte açabilmelidirler. Bunun sebebi ise, öncelikle tescil talebinde bulunulması ve akabinde tescil talebinin kabul edilmesi halinde karardaki tenfize ilişkin hükümler için MÖHUK uyarınca ayrıca dava açılmasının adli makamların ve tanıma müessesinin fonksiyonunu bozucu nitelikte olmasıdır. Bütün bu gerekçeler göz önünde bulundurulduğunda, NHK m. 27/A/ f. 3'ün tescili bir dava şartı olarak öne sürmediği ve tescil talebinde bulunulmaksızın doğrudan MÖHUK uyarınca tanıma davası açılabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

B. Tescil Başvurusunun Reddi Halinde Hukuki Sonuçlar

1. Genel Olarak

NHK m. 27/A'nın üçüncü fıkrası gereğince ve yukarıda vardığımız sonuç çerçevesinde, tescil şartlarını sağlamayan başvurular reddedildiğinde taraf veya taraflar idarece verilen idari karara itiraz etmeksizin ve idari karara karşı –aşağıda incelenecek olan- iptal yoluna gitmeksizin adli yollara başvurarak MÖHUK uyarınca tanıma davası açabileceklerdir. Aynı zamanda, burada ifade edilmek istenen bir diğer hususun da, tescilin

⁵⁷⁴ MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca yalnızca yabancı mahkeme kararları tenfiz edilebilir, yabancı idari kararlar tenfiz edilemez.

reddi halinde yetkili idari makamlara aynı yabancı adli veya idari kararlarla tekrar başvuru yapılamayacak olduğu anlaşılmaktadır.

İlgili kanun maddesinin yetkili Türk idari makamlarınca verilen tescil kararına karşı gidilebilecek kanun yolunu gösterici nitelikte bir düzenleme olup olmadığı tartışmalıdır⁵⁷⁵. Tescil kararına karşı başvurulabilecek kanun yolları tescilin kabulü ve tescilin reddi halleri olmak üzere ikiye ayrılarak incelenecektir.

2. Tescil Şartlarını Sağlamayan Bir Yabancı Adli veya İdari Kararın Tescil Edilmesi Halinde Yapılmış Olan Tescil İşlemine Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolları

Kanun koyucu, NHK m. 27/A/f. 3'ü düzenlerken madde hükmünde sadece tescil şartlarını sağlamadığı gerekçesiyle tescili reddedilen kararlara yer vermiştir. İlgili kanun maddesinde, tescil şartlarını sağlamadığı halde tescili kabul edilen kararlara ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Oysa ki, milletlerarası özel hukuk bilgisi gerektiren ve mahkemece incelenmesi daha uygun olan taleplere ilişkin yetkili idarece yanlış değerlendirmeler yapılarak hatalı tescil kabul kararları verilerek hatalı tesciller yapılması olası bir durumdur.

Doktrindeki görüşlere⁵⁷⁶ göre, tescilin kabulü kararına karşı da tescilin reddinde olduğu gibi idari yargı yollarına başvurulabilir. Bu görüşlere göre, tescilin kabulü kararı bir idari işlem niteliğinde olduğu için idari işlemin iptali yoluna gidilebilir⁵⁷⁷.

Bununla birlikte, tescilin kabulü halinde evliliğin sona erdiği nüfus kütüğüne tescil edilecektir ve bir nüfus kaydı oluşacaktır. Tescilin kabulü ile oluşan bu nüfus kaydına karşı NHK m. 36 ve NHK m. 40 uyarınca nüfus kaydının düzeltilmesi yoluna gidilebileceği ifade edilmiştir⁵⁷⁸. NHK m. 36/1 (a) uyarınca “*Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır.*” ve (b) bendi uyarınca “*Haklı sebeplerin bulunması hâlinde aynı konuya ilişkin düzeltme yapılması hâkimden istenebilir.*” Buna göre, nüfus kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin adli yargı yoluna gidilebilir. Ayrıca, NHK m. 40 uyarınca da “*Usulüne*

⁵⁷⁵ AYHAN İZMİRLİ, s. 115; HUYSAL, s. 501.

⁵⁷⁶ AYHAN İZMİRLİ, s. 115; HUYSAL, s.502.

⁵⁷⁷ İdarece yapılan işlemde herkesin görebileceği açık bir hatanın varlığı halinde idari hukuka aykırı işlemini geri alabilir. İdarece yapılan işlem sakatsa, hak sahibinin kasıtlı yanlış beyanı hilesi varsa dava açma süresinde o işlem geri alınabilir, Bkz. YAYLA, Yıldızhan, İdare Hukuku, Beta Basım Yayım, İstanbul 2010, s. 386. İdari işlemin iptalinde ise, idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönünden ihlal edilen hallerden birinin varlığı halinde 60 gün içinde idari işlemin iptali için idari yargıda dava açılabilir. Bkz. GÖZÜBÜYÜK, Şeref/ TAN, Turgut, İdare Hukuku Cilt II-İdari Yargılama Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2013, s. 263.

⁵⁷⁸ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 244.

göre düzenlenmemiş bir belgeye dayanılarak tesis edilmiş nüfus kayıtları Genel Müdürlüğün ya da nüfus müdürlüklerinin göstereceği lüzum üzerine mahkemece verilecek kararla iptal edilir. Nüfus kütüğüne düşülmüş olan şerh ve açıklamaların iptal edilmesi de aynı usule tabidir” denilmek suretiyle nüfus kayıtlarının adli yollarla düzeltilebileceği öngörülmüştür.

Biz de tescilin kabulü ile oluşan hatalı nüfus kaydına karşı NHK m. 36 ve NHK m. 40 uyarınca nüfus kaydının düzeltilmesi yoluna gidilebileceği görüşüne katılmaktayız. Eğer maddi bir hata söz konusuysa il nüfus müdürlüklerince bu maddi hatanın bir düzeltme kararı ile düzeltilebileceği fikrindeyiz. Zaten, Yönetmelik m. 13 uyarınca “Komisyonca verilen kararlarda veya tescil işlemlerinde maddi bir hata bulunduğu sonradan anlaşılması halinde talep üzerine veya resen kararı veren komisyonca düzeltme kararı alınır” denilerek maddi hataların il nüfus müdürlüğünce düzeltilebileceği öngörülmüştür. Ancak, tescil talebinin kabulünde usuli bir hata yapılmışsa (tescil şartlarını taşımayan bir başvuru talebinin kabul edilmiş olması gibi) bu durumda idari işlemin iptali yoluna gitmektense, NHK m. 36 ve NHK m. 40 uyarınca nüfus kaydının düzeltilmesi yoluna gitmek gerektiği kanaatindeyiz, zira tescil işlemiyle bir nüfus kaydının oluşacağı aşikardır ve NHK’da hatalı olduğu düşünülen nüfus kayıtlarının düzeltilmesi için başvurulacak adli makamları öngören özel bir hüküm vardır. NHK’da düzenlenen özel hükümler nedeniyle, nüfus kaydının düzeltilmesi için NHK m. 36 ve NHK m. 40 uyarınca öngörülen adli yargı yoluna başvurulması gerektiği görüşündeyiz.

3. Tescil Talebinin Reddi Halinde Başvurulabilecek Kanun Yolları

NHK m. 27/A’nın üçüncü fıkrasında tescil şartlarını sağlamayan ve tescil talebi reddedilen yabancı adli ve idari makam kararlarının Türkiye’de tanınmasının MÖHUK uyarınca yapılacağı öngörülmüş olması NHK m. 27/A kapsamında yapılan tescil talebinin reddi halinde hangi kanun yoluna başvurulacağı konusunda doktrinde tartışma yaratmıştır.

Doktrindeki bazı görüşlere⁵⁷⁹ göre, ilgili madde hükmüne göre, ilk bakışta tescil talebinin reddi halinde başvurulabilecek tek kanun yolunun MÖHUK uyarınca tanıma davası açmak olduğu sonucuna ulaşılsa da, burada kanun koyucunun amacı tescilin reddi halinde başvurulabilecek kanun yolunu göstermek değil, tescil talebinin reddi halinde alternatif yol olarak MÖHUK uyarınca tanıma davası açılabilirliğini hatırlatmaktır. Ayrıca, yapılan tescil

⁵⁷⁹ AYHAN İZMİRLİ, s. 117; HUYSAL, s.502.

işleminin idari bir makam tarafından yapılan idari bir işlem olması sebebiyle idari işleme karşı idari yargı yoluna gidilebileceği ifade edilmiştir⁵⁸⁰.

Doktrindeki başka bir görüş⁵⁸¹, tescil talebinin reddedilme sebebinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu görüşe göre, tescil talebi ancak “kamu düzenine açıkça aykırılık” sebebiyle reddedilirse MÖHUK uyarınca tanıma davası yoluna gidilebilecektir⁵⁸². “Kamu düzenine açıkça aykırılık” dışındaki diğer tescil şartlarını sağlamadığı gerekçesiyle reddedilen tescil taleplerine ilişkin MÖHUK uyarınca tanıma davası yoluna gidilemeyeceği ifade edilmiştir⁵⁸³. Biz bu fikre katılmamaktayız. Zira, AİHS m. 6 kapsamında kanunda açıkça öngörülmediği sürece yorum yoluyla kanun yolu kapatılamaz⁵⁸⁴. NHK m. 27/A’da MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davası açılmasını engelleyen bir hüküm olmadığı gibi, tescil talebinin reddi halinde MÖHUK’a atıf yapılmıştır. Buna ek olarak, MÖHUK uyarınca öngörülen tanıma şartları ile NHK m. 27/A’da öngörülen tescil şartları benzerlik gösterse de, aslında arada farklılıklar bulunmaktadır. Tanıma ve tescil aynı hukuki niteliğe sahip değildir. Bu sebeplerle, idari bir işlem olan tescil talebinin herhangi bir şarttan reddedilmesinin, adli bir yol olan tanıma davası açılmasına engel olamayacağı görüşündeyiz.

Konunun anlaşılması açısından yararlı olan ve bütün ihtimallerin düşünüldüğü doktrindeki başka bir görüş⁵⁸⁵ ise, NHK m. 27/A/ f. 3’ü irdelemiş ve beş farklı şekilde yorumlamıştır. Birinci yorumda, ilgili madde hükmü uyarınca, sadece tescilin reddi halinde MÖHUK uyarınca tanıma davası yoluna gidilebileceği ve ilgili hükmün tescilin kabulüne ilişkin gidilebilecek kanun yolu açısından bir düzenleme içermediği ifade edilmiştir. Ancak Anayasa m. 125/f. 1 hükmünce idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması sebebiyle bu yorumun doğru olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İkinci yorumda, NHK m. 27/A hükmünce gerçekleştirilen tescil işleminin ön şart niteliğinde sunulduğu; öncelikle tescil talebinin yapılması gerektiği, tescil talebi reddedilirse MÖHUK uyarınca mahkemeye başvurulacağı düşünülmüştür. Üçüncü yorumda, yalnızca tescil şartlarının gerçekleşmemesi sebebiyle reddedilen kararlara ilişkin MÖHUK uyarınca tanıma davası açılabilirliği bunun dışındaki ret sebeplerine ilişkin idari yargı yoluna gidilebileceği ihtimali üzerinde durulmuştur. Dördüncü yorumda, tescil bir idari işlem olsa da, konunun içeriğinin özel hukuku ilgilendirmesi sebebiyle tescil işleminin reddi halinde idari yargı yoluna değil

⁵⁸⁰ AYHAN İZMİRLİ, s. 115; HUYSAL, s.502.

⁵⁸¹ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 243.

⁵⁸² ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 243.

⁵⁸³ ŞENSÖZ MALKOÇ, s. 243.

⁵⁸⁴ SARIÖZ BÜYÜKALP, s. 122.

⁵⁸⁵ AYHAN İZMİRLİ, s. 116.

adli yargı yoluna başvurulacağı ifade edilmiştir. Beşinci yorumda ise, tescil talebinin reddi halinde hem idari yargıya hem de adli yargıya başvurulabileceği ve bu maddenin adli yargıya başvurulabileceğine ilişkin hatırlatıcı nitelikte olduğu vurgulanmıştır⁵⁸⁶. Sonuç olarak, ilgili kanun maddesinin amacının verilen tescil talebinin reddi kararına karşı hem idari işlemin iptali yoluna hem de idari yargıya gitmeksizin doğrudan olarak MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davası açılabilmesi sonucuna ulaşılmıştır⁵⁸⁷.

Bunlara ek olarak, doktrinde, NHK m. 36'nın tescil kararına karşı gidilebilecek kanun yolu açısından soru işareti yarattığı ifade edilmektedir⁵⁸⁸. NHK m. 36/1'in (a) bendi uyarınca *“Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmi dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır.”* İlgili madde hükmünün nüfus kaydının düzeltilmesi davalarını düzenlemesi sebebiyle, tescilin reddine karşı gidilecek kanun yolunun nüfus kaydı düzeltme davası olamayacağı, zira tescilin reddedilmesi halinde bir nüfus kaydının oluşmayacağı ve NHK m. 36 uyarınca nüfus kaydının düzeltilmesi yoluna gidilemeyeceği belirtilmiştir⁵⁸⁹. Tescilin kabulü durumundan farklı olarak tescilin reddi halinde gerçekten de bir nüfus kaydının düzeltilmesi durumundan söz edilemeyecektir.

Kanaatimizce, burada tescilin hatalı kabulü halindeki gibi NHK m. 32 ve NHK m. 40 kapsamında nüfus kaydının düzeltilmesi yoluna gidilemeyecektir zira bir önceki paragraftaki görüşte de belirtildiği gibi, tescilin reddinde tescilin kabulünden farklı olarak nüfus kaydı oluşmamaktadır. Fikrimizce, tescilin reddi halinde hem MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davası yoluna gidilebilir hem de tescilin reddinin idari bir işlem olması sebebiyle idari işlemin iptali yoluna gidilerek idari dava açılabilir. Zira yukarıda da belirtildiği gibi, Anayasa m. 125/f. 1 hükmünce idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması sebebiyle idari bir işlem olan tescilin reddi işlemine karşı idari yargı yolu kapatılamaz.

Esasen konu burada, “yabancı adli makam kararları” ve “yabancı idari makam kararları” olmak üzere ikiye ayrılarak değerlendirilebilir. Eğer tescil talebi reddedilen karar yabancı adli makam kararıysa, bu durumda hem MÖHUK uyarınca tanıma davası yoluna gidilebileceğini, hem de idari işlemin iptali yoluna gidilebileceğini düşünmekteyiz. Tescil talebi reddedilen kararın yabancı adli makam kararı olması halinde, öncelikle MÖHUK uyarınca tanıma davası yoluna gidilmesinin taraflara süre bakımından avantaj sağlayabileceği

⁵⁸⁶ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 117.

⁵⁸⁷ **AYHAN İZMİRLİ**, s. 117.

⁵⁸⁸ **HUYSAL**, s. 502.

⁵⁸⁹ **HUYSAL**, s. 502.

söylenbilir. Zira Türkiye’deki idari davaların çok uzun sürdüğü bir gerçektir. Ancak, taraflar öncelikle MÖHUK uyarınca tanıma davası açarlarsa, 60 gün içinde idari işlemin iptali yoluna giderek idari dava açma haklarını bu süreyi geçirerek kaybedebilirler. Taraflar, öncelikle 60 gün içinde idari işlemin iptali yoluna giderek idari dava açarlarsa, bu idari davanın çok uzun sürelerde sonuçlanacağı düşünülünce, tescil talebinin reddinin iptali belki tarafların 2-3 yılına bile mal olabilir. Bu sebeplerle kanaatimizce yabancı adli makam kararının tescilinin reddi söz konusuysa, tarafların iki seçeneği vardır: MÖHUK uyarınca tanıma davası açmak ya da idari işlemin iptali yoluna giderek idari yargıda dava açmak. Bununla birlikte, taraflar eşzamanlı olarak hem MÖHUK uyarınca tanıma davası açabilirler hem de idari işlemin iptali yoluna giderek idari yargıda dava açabilirler diye düşünmekteyiz. İki davanın birlikte açıldığı bir durumda, hangi dava önce sonuçlanırsa, taraflar diğer davadan feragat edebilirler.

Eğer tescil talebi reddedilen karar yabancı idari makam kararıysa, bu durumda ancak idari işlemin iptali yoluna gidilerek idari yargıda dava açılabileceği görüşündeyiz zira MÖHUK uyarınca yabancı idari makam kararların tanıma davasına konu olamayacağı için tescil talebi reddedilen yabancı bir idari makam kararı için MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü uyarınca tanıma davası açıldığında yabancı idari makam kararının tanımanın ön şartlarını sağlamaması sebebiyle dava reddedilecektir.⁵⁹⁰

⁵⁹⁰ Bütün bunlara ek olarak, İzmir İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğünce verilen bilgiye göre, şu ana kadar İzmir ilinde tescil talebinin kabulüne ve reddine karşı yapılmış hiçbir başvuru olmadığı bilgisine ulaşmaktayız. Şu ana kadar reddedilen tescil başvurularının yalnızca doksan günlük süre şartına uymama sebebiyle gerçekleştiği belirtilmiştir. Yapılan çoğu tescil başvurusunun kabul edildiği, diğer tescil şartlarını sağlamayan bir tescil talebiyle henüz karşılaşmadıkları tarafımıza bildirilmiştir. Bkz. Ek-11 ve Ek-12.

SONUÇ

Çalışmamızda evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı mahkeme kararlarının MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca tanınması ve evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı adli ve idari makam kararlarının NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne doğrudan tescili birbirinden ayrılmak suretiyle iki ayrı bölümde incelenmiştir. NHK m. 27/A hükmünün şartları ile benzerlik gösteren bazı milletlerarası sözleşmeler de birinci bölümde incelediğimiz evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı mahkeme kararlarının MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca tanınmasından sonra ele alınmıştır.

Birinci bölümde MÖHUK kapsamında yabancı boşanma kararlarının tanınması konusu sırasıyla şu şekilde ele alınmıştır: yabancı boşanma kararlarının tanınma usulü, tanımanın ön koşulları, tanımanın asıl koşulları, tanımanın sonuçları ve NHK m. 27/A'nın uygulama alanına giren kararlar ile alakalı bazı milletlerarası sözleşmeler. Birinci bölüm MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca yabancı boşanma kararlarının tanınması konusunun özeti niteliğinde olup, konu açıklanmıştır ve konuyla alakalı doktrindeki tartışmalara yer verilmiştir. Bununla birlikte konuyla alakalı çok taraflı ve tek taraflı milletlerarası sözleşmelere yer verilmiş, sözleşme hükümlerinde aranan şartlarla NHK m. 27/A'da aranan şartlar karşılaştırılmıştır.

İkinci bölümde NHK m. 27/A ile getirilen yeni düzenleme ayrıntısıyla incelenmiştir. NHK m. 27/A hükmüyle getirilen yenilik detaylıca açıklanmış, NHK m. 27/A kapsamındaki tescil şartlarına, yabancı ülke uygulamalarından örneklerle, tescil başvurusu usulüne, tescil şartının kabulünün veya reddinin hukuki sonuçlarına, konuyla alakalı doktrindeki tartışmalara ve kendi fikirlerimize yer verilmiştir.

Çalışmamızın temel odağı NHK m. 27/A hükmünün detaylıca incelenmesi olduğu için, NHK m. 27/A uygulamasının yarattığı önem arz eden ve altının çizilmesi gerektiğini düşündüğümüz sorunları ve bu sorunları irdelenmesi suretiyle vardığımız sonuçları ve kanaatlerimizi açıklayacağız.

Öncelikle, NHK m. 27/A hükmünün hukuki niteliğinin ortaya konulmasının NHK m. 27/A hükmünün milletlerarası özel hukuk alanında kargaşa yaratmaması adına son derece önemli olduğunu düşünüyoruz. Tanıma ve tescilin hem hukuki nitelik, hem hukuki sonuçlar, hem de kanun hükümlerinin düzenleniş amacı bakımından birbirinden farklı uygulamalar olduğunu çalışmamızda vurguladık. Kanaatimizce, tescilin tanıma gibi kesin hüküm veya kesin delil etkisi göstermesi mümkün değildir zira kesin hükmün sınırları kanunla

belirlenmiştir ve tescilin tanıma gibi sonuç gösterdiğinin kabul edilmesi tanımının işlevini bozan ve bu suretle mahkemelerin hukuki gücüne darbe vuran bir adım niteliğinde olur. Kaldı ki, NHK m. 27/A hükmünün düzenleniş amacı, kişilerin hak kayıpları yaşamaması için kolay ve hızlı bir idari işlemle tanımaya alternatif bir yol yaratmaktır. Tanımaya etkisiz hale getirmek NHK m. 27/A hükmünün amacı değildir ve tanıma kararların da olduğu gibi kesin hüküm veya kesin delil etkisinden yararlanılmak istenmemektedir. NHK m. 27/A ile yapılan tescil işleminin hukuki niteliği tartışmalı olmakla beraber, kanaatimizce, tescil işleminin niteliği “doğrudan tescil”dir. Tescil işleminin doğrudan tanıma, özel bir tanıma veya idari yoldan tanıma olarak da nitelendirilemeyeceği kanaatindeyiz zira tescil işleminin uygulanış biçimi ve kanunda belirlenen sınırları göz önüne alındığında, tanıma aşaması atlanmak suretiyle yapılan “doğrudan tescil” mahiyetine daha uygun olduğu görülmektedir. Tescil işlemi yapılırken tanımaya ilişkin herhangi bir karar verilmemektedir. Yalnızca tanıma aşaması olmadan yapılan doğrudan tescil işlemi söz konusudur. Bu sebeple tescil işleminin hukuki niteliği belirlenirken bu niteliğin herhangi bir şekilde tanıma olarak adlandırılmayacağı kanaatindeyiz. NHK m. 27/A hükmüne benzer yabancı ülke uygulamalarında da bu işlemin “doğrudan tescil” olarak adlandırıldığı bilgisine ulaşarak bu kanaatimizi pekiştirmektediriz.

NHK m. 27/A uygulaması bakımından vurgulanması gereken bir diğer önemli konunun da adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye ve adalete erişim hakkı açısından olduğunu düşünmekteyiz. Konu, özellikle, idari makam kararları açısından incelendiğinde ortaya büyük bir sorun çıkmaktadır. Daha önceden karara bağlanmış ve tanıma istemi reddedilmiş bir idari boşanma kararının NHK m. 27/A kapsamında tescile konu olamaması, daha önceden idari boşanma kararı için tanıma isteminde bulunmamış kişilerin ayrıcalıklı olmasına sebep olacak ve ayrıcalıklı bir sınıf yaratarak adalete erişim hakkını sınırlandıracaktır. Böyle bir red sebebinin adil yargılanma hakkını zedelememesi bakımından uygulamadan kaldırılarak daha önceden tanıma davası açılmış ve reddedilmiş idari makam kararlarının da NHK m. 27/A kapsamında tescile elverişli hale getirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Konumuzla alakalı bir diğer önemli mesele ise, yabancı idari makam kararlarının kapsamının ne olacağı meselesidir. İdari makamdaki bahsedilirken hangi idari makamların bu kapsama girdiği ve dini veya idari makamlarca verilmemiş kendiliğinden sona eren evliliklerde de tescil işleminin yapılıp yapılamayacağı sorunudur. Kanaatimizce evliliğin sona erme şekli nasıl olursa olsun bu sona erme şekli yabancı adli veya idari makamlarca evliliğin

sona erdiğine ilişkin bir belge haline dönüştürülmüşse, NHK m. 27/A kapsamında yabancı adli veya idari makamlarca verilmiş evliliğin sona ermesine ilişkin bir kararın varlığı şartını sağlayacaktır. Ancak burada talak gibi tek taraflı dini boşanma yöntemlerinin tescil edilmesinin kamu düzenine aykırılık yaratabileceği göz önüne alındığında, talak benzeri tek taraflı boşanmalarda, tanıma uygulamasında olduğu gibi, tescil talebinin boşanma için fikri sorulmayan taraf tarafından ileri sürülmesi gerektiği ve NHK m. 27/A uygulamasında bu konuya açıklık getirici bir güncelleme yapılmasına ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyiz.

Konumuz açısından açıklanmaya muhtaç bir diğer mesele de, NHK m. 27/A kapsamında kararın usulen kesinleşmiş olması şartıyla neyin anlatılmayı çalışıldığıdır. Uygulamanın yeni olması sebebiyle NHK m. 27/A kapsamında usulen kesinleşmeyle alakalı doktrinde henüz çok fazla görüşe yer verilmemiş olsa da, biz konuyu MÖHUK m. 50/f. 1 hükmündeki “kesinleşme” şartı kapsamındaki tartışmalara benzer bir şekilde irdeledik. NHK m. 27/A hükmünün düzenleniş amacı ve nüfus müdürlüklerinin kararda kesinleşme şerhi araması göz önüne alındığında, “usulen kesinleşme” ifadesiyle anlatılmaya çalışılan kavramın, kararın verildiği ülkenin usul hukukuna göre şekli anlamda kesinleşmeye daha uygun olduğu görüşündeyiz.

Vurgulanması gereken bir diğer önemli nokta ise, NHK m. 27/A kapsamında aranan kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırılık yaratmaması koşuludur ve bu koşulun yarattığı soru işaretleridir. Buradaki en can alıcı nokta, normalde hakimler tarafından yapılan kamu düzeni incelemesinin nüfus müdürlüklerinde kurulacak nüfus memurlarının yoğunlukta olduğu bir komisyon tarafından yapılacak olmasıdır. Kamu düzeni denetiminin nasıl yapılacağı belli olmamakla birlikte, kamu düzenini ihlal eden haller de kamu düzeni kavramının doğası gereği belirli değildir. Fikrimizce, nüfus müdürlüklerinde kurulan komisyonca yapılacak kamu düzeni incelemesi son derece riskli ve hatalara açık olacaktır. Bu konuda mesleğinde çok tecrübeli hakimlerin bile kamu düzeni incelemesi yaparken zorlandığı hesaba katılırsa, nüfus müdürlüklerinde kurulan komisyonca yapılacak kamu düzeni incelemesinin sağlıklı bir hukuki zemine oturtulamaması nedeniyle hataya açık olacağı kanaatindeyiz. Böyle bir incelemenin İçişleri Bakanlığı’nca kurulacak aralarında milletlerarası özel hukuk alanında uzman kişilerin de bulunduğu özel bir komisyon tarafından yapılmasının hukuki açıdan daha sağlıklı sonuçlar doğuracağını ve NHK m. 27/A uygulamasında bu şekilde bir güncellemeye ihtiyaç duyulduğunu düşünmekteyiz.

NHK m. 27/A kapsamında aranan bir diğer şartın da, tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte başvurması olduğunu ancak bu şarta getirilen bir güncellemeyle ekleme

yapıldığını açıklamıştık. Bu şarta sonradan getirilen bir güncellemeyle, taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer tarafın veya vekilinin tek başına başvurması olanağı da eklenmiştir. Biz bu güncellemeyi yerinde bulmaktayız. Boşanmış çiftlerin bir arada hareket etmeye isteksiz olacağı göz önüne alınınca, bu şartın genişletilmiş olmasının Türk vatandaşlarının hak kayıpları yaşamaması açısından olumlu olduğu kanaatindeyiz. Buna ek olarak, taraflardan birinin ölmüş olması halinde tek başına başvuru şartının getirilmesinin de aynı şekilde Türk vatandaşlarına hak kayıpları yaratmaması açısından yerinde olduğu fikrindeyiz.

Yönetmelik'te düzenlenen tescil şartlarının da normlar hiyerarşisine aykırılık yaratması sebebiyle burada vurgulanması gerekmektedir. Kanımızca, kanunda düzenlenmeyen tescil şartlarının daha sonradan Yönetmelik'e eklenerek uygulamaya sokulması normlar hiyerarşisine aykırılık yaratması açısından doğru olmayan bir düzenlemedir. Bununla birlikte, ne kanunda ne yönetmelikte düzenlenmemiş olmasına rağmen uygulamada yer bulan “aynı makama başvuru yapma” şartının hukuken bağlayıcı olmadığı kanaatindeyiz. Hem Yönetmelik'te düzenlenen tescil şartlarının hem de “aynı makama başvuru yapma” şartının hukuka uygun ve bağlayıcı olması açısından NHK m. 27/A hükmüne eklenmesi gerektiği fikrindeyiz.

Son olarak, tescil talebinin reddedilmesi halinde başvurulabilecek kanun yollarının belirsiz olması, üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır. NHK m. 27/A f. 3'te tescil talebinin reddedilmesi halinde tanıma davası açılabilmesine dair MÖHUK'a atıf yapılmış olsa da, bu atfın tescil talebi reddedilen yabancı idari makam kararları açısından bir tesiri yoktur. Kanaatimizce, bu fıkra “yabancı adli makam kararları” ve “yabancı idari makam kararları” şeklinde ikiye ayrılmak suretiyle tekrar düzenlenmeli ve hem adli hem idari makam kararları için başvurulabilecek kanun yolları açıkça belirtilmelidir zira bu şekilde NHK m. 27/A f. 3 hükmünde MÖHUK'a atıf yapılması yabancı idari makam kararları açısından hiçbir anlam taşımamaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmadan edindiğimiz temel kanaati açıklamak isteriz. NHK m. 27/A hükmünün düzenleniş amacı göz önüne alındığında anlaşılmaktadır ki, bu düzenlemenin milletlerarası hukuki ahengin sağlanması açısından olumlu bir yeri vardır. Zira yabancı ülkelerde de benzer şekilde uygulamalar yapılmakta ve doğrudan tescil kabul edilmektedir. Bununla birlikte, yabancı idari makam kararlarının tescile konu olabilmesi de milletlerarası hukuki ahengin sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir. Yurtdışında yaşayan birçok

Türk vatandaşı idari yollarla boşanmakta olmasına rağmen idari boşanma kararlarını hiçbir şekilde Türkiye’de işleme sokamayarak hak kayıpları yaşamaktaydılar.

Diğer taraftan, tanıma davalarının uzun sürmesi ve böylelikle taraflara hak kayıpları yaşatması, ayrıca düzenleme öncesi tanıma talebi dışında alternatif bir yöntem bulunmamasına rağmen kişilerin tanıma taleplerinin bir türlü sonuca ulaşamaması gibi durumlar da adil yargılanma hakkına zarar vermekteydi. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde, NHK m. 27/A hükmünün düzenlenme amacının adil yargılanma hakkının özüne de uygun olduğu görülmektedir. Son olarak, milletlerarası özel hukuk konularını ilgilendiren böylesine can alıcı bir düzenlemenin MÖHUK yerine NHK’da düzenlenmesinin doğru olmadığı kanaatindeyiz. Doktrinde de yıllardır çokça ifade edildiği gibi, MÖHUK m. 50 hükmüne getirilecek bir düzenlemeyle konu hem idari boşanma kararları açısından hem de doğrudan tescil açısından ele alınsaydı daha makul bir yöntem izlenmiş olurdu. Buna ek olarak, MÖHUK’a getirilecek bir yenilikle, konu hem evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari kararların hem de evlat edinmeye ilişkin yabancı idari kararların tanınmasına olanak sağlayacak ortak bir hükümle de düzenlenebilirdi diye düşünmekteyiz. MÖHUK’ta yapılacak düzenlenmenin kapsamı, yalnızca evliliğin sona ermesine ilişkin yabancı idari kararlar ve evlat edinmeye ilişkin yabancı idari kararların tanınmasına olanak sağlayacak şekilde kısıtlanabilirdi. Böylece, NHK m. 27/A ve NHK m. 30/f. 2 hükümlerin ortak amacı olan yabancı idari makam kararlarının Türkiye’de işlevli olabilmesi sağlanabilirdi.

KAYNAKÇA

AFŞAROĞLU, Osman, Hukuk Usulü Muhakemeleri Hakkında Genel Bilgiler, Ankara 1987.

AFŞAROĞLU, Osman, Yurtiçi ve Yurtdışı Tebligat Hukuku- Gerekli Açıklamalar ve Temel Düzenlemeler, Ankara 1990.

AGELL, Anders, "Is There One System of Family Law in the Nordic Countries?", European Journal of Law Reform 3, no. 3, 2001, s. 313-330.

AKINCI, Ziya, Tarafların Yetkili Hukuku Belirlememeleri Durumunda Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, DEÜHF Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No: 28, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1992.

AKINCI, Ziya/ **DEMİR GÖKYAYLA**, Cemile, Milletlerarası Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.

AKKAN, Mine, "Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Kesin Hüküm Delil Niteliği", DEÜHFD, Prof. Dr. Bilge Umar'a Armağan, Özel Sayı 2009, Cilt: 11, Basım Yılı: 2010, s. 3-61.

AKTÜRK, Aylin, "Milletlerarası Aile Hukukunda Nafaka ve Nafaka Borçlarında Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine İlişkin 4/2009 No'lu Avrupa Birliği Konseyi Tüzüğü", MHB, Cilt: 31, Sayı: 2, s. 1-33.

ALANGOYA, H. Yavuz/ **YILDIRIM**, M. Kamil/ **DEREN YILDIRIM**, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, Beta Basım Yayım, İstanbul 2009.

ALTUĞ, Yılmaz, Türk Milletlerarası Usul Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1983. (Milletlerarası Usul)

ALTUĞ, Yılmaz, "Amme İntizamı ve Tesirleri", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 3, Yıl 1972, s. 371-385.

ALTUĞ, Yılmaz/ **YASAN**, Mustafa, "Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, İstanbul 2003, s. 139-150.

ANSAY, Tuğrul, "Yabancı Boşanma İlamlarının Türkiye'de Tanınmasına İlişkin İlk Görüşler", MHB, S. 2, Y. 2, 1982.

ANSAY, Tuğrul, "Almanya'da Boşanan Türklerin Hukuki Sorunları", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 27/03, Mart 1972, s. 353-369.

ANSAY, Sabri Şakir, Hukuk Yargılama Usulleri, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T. A. O., Ankara 1950. (Usul)

ARAT, Tuğrul, “*Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi*”, AÜHFD, Cilt 21, Yıl 1964, Sayı 1-4, s. 421-524.

ARSLAN, Ramazan, “*Kesin Hüküm İhtiyacı ve Yanılma Gerçeği*”, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 45, Sayı 5-6, 1988, s. 722-737.

ARSLAN, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder/ **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

ARSLAN, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder/ **TAŞPINAR AYVAZ**, Sema/ **HANAĞASI**, Emel, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

ATALI, Murat/ **ERMENEK**, İbrahim/ **ERDOĞAN**, Ersin, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.

ATALI, Murat/ **ERMENEK**, İbrahim, Medeni Usul Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

AYGÜL, Musa, “*Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Davalarında Bazı Usul Hukuku Problemleri*”, Public and Private International Law Bulletin, Cilt 31, Sayı 2, s. 83-121.

AYGÜN, Mesut, Milletlerarası Özel Hukukta Nafakaya İlişkin Yeni Sistem, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

AYHAN İZMİRLİ, Lale, “*Nüfus Hizmetleri Kanunu Madde 27/A Çerçevesinde Yabancı Ülkelerde Verilen Boşanma Kararlarının İdari Yoldan Tanınması*”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Yıl 2018, s. 67-126.

BAYRAKTAR, Tuğba/ **KOYUNCU**, Nuran, “*Adil Yargılanma Hakkı*”, 2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), 19 - 22 May 2017, s. 161-177.

BELGESAY, Mustafa Reşit, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Duygu Matbaası, 3. Bası, İstanbul 1948.

BERKİ, Osman Fazıl, Devletler Hususi Hukuku, Ankara Nur Matbaası, 1949.

BERKİ, Osman Fazıl, Devletler Hususi Hukuku Cilt II, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara 1961.

BOZDAĞ, Gonca Gülfem, “1965 Tarihli Lahey Sözleşmesi Bakımından Tebligat Kanunu’na İlişkin Bazı Sorunlar”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 20, Y. 2016, S. 2, s. 269-310.

BOZDAĞ, Gonca Gülfem, Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, Yetkin Yayınları, Ankara 2015.

BÖLÜKBAŞI, Özge, “Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Kararların Tenfizi: Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi”, EÜHFD, C. 15, S. 3–4 (2011), s. 267-287.

BUDAK, Ali Cem/ **KARAASLAN**, Varol, Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

CAN, Hacı/ **TOKER**, Ali Gümrah, Milletlerarası Özel Hukuk, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

CHEN, Adi, “*Conflict of Laws, Conflict of Mores and External Public Policy in Israel: Registration and Recognition of Foreign Divorce Decrees – A Modern Critique*”, Yearbook of Private International Law, Volume 12 (2010), s. 531-563.

ÇAKIN, Akın, Adalet Erişim, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.

ÇAYAN, Göhkan, Adil Yargılanma Hakkı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2016.

ÇELİK, Ferhat, Boşanma Davalarında İspat ve Deliller, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2018.

ÇELİK ŞEŞEN, Hülya, Kamu Düzeni Kavramının Dirlik ve Esenlik Unsurları, Seçkin Yayıncılık, Kasım 2018.

ÇELİKEL, Aysel, Ahkamı Şahsiye Konusundaki Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1963. (Ahkamı Şahsiye)

ÇELİKEL, Aysel, “Devletler Özel Hukukunun Konusuna Giren Uyuşmazlıklarda Anayasal Denetim”, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 8, Yıl 1991, s. 209–224. (Anayasal Denetim)

ÇELİKEL, Aysel, “Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme ve Türk Hukuku”, Hıfzı Timur’un Anısına Armağan, İstanbul 1979, s. 195-224. (Evlilik)

ÇELİKEL, Aysel, “*Yabancı Mahkemelerden Verilen Velayete İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi*”, Yılmaz Altuğ’a Armağan, MHB, S. 1-2, Y. 1718, 1997-1998, s. 107-116. (Velayet)

ÇELİKEL, Aysel, ‘*Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Müktesep Haklar Nazariyesi*’, Cilt 29, Sayı 1-2, 1963, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, s. 240-260.

ÇELİKEL, Aysel/ **ERDEM**, Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, Beta Basım Yayım, İstanbul 2017.

ÇENBERCİ, Mustafa, Hukuk Davalarında Kesin Hüküm, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara 1965.

DAYINLARLI, Kemal, Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni ve Tahkime Etkileri, Adalet Matbaacılık, Ankara 1994.

DEMİR GÖKYAYLA, Cemile, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001.

DEMİR GÖKYAYLA, Cemile/ **ODENDAHL**, Hanswerner, “*Die Neuregelung der Registrierung auslaendischer Entscheidungen in Ehesachen in der Türkei*”, StAZ Das Standesamt Nr. 10/2019, Oktober 2019, s. 289-295.

DEMİRKOL, Berk, Milletlerarası Yetki Anlaşmaları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.

DEREN YILDIRIM, Nevhis, Türk İsviçre ve Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Subjektif Sınırları, Alfa Yayıncılık, İstanbul 1996.

DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, Savaş Yayınevi, Ankara 2019.

DOLUNAY, Ayhan, “*Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni*”, Prof. Dr. Yıldırım Uluer’e Armağan, Lefkoşa 2014, s. 45-63.

DOMANIÇ, Hayri, Hukukta Kaziyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1964.

ECEMİŞ, Sercan, “*MÖHUK Dışında Düzenlenen Tanıma ve Tenfiz Kuralları*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 1, 2020, s. 357-395.

EDİŞ, Seyfullah, “*Hukukun Uygulanmasında Yargıca Tanınmış Takdir Yetkisi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 30, Sayı: 1, Ocak 1973, s. 169-196.

EKŞİ, Nuray, Milletlerarası Özel Hukukta Medeni Olmayan Evliliklerin ve Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması, Beta Basım Yayım, İstanbul 2012. (Adli Olmayan Boşanmalar)

EKŞİ, Nuray, “*Yabancı Boşanma Kararının Türkiye’de Tanınması Davasının Mirasçılar Tarafından Açılabilmesine İlişkin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi*”, MHB, Cilt: 32, Sayı: 1, s. 33-50. (Makale)

EKŞİ, Nuray, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Beta Basım Yayım, İstanbul 2020. (Tanıma-Tenfiz)

ELÇİN, Doğa, “*Vesayet ve Kısıtlılık Kararı Verilmesine Veya Sona Ermesine ve Vesayetin Yürütülmesine Uygulanacak Hukuk, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi ve Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması*”, AÜHFD, Cilt 67, Sayı 2, Yıl 2018, s. 279-354.

ERTAŞ, Şeref, “*Yabancı İlamların Tanınması ve Tenfizi*”, Kudret Ayiter Armağanı, DEÜHFD, C. 3, S. 1-4, (1987), s.365-438.

ERTEKİN, Erol/ **KARATAŞ**, İzzet, Uygulamada İhtiyari Tahkim ve Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Tanınması, Yetkin Yayınları, Ankara 1997.

ERTEN, Rifat, Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.

ESEN, Emre, “*Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Münhasır Yetki Kavramı*”, MHB, Y. 22, S. 2, 2002, s. 183-206.

FIRAT, Erhan, Özel Kanunlarda Düzenlenen İlam Niteliğinde Belgeler, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

GANIYEVA, Salımya, “*Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdari Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu*”, MHB, Cilt: 33, Sayı 1, s. 31-60.

GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Hukuku (6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Hazırlanmış Bilimsel Açıklama ve Son İhtihatlar), Yetkin Yayıncılık, Ankara 2019.

GÖKÇENAY, Berivan, Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi Mümkün Mahkeme Kararları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2009.

GÖRGÜN, Şanal/ **BÖRÜ**, Levent/ **TORAMAN**, Barış/ **KODAKOĞLU**, Mehmet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref/ **TAN**, Turgut, İdare Hukuku Cilt II-İdari Yargılama Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2013.

GÜRDOĞAN, Burhan, Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960.

GÜRHAN, Sezen, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tescili, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2019.

GÜRZUMAR, Aydanur, “*Türk Devletler Özel Hukuku Açısından Boşanma Davalarında Kamu Düzeninin Etkileri*”, MHB, Yıl: 14, Sayı 1-2, 1994, s.21-54.

GÜVEN, Pelin, Tanıma-Tenfiz, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

HUYSAL, Burak, Devletler Özel Hukukunda Velayet, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005. (Velayet)

HUYSAL, Burak, “*6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu İle Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler*”, MHB, Cilt: 32, Sayı: 1, s. 71-101. (Tespitler)

HUYSAL, Burak, “*Yabancı Mahkemenin Dava ve Taraflar ile Gerçek Bağlantısının Tanıma ve Tenfiz Üzerindeki Etkisi*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı:1, Ocak 2011, s. 467-502. (Yetki)

HUYSAL, Burak, “*Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Yabancı Boşanma Kararlarının Doğrudan Tescili*”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 37, Sayı 2, Yıl 2017, s. 473-507.

İYİLİKLİ, Ahmet Cahit, Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

KADIOĞLU, Nagehan, Aile Mahkemelerinde Yargılama Usulü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2007.

KALEM BERK, Seda, “*Türkiye’de Adalet Erişim: Göstergeler ve Öneriler*”, TESEV Yayınları, İstanbul 2012.

KAMACI, Mahmut, Türkiye’nin Taraf Olduğu Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri ve Özel Hukuk Alanına Giren Çok Taraflı Diğer Uluslararası Sözleşmeler, Adalet Yayınları, Ankara 2006.

KARADEMİR, Ebru, “*Türk Hukukunda Çifte/Çok Vatandaşlıktan Kaynaklanan Sorunlar*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, 2018, s. 239-264.

KAŞIKARA, M. Serhat, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkı ve Türkiye, Adalet Yayınevi, Ankara 2009.

KİPER, Osman, Tüm Yönleriyle Boşanma Davaları, Adil Yayınevi, Ankara 1997.

KÖLE, Mehmet, “*Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanıma ve Tenfizinde Usul*”, DÜHFD, Cilt: 21, Sayı: 34, Yıl: 2016, s. 39-98.

KURU, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt 4, Sevinç Matbaası, Ankara 1984.

KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 354, Ankara 1975. (Ders Kitabı)

KURU, Baki, İcra ve İflas Hukuku, Legal Yayınevi, İstanbul 2016. (İcra)

KURU, Baki, Tespit Davaları, Evrim Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1988.

KURU, Baki, Medeni Usul Hukuku El Kitabı Cilt 2, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

KURU, Baki/ **ARSLAN**, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2005.

KURU, Baki/ **AYDIN**, Burak, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

LAGARDE, Paul, Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention.

MA, Winnie Jo-Mei, Public Policy in the Judicial Enforcement of Arbitral Awards: Lessons for and from Australia, Doctoral Thesis, Australia 2005.

McCAULEY, Matthew J., “*Divorce And The Welfare Of The Child In Japan*”, Pacific Rim Law & Policy Journal, Vol. 20, No. 3, s. 588-606.

MERAKLI YAYLA, Deniz, “*Yabancılık Unsuru Taşıyan Uyuşmazlıklarda Yetki Sözleşmesinin Tarafları ve HMK Madde 17 Kapsamındaki Yetki Sözleşmesinin Üçüncü Kişilere Teşmili*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, C. 16, Özel Sayı 2014, Basım Yılı: 2015, s. 1987-2013.

MOLE, Nuala/ **HARBY**, Catharina, Adil Yargılanma Hakkı (İnsan Hakları El Kitapları no. 3), TBB Yayınları, 2005.

MUŞUL, Timuçin, Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.

NAZİKİOĞLU, O. Işık, “*Yabancı Memleket Mahkemelerinden Verilen Kararların Tanınması ve Tenfizi*”, AÜHFD, Cilt 7, Sayı 3-4, Yıl 1950, s.468-500.

NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, Beta Basım Yayım, İstanbul 2013. (DHH)

NOMER, Ergin, Milletlerarası Usul Hukuku, Beta Basım Yayım, İstanbul 2018.

ONAR, Sıddık Sami/ **BELGESAY**, M. Reşit, Adliye Hukukunun Umumi Esasları, Nümune Matbaası, İstanbul 1944.

ÖNAL, Ali, “*Tanım ve Tenfiz Kararlarının Hukuki Niteliği*”, MHB, Cilt: 37, Sayı: 2, 576-610.

ÖNEN, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1979.

ÖNEN, Ergun, İnşai Dava, Olgaç Matbaası, Ankara 1981. (İnşai Dava)

ÖKÇÜN, Gündüz, Devletler Hususi Hukukunun Kaynakları ve Kamu Düzeni, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara 1997.

ÖZBAKAN, Işıl, Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Kazancı Hukuk Yayınları No: 58, Ankara 1987.

ÖZDEMİR, Ali, “*Kamu Düzeni ve Kamu Güvenliği Kavramlarına Analitik Bir Yaklaşım*”, International Journal of Legal Progress, Cilt 2, Sayı 2, Yıl 2016, s. 78-115. (Kamu Düzeni)

ÖZDEMİR, İrem, Medeni Yargılama Hukukunda Adalete Erişim, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2010.

ÖZDEMİR, Şükrü, “*Yurt Dışında Alınan Boşanma Kararlarının Türkiye’deki Etkisi*”, Yargıtay Dergisi, Cilt 12, Sayı, 1-2, Ocak-Nisan 1986, s. 8-16. (Boşanma Kararları)

ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, “*Yabancı Ülkelerde Bulunan Kişilere Tebligat*”, GSÜHFD, 2009/1, s. 27-63.

ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.

ÖZKAN, Hasan/ **İŞTİP ATAÇ**, Kifayet, Yeni 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Yasasına Göre Düzenlenen Açıklamalı-İçtihatlı Nüfus Davaları ve Nüfus İşlemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009.

ÖZUĞUR, Ali İhsan, Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma ve Ayrılık, Seçkin Yayınevi, Ankara 2000.

PEKCANİTEZ, Hakan/ **ATALAY**, Oğuz/ **ÖZEKES**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

PEKCANİTEZ, Hakan/ **ÖZEKES**, Muhammet/ **AKKAN**, Mine/ **TAŞ KORKMAZ**, Hülya, Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku Cilt 1-2-3, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017. (Pekcanitez Usul)

POSTACIOĞLU, İlhan E., Medeni Usul Hukuku, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1975.

RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlamlarının Tanınması ve Tenfizi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013. (Tanıma)

RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlamlarının Tanınması ve Tenfizi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

RUHİ, Ahmet Cemal, Boşanma ile İlgili Yabancı Mahkeme İlamlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.

RUHİ, Ahmet Cemal, Milletlerarası Özel Hukukta Kamu Düzeni Müdahalesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019. (Kamu Düzeni)

RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002. (Evlat Edinme)

RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Yabancı Nafaka İlamlarının Tenfizi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

RUHİ, Ahmet Cemal/ **TOKER**, Ali Gümrah, Türkiye Cumhuriyeti’nin Taraf Olduğu Milletlerarası Özel Hukuku ile İlgili Bazı Çok Taraflı Uluslararası Sözleşmeler, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.

RUHİ, Ahmet Cemal/ **KAPLAN**, Yavuz, “*Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi Açısından Kamu Düzeni*”, Ergin Nomer’e Armağan, MHB, S. 2, Y. 22, 2002, s. 643-663.

SAKMAR, Ata, Devletler Hususi Hukukunda Boşanma, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976.

SAKMAR, Ata, Yabancı İlamların Türkiye’deki Sonuçları, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1982. (Yabancı İlamlar)

SARGIN, Fügen/ **ERTEN**, Rifat, “*MÖHUK Hükümleri Dairesinde Tanımanın Hukuki Niteliği, Usulü ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar: “Yeni Bir Düzenleme Yapma Gereği”*”, UTDER, Yıl 2014, Cilt 3, Sayı 2, s. 37-136.

SARIÖZ, Ayşe İpek, Haksız Rekabetten Doğan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk ve Yetkili Mahkeme, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012.

SARIÖZ BÜYÜKALP, Ayşe İpek, AİHS VE AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

SAYAR, İbrahim Barış, Adalete Erişim Hakkı Kapsamında Yargı Harçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2018.

SAYMAN, Yücel, “*Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi Hakkında Rapor*”, MHB, S. 1-2, Y. 16, 1996, s. 129-137.

SEVİĞ, Muammer Raşit, Türkiye Cumhuriyeti Kanunlar İhtilafı Kaidelerinin Sentezi, Kenan Basımevi ve Kiliş Fabrikası, İstanbul 1941. (Kanunlar İhtilafı)

SEVİĞ, Vedat Raşit, Kanunlar İhtilafı - Yasama ve Yargılama Çatışmaları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1974. (Yasama-Yargı)

SÜRAL, Ceyda, Avrupa Birliği’nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2007.

SÜRAL, Ceyda, “*Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi*”, TBB Dergisi, 2012, (100), s. 167-216. (Yetki)

SÜZEN, Begüm, Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

SÜZEN, Begüm, Milletlerarası Özel Hukukta Hukuki İşlemlerin Şekline Uygulanacak Hukuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

ŞANLI, Cemal/ **ESEN**, Emre/ **ATAMAN-FİĞANMEŞE**, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.

ŞENSÖZ, Ebru, “*Türkiye’nin Taraf Olduğu Bazı Milletlerarası Sözleşmeler Çerçevesinde Doğrudan Tanıma Usulü*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:11, Sayı: 22, Güz 2012/2, s. 389-444. (Milletlerarası Sözleşmeler)

ŞENSÖZ MALKOÇ, Ebru, Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

ŞENSÖZ, Ebru/ **ŞERMET**, Begüm, “*Fransız Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 10, Sayı:1, Ocak 2011, s. 653-690.

ŞİT, Banu, “*Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, Ocak 2011, s. 61-74.

TANRIVER, Süha, Medeni Usul Hukuku, Cilt 1, Yetkin Yayınları, Ankara 2016. (MUH)

TANRIVER, Süha, “*Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeninin Etkisi*”, Yıl 1997, Cilt 17, Sayı 1-2, s. 467-492.

TANYILDIZ, Anıl, Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Kamu Düzeni, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2018.

TARMAN, Zeynep Derya/ **ÖNAY**, Işık, “*Milletlerarası Evlat Edinme Hukukunda Kamu Düzeni Engeli*”, AÜHFD, 60 (2) 2011, s. 331-365.

TEKİNALP, Gülören/ **UYANIK ÇAVUŞOĞLU**, Aysel, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011.

TEZGEL, Mehmet, Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Adalet Yayınevi, Ankara 2012.

TİMUR, Hıfzı, “*Devletler Hususi Hukukunda Amme İntizamı*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 7, Sayı 4, Yıl 1941, s. 866-905.

TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku, Aile Araştırma Kurumu, Ankara 1991.

TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi, Ankara 1996.

TUNÇ, Hasan, “*Milletlerarası Sözleşmelerin Türk İç Hukukuna Etkisi Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye İle İlgili Örnek Karar İncelemesi*”, Anayasa Yargısı 17, Ankara 2000.

TURAN, Hüseyin, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

TUTUMLU, Mehmet Akif, Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Adalet Yayınevi, Ankara 2002.

TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur, “*Yabancı Kararların Türk Hukukunda Tanınması Konusunda 690 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Düzenlenen Yenilikler*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 19, Sayı 2, 2017, s. 103-127.

TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur, Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararlarının Türk Hukukunda Tanınması, Adalet Yayınevi, Ankara 2014. (Çekişmesiz Yargı)

ULUSU KARATAŞ, Ayşe Elif, “*Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair 1996 Tarihli Lahey Sözleşmesi ve Türk Milletlerarası Özel Hukukuna Etkisi*”, MHB, Cilt: 37, Sayı: 2, 911–

1003.

UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer, Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma, Beta Basım Yayım, İstanbul 2006.

ÜNAL, Şeref, “*Nafaka Alacakları Konusundaki Uluslararası Sözleşmeler Üzerine Toplu Bir İnceleme*”, Hıfzı Timur’un Anısına Armağan, İstanbul 1979, s.957-972.

ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku Cilt I-Yargılama Safhası, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1977. (Cilt I)

ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku Cilt II-Kanun yolları ve Tahkim, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1977. (Cilt II)

ÜSTÜNDAĞ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, Cilt I-II, 7. Baskı, İstanbul 2000.

VALLGARDA, Karen, “*Divorce, Bureaucracy, and Emotional Frontiers: Marital Dissolution in Late Nineteenth-century Copenhagen*”, Journal of Family History, 2017, Vol. 42(1), pp. 81-95.

WEILL, Rivka, “*Israël. The Power of Understatement in Judicial Decisions*”, *Annuaire International de Justice Constitutionnelle*, Année 2015, 30-2014, pp. 125-134.

YAĞCI, Salim Serdar, “*Milletlerarası Özel Hukukta Vasıflandırma*”, DEÜHFD, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan, C. 19, Özel Sayı-2017, s. 2633-2646.

YAYLA, Yıldızhan, *İdare Hukuku*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2010.

YILDIZ, Hüseyin Serkan, “*Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve Uygulaması*”, *Uluslararası Hukuk Bülteni*, Sayı 7, Ocak 2016, s. 12-13.

YILMAZ, Dilşat, “*Türk İdare Hukuku’nda İdari İşlemin “Kesin”liği Üzerine Bir Değerlendirme: “Kime Göre?”, “Ne İçin?” Kesinlik*”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, Yıl, 2017, s. 105-153.

YÖNEY, Can, *Yabancı Hukukun Uygulanması*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

ZAİDEL, Susan, “*Taking Divorce Out of the Context of Dispute Resolution*”, *Family Court Review*, Vol. 42, No. 4, October 2004, s. 678-680.

EKLER

